מסכת

מכות

מן

תלמוד בבלי

ש"ס עוזר

הש"ס המסומן

לע"נ ר' עוזר ב"ר אלכסנדר הכהן ז"ל

בס"ד

הש"ס המסומן – מפת דרכים לדף הגמרא.

* על מנת להקל על הלומד לעקוב אחר משא ומתן הסוגיא (הוצאה פנימית) *

לפניכם מונחת גמרא שהיא תוצאה של שיטת הוראה המיושמת למעלה מעשרים שנה.
ב"ה זכינו שהיום יש מספר מגידי שיעור ומרביצי תורה שלמדו בדרך זו וממשיכים ללמדה לתלמידיהם.
במקור, גמרות הללו נועדו לשימוש במסגרת השיעור. מגיד השיעור אמור לתת הקדמה מראש לסוגיא מתוך הגמרא, ולאחר מכן הלומדים יעקבו אחר מהלך הסוגיא בעזרת הסימנים בעת השיעור.
אחת המטרות העיקריות היתה ליעל ולדרבן חזרות.
במשך השנים, לומדים שונים גילו תועלת רבה מהגמרות המסומנות גם בלימוד עצמי.
רבים העידו שראו מהסימנים ברכה בעמלם וביכולתם לזכור את הנלמד.
הוספנו בין השורות זעיר פה וזעיר שם מילות קישור שנלקחו כמעט כולן מפירוש רש"י כדי לשמור רצף החשיבה של הלומד, כמו כן הבסיס של הסימנים מבוסס על פי פירוש רש"י. הוצאה זו אינה מתימרת להיות פירוש או תרגום אלא היא כעין "מפת דרכים".
מחשבה רבה ניתנה לכל סימון ופסיק, אבל בסופו של דבר הם בגדר הצעה. אנו מעודדים כל לומד להוסיף משלו.
אנו מאמינים בדרך ש"יהו עמלים בתורה אבל לא מתקשים בה".
גמרות אלו היו בפני תלמידי חכמים ומגידי שיעור שאמרו שראו בהן תועלת.

יהי רצון שנזכה לראות ברכה במעשה ידינו בריבוי לומדי התורה ויודעה להביא נחת לבורא עולם יתברך.

לפרטים: 02-6541693
052-5300710

USA: 718-471-6510

Rabbi Yitzchak Berkovits
Sanhedria HaMurchevet 113/27
Jerusalem, Israel 97707
02-5813847

יצחק שמואל הלוי ברקוביץ
ראש רשת כוללים לינת הצדק
סנהדריה המורחבת 113/27
ירושלם ת"ו
ס"ג ירושלם תו"ב קדושת יסו"ר

Dear Friends,

I have had the pleasure of working with Rav Yehonasan Berger in the years I spent with Yeshivas Aish Hatorah and witnessed the success of his marking system in opening Shas to many who were about to give up on Gemara study altogether. I see it as an effective means of attaining clarity in the structure of the daf in relatively little time and would suggest it for those seeking independance in preparing the daf and retaining the basic shakla v'taria. Magidei shiur should certainly give it serious consideration as a valuable aid to their tzibbur.

Sincerely,

Yitzchak Berkovits

הרב יצחק שמואל הלוי ברקוביץ
ראש רשת כוללים
"לינת צדק"
ס"ג ירושלים תובב"א

בס"ד

ראובן אלבז
רב ומו"צ שכונת בית ישראל והסביבה
וראש ישיבת "אור החיים"
רח' עזרא 1, ירושלים 91054
טל' 02-5000455. פקס 02-5000502

Rabbi Reuven Elbaz
Chief Rabbi of "Beit Israel" district
1 Ezra Street.
Jerusalem 91054, Israel
Tel 02-5000455 Fax 02-5000502

בס"ד

תמוז תש"ע

<u>המלצה וברכה</u>

ראה ראיתי את פועלו המבורך של **הרה"ג יהונתן ברגר שליט"א** אשר צלל

במים אדירים בש"ס הנקרא **"שס עוזר"** על הש"ס

והבהרתו בסימנים והבהרות להקל על הבנת הלומדים,

וכבר קיבל את דעותיהם של הרבנים החשובים ואמינא יישר להגדיל התורה,

ויהי רצון שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה לחנך את צעירי הצאן בתורה שבעל פה

כמסורת אבותינו שמעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו,

ויזכה לרוב נחת בעבודת ה'.

החותם בברכה

ראובן אלבז

ראש ישיבת אור החיים

ומוסדותיה

אשר זעליג וויס
כגן 8
פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

תאריך ג' תמוז תשע

בס"ד

Gemara Markings
Your Roadmap for Traveling the Talmud Highway

It's just great to see the thousands of people joining the ranks of students of the Talmud in recent years. Lots of credit goes to Daf Yomi and the emergence of new yeshivos in America, Israel and the world over.

At the same time many of us might ask the questions – fine, I participated in the shiur – or – I learned it on my own but:

- Did I really follow what was going on?
- Sure I understand it line by line but do I have a picture of the whole sugya?
- How much do I retain?
- Do I really feel a connection to the Gemara itself?
- Am I motivated to return to the Gemara again once I've learned it?

The solution is found in one word – review ("chazara").

When we look at the daf Gemara we feel intimidated.

- It was clear in shiur but now to review; I don't want to read that translation again.
- I don't want to listen to that tape again.
- To repeat the daf – it's too agonizing.
- I have difficulty "seeing the forest from the trees."
- Where did the question and the answer begin?
- How much of the "braisa" (ברייתא) was relevant?
- Was Rav Huna responding to the תרץ or supporting it?
- Was Rav Ashi's comment relevant to the sugya or was he getting off on a tangent?

These concerns can be resolved. The "Gemara Markings", a system of geometric forms combined with standard punctuation and numeration superimposed on the traditional (Vilna) daf Gemara, has been successfully used by hundreds of learners and has resulted in a renewed enthusiasm in their learning.

After having learned with this system using this new edition of Gemaras many have expressed:

- I never realized that this is what the Gemara was trying to do.
- I was never able to follow a shiur so smoothly.
- This system has helped me remember entire sugyos just by recalling the structure and to tell you the truth, I didn't even realize there was a structure.
- I finally have a desire to review because I know I'll be successful.

We have received reactions from another significant group of people – Maggidei Shiurim who both prepare and present shiurim using this system. They state:

- It makes it so much easier for me to give shiur when the whole sugya is mapped out ahead of time.

- I have the feeling that they are all following me because I can easily refer back to particular names and statements or refer back to a highlighted point on the previous page.
- My children were sick this morning and I didn't have time to prepare and even so, I was able to give a clear and understandable shiur using my marked Gemara.
- I find that by using these Gemaras I can focus on content and detail – get a closer look at the "trees" not fearing they will get lost in the "forest."

This is what it's all about – great efficiency in presenting the Gemara with greater success in acquiring it.

This method of teaching the Gemara is the result of 20 years of development, revision and refinement. It has produced many successful talmidim, Maggidei Shiurim, Marbitzei Torah and individuals dedicated to spreading Torah to Klal Yisrael. Our primary objective is "Lehagdil Torah uleha'adirah" - להגדיל תורה ולהאדירה.

As stated above one of the main goals of this project was to increase the motivation to review by instilling the feeling and demonstrating "You can do it." In the course of time it became clear that many found the marked Gemaras a useful tool for independent learning. They found that with the learning background that they already had – they were able to rapidly get through the sugya with clarity without needing the assistance of translations or other support material.

In the current edition of marked Gemaras one will notice from time to time brief comments between the lines. These are not meant to serve as translation as much as they are designed to add explanation by offering connecting words or ideas to enhance the flow of the sugya. These comments are taken almost exclusively from "Rashi" unless otherwise noted. Likewise the basis for the symbols and structural notations is Rashi.

It is important to note that this edition was not designed to serve as a translation. It is rather a navigational tool – a roadmap to assist in increasing clarity as you proceed toward your destination – the מסקנת הגמרא.

Though much thought was given to the placement of each symbol and comma, this remains a "work" in progress. The authors encourage everyone using this edition to add their own comments and suggest their own innovations. Individual creativity is highly recognized.

We have coined as our motto:
"הוו עמלים בתורה אבל לא מתקשים בה."

"It is a virtue to toil in Torah but not get frustrated by it." The "Marked Gemara" has been brought to the attention of Gedolei Torah both in the United States and Eretz Yisroel. They acknowledged the value of all tools that endear the learning of Torah.

For more information, please contact us:
In Israel: 052-5-300-710
In USA: 718-614-8494

בס"ד

הש"ס המסומן

מהדורת "להבין ולהשכיל"

ישמחו השמים ותגל הארץ אודה לה' בכל לבבי שנותן לי הזכות לשבת באוהלה של תורה ולהגיש בפניכם מנחת העני הצעה צנועה כלי עזר ללימוד הגמרא.

איתא בברכות (ו:) "אמר רבא אגרא דשמעתתא סברא" היינו שעיקר קיבול שכר הוא עבור שהלומד "יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר" (רש"י שם) ובאמת בחולין (עז.) רואים תיאור של רבא - "חריפא סכיניה", ורש"י מפרש: "לב פתוח לו בסברא". שאיפתו של כל בן תורה בלימוד היא להיות בעל סברה ישרה, שבבא היום יוכל לענות "כן, פלפלתי בחכמה והבנתי דבר מתוך דבר" (שבת לא.). כדי להגיע לכך אנו שוב פונים לרבא, הפעם במס' ע"ז (יט.) שם מובאים כמה מימרות שנוגעות לענייננו "אמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה (ע"י רש"י ד"ה ואח"כ יהגה - יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתרץ ובראשונה לא יעשה כן...), ואמר רבא לעולם ליגריס איניש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר" (עיין רש"י שם) וכן עיין בשבת (סג.) "אמר רב כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קמ"ל דליגמר איניש והדר ליסבר" ע"כ, ורש"י שם (בד"ה דליגמר איניש) מסביר "לגרוס שמעתתא מרביה ואע"ג דלא ידע לכולהו טעמי". ושמא יאמרו שהיום עצות אלו לא נוגעות לנו? על כך אנו מוצאים בר' אלחנן זצ"ל הי"ד בספרו עקבתא דמשיחא (עמ' ל' בהוצאת בני תורה) "יש לדעת כי מלבד המצוות והאיסורים הכתובים בתורה, רשומות שם גם עצות, עצות מנוסות! וכשם שהתורה נצחית היא כך גם עצת התורה נצחית היא!"

דברים אלו מקבלים חיזוק במשנה תוקף בספר אורחות צדיקים שער כז שער התורה עיין שם עמ' רע"ג - "... כמה היו דבוקים בתורה על כן זכו לרוח הקודש וכן בארץ צרפת היו עוסקים בעסק גדול וזמן רב והיו יושבים במקום אחד ללמוד כל התלמוד והיו חוזרים תמיד ולא פסקה תורה מפיהם והיו עושים כמו מעשה הראשונים כדאמרינן (ע"ז יט.) לעולם לגרס אנש ואף על גב דמשכח ואף על גב דלא ידע מאי קאמר ואמרינן (שבת סג.) מעיקרא ליגמר אנש והדר ליסבר, וכל זה אינם עושים עתה כי כל אחד רוצה ללמוד תוספות וכל חידושים וחידושי דחידושים קודם שידע צורת התלמוד, אם כן איך יצליחו, כיון שעושה להפך ממה שאמרו חכמי התלמוד, כי כל מה שנאמר בתלמוד הכל אמת ואין להשיב עליו או לשנותו ולא להוסיף ולא לגרוע וכו' (עיין שם המשך דבריו הנחוצים). יש להוסיף עוד ועוד בעניין זה אך אין כאן המקום להאריך.

שמנו כמטרה במהדורא זו להאהב התלמוד על לומדיו, לגרום חשק ורצון לחזור לשנן, לומר לחכמה אחותי את ושיקוים בנו האמור בקידושין (ל.) "ושננתם - שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד" ובעירובין (נד.) "שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעיתו מה טוב - אימתי שמחה לאיש בזמן שמענה בפיו" ובתפילה שנוכל לומר ד' לצרותינו וכדמוכח במס' ב"ב (ח.) ש"אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ", עיין בברכות (מ"ז:) "אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ" עיין רש"י שם (ד"ה שלא שימש ת"ח) – הוא הגמ' התלויה בסברה שהיו נותנים לדברי המשנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך והיא דוגמת הגמ' שסדרו האמוראים עכ"ל.

הרבה לומדים מתקשים בלימוד הגמרא, הסיבה לכך היא שבו בזמן הלומד נדרש לבצע ג' פעולות בבת אחת והם א. הכרת נושא חדש. ב. לתרגם את השפה הארמית. ג. לפענח את המבנה והמהלך המיוחד לתלמוד הבבלי לצורותיו המגוונות, נפרט אותם:

א. הכרת נושא חדש - אנו ממליצים להכין את המשניות עם מפרש שמסביר פשט בנושא.

ב. תרגום השפה הארמית - קיימים ספרים שחוברו ע"י תלמידי חכמים יראי ה'.וניתן להעזר בהם.

ג. פענוח מבנה ומהלך דף הגמרא - אנו מציעים בפניכם מעין 'מפה', מילה זו תיטיב לבטא את התועלת שיש בשיטת הסימונים שלפניכם ע"י ההמחשה הבאה - לפניכם סרטוט של עיר שבו נראית גבולותיה החיצוניים ותו לא! סרטוט זה לא יועיל למשתמש שמחפש דרכו להגיע ליעד הנבחר, אולם כשיושלם הסרטוט עם קוים - רחבים וצרים מקוקים ומפותלים שכל אחד מהם מראה על סמטה או רחוב ראשי, פסי רכבת או כביש, כבישים שבבנייה וכאלו שבתכנון, גינות ופרדסים, נהרות ואגמים, ככל שהמפה מפורטת וברורה יותר היא יעילה יותר! כמו כן הש"ס המסומן - נסיון לעזור ללומד למצוא את דרכו בשבילי מערבא נהרדע סורא ופומבדיתא.

שיטת הסימונים - **הוראות שימוש**

- המסגרת תוחמת מקור תנאי - משניות ובריתות שמובאים לאורך כל התלמוד לצרכי קושיא, סיוע או איזה סיבה אחרת. במהדורה הנוכחית יש התייחסות ל"חסוריה מחסרא והכי קתני" כאילו זה מקור תנאי וכן בכל תיקון מקור תנאי שמופיע בסוגיות (כמו "אימא הכי" וכו').

- סדרות - אמורים להבליט דברים שבאים בסדרה, לדוגמה: הגמ' מביאה מספר ת"ש (תא שמע) כדי להקשות על שיטה מסוימת, סביב כל ת"ש יופיע סימון סדרה. הסבה שישנם מספר צורות של סימון היא שפעמים רבות על הדף הגלמד יש כמה סדרות כמו - ת"ש להוכיח דעה מסוימת, רצף של מימרות מאותו רב, סדרה של עצות בקשר למאכלים מקבץ של ידיעות שמכנה המשותף שלהם אותו מספר (כמו שלשה דברים טובים ל... שלשה דברים קשים ל...), כדי להפריד בין סדרה לסדרה אנו משתמשים בצורות השונות.

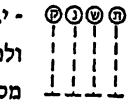
- יבוא בזמן שהגמ' שואלת, מתרצת, דוחה, ומנמקת דברים. לפעמים העניין ממשיך לאורך מספר שורות ולפעמים משתרע על פני למעלה מעמוד גמ'! כדי להראות שכל השורות הבאות מטרתם אחת היא - אנו מסמנים במרווח שבדף בין הגמ' לרש"י או לתוס', סימן זה יתחיל מהשורה שבה מתחיל העניין עד השורה שבה יסתיים.

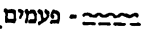
- פעמים רבות יש מלה או שתים שמהווים עיקר הקושיא או ההוכחה לדברי הגמ' למרות שהוא מובא בתוך ברייתא ארוכה או כחלק ממימרא ארוכה, כדי למשוך תשומת הלב לאותם מילים או משפט אנו מסמנים בקו מקוקו או בספס מפותל. שימוש נוסף לפס עקום הוא להבליט את המילים שבהם הגמ' מציעה ריבוי אפשרויות כמו "איבעית אימא", "לישנא אחרינא", "או דלמא", "איכא דאמרי" וכו'.

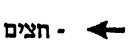
- חצים - אם יש צורך לחזור ולמצא דבר שנאמר לפני כן אנו מסמנים חצים במרווח בין הגמ' לרש"י, למשל רב הונא אומר הלכה מסוימת וכדי לבסס את הדין הגמ' מביאה ברייתא ארוכה שבה נמצא אותו משפט - אבל המשפט כבר מרוחק מספר רב של שורות הדין של רב הונא - החץ מקשר בין אותה שורה של הברייתא ודברי רב הונא שנאמרו לפני כן.

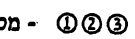
- מספור - כדי לעשות סדר בריבוי, למשל כשיש מספר תירוצים לאותו קושיא, או בזמן שיש ריבוי לשונות בגמ' - "לישנא אחרינא" או "איכא דאמרי", ועוד שימוש רגיל כדי לעקוב אחר סדרות של דברים.

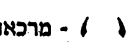
- מרכאות יחידות נועדו כדי לחבר קבוצות מלים לחיות משפט ולקוראם ברצף במקרים שאחרת הלומד היה מפסיק מוקדם וע"י כך לטעות בהבנה.

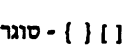
- סוגריים - מטרתם כדי לבודד קטעים צדדיים על מנת לשמור על רצף חשיבה. במקרים רבים תוך כדי מהלך של הגמ' פתאום מופיעה ידיעה שאינה קשורה ישירות לעצם שקלא וטריא של הסוגיא. כדי לאפשר שמירה על אותו רצף סומנו הידיעות הצדדיות בסוגריים כך שבלימוד הראשוני הלומד ידלג עליהם - יבין ביתר בהירות את עיקר הסוגיא ובסיומה יחזור וילמד את כל הגמ' כולל מה שהוא דילג לפני כן. במקרים מעטים קיימת תופעה שבתוך אותה ידיעה צדדית יש עוד עניין צדדי (צדי צדדים) אז יופיע קטע בסוגריים תוך הסוגריים.

- צורת קשת מתחת שני מילים - סימן זה מורה להמשיך את הקריאה במקום שהפסקה בקריאה איננה נכונה.

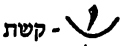
- קשת עם פסיק - מורה שיש להמשיך את הקריאה אבל עם הפסקה קטנה דוגמא: קמ"ל דלא.

מנסיון של שנים – שיטת הסימונם מוכיחה את עצמה כיעילה ללומד עם הזמן, הרבה ראו בה תועלת וברכה אבל רק לאחר שהתרגלו ולמדו בה מספר דפים.

נסיים בתפילה שנוכל להרבות בעסק התורה ובעמלה מתוך חשק ושמחה, וממילא נרבה גבולותינו בתלמידים ומלאה הארץ דעה, ונזכה לביאת גואל צדק ובניין ביהמ"ק במהרה בימינו.

© כל הזכויות שמורות תשס"ה

סימוני התלמוד

סימון	שם	תיאור	דוגמאות
	מסגרת	להבליט מקורות תנאיים	תיש, מיתיבי, תניא, ת"ר, תנן, תנא, ורמינהו
	משולש	סידרת של שאלות או הוכחות (משולש הפוך מראה על כיוון הפרך)	תיש, מיתיבי, לאימא, איתיביה, "אלימא-אלא-לעולם"
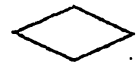	מעין	גם מסמן סידרה - במקרה שיש סידרה שניה על אותו עמוד	בעי, אידעיא להו, התא בברא
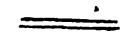	פס כפול	"	
		"	
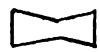		"	
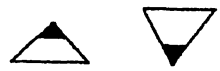		"	
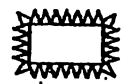	"פייר-בוקס" מלבן אש	מסמן שם מאד מרכזי - שבדרך כלל דנים בשיטתו למשך עמוד נמי או יותר	
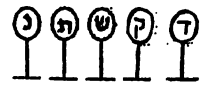	שאלה/ תשובה/ נקודה אורוכה קושיה/ דחיה	מסמנים ברירות בין תנמי ותנוסי או רשיו	
	קו-קו	להבליט מילים או משפטים מרכזיים	
	פס מפותל	כמו הגיל	בשלמא-אלא, הכתם אלא אי אשמעינן- אי אשמעינן
	חצים (ברירות שבין הגמ' והתוס')	אם הגמ' מתייחסת לשורה למעלה או לדף קודם - לחקל על חיפוש	
① ② ③ א ב ג	מספרים ואותיות	ספירת תשובות או שיטות	
I II III	מספר רומי	ריבוי לשונות	איכא דאמרי לישנא אחרינא
' '	מראות	לכלול יחד משפט (שאחרת לא היה נקרא כמשפט)	
[ ] { } - סוגריים		מאפר צדדי שבקריאת ראשונה מדלגים כדי לשמור על רצף הקריאה	
	קשת / חיבור	מורה להמשיך לקרא במקום שאחרת היו מפסיקים.	
	קשת - פסיק	למצוא אבל לא להפסיק	
. , ; : / ?	פיסוק	שימוש רגיל	
א או דלמא ב	'א או דלמא ב'	להבליט שתי אופציות כגון 'א-או דלמא-ב'	איבעיא להו

GEMARA MARKINGS

Symbol	Name	Description	Examples
	Boxed Text	Marks off Tannaic sources	ת"ש , מיתיבי, תניא ,ת"ר ,תנן, תנא ,ורמינהו
SERIES INDICATORS	**Triangle**	Series of related questions or proofs (inverted triangle represents proof in opposite direction)	ת"ש ,מיתיבי, ואימא, איתיביה, אילימא-אלא-לעולם
	Diamond	Similiar usage as above.	בעי ,איבעיא לחו, ההוא גברא
	Double underline	"	
		Additional shapes needed for distinction when multiple series appear on one page	
	"Firebox"	Generally around a name, (sometimes on גופא or תניא) Denotes beginning of a סוגיא which last at least an עמוד	
דחיה נקודה תרוץ קושיא שאלה ד ה ו ק ש	**Long Markings** (in margins)	Used to mark off a long question, answer or proof Or point	
	Dot-Underline	1. Focuses on main few words in בריית that prove or disprove points of the גמ'. 2. Contrast different statments 3. Focuses on the main few words of an אמורא's statement (for easier back reference)	
	Squiggle-Underline	Highlights complimentary words Secondary use- May be used similiar to the Dot-Underline	בשלמא-אלא הכיחא-אלא אי אשמעינן-אי אשמעינן
	Arrows (in margin)	Reference back to a (hard to find) previous point in the גמ'	
① ② ③ A B C	**Numbers & Letters**	Numbering approaches of the גמ' or for lists of הלכות	
I II III	**Roman Numerals**	Different לשונות	איכא דאמרי לישנא אחרינא
" "	**Quotes**	To denote: מסוק short phrase, short quote	
[ ] { }	**Brackets**	Side point– can be anywhere from a line to an entire דף Bracketed section interrupts the logical flow of the גמ and can be skipped temporarily to maintain continuity of the סוגיא	
' '	Single quote marks	Read without pausing phrase contained within	
	Connector	Don't stop (in a place where I mistakenly might have stopped)	
	Comma-Connector	Pause-- but don't stop	
. , ; : / ?	**Various Punctuations**	Common usage	
א או דלמא ב		Indicates two options of גמרא's query	איבעיא להו

כיצד

העדים נעשים זוממין: מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו *אלא לוקה ארבעים, מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים: **גמ'** הא כיצד אין העדים נעשים זוממין מיבעי ליה ועוד *מדקתני לקמן אבל *) אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין (מכלל דאלו אין זוממין) תנא התם קאי *כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת ויש עדים זוממין אחרים שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר אלא מלקות ארבעים כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה את הארבעים מנהני מילי א"ר יהושע בן לוי (*אמר ר"ש בן לקיש) דאמר קרא °ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה בעינן כאשר זמם לעשות וליכא, בר פדא אומר ק"ו ומה המחלל אינו מתחלל הבא לחלל ולא חילל אינו דין שלא יתחלל, מתקיף לה רבינא אם כן בטלת תורת עדים זוממין: ומה

*) [לקמן ה.]

רש"י

כיצד העדים נעשין זוממין כו' · בגמרא מפרש מאי קאמר: הא איש פלוני · כהן: שהוא בן גרושה · בפנינו נתגרשה אמו *קודם שנולד והרי הוא חלל ופסול: אין אומרים · אם הוזמו והן כהנים יעשה זה בן גרושה וחלוצה לקיים בו כאשר זמם אלא סופג את הארבעים ובגמרא מפרש טעמא: שחייב גלות · שהרג את הנפש בשוגג: **גמ'** ה"ג הא כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה ועוד דקתני לקמן (דף ה·) אבל אמרו להם כו': כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה · דהא לא מקיימת בהו כאשר זמם: ועוד · מאי קא בעי תנא כיצד נעשין זוממין הא קתני לה לקמן כיצד דין זוממין דקתני במתני' אבל אמרו להם המזימים היאך אתם מעידים עדות זה והלא הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני כו': התם קאי · מסנהדרין סליק דתנן בשילהי אלו הן הנחנקין דהוא סיומא דסנהדרין דיש זוממין שנשתנו במקלת מדין הזמה כדקתני כל הזוממין מקדימים לאותה מיתה כלומר אין להם לצפות מיתה אחרת אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון: חוץ מזוממי בת כהן · נשואה שאע"פ שנגמר דינה לשריפה על פיהם הם בחנק כדילפינן התם (דף נ·) היא בשריפה ואין בועלה בשריפה אלא בחנק כשאר אשת איש והזוממין משכימין למיתה שחייבו את הבועל דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו (שם) וקאמר הכא עוד יש זוממין אחרים שאין מקיימין בהן דין הזמה כלל אלא מלקות ועלה מפרש כיצד אותן העדים שאין מקיימין בהן דין הזמה נעשין זוממין מעידים אנו כו': ולא לזרעו · ואם תעשהו חלל והוא כהן פסלת את זרעו לעולם: בעינן כאשר זמם · והוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו: המחלל אינו מתחלל · כהן הנושא את הגרושה שמחלל את זרעו אין הוא עצמו מתחלל מן הכהונה: הבא לחלל ולא חילל · עד זומם שרצה לחלל ולא חיללו אינו דין כו': אם כן · אם באת לדרוש ק"ו זה בעדים זוממים בטלת תורת הזוממים: ומה

תוספות

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים כו' · תימה כיון דאם הוזמו אין נעשין בן גרושה וחלוצה א"כ גם בשלא יוזמו איך יעשה על פיהם בן גרושה (א) דהכי הוא האמת ואמאי הא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות °וי"ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה וקשה דא"כ מאי קאמר פרק היו בודקין (סנהדרין דף מא·) גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר לאסרה על בעלה באנו והויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ומאי קאמר והא מ"מ לוקין וי"ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקיים כאשר זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון אלא לשוייה בן גרושה ובן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה°ועי"ל דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל באתה יכול להזימה דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה (ב) ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם אבל התם גבי נערה המאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עלייהו דאם התרו בה ניקטלי אינהו בשהוזמו ואילו איהי בלא הוזמו (והתם מיירי בלא התרו וכיון דכאשר זמם קאי עלייהו) לכך בעינן אתה יכול להזימה ויש לדקדק אמאי לא נקט מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר כו' דזה הוה שייך בין בישראל בין בכהנים ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים ויש ליישב דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן כדאיתא בגמרא ולכך נקט מידי דשייך בכהונה:

מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות · וא"ת היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן והא יכול לומר מזיד הייתי כדאמר גבי אכלת חלב בפ"ק דבבא מציעא (דף ג:) וי"ל דמיירי כשראו בו רגלים לדבר שנשמט הברזל מקתו ואיכא למימר דלא נתכוין אבל קשה מהא דתנן פרק אלו הן הגולין (לקמן דף ט·) דשונא אינו גולה לאו כי האי גוונא דומיא דאוהב גולה ואמאי אינו גולה כיון דראו דהוי רגלים לדבר וי"ל דשאני שונא דיש לנו לומר טפי דבשנאה הכהו ועוד י"ל דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר והשתא ניחא משונא ומ"מ אוהב גולה כגון דשתיק כשאמרו לו העדים בודאי אי הוה אמר לא הרגתיו יכול לתרץ ולומר לא הרגתיו שוגג אלא מזיד כמו "בלא אכלתי חלב אבל כיון דשתק כהודאה דמיא: **כל** הזוממין מקדימין לאותה מיתה · פי' הקונטרס שאין להם נס והמלטה וקשה דמאי קמ"ל פשיטא ובכתובות" פירש שרוצה לומר מקדימין שלא יענו הדין וגם זה קשה דמאי קמ"ל פשיטא לכך פירש ר"י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה צריך להמיתן במיתה (ג) שהמיתו אבל ודאי אם אינו יכול אפ"ה נמיתם בכל מיתה שטכל כדתניא "הכה תכה (ב"מ דף לא:) וקשה דאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובין הבאין כאחד וכן קשה דבתוספתא (פ"ב דסנהדרין) תניא *) אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי (ד) הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובין הבאים כאחד ותירץ ה"ר יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות ב"ד אבל *מד' מיתות ב"ד פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות: **זוממי** בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת · בועלה דדרשינן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו (ה) דדרשינן לאחיו ולא לאחותו וא"ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו תיפוק ליה מהיא דנפקא לן דדרשינן (סנהדרין נא.) את אביה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי"ל הואיל וזוממיה בלו לחייבה שריפה לא יבא לאוקומי מיעוטא דהיא אלא בבועלה ולא ממעטינן זוממין (אלא מן (ו) אחיו) אבל כיון דכתיב אחיו דרשינן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב אחיו אמאי איצטריך למעוטי זוממין מהיא וי"ל דאי מאחיו הוה אמינא דה"מ כשהבועל היה נדון קרינן ביה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט' שנים ויום אחד או שלא הכירו הבועל לא קרינן ביה לאחיו קמ"ל היא ולא (ז) זוממין למעוטי זוממין בכל ענין ומתחלה היה ר"י מסופק בהאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מעין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממי (ח) זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק אלא שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבועלה כגון שהוא קטן כדפירשתי ואפ"ה קאמרי זוממי זוממין בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אע"פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד** מדקתני לקמן · *פיר' הקונטרס דמאי בעי כיצד וכו' הא קתני (ס) לקמן וכו' ועוד יש לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר דלשון הזמה הוא זה אינו דעל כרחך דין הזמה קאמר כדקתני ולאלומי קושייתא קמייתא: **בעינן** כאשר זמם וליכא · קשיא היכא שמעידין שהוא מגרי שני דאינן באין לפסול זרעו כי אם לפסלו א"כ נפסול °וי"ל דמ"מ אתו נפסלת דפסלה בביאתו וכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לאחותו:

*) נ"ל כל חייבי מיתות שאי אתה יכול כו' ועיין רש"א

[illegible]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קי טוש"מ סי' לח:
ב ב מיי' שם פי"ח הל' ח סמג שם:
ג ג מיי' שם פ"כ הל' י סמג שם:

רבינו חננאל

כיצד העדים נעשין זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה כו'. ואקשינן [הא כיצד וכו'] היאך אתם מעידים ביום פלוני שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין. ופרקינן הנא התם קאי כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. ויש עדים אחרים שאין בהם הזמה כל עיקר אלא מלקות בעלמא כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה כו' אין אומרים יעשה זה בן גרושה כו'. שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסליה ליה לדידיה לחודיה. בעינן כאשר זמם וליכא. כלומר הוא לא בא אלא לפסול לו ולזרעו ואם באו לפוסלו לו לבדו הנה לא נעשה כאשר זמם לעשות. בר פדא אמר ק"ו המחלל אינו מתחלל פי' כהן גדול (א) שבא על אלמנה וחיללה הוא אינו מתחלל העד שבא לחלל והעיד עליו שהוא בן גרושה ונתכוין לחללו ולא חיללו אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך

(א) כ' רש"י ורבינו נקט לה בכ"ג דכתיב להיות בק"ק וכו' קדושין עו ב' סוטה כג ב'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מעידין וכו' בן גרושה וחלוצה דהכי: (ב) בא"ד גרושה וחלוצה ולא: (ג) ד"ה כל כו' במיתה שרצו להמית אותו אבל אם ודאי שאין יכולים להמיתן כאותה מיתה אפ"ה נמיתם: (ד) בא"ד ואמאי לא כוי: (ה) ד"ה זוממי כו' לאחיו ודרשינן לאחיו: (ו) בא"ד מן לאחיו אבל כיון דכתיב לאחיו וכו' אבל קשה כיון דכתיב לאחיו וכו' וי"ל דאי מלאחיו הוה: (ז) בא"ד ולא זוממיה למעוטי: (ח) בא"ד וזוממי זוממיה והשתא למה ליה זוממי זוממיה וכו' זוממי זוממיה בחנק: (ט) ד"ה ועוד וכו' קתני לה לקמן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מעידין כו'. וי"ל כיון דלוקין. עי' שיטה מקובצת ב"ק דף עה ע"א ד"ה עדות שאתה יכול להזימה: בא"ד ועי"ל דגבי עדות דב"ג. קשה לי בזה מסוגיא דכתובות דף לג ע"א ד"ה עדים זוממין ממונא משלם

גמרא

ומה הסוקל אינו נסקל הבא לסקול ולא סקל אינו דין שלא יסקל, אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא: מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות כו': מנא הני מילי אמר ר"ל דאמר קרא הוא ינוס אל אחת הערים הוא ולא זוממין ר' יוחנן אומר ק"ו ומה הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה, הן שלא עשו מעשה במזיד אינו דין שלא יגלו, והיא נותנת (והלא דין הוא) הוא שעשה מעשה במזיד לא ליגלי כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה, הן שלא עשו מעשה במזיד נמי ליגלו כי היכי דליהוי להו כפרה? אלא מחוורתא כדר"ל. *אמר עולא רמז לעדים זוממין מן התורה מנין, רמז לעדים זוממין והא כתיב ועשיתם לו כאשר זמם? אלא רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין? דכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע משום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדים אחריני (א) והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להני רשעים והיה אם בן הכות הרשע ותיפוק ליה מלא תענה? *משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה ואין גולין לערי מקלט ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין בעבד עברי, משום *ר"ע אמרו אף אין משלמין ע"פ עצמן אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה כדאמרן, ואין גולין לערי מקלט כדאמרן, ואין משלמין את הכופר קסברי כופרא כפרה והני לאו בני כפרה נינהו *מאן תנא כופרא כפרה? אמר רב חסדא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא. דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק, רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר דמי מזיק מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר כופרא ממונא ומר סבר כופרא כפרה, אמר רב פפא לא דכולי עלמא כופרא כפרה והכא בהא קא מיפלגי מר סבר בדניזק שיימינן ומר סבר בדמזיק שיימינן מאי טעמייהו דרבנן נאמר השתה (ג) למטה ונאמר השתה למעלה מה להלן בדניזק אף כאן בדניזק ורבי ישמעאל ונתן פדיון נפשו כתיב, ורבנן אין פדיון נפשו כתיב מיהו כי שיימינן בדניזק שיימינן ואין נמכרין בעבד עברי סבר רב המנונא למימר ה"מ היכא דאית ליה לדידיה דמינו דאיהו לא *נזדבן אינהו נמי לא מיזדבנו אבל היכא דלית ליה לדידיה אע"ג דאית להו לדידהו מיזדבנו (א"ל רבא) ולימרו ליה אי אנת הוה לך מי הוה מיזדבנת, אנן נמי לא מיזדבנינן אלא *סבר רב המנונא למימר ה"מ היכא דאית ליה או לדידיה או לדידהו אבל היכא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידהו מזדבני, א"ל רבא ונמכר בגנבתו אמר רחמנא *בגנבתו ולא בזוממו: משום ר"ע אמרו וכו': מאי טעמא דר"ע? קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם ע"פ עצמו אמר רבה תדע שהרי לא עשו מעשה [ונהרגים] ומשלמין אמר רב נחמן תדע שהרי ממון ביד בעלים ומשלמים

מאי

רש"י

ומה הסוקל אינו נסקל · עדים שלא הוזמו עד שנהרג הנדון ואח"כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הבא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הנדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה ואפילו בזמן שאינו נהרג כגון במזיד בלא התראה: הם שלא עשו מעשה אלא דיבור בעלמא ובמזיד העידו אינו דין שלא יגלו על המזיד: ומקשינן לרבי יוחנן והיא הנותנת · המדה הזאת שהבאת לפטרן היא הנותנת להם חובת גלות הוא לפי שעושה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה דלא תהוי ליה כפרה: הם שלא עשו מעשה יגלו. על זדון כי היכי כו': רמז לעדים זוממין · שלוקין עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה מנין שהן לוקין ולקמיה פריך תיפוק ליה מלא תענה: משום והצדיקו את הצדיק כו' · בתמיה אי והצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר ולדיק ורשע בבעלי דינין למה לי והצדיקו לדיק כו' ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות למה הוכרה כאן לדקת לדיק וכי כל מקום שהצדיקו ב"ד את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות דהאי קרא למיתי מלקות הוא דאתא אלא על כרחך בעדים משתעי עדים שקרים שהרשיעו לדיק ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא לדיק והרשיעו את העדים הרשעים, והיה אם בן הכות את הרשע אם העדים הזוממין זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה כגון בעדי בן גרושה או גלות והפילו השופט והכהו: ותיפוק ליה מלא תענה · כל עונשי לאוין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש אחר והכא לא פירש ולכן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן ילקו: לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו · לקמן יליף לה בפרק ג' (דף יג:): ואין משלמין כופר · אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והוזמו והן מחייבין את הבעלים כופר דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו': ואין נמכרין · אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ונגמר דינו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו: אין משלמין ע"פ עצמן · אם הוזמו בב"ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו ובאו בב"ד אחר והודו שהוזמו בב"ד פלוני ולקמן מפרש טעמא: כופרא כפרה · לכפר על זה שהרג שורו את האדם והני לאו בני כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם: ומר סבר כופרא ממונא · שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג: כופרא כפרה · לכפר על עלמו שחייב מיתה בידי שמים לפיכך יתן דמי עלמו: בדניזק שיימינן · בהכי הויא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק ולקמיה מפרש טעמיה: מאי טעמייהו דרבנן · דאילו ר' ישמעאל מסתבר טעמיה כיון דכופרא כפרה דמי עלמו בעי למיתב: נאמר השתה למעלה · בנוגף אשה הרה כאשר ישית עליו בעל האשה (שם): ונאמר השתה למטה · בכופר אם כופר יושת עליו: מה להלן בדניזק · שמשלם דמי וולדות שבמעיה: ורבנן. אמרי לך אין ודאי פדיון נפשו הוא דכופרא כפרה מיהו בדניזק שיימינן ובהכי הויא למעיך פדיון נפשו: דאית ליה לדידיה · שיש לו לנגב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הוזמו ולהם אין מה לשלם דמינו דאיהו לא הוה מזדבן אם לא הוזמו איהו נמי כי הוזמו לא מזדבני שהרי לא זממו למכרו: וקנס אינו משלם ע"פ עצמו · דכתיב גבי כפל אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו (ב"ק דף סד:): תדע · דקנסא הוא שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ממון:

מאי

תוספות

ומה הסוקל אינו נסקל · פי' הקונטרס כשהרגו אין נהרגין דין הוא דבאו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין וקשה טובא חדא דה"ל למימר כדאמרינן לקמן (דף ה:) הרגו אין נהרגין ועוד מאי פריך שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהבא לסקול ולא סקל דנסקל בההוא קרא גופיה דחזינן דהסוקל אינו נסקל כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה אבל לעולם אימא לך דאית לך שפיר ק"ו דלעיל דלענין חילול דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחלל הזומם ועוד קשה דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן ק"ו משום דא"כ בטלת תורת עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה כאשר זמם אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין שייך שפיר למיעבד ק"ו לכך פירש ר"ת דה"ק ומה הסוקל אינו נסקל פירוש אדם שסוקל חבירו באבנים ומת דכדון בסייף ולא בסקילה הבא ליסקל ולא נסקל עדים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלו והשתא לא בטלת לגמרי דאיכא לאוקומי קרא דועשיתם כאשר זמם כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות ב"ד שאינו בסקילה ואפ"ה לא עבדינן האי ק"ו (:) א) והכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן ק"ו בכהאי גוונא ב):

א: כפ"א והיכי קאמר לעיל דעבדינן ק': כב"ג: ב) [וע"ע מ"ש תוס' מנחות סו. ד"ה כמפגן]:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"כ מהל' עדות הל' ט סמג עשין קי:
ה ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ב:
ו ג ד מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ח סמג עשין שם:
ז ה מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סו:
ח ו ז מיי' שם פי"א הל' א סמג שם:
ט ח מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קי טוח"מ סי' לח:

רבינו חננאל

ומה הסוקל אינו נסקל כדקי"ל לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין א) הבא לסקול ולא סקלו אינו דין שלא יסקל · אלא מחוורתא כדשנינן מעיקר' ועשיתם לו ולא לזרעו · מעידנו באיש פלוני שחייב גלות ונמצאו זוממין אין אומרים יגלו זה תחתיו אלא לוקין ארבעים · מנא לן אמר ר"ל לקיש דאמר קרא הוא ינוס הוא ולא זוממין, ר' יוחנן אמר ק"ו ומה הוא אם עשה בב"ד בלא התראה אינו נהרג ואינו גולה הן שאע"פ שהן במזיד לא עשו מעשה אינו דין שלא יגלו · ודחי', היא הנותנת היא שיגלו כדי שתהיה להן כפרה מאחר שלא עשו מעשה אבל הוא שעשה מעשה אם במזיד לא תהא כפרה בגלות ונדחו דברי ר' יוחנן ועמדו דברי ריש לקיש · ופירש עולא רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין שנאמר והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע · משום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע לקה · אלא כגון דאתו עדים והרשיעו הצדיק והצדיקו הרשע, ואתו אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא והרשיעו את הרשע כלומר שוינהו להנהו שהדי קמאי רשעים, והיה אם בן הכות הרשע. אבל מלאו דלא תענה אין לוקין משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה: ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בן גרושה ואין בן חלוצה ואין גולין לערי מקלט ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין לעבד עברי. משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין [על פי עצמן] · אין נעשין בן גרושה וכו' ואין גולין לערי מקלט שנאמר הוא ינוס הוא ולא זוממין · ואין משלמין כופר מאי טעמא קסבר כופרא כפרה הוא והני לאו בני כפרה נינהו כיצד כגון שהעידו כי שורו של פלוני הרג פלוני שמחייבין אותו כופר ונמצאו זוממין אין משלמין את הכופר: ואין נמכרין בעבד עברי. מאי טעמא אמר רבא דאמר קרא אם אין לו ונמכר בגנבתו בגנבתו נמכר ולא בזוממו. משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין על פי עצמן. מאי טעמא קסבר ר' עקיבא עדים זוממין קנסא הוא ואין אדם משלם קנס על פי עצמו. אמר רבא תדע שהרי לא עשו מעשה ונהרגין, וכן אמר רב נחמן תדע שהרי ממון ביד בעליו ומשלמין על פי עצמן.

א) כפרש"י וכבר הקבו הראשונים על זה הפי'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' והצדיקו כו'. נ"ב וליכא לאוקמי הך מלקות במקום שאפשר לקיים בו דין הזמה דמכדי רשעתו נפקא לן באלו נערות משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ואי קרא יתירא דגלי גבי בן גרושה ובגלות הוי"א דקרא דוהצדיקו וכו' לא אתי אלא לעדי בן גרושה שבן ישראלים דהתם לא אפשר לקיים בו דין הזמה הלכך חייבים מלקות אבל כבן כהנים אפשר לקיים בו דין הזמה קמ"ל קרא: (ב) שם השתה למעלה ונאמר בההיא למטה מה. נ"ב אינה גז"ש מופנה ולא סיקא אלא גילוי מלתא בעלמא למטה כלמעלה: (ג) תוס' ד"ה ומה וכו' ק"ו והכי נמי קאמר

גמ' מאי ניהו דלא עשו מעשה היינו דרבה אימא וכן אמר ר"נ. אמר רב יהודה אמר רב עד זומם משלם לפי חלקו מאי משלם לפי חלקו אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא תנינא משלשין בממון ואין משלשין במלקות אלא כגון דאיתזום חד מינייהו דמשלם פלגא דידיה, ומי משלם והא תניא אין עד זומם משלם ממון עד שיזומו שניהם אמר רבא באומר עדות שקר (א) העדתי, כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני, כמאן דלא כר"ע דאי כר"ע הא אמר אף אינו משלם ע"פ עצמו אלא באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני וחייבנו ממון ס"ד אמינא כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה איהו נמי לא מיחייב קמ"ל:

מתני' מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה: **גמ'** כיצד שמין אמר רב חסדא בבעל רב נתן בר אושעיא אומר באשה אמר רב פפא באשה ובכתובתה: **מתני'** מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו ואע"ג

רש"י

מאי ניהו · האי ממון ביד בעליו דקאמר ר"נ היינו דלא נעשה מעשה שעדיין לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם : משלשין בממון · אם שלשה עדים הן או ארבעה משלשין ביניהם בית דין נעשין שליש ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו אי נמי האי משלשין לישנא בעלמא הוא מחלקין הפרעון בין שלשתן והוא הדין נמי אם ארבעה הן מרבעין : כל כמיניה · בתמיה וכי יכול הוא לחזור בו · ויפטר הנדון מלשלם : העדנו · אני ופלוני וחבירו אינו מודה : וחייבנו ממון · בב"ד שהוזמנו והעמידו הנדון בדין על הזמתו וחייבוהו בב"ד ומההוא שעתא ממונא הוא גבייהו ואינה מרשיע את עצמו שכבר הרשיעוהו אלהים : כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה · שאינו נאמן על חבירו : **מתני'** שגירש את אשתו · בפניו ביום פלוני וזה אומר לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה ונמצאו זוממין בעמנו הייתם : והלא בין היום כו' · כלומר מה ישלמו אלו אם תאמר כל הכתובה והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה כתובה נמצאו שלא היו מפסידין אותו כלום : אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו · מספק שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה לוקח ואם מתה יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן ובגמ' מפרש מאי קא מחייב להו תנא דמתני' ליתן : **גמ'** כיצד שמין · כלומר מאי קא מחייב להו למיתב דיש לפתור משנתנו לשני צדדים כיצד הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה זו : היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את כולה והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה יפה כח זכותו מכח זכותה שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד ולא היא ועוד שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרת גוביינא, ואם באו למכור לאחר זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקו שלו נמכר ביותר מעלה ולישנא דמתני' משמע שמין זכות ספיקה דקתני כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה, והא ליכא למימר שאותן דמים יתנו הזוממין שהרי לא זכות ספיקה באו להפסידו אלא זכות ספיקו שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד ויש לומר דה"ק שמין זכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה ואותו לא ישלמו וכל השאר ישלמו שכל השאר היו מפסידין אותו בעדותם אבל אותן דמים לא היו מפסידין אותו שהרי גם עתה כשהוזמו אם היתה רוצה למכרה יתן לה הבעל ברצון טובת הנאה זו או דלמא זכות ספיקו קאמר מתני' דלישיימו ואותן דמים יתנו העדים ולא מחייבינן להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת הנאתה דשמא לא היה נפסד בעדותן כל כך שאף עתה כשהן זוממין שמא ימות מחר ותגבה הכל כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה אבל טובת הנאתו יתנו לו שכך היו מפסידין אותו שאם לא הוזמו היה פורע מיד, עכשיו שהוזמו יש לו בה זכות ספיקו כבתחלה ושאם נתארמלה דמתני' ה"ק אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק שאם נתארמלה תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה ושמין ב"ד את זכות ספיקו ויתנו לו : רב חסדא אמר בבעל. זכות ספיקו של בעל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו ואותו יתנו הזוממין : רב נתן אמר באשה · זכות ספיקה אומדין ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו) וחומר גדול הוא אצלן : אמר רב פפא באשה · שמין כרב נתן ובכתובתה לא ישלמו לו אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו אבל לא נכסי מלוג שלה ואע"פ שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה אין משלמין דיכולין לומר אנו לא העדנו אלא על כתובתה ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג ואני לא כך שמעתיה וכך שמעתי רב חסדא אמר בבעל לפי מה שהן נכסי הבעל אם עידית אם זיבורית אומדין את טובת הנאתה (ג) כשהלוקח מדקדק בכך רב נתן אמר באשה ובא רב פפא ופירש מאי ובאשה דקאמר רב נתן בכתובתה שאם ייחד לה קרקע לכתובתה בו ישומו ולבי מגמגם בה חדא היכי מחייבינן להו זכות ספיקה הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו ועוד דהכי איבעי ליה למיתני רב חסדא אמר בנכסי הבעל ותו היכא דייחד לה שדה לכתובתה מאי טעמא דרב חסדא דפליג ואע"ג

תוספות

באומר עדות שקר העדתי · ושוב הוזם לכאורה משמע (ג) דכי אמר הכי משלם חלקו דא"כ בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו ולא נראה דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא א"כ הוזם במקום פלוני עמנו הייתם לכך יש לפרש עדות שקר העדתי ושוב הוזמו שניהן דהשתא יש לפרש (ד) כדאמר עדות שקר העדתי סותר עדותו ולא שייכא ביה תורת הזמה כי אם בחבירו ופריך הא כל כמיניה אפי' הוא בעצמו אתי לידי הזמה דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והוי כלא סתר את דבריו וא"כ הוו שניהם זוממין ומשלמין ממון :

כיצד שמין · אותו זכות שיש לו לבעל בכתובתה דמה שהיא תחתיו יותר מאם גרשה לפי שאשה מולא אותו יפוי כח שיש לו לבעל במה שהיא תחתיו בב' דרכים האחד אם ימכור לאחר זכות ספיקו שאם מתה יירשנה והשני הוא יקנה מאשתו זכות ספיקה שאם תתאלמן או תתגרש שהיא תמכור לו בדמים מועטים ובענין זה יפה כח זכותו יותר מאם(ה) למכור הוא זכות ספיקו כיצד הרי שהיתה כתובתה ק' מנה אם בא למכור זכות ספיקו יתן לו הלוקח כ' מנה נמצא שזכות הבעל כמה הוא במה שהיא תחתיו עולה לכ' מנה בדרך זה וכשהיא מוכרת כתובתה עולה זכותו ס' מנה לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקו חדא שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרת גוביינא ועוד שהוא אוכל תמיד פירות הקרקע המיוחד לכתובתה ולא היא ולכך כשהוא מוכר זכות ספיקו בכ' מנה האשה מוכרת זכות ספיקה הן לבעל הן לאחר במ' מנה הרי לך שיקנה מאשתו זכות ספיקה שתהא לו כל הכתובה של ק' מנה במ' מנה והשתא בדרך זה עולה יפוי כח וזכות הבעל במה שהיא תחתיו לס' מנה כדפירשתי ולכך מבעי ליה כיצד שמין מי אמרינן דשמין לאשה כמה אדם רוצה ליתן בזכות ספיקה דהיינו ארבעים וכל השאר דהיינו ס' מנה ישלמו שכל השאר (ו) מפסידין אותו בעדותן שמעידין שגירשה שהרי היו מחייבין אותו כל הכתובה ולישנא דמתני' משמע הכי דקתני אומדין כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה או נתגרשה משמע דשמין באשה או דלמא הא לא אמרינן לשום באשה לחייב העדים לשלם כל הכתובה חוץ מזכות ספיקה כדפי' שמא לא היה נפסד בעדותם כולי האי דשמא לא תמכור לו האשה זכות ספיקה ולכך אין לנו לשום באשה כדפירשתי אלא שמין בבעל כמה יתנו לו בזכות ספיקו אם ימכור בה דהיינו כ' מנה וכך ישלמו לו העדים שכך מפסידין אותו ושאם נתארמלה או נתגרשה דמתני' לאו למימר דשמין באשה אלא ה"ק אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה (ז) זו שהיא תלויה בספק שאם תתאלמן או תתגרש תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה ושמין בית דין זכות ספיקו ויתנו לו : מעידין אנו באיש פלוני שגירש אשתו וכו' · וא"ת וליחייבו שאר כסות (ועונה *) דהא מפסידין לאשה וי"ל דמיירי שמעשה ידיה שהן **) בידו שוין כשאר כסות (ועונה) ועוד י"ל שאומרת גירשתני וא"כ מחלה לבעלה אותן (ג') דברים ואע"ג דאמרינן האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא כדאמרינן בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כב:) :

*) [טעות] **) [נ"ל בידה]

רבינו חננאל

(הנה) [היינו] לא עשו מעשה ומשלמין : אמר רב יהודה אמר רב עד זומם משלם לפי חלקו. כגון שבא ואמר אנו פלוני ופלוני העדנו והוזמנו בבית דינו של פלוני וחייבונו ממון והוא משלם לפי חלקו . סד"א כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה איהו נמי לא משלם קמ"ל דמשלם לפי חלקו . אבל אחד שהעיד אם חוזר בו ואמר שקר העדתי לאו כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד . וכי האי גוונא לא א)צטריך דאינו משלם על פי עצמו אלא עדותו שהעיד עדות נכונה חשבינן ומתקיימת . וכן אם נמצא אחד מן העדים זומם אינו משלם כלל דתניא לעולם אין משלמין ממון עד שיוזמו שניהן . אבל אם הוזמו כולן משלמין כל אחד לפי חלקו דתנן משלשין במעות ואין משלשין במכות ב) אבל העידו שחייב מלקות ונמצאו זוממין כל אחד לוקה : מתני' מעידנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובתה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה : כיצד שמין . אמר רב חסדא בבעל . רב נתן בר הושעיא אמר באשה : אמר רב פפא באשה ובכתובתה . פי' כשם שהעידו עליה שגירשה בעלה ונתן לה כתובתה ונמצאו זוממין אינן משלמין לה כל כתובתה אלא לפי טובת הנאת כתובתה כאשר הוא מפורש בפרק החובל בחבירו (פח: פט.) הלרה חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו' כן בכאן משלמין לאיש לפי טובת הנאתו בכתובת אשתו והיא תחתיו : כיצד אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם תמות אשה זו בחיי בעלה ויירשנה בעלה יזכה בה הקונה אותה מן הבעל ואם נתאלמנה או נתגרשה תגבה כתובתה ואבדו מעות הקונה וזהו שהיו מפסידין הבעל בעדותן שגירשה והוא שזממו לעשות לבעל . (וחלקו בזה רב חסדא אמר בבעל שמין אומדין כמה אדם רוצה ליתן כדי לקנות מזה הבעל מה שיירש כתובת אשתו לכשתמות והיא תחתיו כענין שפירשנו למעלה). ושומא זו רב חסדא אמר בבעל כלומר אומדין דעת זה הבעל בכמה מן המעות יתרצה זה למכור כתובת אשתו בטובת הנאה כענין שפירשנו למעלה. ורב נתן בר הושעיא אמר בדעת האשה אומדין ושמין בכמה תתרצה אשה זו שתמכור לכתובתה בטובת הנאה כמו שפירשנו למעלה ג). ורב פפא הוסיף על דברי רב נתן ואמר באשה ובכתובתה הן שמין (ד) נמצא רב נתן ורב פפא חולקין על רב חסדא ורבו עליו : [כאן חסרים מן הכתב ג' שיטין ואלו] : אמר

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף א :

יא ב מיי' פי"ח שם הל' ח סמג עשין קי :

יב ג ד מיי' פכ"א שם הלכה א סמג שם טוש"ע סי' לח :

יג ה מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע שם :

מסורת הש"ס

[חגיגה טו:] · [כתובות יח: ב"ק קסח. סנהדרין מד:] · [לעיל ב: לקמן ה: ב"ק ס.] · [ב"ק סט.]

הגהות הב"ח

... בתלמודא בשום מקום דחייב בשום פנים לשלם כחד שהוזם א"כ קשה [והשאר חסר] : (ג) רש"י ד"ה אמר רב פפא כו' שהלוקח וכו' בלה.ג"ב ותימה דאמאי לא התיישב לו לפרש אומדין את טובת הנאתה ועל השאר ישלמו ובהא אומדנא פליגי ואפשר דעיקר גמגומו במאי דקשיא לי' הו דהו"ל למיתני רב חסדא אמר בנכסי הבעל ותו כו' : (ג) תוס' ד"ה באומר וכו' משמע דכיון דאמר הכי א"כ בקש וכו' ולא נראה דהא ליכא מאן דאמר דמשלם ממון אלא א"כ שניהם הוזמו במקום כצ"ל : (ד) בא"ד לפרש דכשאמר עדות : (ה) ד"ה כיצד מאם בא למכור הוא זכות ספיקו לאחר כיצד : (ו) בא"ד השאר היו מפסידין : (ז) בא"ד בכתובה של זו :

א) פי' לא מבעיא וכ"ה בטור ח"מ סי' לח בשם רבינו ועי' ש"ך שם ס"ק א' שהאריך בזה. ב) כיצד כו'. ג) ע' רש"י ובערוך ערך שמין א'. ד) דברי ר"פ לא פירש ר"ח ועי' רב"י ובעל המאור ורמב"ן מלחמות ובחידושיו ובערוך שם ובריטב"א :

ואע"ג דהשתא לא קרינן ביה °לא יגוש סוף אתי לידי 'לא יגוש' מתיב רב כהנא אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד ל' יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים ואי אמרת שביעית משמטתו, כולהו נמי בעי שלומי ליה? אמר רבא הב"ע במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לב"ד דתנן *המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין איכא דאמרי א"ר יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש אמר רב כהנא אף אנן נמי תנינא אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד ל' יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים ואי אמרת שביעית משמטתו כולהו נמי בעו שלומי ליה, אמר רבא הב"ע במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לב"ד דתנן המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין ואמר רב יהודה אמר שמואל האומר לחבירו "ע"מ שלא תשמטני שביעית" שביעית משמטת, לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה הוא *וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל? והא איתמר *האומר לחבירו "על מנת שאין לך עלי אונאה" רב אומר יש לו עליו אונאה ושמואל אומר אין לו עליו אונאה? הא איתמר עלה *אמר רב ענן לדידי מפרשא *ליה מיניה דשמואל: על מנת שאין לך עלי אונאה" אין לו עליו אונאה, על מנת שאין בו אונאה" הרי יש בו אונאה, ה"נ "על מנת שלא תשמטני בשביעית" אין שביעית משמטתו "ע"מ שלא תשמטני שביעית" שביעית משמטתו תנא *המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום סבר רבה בר בר חנה קמיה דרב למימר ה"מ במלוה בשטר דלא עבד איניש דטרח דכתב שטר בציר מתלתין יומין אבל מלוה על פה לא אמר ליה רב הכי אמר חביבי "אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה" תניא נמי הכי המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה אמר ליה שמואל לרב מתנה *לא תיתיב *אכרעיך עד דמפרשת לה להא שמעתא: מנא הא מילתא דאמור רבנן "המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה? א"ל דכתיב °קרבה שנת השבע שנת השמטה" ממשמע שנאמר "קרבה שנת השבע" איני יודע שהיא 'שנת שמטה', אלא מה תלמוד לומר "שנת השמטה" לומר לך [*יש] שמטה אחרת שהיא כזו ואיזו זו המלוה את חבירו סתם שאינו רשאי לתובעו בפחות משלשים יום *דאמר מר שלשים יום בשנה חשוב שנה *ואמר רב יהודה אמר רב °הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא וכי מה בין זה למגופת חבית א"ל זה חבור וזה אינו חבור. ואמר רב יהודה אמר רב 'שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב של יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו מתקיף לה רב כהנא וכי מה בין זה למי צבע דתנן *ר' יוסי אומר 'מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין א"ל רבא התם 'מיא דצבעא' מקרי הכא 'חמרא מזיגא' מקרי והתני רבי חייא *שלשת לוגין מים (וכו') הורידו את המקוה אמר רבא לא קשיא הא רבי יוחנן בן נורי הא רבנן דתנן *שלשת לוגין מים

הסר

ואע"ג דהשתא · בשביעית לא קרינא ביה לא יגוש שהרי אם בא לנגשו, בלא שביעית נמי אינו יכול, לא אמרי' כיון דלא קרינן ביה לא יגוש לא קרינן ביה שמוט דסוף אתי לידי לא יגוש והכי משתמע ביה קרא לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן: **מוסר שטרותיו לב"ד** · הוא פרוזבול שהתקין הלל שכותב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה: **אין משמיטין** · דלא קרינן ביה לא יגוש שהרי אינו תובע כלום: **לדידי מיפרשא לי כו' אין לו עליו אונאה** · שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים ואם אמר לו ע"מ שאין בו אונאה אין זה מתנה שימחול לו אונאתו אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה והרי אנו רואים שיש בו אונאה ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה ה"נ אם אמר לו לוה הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית תנאי הוא זה ואע"פ שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת לפיכך אין כאן תנאי: **חביבי** · תרגום של דודי רבי חייא אחי אביו היה: **שהוא כזו** · שקרויה שנה: **הפותח בית הצואר** · שעשה פה לחלוק חדש: **חייב** · שתיקן כלי והאי דנקט לה הכא משום דאמר רב יהודה לעיל המלוה את חברו לעשר שנים כו' ואותביה רב כהנא נקט נמי לכולהו הנך מילי דשמעתין דאמרינהו רב יהודה ואותביה רב כהנא: **וכי מה בין זה למגופת החבית** · דאמרינן בפרק חבית שנשברה (שבת דף קמו.) דמתיז ראשה בשבת בסייף לפתוח את החבית: **זה** · דבית הצואר היה חיבור הלכך פתח תיקון חדש הוא זה אבל המגופה אע"פ שהיא טוחה על פי החבית בטיט אין זה חיבור והוה לה כפתוחה ועומדת: **חסר קורטוב** לא גרסינן ברב יהודה: **לא פסלוהו** · זיל בתר חזותא ויין אינו פוסל את המקוה ופסול מקוה במים שאובין מדרבנן הוא: **והתני ר' חייא**. שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה: **הורידו את המקוה** · מהכשרו לפסול: **הא ר' יוחנן בן נורי** · רב כרבי יוחנן בן נורי דאזיל בתר חזותא:

חסר

איבא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו · אומר ר"ת דהלכה כלישנא בתרא דה"נ מתני' מסייע ליה וקשיא ללישנא קמא (א) ובאזהרות הגיה ר"ת זמן עשר (כסף) כי ילוצו ולא במשפט בחלי ימיו יעזבנו:

המוסר שטרותיו לב"ד · פירש הקונט' דהיינו פרוזבול ולא נראה דהא במסכת שביעית (פ"י מ"ב) תני המוסר שטרותיו לב"ד והדר קתני פרוזבול אינו משמט אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה דתרי מילי נינהו ומוסר שטרותיו לב"ד מדאורייתא אינו משמט:

ושמואל אומר אין לו עליו אונאה · וא"ת מני דמי הכא השביעית ודאי עקר אבל התם מי יימר דעקר כדאמרי' בהזהב (ב"מ דף נא:) [שמא לא יהא בו אונאה] וי"ל דה"נ מי יימר דעקר שמא יפרע לו קודם:

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה · פי' הקונטרס על מנת כו' כלומר אני מבטיחך מאונאה שאין בו והרי יש בו אונאה דהויא מקח טעות שכתב (ב) ולא נראה דהיכי נדמה ה"נ על מנת שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת והתם לא שייך טעמא דמקח טעות ולכך פי' רשב"ס ע"מ שאין בו אונאה משמע שלא יחול איסור לאו דלא תונו על המקח וע"כ הוא חל שאין יכול לבטל (ג) מחותה אונאה ע"מ שאין לך עלי אונאה כלומר שלא תתבע לי האונאה אלא תמחול לי תנאו קיים וה"נ על מנת שלא תשמט שביעית כלומר שלא יחול איסור שביעית אם תקח ממנו אחר השמטה שביעית משמטתו והשתא ניחא שהן שוין:

אמר

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו לי' שנים אין שביעית משמטת ואע"ג דאחר עשר שנים אתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. ומסייעא ליה מהא דתנן אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהא בידו אלף זוז בין ליתנם מיכן עד שלשים יום ובין ליתנם מיכן ועד עשר שנים ואי אמרת המלוה לעשר שנים שביעית משמטתו כולהו אלף זוז בעי לשלומי דהא אי אפשר לעשר שנים בלא שמיטה. ודחה (א)רבה ואמר מתני' במלוה על המשכון או במוסר שטרותיו לב"ד דכי האי גוונא (המלוה לעשר שנים) אינו משמט דתנן המלוה את חברו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין. ואמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו על מנת שלא תשמטנו שביעית כו'. ואסיק' אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה. הכא נמי על מנת שלא תשמטנו שביעית אין שביעית משמטתו על מנת שאין השביעית משמטתו שביעית משמטתו ב): תניא המלוה את חברו סתם אין רשאי לתובעו פחות מל' יום אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה. מנא הני מ"לי מדכתיב קרבה שנת השבע איני יודע שהיא שנת השמטה מה ת"ל שנת השמטה אלא יש לך שמטה אחרת שמשמטת כשנת השבע ואיזו היא זה המלוה את חברו סתם שאין רשאי לתובעו פחות מל' יום שהן חשובין כשנה דאמר מר שלשים יום בשנה חשובים שנה: אמר רב הפותח בית הצואר בבגד בשבת בכוונה חייב חטאת. ואינו דומה למגופת החבית שמותר כי זה חיבור ומגופת החבית אינה חיבור. אמר רב ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין (ומראהו) [ומראיהן] כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו. ולא דמו למי צבע דפוסלין בג' לוגין דהתם מיא דצבעא מיקרו והכא מים הן שפוסלין המקוה הכא חמרא מזגא מיקרי. איני והתני ר' חייא הורידו את המקוה. כלומר ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין הורידו את המקוה מהכשירו. ופורק רבא רב דאמר כר' יוחנן בן נורי ור' חייא כרבנן דתנן (במקואות פ"ז מ"ב) ג' לוגין

חסר

א) לפנינו הגירסא רבה. ב) כ"ה גירסת רבינו וס"ע דעל מנת שלא תשמיטנו (בבנין הפעיל) שביעית הוא כאילו אמר על מנת שלא השמיט אתה הלוה את כתוב בשביעית. כי שביעית הוא כמו ב ביעית כדכתיב והשביעית תשמטנה (שמות כג יא):

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ט מהל' שמיטין הל' יו סמג עשין קמ: טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ט וסעיף יב: [יותר מבואר כתוס' דב"ב קמה: ד"ה ואין השביעית כו']

טו ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יח:

טז ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף י:

יז ד מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כא:

יח ה מיי' פ"ט מהלכות שמיטין הל' י סמג עשין קמ טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ח:

יט ו מיי' פ"ט מהל' שמיטין הל' ו סמג עשין קמ טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ח:

כ ז מיי' פ"א מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עג סעיף א:

כא ח מיי' פ"י מהל' שבת הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף ג:

כב ט מיי' פ"ז מהל' מקואות הלכה ו סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף כג:

כג כ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כד וסעיף כה:

מסורת הש"ס

שביעית פ"י מ"ב גיטין לז.

רש"א כתובות ע"מ

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איכא כו' קמא ובאזהרות. הגיה: (ב) ד"ה על כו' שכתב לו ולא: (ג) בא"ד ונעל כלאו מחותה:

[קידושין יט: וש"נ]

ב"מ נא. כתובות פד.

פ"א: ?

[תוספתא דב"מ פ"ג]

[קידושין לו: וש"נ]

[פמ"ש חוס' נזיר כד: ד"ה אמר שמואל וכו' פירוש על זה]

גירסת מהרש"ל

ר"ה י: [מ"ק מד: מה.]

שבת מח.

עירובין כט: מקואות פ"ז מ"ג

חולין כו. מקואות פ"ז מ"ב

אמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא תניא נמי הכי

חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו וכן ג' לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו ר' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה (א) והא מיבעיא בעי לה רב פפא דבעי רב פפא רב תני "חסר קורטוב" ברישא אבל שלשה לוגין לתנא קמא פסלי ואתא ר' יוחנן למימר הכל הולך אחר המראה ורב (ג) (אומר) כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב לא תני "חסר קורטוב" ברישא ור' יוחנן בן נורי כי פליג אסיפא הוא דפליג ורב דאמר כדברי הכל? לרב פפא מיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה *אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא, אמר ליה אביי את אמרת *לה ניהלן והכי אמרת ניהלן דרב לא תני 'חסר קורטוב' ברישא ורבי יוחנן אסיפא פליג ורב דאמר כדברי הכל. ואמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא תניא נמי הכי

חבית מליאה יין שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד [ג] וכן ככר של תרומה שנפל שם טמא מאי וכן מהו דתימא התם אוקי גברא אחזקיה הכא אוקי תרומה אחזקה קמ"ל: **מתני'** *מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר' מאיר וחכ"א *כל המשלם אינו לוקה. מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין לוקין שמונים משום °לא תענה ברעך עד שקר ומשום °ועשיתם לו כאשר זמם דברי ר' מאיר וחכ"א *אין לוקין אלא ארבעים: **גמ'** בשלמא

רש"י

חסר קורטוב גרסינן הכא ברישא ובסיפא: לא פסלוהו · משום דחסרו קורטוב אבל אי הוו מעיקרא שלשה לוגין שלמים ונפל להוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין פסלוהו, והא דתני רבי חייא הורידו את המקוה כי האי תנא סבירא ליה: לא פסלוהו · טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי וגבי הורה אור יין נמי הוי מצי למיתני כי האי גוונא ברישא וניתנינהו בחדא בבא הכי שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב בין שמראיהן כמראה מים בין שמראיהן כמראה יין לא פסלוהו אלא כי אורחא דמילתא קתני להו שהיין שהוא אדום הופך את המים ממראיהן אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיתן: הכל הולך אחר המראה · וגבי יין אפילו הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמין כיון דמראיהן כמראה יין לא פסלוהו ורב כוותיה סבר ליה וגבי חלב אע"ג דמעיקרא חסר קורטוב הוו מסלים להו חלב: והא מיבעיא בעי לה כו' · אהא (ג) (פרכינן) דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן: דבעי רב פפא · רב דאמר לעיל לא פסלוהו היכי תני מי תני "חסר קורטוב" ברישא ואי הוו שלמים פסלו ודלא כרב ואיהו דאמר כר' יוחנן או דלמא רב לא תני ברישא 'חסר קורטוב' ואמרה למילתיה דלעיל אפילו כרבנן דרבנן תרוייהו בעו שיעורא וחזותא ורב דאמר כדברי הכל דכולי עלמא חזותא מיהת בעינן: לרבא פשיטא ליה · דרב תני חסר קורטוב ברישא דלא בעי תנא קמא אלא שיעורא ורב דקפיד נמי אחזותא כר' יוחנן בן נורי אמרה למילתיה: אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא · תלמידו של רב יהודה אני ולא שמעתי מפיו שמועה זו דאמרן לעיל בשמיה ג' לוגין מים שנפל לתוכן כו': א"ל אביי כו' · רב יוסף חלה ושכח תלמודו *והיה אביי מזכירו מה שקיבל הימנו: ואת אמרת ניהלן · כששנית משנה זו אמרת לנו עליה ההיא מימרא דרב יהודה אמר רב ופירשת לנו דרב לא הוה תני חסר קורטוב ברישא ואמר למילתיה לדברי הכל: הטובל שם · בתוך מקום: לא עלתה לו טבילה · שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין וזה אחד מן הפוסלין את התרומה: אי אפשר לשלשת לוגין כו' · לא גרסינן דהא ודאי אפשר אלא חיישינן לשמא וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא דאמרינן לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא אחזקיה: תניא נמי הכי דחיישינן בים הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם: חבית של יין גרסינן בברייתא והכי גרסינן בתוספתא (דמקוואות פ"ה): וכן ככר של תרומה שנפל שם · אחר שטבל זה ועלה: טמא · שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הככר: מאי וכן · פשיטא כיון דחיישת לשמא היין עומד במקומו היכא למיחש שנטמא הככר: מהו דתימא · אף על גב דלגבי טבילה חיישינן לגבי ככר לא חיישינן דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכתיה אי לא וגבי גברא הוא דאמרינן לא עלתה לו טבילה אוקי גברא אחזקיה *והוא טמא היה ובטבילת ספק אתה בא לטהרו אל תטהרנו מספק והכא אוקי תרומה אחזקה והיא בחזקת טהורה קיימא קמ"ל: **מתני'** שלא השם המחייבו מלקות מחייבו תשלומין · מלקות משום לא תענה והתשלומין משום כאשר זמם: השם · המקרא: כל המשלם אינו לוקה · דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא אתה מחייבו משום שתי רשעיות ובמסכת כתובות (דף לג.) מקשינן ונימא כל הלוקה אינו משלם וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשנינן בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין ויליף לה התם: אין לוקין אלא ארבעים · משום כאשר זמם אבל משום לא תענה לא לקי כדמפרש בגמרא: **גמ'** מנליה

תוספות

רב חבית מליאה מים · כך גיר' הקונטרס וקאמר לא עלתה לו טבילה משום מים שאובין ולא נראה דהא מדשוי להו השקה כמחוברים לטהרם מטומאה הוא הדין לענין טבילה נמי ועוד דאמרינן בבילה (דף יח: ושם) מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו והיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא הא המים שבתוכו שאובין ולא מיערבי ובהשקה בעלמא *עדיף להו אלא ודאי נעשין מחוברין גם לענין טבילה לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה חבית מלאה יין ולכך לא עלתה לו טבילה דמי הים קוו וקיימי ושמא עדיין הוא צבור ועומד במקומו (ד) ואיסור ניכר וטובל ביין אבל נהרא בעלמא לא דודאי נתערב במים ואז לא היה בעין ועלתה לו טבילה ומיירי ביין לבן שאינו משנה מראית המים דאי ביין אדום ניחזי אם שינה מראית המים אם לא: **תניא** נמי הכי חבית מלאה יין · וגם רש"י לא גריס הכא מים כי אם יין דאם לא כן מאי קאמר וכן ככר של תרומה שנפל לשם טמא (ה) והא [אפי'] בעינייהו ולא נתערבו מ"מ הינה מקבלת טומאה (וטהרה) [דטהרו] בהשקה דהרי הם מחוברין למקוה והכי תנן בבילה (דף יח:) מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו:

לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין · פי' (ו) מקרא דמביאן לידי מכות דהיינו מלא תענה אינו מביאן לידי תשלומין אלא מקרא ועשיתם לו כאשר זמם ומש"ה לוקה ומשלם משמע דאי ליכא אלא חד קרא אינו לוקה ומשלם וקשה הא אמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) החוסם פי פרה לדוש בה לוקה ומשלם אע"ג דליכא אלא חד לאו דלא תחסום לכך פירש ה"ר מאיר מבורגוני דה"ק שלא השם המביאן לידי מכות (ז) אינו צריך להביאן לידי תשלומין דתשלומין לא בעו אזהרה דאי בעו אזהרה ודאי לא לקי דלא למלקות אתא כי אם להשלומין כדאמרינן (לקמן דף יג:) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אלא לא בעו אזהרה דליכא אזהרה בשן ועין וכתיב שלם ישלם בלא אזהרה הלכך לא הענה למלקות אתא וכן בהך דלא תחסום ע"כ לאזהרה דלא תחסום לא אתיא אלא למלקות דתשלומין מנילא נפקא דכיון דאינו רשאי לחסום דין הוא שישלם מה שראויה לאכול בשעה דליכא למימר דלאזהרה אתא לממון ולא למלקות דאם כן לכתוב קרא בלשון עשה האכל שור בדישו ושמעינא שפיר דאם לא האכיל חייב אלא ע"כ אזהרה כי אתא למלקות אתא: בשלמא

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פ"ז מהל' מקואות הלכה יא סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף כג:

כה ג מיי' שם הל' ח [נ"ל פ"ו הל' י] סמג שם:

כה [ג] [שם]:

כו ד מיי' פי"ח מהל' עדות הל' א ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב טוח"מ סי' לח:

כו ה מיי' פי"ח מהל' עדות הל' א סמג עשין קי:

רבינו חננאל

[חסר קורטוב] מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה היין ונפלו למקוה לא פסלוהו. ג' לוגין חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב חלב והרי מראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו ר' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר הנראה: ואקשינן. איני דשמעה רב כר' יוחנן בן נורי ור' חייא כרבנן והא רב פפא מיבעיא הוה בעי לה (ואמר) והוה אמר רב ברישא דמתני' הכי תני לה ג' לוגין מים חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב יין לא פסלו השקיה הא ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין פסלי המקוה ור' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר הנראה וכיון שמראיהן כמראה יין אע"פ שנפל לתוך ג' לוגין לא פסלו המקוה ורב דאמר כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב מתניתין ג' לוגין שנפל לתוכן קורטוב יין לא פסלו המקוה תני לה ורב דאמר לדברי הכל ור' יוחנן בן נורי בחלב הוא דפליג ואיפא דקתני ג' לוגין חסר קורטוב הוא דפליג אבל ארישא מודה. ואמרינן רב פפא הוא דמיבעיא ליה אבל רבא פשיטא ליה. וראינו משניות מדוקדקות שאין כתוב בהן ברישא דמתניתין חסר קורטוב א) וקיימא לן כרב לדברי הכל ב). קורטוב מפורש בהמוכר את הספינה (דף צ.) שהוא חלק א' מח' ברביעית: רב יוסף כשחלה איעקר ליה תלמודיה ושכח משנו לפיכך היה אומר לא שמיעא לי הא שמעתא וכך מפורש בנדרים: אמר רב חבית מליאה מים שנפל לים הגדול הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה לפי שאי אפשר ג) לג' לוגין מים שלא יהיו במקום אחד. ותניא כוותיה. ודווקא בים הגדול דקוו וקיימי מיא אבל בנהרות דמשכי לא. תניא בתוספתא ד' חבית שנשברה בים ומראי אותו מקום כמראה יין הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה ולא עוד אפילו נפל שם ככר של תרומה טמא:

מתני' מעידנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר. פי' לוקין שעברו על לא תענה ומשלמין מרכתיב ועשיתם לו כאשר זמם. וחכ"א כל המשלם אינו לוקה ואמרינן

א) וכן פי' כל המפרשים דמתני' ועי' תוס' רע"ק שם ועי' בתוס' בנ"ך כאן: ב) נראה שכוון רבינו בזה דאין הולכין אחר כמראה רק בנפל לתוכן יין דאתיא כר"ס אבל בבישא קיי"ל כת"ק דאין הולכין אחר מראה וכן פסקו הפוסקים: ג) עי' ריטב"א: ד) עיין בחי' הרמב"ן שכתב וכן ר"ח הביא זו התוספתא כאן בלשונה וכו' אלא שאין זה מחוור בעיני וכו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' המראה והא מיבעיא: (ב) ורב דאמר כר' יוחנן: (ג) רש"י ד"ה והא כו' אהא סריך דאוקימנא: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' במקומו ואינו ניכר: (ה) ד"ה תניא וכו' שמא דאע"פ דהוו בעינייהו וכו' מ"מ הככר אינה מקבלת: (ו) ד"ה לוקין וכו' פי' רש"י מקרא: (ז) בא"ד מכות מביאו לידי תשלומין כלומר אינו צריך:

כתובות לג:

[עירובין ו:]

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו כו' • והאי רשע רוצה לומר ממון כדמוכח בכתובות (דף נב: ושם) תניא ר' מאיר מאי טעמא פירוש הא כתיב כדי רשעתו דמשמע משום רשעה לתת לתה מחייבו וכו' וה"מ ומאי פריך והא בכתובות מוקי לה בקרן לעקין ולמיתה וי"ל דכל זה מן המדרש ולומר רשעתו שאין לתה מחייבו משום שתי רשעיות "ולא לעקין ולמיתה: **גמר** ממוניות שם רע ותמ"ם (ג) דהתי לתי שאין בו מעשה ולמה לי והיה שם כן הכות הרשע ויש לומר דמוניות שם רע גופיה נמי יש לומר דלקי תנא מוהיה שם כן הכות הרשע כדקתמר בפ' מערת שנתפתתה (כתובות דף מו.) למדנו יסורו מויסרו ויסרו מכן [וכן מכן והיה] שם כן הכות הרשע: **סבר** לה כר"ע דתמר עדים זוממין קנסא הוא, ולכי יליף היה ממוניות שם רע וכרבן סבר ממונא הוא ולכי לא יליפינן ליה ממוניות שם רע משמע דלר"מ מיהו לוקה ומשלם תנא נמי קנס מכל מקום לגבי ממון לא נקטה דכפ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף נא. ושם) תניא התוסס פי פרה ושן בה לוקה ומשלם ד' קנין לפרה וג' קנין לממון ומוקי לה כר' מאיר דתים ליה לוקה ומשלם והתם ממון הוא ועוד דתמרינן בפ' ערכין (כתובות דף נה: ושם) ר"מ לוקה ומשלם תים ליה מת ומשלם ליה משמע בכל מקום וכן קטה (ג) מדרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר תנא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מני ליף ממוניות שם רע מכל מקום ממוניות שם רע ופרכי תנן ומשלם ממוניות שם רע דילפינן לוקה ומשלם ממוניות שם רע מכל מקום ומשלם פירוש הא ק"ל דלמיתן לוקה ומשלם פירוש כרבן דר"מ תנמה אפי' נגבי קנס ור"ל דוקא בין לר"מ בין לרבנן ליכא תיקון בין ממון לקנס למנין דין לוקה ומשלם דהא מכדי רשעתו ילפינן ליה וכדי רשעתו כתיב נגבי עדים זוממין מכאן לר' מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא וכפי ילפינן להו ממוניות שם רע למימרא דלוקין ומשלמין מ"ב כדי רשעתו דנכתב נגבי דידהו דממעט שתי רשעיות ליכא לתיקומה במלקות ומתון ולריכי לתיקומי במיתה ומלקות כדאיתמ' בפ' תלו נערות מ"ב ודלי אמר ר"מ בכל דוכתי לוקה ומשלם אף לגבי ממון דמהיכא תיתי למטעי מכדי רשעתו דכתיב בהו דעדים זוממין ממונא הוא לכך נא ילפינן ממוניות שם רע לוקה ומשלם והלכך דרשינן מקרא מכדי רשעתו כמספר למטעי שתי רשעיות במלקות ומתון דתים ליה לוקה ומשלם מכדי רשעתו דהא משמע שפיר דתתי למטעי כל ב' רשעיות דן ממון דין קנס: **הא** נא קשיא ר' יהודה נא סבר לה כר"ע • דתמר עדים זוממין קנסא הוא משמע הכא דלר"ע דתים ליה דעדים זוממין קנסא ליה ליה נתו שתין בו מעשה נוקין עליו דלא מני ליף מהתי דיקא ונקטה דהא ר"ש תמר (נמתן דף כת:) המקיים כלאים בכרם לוקה ופירש בערוך דהייט שמיטת תומו כסוף שדהו דהוי כשמלאה זרועה דהוי נתו שתין בו מעשה לכך נרלה דהמקיים כלאים בכרם הייט שעשה גדר סביב הכלאים ג): **אלא** מה לתלד השוה שבהן שים בהן לד ממון • זה תין לריך התרלה "וזה לוקה ומשלם ומיהה דהא תין זה פירכא שוה ופירש ר"י דפריך שכן הס משונים ביותר משאר מלקיות שתין לריך התרלה "מה שתין כן בשאר מלק יות ועוד ים לומר שכן ים בהם לד תמור שהן תין לוקין על דיבורה שלא שנו אלא במונח פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דנמריון ממוניות שם רע ופריך מה למוניות שם רע שכן דיבור הוא ור' יהודה (ד) סבר לד ממור לא פריך לפי' "בירושלמי דעדים זוממין בדיבורן מיתעביד מעשה ג): **ורבנן** הלי לא תעשה מלי עבדי ליה • דהא דקתמר לעיל גבי לא תעשה משום דהוי לא תתין בו מעשה הייט לאו דקרא דהתדיקו לכל כאר דגבי לן קרא דהתדיקו דשייך ביה מלקות אי נמי לומר (ה) דלקי מלא תעשה וחם תתמר דלא ליקי "משום "דהוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד ותין לוקין עליו וכבר הלי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד עדות נפסלות מיהו ים לומר דעדיפא מצי לאתויי לאזהרה מיתת ב"ד ותין לוקין עליו וכי תימא כיון דלא מתחיל זו קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא ליקי חיפוש ליה דלא תעשה הוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד ותין לוקין עליו וכי תימא לגבי אזהרת ממון (ו) דנפקא מינה לא תסיב לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד זה ליט דהא תמרינן בפרק מי שהתירך (שבת דף קיז. ושם) דמתמר בשבת דלא ליקי משום דכפיף מלא תעשה מלאכה לתה וכהמתך והכוח הוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד כמלאכת גופו תע"ג דכמתמר גופיה ליכא שום לד דמיתת ב"ד מכל מקום תסיב ליה לאו שניתן לאזהרה מיתת בית דין כיון דלאו דידיה לתית נמי למיתת ב"ד הכא נמי לא שנו וי"ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם כן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תעשה דלא עבד לא ת"כ הזהיר לבל מ"מ קשה לעיל (ל' ב:) דפריך וחיפוש ליה מלא תעשה ולמה לי והיה אם כן הכות הרשע ליפוי לי לאו דגלי קרא הוה לאימא דלא ליקי משום לא תעשה (ו) לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד דכדריסיה וי"ל דעדיפא מינה ומוד יש לומר דפריך לר"מ דנפקא ליה לאזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: **לאזהרה** לעדים זוממים • ואם תתמר לעיל גבי מעדים מחייב זו לימא הלי טעמא לרבנן למה ליה למימר מכדי רשעתו נפקא ים לומר דהכי קאמר לאזהרה עדים זוממין בתים פעוני מחייב מלקות דלא הוי לקי משום מכאתר זמם לי לאו שניתן לאזהרה דלא עבד הוא לא תסיב כן הזהיר לבל לעיל דמיירי מכאתר זמם לממון ודלי לאו בני אזהרה

מוניא שם רע • לא מלאתי לבתר בתוליס: **לוקה ומשלם** • דכתיב (דברים כה) ויכרו לתו ועבתו לתו"ו ואמרי' בכתובות (דף מו.) "ויכרו" זה מלקות ויליפין לה מקרא: **שכן קנס** • וכל קנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן למוחל: **תיכא דמתני לה** • להא דתולת: **לומר שתין אור לוקין עליו** • שהעשה האמור בשלמא לרבנן °*כדי רשעתו" בתיב משום[ג] רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, אלא רבי מאיר מ"ט? אמר קרא גמר ממוניא שם רע מה מוניא שם רע °לוקה ומשלם אף כל לוקה ומשלם מה למוניא שם רע שכן קנס סבר לה °כר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא איבא דמתני להא דתולא אהא *דתניא[ד] לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר ישאין לוקין עליו דברי ר' יהודה ר' *עקיבא אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו[מכלל דר' יהודה סבר *לאו שאין בו מעשה-לוקין עליו, מנא ליה? אמר קרא גמר ממוניא שם רע=מה מוניא שם רע=לאו שאין בו מעשה-לוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו °מה למוניא שם רע שכן גמר מעדים זממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה לעדים זוממין שכן °אין צריכין התראה, מוניא שם רע יוכיח °וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאין בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה להצד השוה שבהן ישכן קנס הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כר' עקיבא, אלא מה להצד השוה שבהן שכן °יש בהן צד חמור ורבי יהודה צד חמור לא פריך, °ורבנן האי °לא תענה ברעך עד שקר" מאי דרשי ביה? ההוא מיבעי ליה לאזהרה לעדים זוממין, ורבי מאיר אזהרה לעדים זוממין מנא ליה? °מהנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד "ורבנן ההוא מיבעי ליה להברוזה

מוניא שם רע • לא מלאתי לבתר בתוליס: **לוקה ומשלם** • דכתיב (דברים כה) ויכרו לתו ועבתו לתו"ו ואמרי' בכתובות (דף מו.) "ויכרו" זה מלקות ויליפין לה מקרא: **שכן קנס** • וכל קנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן למוחל: **תיכא דמתני לה** • להא דתולת: **לומר שתין אור לוקין עליו** • שהעשה האמור

רבינו חננאל

ואמרינן בשלמא לרבנן כו' , ופשוטה היא . אלא לר' מאיר דקתני לוקה ומשלם מאי טעמא . ואמרינן גמר מסוניא שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו וכתיב ויסמון כך עדים זוממין לוקין ומשלמין, ופרכינן מה למוניא שם רע שכן קנס כרכתיב ועניגן אותו . ומשנינן ר' מאיר אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ורבנן סברי מכלל דר' יהודה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, מנא ליה? אמר קרא גמר ממוניא שם רע מה למוניא שם רע שכן קנס סבר לה כר"ע דתמר עדים זוממין קנסא הוא, ופרכינן מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה כו' , ומשנינן הוא , ואפ"ק מה לחצד השוה שבהן שכן עדים זוממין וכבסמוך קנסא הוא, ופרכינן דרך אחר מה לחצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור עדים זוממין ים לומר לא צריכי התראה מוניא שם רע חייב מלקות ומשלם תאמר בפחות שוין בו אחד מאלו :

ג) נ"ל משום דניקח לעשם :

הגהות הב"ח

(ג) תו"ה גמר וכו' דתמ"ע דכתי לתו עב"ה מעשה נוקין ולמה: (ד) ר"ה סבר כי קשה לרבנן דע"כ לא: (ה) בא"ד תנו נשנית.ר"ב כ"ש ריש פ"ד ופ"ג ערכין כתוס': (ו) ר"ה תנא נשנית.ר"ב יכולס לסבר לד וכו' דינוקמני נמי ניתא דעדים זוזותין : (ז) ר"ה וכבר פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דנמריון ממוניא שם רע ופריך מה למוניא שם רע שכן דיבור הוא ור' יהודה (ד) סבר לד ממור לא פריך לפי' "בירושלמי דעדים זוממין בדיבורן מיתעביד מעשה ג): **ורבנן** הלי לא תעשה מלי עבדי ליה • דהא דקתמר לעיל גבי לא תעשה משום דהוי לא תתין בו מעשה הייט לאו דקרא דהתדיקו לכל כאר דגבי לן קרא דהתדיקו דשייך ביה מלקות אי נמי לומר (ה) דלקי מלא תעשה וחם תתמר דלא ליקי "משום "דהוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד ותין לוקין עליו וכבר הלי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד עדות נפסלות מיהו ים לומר דעדיפא מינה ומוד יש לומר דפריך לר"מ דנפקא ליה לאזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: **לאזהרה** לעדים זוממים • ואם תתמר לעיל גבי מעדים מחייב זו לימא הלי טעמא לרבנן למה ליה למימר מכדי רשעתו נפקא ים לומר דהכי קאמר לאזהרה עדים זוממין בתים פעוני מחייב מלקות דלא הוי לקי משום מכאתר זמם לי לאו שניתן לאזהרה דלא עבד הוא לא תסיב כן הזהיר לבל לעיל דמיירי מכאתר זמם לממון ודלי לאו בני אזהרה

[נקמן יג: כתובות נ. ב"ק פב:]

[נעיל כ: ג ב"ק פ.]

[נקמן טו. סנהדרין פב. שבועות נ: חולין פב: נת. קמת:תחורה ד:]

[ב"מ נת.זבחים כט: תמורה ג. סנהדרין פב. נקמן מה. כ:]

[קדושין פ: כת. ובמ"]

[ספרים עה כתובות נב. פוסה כמ:]

דכרים יט

(ז) [וע"ע תוס' ע"ז סד . ד"ה ל"א תומר] כ) [וע"י תוס' כתובות נב: ד"ה שכן]

ל) תוס' ממה"ל ניתא ג"כ דוקא ומשלם מ"ב כו' ולמקמ מ"ל דוקא ומשלם אבל לא בכך מיכא מה למ"ב . ולפי תירולא בתוס' בתובות דף נב בשם הירוצ"ל דרבנן דר"מ ס"ל דתף תם עדים זוממין קנסא מ"מ מינו דוקא ומשלם ס"ל דכדי רשעתו משמע גם כממון ומלקות ניתא דלענין תין בו מעשה פרכינן דמה למ"ב דוקא ומשלם משלה"ב כעלמא דאמתמ מכדי רשעתו . אבל לתירולא קמת דתוס' שם הא פיסת תוס' הכא כשנינן דתי תתרי ס"ו דקם ר"ש ר"ע ר"ישים ורבנן הלי לא תענה נלמד עד שקר מתי דרשי ביה ורבי יהי' סבר מתי דרשי ביה ורבי יהי' סבר מלקות מכוס לא תענה ומקשה לרבנן ומשנרץ דוה לא תענה ולי תסירלא בס"ם דלוקה ממויגים תד מכוס כלמ"ב זמם ותד מכוס ל"ל למקמ כך בקושיא דכמו דבבן בנדוסה נוקין מכוס לא תענה דילף מהכא שמויגים אבל בבן סתי לא תענה בדעך עד שקר מתי דרשי ביה הוא מוקמה : **תוס'** ד"ה ורבנן כו' משום דהוי לאו שניתן לאזהרה מיתת ב"ד . משמע דקושייתם דה"ל בשוויי בן מלא תעשה מיהא מצי לאתויי לאזהרה מיתת ב"ד . וכן נמה דהקשו דל"ל לעשמת דבני רבעתו נמה לא הקשו ביותר דאמתי נקי בב"ד וכ"ו ל"ע :

להכרזה ורבי מאיר הכרזה "ישמעו ויראו" נפקא: **מתני'** *משלשין בממון ואין משלשין במכות כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהם אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: **גמ'** מנא ה"מ *אמר אביי נאמר רשע בחייבי מלקות ונאמר רשע בחייבי מיתות ב"ד *מה להלן אין מיתה למחצה אף כאן אין מלקות למחצה רבא אמר בעינן "כאשר זמם לעשות לאחיו" וליכא, אי הכי ממון נמי? ממון מצטרף מלקות לא מצטרף: **מתני'** אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן כיצד אמרו: מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי נהרג זה או ההורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין *אבל אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם, באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה, כולם יהרגו, רבי יהודה אומר *איסטטית היא זו ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב אדא דאמר קרא "והנה עד שקר העד שקר ענה" עד שתשקר גופה של עדות דבי ר' ישמעאל תנא "לענות בו סרה" עד שתסרה גופה של עדות אמר רבא באו שנים ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו והלא במערב בירה עמנו הייתם, חזינן: אי כדקיימי במערב בירה מיחזא חזו למזרח בירה אין אלו זוממין, ואם לאו הרי אלו זוממין פשיטא מהו דתימא ליחוש לנהורא בריא, קמשמע לן ואמר רבא באו שנים ואמרו בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא חזינן: אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא לאו הוו זוממין ואי לאו הוו זוממין פשיטא מהו דתימא *ליחוש לגמלא פרחא קמ"ל, ואמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש (א) ולא עוד אלא אפי' אמרו ערב שבת הרג פלוני את הנפש נהרגין דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר קטלא הוא, מאי קמ"ל תנינא (ב) לפיכך נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה סיפא "מה שאין כן בגמר דין" איצטריכא ליה: באו שנים ואמרו בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני אין אלו נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא הוא וכן לענין תשלומי קנס באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר משלמין ולא עוד אלא אפילו אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר תשלומין הוא, באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו *) (בחד בשבתא) גנב וטבח ומכר (ובתרי בשבתא) ונגמר דינו אין משלמין דבעידנא דקא מסהדי, גברא בר תשלומין הוא: רבי יהודה אומר איסטטית היא זו כו':

אי

*) גירסת רש"א אמרו בתרי בשבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו

רש"י

להכרזה. דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (דף פט.) ארבעה צריכין הכרזה לאחר שנענשו בב"ד צריכין ב"ד להכריז כך וכך נהרג פלוני בב"ד על עבירה פלונית כדי לרדות את השומעין: מוישמעו ויראו נפקא. ואתורה מלא יוסיפו: **מתני'** משלשין בממון. כדמפרש ואזיל: **גמ'** מנהני מילי. דכל אחד סופג את הארבעים: רשע בחייבי מיתות. אשר הוא רשע למות: בחייבי מלקות. אם בן הכות הרשע: כאשר זמם. שיקבל הנדון מלקות שלימה: ממון מצטרף. והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין כולם: **מתני'** שיזימו את עצמן. שיזימו אותן בעסקי גופן ולא בעסקי ההורג וההרוג כדמפרש ואזיל: באו אחרים. שהעידו עליו כעדות הראשונים: והזימום. אלו השנים שהזימו את הראשונים הזימו גם את האחרונים: אפילו. אם הן מאה כתות זו אחר זו וכת אחת הזימתן כולן יהרגו: איסטטית היא זו. הכת הזאת כת של עדות סרה וסטיה היא כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו: **גמ'** גופה של עדות. גופן של עדים: לענות בו סרה. בפרשת עדים זוממין כתיב סרה עדות המוסרת שהוסרו גופם: בירה. טרקלין גדול: לנהורא בריא. שמא מאור עיניהם של אלו בריא וצופין למרחוק יותר ממנו: גמלא פרחא. מין גמלים יש שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח: ולא עוד אלא אפי' אמרו. המזימין בערב שבת הרגו שהקדימו חובתו יותר מן הראשונים: הרי אלו. הזוממין נהרגין ולא אמרינן בגברא קטילא אסהוד: מאי טעמא דבעידנא דקא מסהדי. כשבאו יום שלישי בשבת להעיד עליו אכתי גברא לאו בר קטלא שלא הועד עליו בבית דין ואילו הוה אתי ומודה הוה מיפטר נמצא שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות: מאי קמ"ל. דאע"ג דאיהו מיקטיל איכהו מיקטלי תנינא במתני' בפרקין (דף ו:) גבי שנים רואין *אותם מחלון זה כו' הוא והן נהרגים: מה שאין כן. בהזמת עדי גמר דין: ולא עוד כו'. שאע"פ שאלו האחרונים מאחרים את זמן גמר דינו מ"מ מודים הן שביום שבאו הזוממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר היה דינו נגמר מאתמול ובגברא קטילא אסהוד: וכן לענין תשלומי קנס. שהמודה בו פטור דינו נמי בזה כדיני נפשות ויש חילוק בין עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין: הכי גרסינן באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר ולא עוד אלא אפי' אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא. ופירושו משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בהודאה אשתכח דאיהו הוו מפסדי ליה ודוקא קנס אבל בעדות ממון פטורין שהרי לא היו מפסידין אותו כלום אחר שהוא מחויב ועומד: גברא בר תשלומין הוא. כשהעידו אלו עליו כבר חייבוהו בית דין ואי הוה מודי לא הוה מיפטר:

שקדמו

תוספות

אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו עצמן. פי' עצמן של עדים שיאמרו להם אתם במקום פלוני עמנו הייתם ולא שיזומו (ג) שיאמרו ההורג או הנהרג היה עמנו:

דבעידנא דאסהידו עדים לאו בר קטלא הוא. פי"ה משום דאי הוה מודה מיפטר ולא נראה דזה לא מליא דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יכול להודות ולפטור *עצמו ונראה לפרש לאו בר קטלא הוא פירוש קודם שנגמר דינו הוא דשמא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהא עדותן קיים ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דינו וכשנגמר דינו כבר ודאי בר חובא הוא הואיל וכבר באו עדים ונתקבל עדותן וההורגו פטור:

וכן לענין קנס. אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעידין דבחד בשבת גנב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת גנב ובחד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבההיא שעתא דמסהדי גנבא בר חובא אע"ג דלגבי נפשות לא(ד)תדמנו לבר חובא *דכל כמה דלא נגמר דינו (נמי הוי בר חובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוי] קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו *אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה וחקירה או ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו הוי בר חובא:

איסטטית

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קי:
לב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוח"מ סימן לח:
לג ג מיי' שם הלכה ג:
[וע"ע תוס' זבחים עא. ד"ה ע"ם עד אהד]
לד ד מיי' שם הל' ג וס"כ הל' ה והל' ו טוח"מ סימן לח:
לה ה ו מיי' שם פי"ט הלכה א סמג שם טוח"מ שם:
לו ז ח ט מיי' שם הל' ב סמג שם (טוש"ע שם):

רבינו חננאל

מתני' משלשין בממון ואין משלשין במכות. פי' העידו עליו שחייב לחברו מנה ונמצאו זוממין זה נותן חמשים וזה נותן חמשים והו משלשין בממון. מאי טעמא דהני זוזי והני זוזי מצטרפי והוו להו כולהו מנה ונתקיים ועשיתם לו כאשר זמם הן ומסו להענישו מנה לפיכך משלמין לו מנה. אבל מלקות דאי אפשר להצטרף כל אחד לוקה ארבעים: מתני' אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן כו'. ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל כי פירשו עד שיזומו עצמן עד שיחרישו ולא יכחישו המזומין את הזומין א) ואנו קבלנו עד שיזומו עצמן [היינו] עד שיזומו העדים עצמן ויאמרו להן אתם הייתם עמנו במקום פלוני באותו היום שהעדתם שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואותו המקום צריך להיות רחוק מן המקום שהעידו בו העדים הללו. הלא תראה משנתינו דתני אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן מפרש כיצד מעידי"ן בפלוני שהרג נפש במקום פלוני כו' אמרו להם כו' אבל אמרו להם היאך אתם מעידין והלא אותו היום הייתם עמנו הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן. ואמרינן בגמרא מנא הני מילי. אמר רבה דאמר קרא והנה עד שקר העד עד שתשקר גופה של עדות. כלומר עד שישקר העד. וכן לענות בו סרה. אמר רבה ג) באו ב' ואמרו בסורה בירה הרג פלוני את הנפש ובאו אחרים ואמרו באותה שעה הייתם עמנו במערב בירה חזינן אי כ' קיימי במערב בירה מצו חזו במזרח בירה האי דקטיל אינן זוממין דאמרינן הני והני קושטא קאמרי ואם לא יכלי למיחזא הרי אלו זוממין ולא אמרינן נהורא (דהאי) [דהני] בריא. וכן אם העידו ב' דבצפרא בחרא בשבא הרג פלוני את פלוני בסורא ובאו ב' ואמרו עמנו הייתם בו ביום בנהרדעא כו'. ואסיקנא לגמלא פרחא לא חיישינן. אמר רבא באו ב' ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את פלוני ובאו ב' ואמרו בחד [בשבא] עמנו הייתם אלא בתרי בשבא הרגו ולא עוד אלא אפילו אם אמרו בערב שבת הרגו נהרגין דבעידנא דקא משהדי גברא לאו בר קטלא הוא. כלומר כיון שעדיין לא נגמר דינו להריגה נהרגין עליו. אבל אם באו ב' ואמרו בחד בשבא נגמר דינו של פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבא עמנו הייתם אלא בערב [שבת] נגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבא נגמר דינו אינן נהרגין דבעידנא דמשהדי גברא בר קטלא הוא דהא נגמר דינו מקמי הכי בזמן רב וכיון דנגמר דינו מקמי הכי בזמן רב כאילו הרוג מאותה (העד) [העת]. וכן לענין תשלומין וכו': באו אחרים והזימו העדים באו אחרים והזימו המזימין ובאו עוד אחרים והזימו מזימי המזימין כול ימותו.פי' המזימין ג)כולן ימותו שאומרים לעולם עם האחרונים האמת עד שיזומו ד)ר' יהודה אומר איסטטית היא זו.פי' לא נכון הוא זה ה)

א) נראה שהם היו מפרשים כילד כמו ובאחיזה לד נעשין זוממין אם יחרישו. ואמר דדוקא כשאמרו המוזמין עמנו הייתם. הלא"ה אפילו כתרישו אין נעשין זוממין וכוונתו בזה מלינו בכ"מ: ב) לגי גירסת רבינו נגב בסני תרי מימרות קמתי י"ל קושית התוס' דיבמות דף קטו ד"ה הכא ועי' ריטב"א כאן: ג) כלומר אותן שהזמה חלה עליהן כולן היינן וכן מסורש בתוספתא וע"ש שם שבמקום כולן פטורין צריך להגיה כולן חייבין כמו שגרס הרמב"ן בחדושיו: ד) עי' רי"ף ורמב"ן בחדושיו: ה) כ"ה בערוך ערך איסטטית בשם רבינו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הרג פלוני את הנפש הרי אלו נהרגין: (ב) שם לפיכך אם נמצאת: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' ולא שיזומו ע"י אחרים שיאמרו ההורג: (ד) ד"ה וכן וכו' לא תדיננו לבר חובא וכו' ספק כל כך בעדות בממון וקרוב לודאי:

מסורת הש"ס

[סנהדרין י: וש"נ] [פי' תוס' לקמן עמוד ב ד"ה איסטטית] [פי' תוספות יבמות קטו. ד"ה הכא] [נ"א אותו] [לקמן ה:]

גליון הש"ס גמ' רבא אמר בעינן כאשר זמם. עיין כתובות לג ע"א תוס' ד"ה רבא: תוס' ד"ה וכן וכו' אבל בעדות נפשות. תמיהני למאי הוצרכו לזה ולא בפשוטו דבממון אף דליכא עדים כלל אלא הוא בעצמו אומר לא כי אלא ...

עין משפט
נר מצוה

[עיין לעיל במשנה]

לד א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף ד:

לח ב מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם ולאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לה:

גירסת רש"א ומהר"ם יד ביד דמפקי

לט ג מיי' שם הל' ג סמג שם טור ח"מ שם:

מ ד מיי' שם פ"ח הל' ג טוש"ע שם:

מא ה מיי' שם פ"כ הלכה ג סמג שם טור ח"מ שם:

מב ו מיי' שם פ"ה הל' ג סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סי' לו ס"א:

רש"א למלקות ממיתה

[מהר"ם הגיה ומפרש]

תוספות

איסטטית היא. כרב אלפס פי' לשון סטיס (שבת דף פא:)

חייבי מלקות מנין. פי' מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם וא"ת ואמאי לא בעי נמי(א) כן חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם וי"ל דכמו דבדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא דנפש בנפש דכתיב בעדים זוממין כמו כן כתיב ממון בעדים זוממין דכתיב יד ליד לא ינקה דמפקי מיניה (כתובות דף לב:) דמנוגא משלמין ודרשינן מיניה עד שיגמר הדין:

חייבי גליות מנין. פירוש מנין דאין לוקין עד שיגמר דינו וקשיא דהא כשהעידו אחייבי גליות הרי הן חייבי מלקות וחייבי מלקות כבר גמרנו מרשע רשע ופ"ה דמההיא לא ילפינן אלא עדים הזוממין שהרשיעו הנדון ללקות או למיתה דהאי קרא דרשע רשע בנידונין כתיב אבל כשהרשיעו הנדון לגלות לא גמרינן:

אף השנים מזימין הג' ומנין אפי' הן מאה ת"ל עדים. תימה אימא דעדים אתא אפי' לארבעה ונמצא אחד קרוב או פסול יותר מן הג' דכתיבי בקרא אבל טפי מארבעה לא וי"ל כיון שכת אחת מוזמת שתי כתות הוא הדין מאה:

אמר

רש"י

שקדמו והרגו. את הכת הראשונה קודם שתבוא כת שניה: מאי דהוה הוה. ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: בלבד. משמע שיש עוד אחרת: איתקור. הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשבדקום: הוחזקה זו. להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת: אם היא הוחזקה. לחזור אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים: זמנין. פעם אחרת: הדר חזייה לר' אלעזר בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים זועפות שהבין ריש לקיש ששמע ר' אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: דאמר כר' יהודה. במתניתין איסטטית היא זו והוחזקה להזים: דליכא דקא מהדר. שאין אדם מחזר אחריהם לשכרם והרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזים את כל הבאים: דקא מהדרא. לבקש ולשכור עדי שקר: הני ידעי בסהדותא. אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו:

מתני' עד שיגמר הדין. אלא אם כן נגמר תחלה הדין של הנדון ליהרג ואחר כך הוזמו: נפש בנפש. בעדים זוממין כתיב לא תחוס עינך נפש בנפש: לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים: יכול משקבלו עדותן. ובאה להם הזמה מיד קודם גמר דין של נדון יהרגו: גמ' בריבי אומר. כך היה שמו: הרגו. שלא הוזמו עד שנהרג הנדון על פיהם: חייבי מלקות מנלן. אמתניתין קאי דקאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשתעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן העידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה על פיהם: חייבי גליות מנלן. העידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן במתניתין סופג את הארבעים מנלן עד שיגמר הדין, דהני הואיל ולאו מדין כאשר זמם קא מתרבו לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה דרשע - רשע דמההוא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנידון ללקות (או למיתה) דהאי רשע רשע בנידונין כתיב: אראה בנחמה. לא אראה בנחמה וגמרא הפכו לברכה פ"א אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ואראה בנחמתן: אם לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו: שהרי אמרו חכמים כו'. מתניתין היא מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד: אלא בפני שמעון. שאם יטעה יורהו: כסבורין. הכל בלילה או ביום שאין אומרין אותו:

מתני' מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם. כדפרישית לעיל: ר' עקיבא אומר לא בא השלישי כו'. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיוזמו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר: על אחת כמה וכמה כו'. שמצינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות במדה טובה הוא אומר (שמות לד) נוצר חסד לאלפים במדת פורענות הוא אומר (שם) על שלשים ועל רבעים:

*) [נ"ל טובה וכ"כ בפרש"י דלקמן כג. ד"ה על אחת ע"ש שהאריך בביאור יפה]

בדיני

גמרא

תורה אור

אי איסטטית היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא? אמר ר' אבהו שקדמו והרגו, מאי דהוה הוה? אלא אמר רבא הכי קאמר אם אינה אלא כת אחת, נהרגת, אי איכא טפי אין נהרגין, הא בלבד קאמר? קשיא. ההיא איתתא דאתאי סהדי ואישתקור אייתי סהדי ואישתקור אולה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו, א"ל ר' אלעזר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו, זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן אתא כי האי מעשה לקמיהו אמר ריש לקיש הוחזקה זו א"ל רבי יוחנן אם הוחזקה זו כל ישראל מי הוחזקו, הדר חזיה לרבי אלעזר בישות אמר ליה שמעת מילי מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה! לימא ריש לקיש דאמר כרבי יהודה ורבי יוחנן דאמר כרבנן? אמר לך ריש לקיש אנא דאמרי לך אפי' לרבנן, עד כאן לא קא אמרי רבנן התם דליכא דקא מהדר אבל הכא איכא הא דקא מהדרא ורבי יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם דאמרינן אטו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדותא והני לא ידעי בסהדותא:

מתני' אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג שנאמר נפש (תחת) נפש אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש (תחת) נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו? תלמוד לומר נפש (תחת) נפש, הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין:

גמ' תנא בריבי אומר לא הרגו, נהרגין, הרגו אין נהרגין, אמר אביו: בני, לאו קל וחומר הוא? אמר לו לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אמו ובת אביו מנין ת"ל ערות אחותו גילה עד שלא יאמר יש לי בדין - אם ענש על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת שאין עונשין מן הדין, עונש שמענו אזהרה מנין? תלמוד לומר ערות אחותך בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מנין תלמוד לומר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת שאין מזהירין מן הדין, חייבי מלקות מנין? תלמוד לומר רשע - רשע, חייבי גליות מנין אתיא רוצח - רוצח תניא אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון, אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם, מיד קבל עליו ר' יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח וכל ימיו של ר' יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג אמר קולי שלי הוא תדעו למחר הוא מת אין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה:

מתני' על פי שנים עדים או שלשה עדים (יומת המת) אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא להקיש שלשה לשנים מה שלשה מזימין את השנים אף השנים יזומו את הג', ומנין אפי' מאה ת"ל עדים ר' שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי' מאה ת"ל עדים רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו, ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפי' מאה ת"ל עדים

אמר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חייבי מלקות וכו' ואמאי לא בעי נמי כמי חייבי ממון:

הגהות הגר"א

[א ב ג] במשנה נפש בנפש כצ"ל (וכ"ה ברש"י ובספרי ועי' תוי"ט): [ד] במשנה ע"פ שני עדים או [ע"פ] שלשה עדים יקום דבר כצ"ל. והוא בדברים יט:

רבינו חננאל

ואוקמה ר' אבהו לטעמא דר' יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי' הראשונה אינה נהרגת. ההיא דמייתי סהדי ואישתקיר אייתי אחריני ואישתקר אייתי שהדי אחריני אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א"ר יוחנן אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כלומר כשרין הן כרבנן דמתניתין דאמרי כל זמן שלא הוזמו כשרין הן. ואמר לך ר' יוחנן אפילו ר' יהודה לא פליגנן אלא דאמר אטו הני הוו בהדי הני והני בהדי הני דקא מסהדי הבי א) אבל הכא אפי' ר' יהודה מודה דכשרין מ"ט הני הוא דהוו ידעי בסהדותא אבל הני דאישתקור לא הוו ידעי. והלכתא כר' יוחנן. פי' הדר הוא (ליה ר') [לר'] אלעזר בישות. החזיר פניו ריש לקיש ונסתכל בר' אלעזר בן פדת תלמיד ר' יוחנן בפנים רעות כלומר תשמע השמועות מפי ר' יוחנן ואינך אומרן משמו אילו הגדת לי כי ר' יוחנן אמר כך לא הייתי שונה בפניו: אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. תניא רבי ג) אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. א"ל אביו ק"ו הוא. א"ל לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא כו' ופשוטה היא. ואסיק' שאין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין. וכן בחייבי מלקות אתיא רשע (הוא) [רשע]. כתיב בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ובה' יבי' מלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע מה בחייבי כריתות ובחייבי מיתות אין עונשין ואין מוהירין מן הדין כך חייבי מלקות. בחייבי גליות נמי אתיא רוצח רוצח. תניא אין העדים זוממין נהרגין עד שיוזמו שניהן וכך אין לוקין ומשלמין ממון עד שיוזמו שניהן. הצדוקין היו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון: על פי שנים עדים או שלשה עדים כו' עד מנין אפילו הן מאה ת"ל עדים. פי' כשם שב' עדים מזימין ב' כך ב' מזימין ג' ומנין אפילו ק' שהעידו שב' באין ומזימין אותן ת"ל עדים. כלומר כי דין העדות מתקיימת בב' כמו שמתקיימת בק' נמצאת עדות ק' כעדות ב' כך לענין דין הזמה (ק"ב) [ק' וב'] שוים

א) לפי גירסת רבינו הוא קושית הרי"ף ע"ש: ג) לפנינו בגירסא בריבי:

גליון הש"ס רש"י ד"ה על אחת וכו' שמצינו מדה הטובה. עי' לקמן דף כג ע"א ברש"י ד"ה על אחת כמה וכמה:

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור *אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי *כדי שאילת תלמיד לרב, מאה טובא הוו? אמר ליה כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: *רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' ומה שנים כו': אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יציל? כשהרגו מאחוריו, נרבע יציל? כשרבעו מאחוריו, הורג ורובע יצילו, אישתיק, כי אתא לקמיה דרבא אמר ליה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר: *אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו' מה יעשו שני אחים כו': היכי אמרינן להו? אמר רבא הכי אמרי' להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו, אי אמרי לאסהודי אתו: נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אי אמרי למיחזי אתו, *מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר הלכה כרבי:

מתני'

רש"י

בדיני נפשות. דכתיב והצילו העדה ומהדרינן אזכותא: אחד דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה: אבל אם לא התרו בהן. ולא כוונו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש: **גמ'** והוא שהעידו כולן בתוך כדי דיבור. הכי קאמרה מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: וכל אחד ואחד. התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: הרוג יציל. לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: כשהרגו מאחוריו. מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: יקום דבר. כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר: היכי אמרינן להו. לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

תוספות

אמר רבי (א) יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והצילו העדה דמצוה לבטל העדות בכל כדי להציל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיש ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך *[שלשה] נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים:

אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. [פ"ה] והא דקאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך דלענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא *בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם והא דקאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובעינן עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כתות ולא בעינן עד שיזומו כולם *אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"מ ויש לומר שנא ושנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן כחד עדות כן נראה למשי"ח:

אלא מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא בעל דין אי נמי מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]:

נרבע יציל. מפני שהוא שונא של רובעו בעל הונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לייסב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו ברצון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני שסונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא *קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהתם מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בכור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל:

היכי אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתינן ופירש רבינו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו בלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתינו בלא הפסולים או לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתינו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קצת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתינן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ב) דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מליט ידינו ורגליט כשנותנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דצריכן אשת איש שיש בה מיתת בית דין וטעם דפרישית לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכך נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו בב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בעינן תוך כדי דיבור היו:

רבינו חננאל

ואוקימ' למתני' בזמן שק' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון ששנינו מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב א) שמבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכהו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ינצלו ותבטל העדות שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמעינן] מינה דהילכתא כוותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיתו שמא שמעתם צעקת ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונזדמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נזדמן לכם וראיתם שזה הלוה לזה כך וכך מנה אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש תיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועקר הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן התגרה אומרים להן לראות באתם (אין) [או] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה ב) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממון עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיתרשא הכא כל עיקר וקי"ל כעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחוקית דאמר בגמרא דגם פשוט (דף קסג:) מילאהו בקרובים כשר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

א) נראה דצ"ל וכנה הוא קרוב אצל עצמו יבטל העדות וכו'. ב) בריטב"א כ' שנראה מפי' ר"ח ז"ל כפי' כזה וצ"ע. ג) דברי ר"ח אלו מובאין בחי' הרמב"ן והר"ן

גליון הש"ס גמ' אחד דיני ממונות. עי' שבועות דף לב ע"א תוד"ה או: תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אבל לענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"א תוד"ה שב"ש:

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג לאוין ריג:
מד ב מיי' שם פ"כ הלכה ג סמג שם טוח"מ שם:
מה ג מיי' פ"כ מהלכות שבועות הלכה יז:
מו ד מיי' פ"כ מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טוח"מ סי' לח:
מז ה ו מיי' שם פ"ט הלכה ג והלכה ד ה סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. ע"ל נ"ל נמחק:
(ב) בא"ד דסברה הוא דכיון:
(ג) ד"ה שמואל וכו' דפרישית לעיל גבי עדות:
(ד) בא"ד דמקשינן שלשה לשנים לענין נמלא:

מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה רבי יוסי אומר לעולם אין נהרגין עד שיהו שני עדיו מתרין בו שנאמר על פי שנים עדים דבר אחר על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: גמ' אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב מנין לעדות מיוחדת שהיא פסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעינן לה על פי שנים עדים אלא מאי אחד אחד אחד תניא נמי הכי לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין אמר ליה רב פפא לאביי השתא ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה אמרת לא מצטרפי, בזה אחר זה דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה מיבעיא? א"ל לא נצרכא אלא לבועל את הערוה אמר רבא אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן מצטרפין ואמר רבא מתרה שאמרו אפילו מפי עצמו ואפילו מפי השד אמר רב נחמן עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות דכתיב לא יומת על פי עד אחד בדיני נפשות הוא דאין כשירה אבל בדיני ממונות כשירה מתקיף לה רב זוטרא אלא מעתה בדיני נפשות תציל אלמה תנן הוא והן נהרגין קשיא: רבי יוסי אומר וכו': א"ל רב פפא לאביי ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא והתנן רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה א"ל ההוא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: דבר אחר ע"פ שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: (א) הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו, והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא מידע הוה ידע מה דהוו אמרי ואהדורי הוא דלא הוה ידע.

*) לקמן ט: סנהדרין ח: מא. עב:

היו שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו'. ולא גרסי' במתני' אחד בחלון זה וכו': ואחד מתרה באמצע. תימה ולמאי הולרך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקתני רואין אלו את אלו ומסתמא הייני ע"י המתרה שאומר לעדים אלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה ונראה למשי"ח דנקטיה לאפוקי מדרבי יוסי דאמר בסיפא איט מייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין בו: שמקצתן רואין אלו את אלו. מצטרפין יחד אף אותם שאין רואים: הרי אלו עדות אחת. שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמצא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיוזמו כולם ובטלין נמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה הוי כנמצא אחד מהן קרוב או פסול: הוא והן נהרגים. הן נהרגים אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה דלא בטלה עדות כת שניה בהזמת הראשונה כיון דהוי שתי עדיות יש מפרשים שצריך שתהא כל כת וכת רואה המתרה או המתרה רואה אותן או מצטרף המתרה לזו ולזו דאם לא כן אין המתרה מצטרף עמהן ולא יהרג על פיהם דלעולם איט נהרג אא"כ המתרה מעדות שבאין לחייבו והא דקתני נמי נמצא אחת מהן זוממת שהוזם גם המתרה עמהם דהא מעדותן הוא כדפרישית ומ"מ הוו השתי כתות שתי עדיות כיון שאין כת זו רואה את זו וקשה למשי"ח מאי קאמר דאדרבה לא מיתוקמא מתני' אלא כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם הוו השתי כתות עדות אחת אע"פ שאין רואין זה את זה דהמתרה מצרפן כדקתני רישא בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו אלמא לא בעינן שיהא כל השנים שמכאן רואין את אלו מכאן אלא בחד סגי ועוד קשה לפי' דצריך שיהא המתרה מעדותן הא אמרינן בגמ' מתרה שאמרו אפי' מפי עצמו אפי' מפי שד ואז ודאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שמעו המתרה שמתרה (ג) כן ובכן סגי דהא קיימינן לרבנן דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא בעו פי שנים עדים מתרין בו כמו רבי יוסי:

מתני' הרי אלו עדות אחת. ואם (נ) הוזם אחד מהם (או שנים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין: שלא תהא סנהדרין שומעת. עדות העדים מפי התורגמן לריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים ולא שיעמדו מליץ ביניהם: גמ' עדות מיוחדת. אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינן רואין זה את זה: לבועל את הערוה. שיש די בראיית כל אחד ואפ"ה לא מלטרפו: מפי עלמו. ההרוג עלמו התרה בו: אלא מעתה. דכשרים בעלמא ומלטרפי: בדיני נפשות. כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת האחת תלטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון שתהא עדותן בטלה כיון דבעלמא מלטרפת יש טעם כאן להצילו ורחמנא אמר והצילו העדה: ומי אית ליה לרבי יוסי. התראה כלל: והתנן רבי יוסי אומר השונא. שאמר בשוגג הרגתי נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה: לעוזי. בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירין בה:

לעדות מיוחדת שהוא פסול. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: תניא נמי הכי וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שמעט ממתניתין דנהי דמתניתין לא איירי באחד מחלון זה מ"מ מדאשמעינן בשתי כתות דחשבינן שתי עדיות כשאין רואין אלו את אלו מינה שמעינן דה"ה בכת אחת מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייתי דאי ממתניתין הוה אמינא דוקא בשתי כתות דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה אבל בכת אחת מלטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק נומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק (ד) הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'. מכאן מייתי (ה) המפרש ראיה במתניתין גבי סיפא דקתני הרי אלו שתי עדיות דמכל מקום מיירי (ו) שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא אעדות מיוחדת דברייתא קאי דקתני אחד מחלון זה וכו' שאין מלטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן [והעד מכאן] רואין המתרה או המתרה רואה אותן מלטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו דהמתרה מלרפן כמו מקלתן רואין אלו את אלו דמתניתין ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתניתין קאי דקתני הרי (ז) אלו שתי עדיות כדפירשתי אם כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מלטרפין שהוא עיקר החידוש: או מתרה רואה אותן מלטרפין. פירוש על פיהם נהרג דלא חשיבא עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל נותרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אף לא ראו המעשה אותן העדים: בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה. הקשה רבינו אברהם מאורלייג"ש דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כז:) דפסולין מלא יומתו אבות על בנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח.) דכתיב משפט אחד יהיה לכם א"כ ה"נ נילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחך האי קרא לאו בדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה:

רבינו חננאל

היו שנים רואין מחלון זה כו'. אמר רב מניין לעדות מיוחדת שפסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא אחד ממש דכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת ממילא שמעינן דאין ממיתין על פי עד אחד מה תלמוד לומר לא יומת על פי עד אחד אלא מאי אחד אחד אחד. כדתניא ב' רואין אותו א' מחלון זה וא' מחלון זה ואין רואין זה את זה אין מצטרפין אע"פ ששניהם ראו העדות כולה מתחלה ועד סוף כיון שלא היו רואין זה את זה אין מצטרפין. והא דתניא ולא עוד אלא אפילו ראו ב' בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. אוקימ' בבועל הערוה (שהיו) [שחייב] בהכנסת העטרה וכיון שהראשון ראה הכנסת העטרה והשני ראה (כתו) [הביאה] כאילו זה ראה המעשה כולו וזה ראה המעשה כולו. אמר רבא אם העדים רואין המתרה או המתרה רואה העדים מצטרפין ומתרה זה שאמרו אפי' מפי ההרוג עצמו או מפי שד. אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות.

אילעא וטוביה קריביה דערבא *הוה (א) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא *אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה: **מתני׳** מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו *כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג/ *סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ/ סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ׳** לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין הא לפני בית דין אחר סותרין הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה נהרג אמר אביי לא קשיא כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ דתניא *רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת כו׳: מנא ה"מ דתנו רבנן *והיו אלה לכם לחוקת *משפט לדורותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ א"כ מה תלמוד לומר [א] בשעריך בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר: סנהדרין ההורגת וכו׳: איבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית או דלמא אורח ארעא היא תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו׳: היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה; בבועל את הערוה היכי הוו עבדי? אביי ורבא דאמרי תרוייהו ראיתם כמכחול בשפופרת, ורבנן היכי דיינו? כשמואל *דאמר שמואל במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בסולם ונפל עליו *)והרגתו הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

*) נ"ל והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות

רש"י

מתני׳ לפני אילעא וטוביה. עדי הלואה היו קרובין אל הערב: אותו בית דין. שנתחייב בו: אין סותרין. לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: אילו היינו. בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שבדקו את העדים בדבר שלא ידעו להשיב: אף. אם היו עושים כן היו מרבין שופכי דמים שלא יראו מב"ד:

גמ׳ מפני זכותה של ארץ ישראל. אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: מה ת"ל בשעריך. שופטים ושוטרים תתן לך וגו׳: אתה מושיב כו׳. אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך כו׳ פלך הפרכיא: אם תמצא לומר שלם הרג. שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: ראיתם כמכחול בשפופרת. ואין עדים מסתכלין בכך שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים מכחול הוא קיסם דק שבו טטלין הצבע מתוך הקנה: ורבנן. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני באיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: משיראו כמנאפים. משיכהגו ענין ניאוף שוכבין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך כיצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גגותיהן בטיט והגגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים וטחין אותן במחיכת עץ עבה וחלקה וכה בית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח ומחליק ובדחיפתו גמדנר: קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ושם העץ מעגילה: היה משלשל חבית. מן הגג: היה יורד. ההורג בסולם ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו גולה דכל הני דרך ירידה נינהו וגבי גלות דרך ירידה בעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו: אבל היה מושך. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:

גמ׳

תוספות

אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה *ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ג) לא חיישינן אלא היה שואל להם (כדי) שאם (יכחישו זה את זה או) אמרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואריכן דאי *דלא שיילינן חייב *וזה אומר בסייף וזה אומר באריכן *אין זה נכון אע"ג דבסייף ואריכן כו׳ אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל ובהרוג גופיה אין יודעים(ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהביא מסייף ואריכן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לטעות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר׳ עקיבא לטעמיה דחייש למיעוטא גבי חלב *פוטר (בכורות כ:) דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ו) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יא:) והכא היינו דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון שהיה קרום של מוח מגולה ורצו שהיה שלם ובא זה ונקבו והרגו*:

כמכחול בשפופרת. תימה שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (ז) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תוזמן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין וכו׳ היה מעגל במעגילה. בימיהן (ח) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טוחין אותו בטיט ורולים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ויש לו ב׳ שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות׳ (כמי) והיינו (כמי) מעגילה: **משלשל** בחבית כו׳. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא ונראה לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכך לא רצה לומר נפסק דאם כן לא אתיין כרבי *)דאמר לקמן (דף ט:) נפסק אינו גולה:

היה יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמה לא נזהר אלא אף משלשל דספיר מיזהר שלא ישבר חביתו אם כפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול הוא חייב:

*) רש"ל גורס כדאמר

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו׳. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני׳ סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את הערוה כשמואל דאמר במנאפים כיון שנראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר׳ טרפון ור׳ עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג ואי"ת שלם שמא במקום הנקבה נקב הוה כו׳: ירושלמי. כתב כל נכסיו לב׳ בני אדם כאחת העדים כשרים לזה ופסולים לזה ר׳ יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו׳: הדרן עלך כיצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו׳

עין משפט נר מצוה

נד א טוש"ע חו"מ סי׳ לג סעיף טו:
נה ב מיי׳ פי"ג מהל׳ סנהדרין הלכה ז:
נו ג מיי׳ שם פי"ד הל׳ יד סמג עשין קז:
נז ד מיי׳ שם הלכה י:
נח ה ו מיי׳ שם פ"ד הלכה ה:
נט ו מיי׳ פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב:
ס ח מיי׳ פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קו טוש"ע אה"ע סימן כ סעיף א:
א ט מיי׳ פ"ה מהלכות רוצח הלכה א סמג עשין עה:
ב אמיי׳ שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ סבר רב פפא למימר. כ"ב כך עובדא:

(ג) תוס׳ ד"ה דלמא וכו׳ ואומר ר"ת דודאי אי לא שיילינן להו לא חיישי׳ אלא: (ג) בא"ד הואיל ובהרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחישין זה את זה ומיהו טעם זה: (ד) בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ובשביל שנשאל: (ה) בא"ד אחד מהם את חבירו: (ו) בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה כמכחול וכו׳ לא היה אדם נהרג מעולם וי"ל דמ"מ: (ח) ד"ה אלו הן וכו׳ בימיהן היו הגגים שוין: (ט) ד"ה משלשל וכו׳ ונראה לומר דנפלה בשנשמטה מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ ת"ל בכל שעריך כצ"ל (וכ"ה בירושלמי):

משנה / גמרא

היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה *זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה ושלא בדרך ירידתו אינו גולה: **גמ'** מנא ה"מ? אמר שמואל דאמר קרא "ויפל עליו וימות" עד שיפול דרך נפילה תנו רבנן "בשגגה" פרט למזיד "בבלי דעת" פרט למתכוין מזיד, פשיטא, בר קטלא הוא! (אלא) אמר רבא אימא פרט לאומר מותר א"ל אביי אי אומר מותר, אנוס הוא, אמר ליה שאני אומר האומר מותר קרוב למזיד הוא: "בבלי דעת" פרט למתכוין מתכוין, פשיטא, בר קטלא הוא? אמר רבה פרט למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג את ישראל לנפל והרג בן קיימא ת"ר "אם בפתע" פרט לקרן זוית "בלא איבה" פרט לשונא "הדפו" שדחפו בגופו "או השליך עליו" להביא ירידה שהיא צורך עליה "בלא צדיה" פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר "ואשר לא צדה" פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע "ואשר יבא את רעהו ביער" מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם בעא מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו כי האי גוונא עליה היא או ירידה היא? א"ל כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה איתיביה זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה, שלא בדרך ירידתו אינו גולה "שלא בדרך ירידתו" לאיתויי מאי לאו לאיתויי כה"ג? וליטעמיך "כל שבדרך ירידתו" לאיתויי מאי? אלא לאיתויי קצב הכא נמי לאיתויי קצב דתניא קצב שהיה מקצב תנא חדא לפניו חייב לאחריו פטור ותניא אידך לאחריו חייב לפניו פטור ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו חייב ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו פטור ולא קשיא כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ושל אחריו לימא כתנאי היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא? לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא כאן לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא [א] לגלות ולא קשיא הא דאתליע הא דלא אתליע ואיבעית אימא הא והא דלא אתליע ולא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק: **מתני'** *נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה, מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר "ונשל הברזל מעצו" והלא לא נאמר אלא "מן העץ" ועוד נאמר "עץ" למטה ונאמר "עץ" למעלה מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושניהם מקרא אחד דרשו "ונשל הברזל מן העץ" רבי סבר יש אם למסורת ונישל כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן, ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר

רש"י

גמ' אמר רבא גרסינן ולא גרסינן אלא: באומר מותר. סבור שמותר להרוג את ישראל וזהו מזיד שלנו: אנוס הוא. והיאך הוא קורהו מזיד: בפתע פרט לקרן זוית. שלשון פתע הוא בסמוך כדמתרגמי' בתכיף פרט לקרן זוית אם היה זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו וזה בא כנגדו בקרן זוית ולא ראהו והרגו: שדחפו בגופו. בלא מתכוין: להביא ירידה שהיא צורך עליה. כגון הרוצה להריס ידו בכח וגרזן בידו ומשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להריס בכח ובהשפלתו הרג דלא תימא הואיל וצורך עליה היא פטור מגלות דהא כתיב ויפל: בלא צדיה. לשון צידוד שלא נתכוין לצדד לצד שני: ואשר לא צדה. שלא נתכוין לזרוק בלדו ובסמוך לו אלא למקום שזרק אבל לא היה יודע שיש שם אדם: פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. א] וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה: אף כל שיש לו רשות לניזק כו'. יצאה חצר של בעל הבית: עליה היא או ירידה היא. בתר דידיה אזלינן והוא היה עסוק בעליה או בתר שליבה אזלינן והעולה עליה היה דוחקה ומשפילה כלפי מטה: כבר נגעת כו'. הרי נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה והא רבינן לה לעיל לחובא: לפניו חייב. הרג לפניו חייב: ה"ג כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ולאחריו. כל דרך עליה פטור וכל דרך ירידה חייב הלכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור בירידה שלפניו ועליה של אחריו השפיל זרועו כדי להריס בכח והריס (א) מכח לפניו בהשפלתו חייב הרג בעלייתו לאחוריו פטור והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כגון המריס ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו וחזר והגביהן להטות לפניו הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב הרג בהגבהתו פטור והא דתניא בין לפניו ובין לאחריו חייב בירידה שלפניו או שלאחריו והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעליה שלפניו ושל אחריו: לימא כתנאי. הך בעיא דרבי אבהו: לנזקין. חייב אם לא הרגו אלא הזיקו חייב דלנזקין לא שני לן בין שוגג למזיד בין ירידה לעליה כדאמרינן בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: הא דאתליע. חייב שכל שליבה שהתליעה כשדורסין עליה נכפפת היא למטה וירידה היא ואם לא התליעה אין כאן ירידה: הא דמהדק. אם היתה השליבה מלא הנקב שהיא תחובה בו ואחוזה יפה יפה אין כאן דרך ירידה ופטור לא מהדק ירידה יש כאן וחייב: **מתני'** מן העץ המתבקע. יצא קיסם וניתז למרחוק והרג: **גמ'** נאמר עץ למטה. ונשל הברזל מן העץ: ונאמר עץ למעלה. לכרות העץ: יש אם למסורת. כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא כשאתה קורא ונשל אתה מוסיף הברה של אל"ף או של ה"א בין נו"ן לשי"ן ולפי המסורת ונישל כתיב ופירושו נישל שהשיל הברזל מן העץ המתבקע ומלא את רעהו ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן לשון פעל הברזל עצמו נשל מעל עצו: הא

תוספות

פשיטא בר קטלא הוא. תימה אימא במזיד ולא התרו בו וי"ל דהא כמי נפקא לן מבלי דעת דאיכא מבלי דעת יתירא עוד י"ל דהא כמי פשיטא דלא יגלה דעל כרחך קרא בלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שונא:

אלא פרט לאומר מותר. וקשה (ב) דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה וחייבין פרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) בתינוק שנשבה לבין הנכרים וי"ל דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא למעוטי אומר מותר:

ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק. בכילד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) פירש רש"י (ג) ממעט ליה ממיתה אבל גלות אית ביה ולא נראה דא"כ לא הוי כמו אידך לכן נראה לפרש דפטור (ממיתה) מגלות כדאמרינן פרק כילד הרגל (שם ד"ה פרט):

מה יער שיש לו רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם וכו'. וקשה דמשמעה כמו כן נימא מה יער מקום שעומד שם המזיק ויש רשות לניזק להיות לשם וא"כ קשה דתנן הזורק אבן לרשות הרבים הרי הוא גולה ומוקי לה בסותר כתלו שהוא ברשותו והרג הניזק שהוא ברשות הרבים ואמאי גולה והא בעינן מקום שיהא רשות לניזק ולמזיק ושיהא הניזק במקום שהמזיק עומד בו וי"ל דלא יליף מיניה מקום ההכאה אלא שיש רשות לשניהם לעכב במקום ההכאה: **נשמטה** השליבה(ד). והרגתו השליבה אבל אם הרגו אדם פטור דבעינן דרך ירידה:

ואי בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתלע. ולפי האי איבעית אימא כולי עלמא סברי ירידה היא וקשה א"כ אמאי לא קאמר דכולי עלמא ירידה היא הא דאתלע והא דלא אתלע ועוד קשה כי קאמר מעיקרא דכ"ע עליה היא א"כ קשה ברייתא זו לברייתא דלעיל או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה ונראה לפרש דה"ק דכ"ע דעליה. הוי ומיירי במיהדק וכדלא אתלע ולא מיירי בירידה שהיא צורך לעליה דבהא לא פליגי ברייתות והכא הכי קאמר איבעית אימא הא והא לגלות ומיירי הברייתא שמחייבה בירידה שהיא צורך לעליה:

רבינו חננאל

עד זה הכלל כ"ל שבדרך ירידתו גולה שלא בדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפול עליו דרך נפילה: ת"ר בשגגה פרט למזיד. כלומר אינו גולה. אוקמה רבא דהאי מזיד שאינו גולה באומר מותר שהאומר מותר קרוב למזיד הוא ולא מיכפר ליה בגלות. אבל המזיד בר קטלא הוא. בבלי דעת. אוקמה רבא פרט למתכוין להרוג בהמה והרג אדם לכותי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא שאינו גולה: ת"ר אם בפתע פרט לקרן זוית דהוה ליה לעיוני. בלא איבה פרט לשונא. כלומר הני לא סגי להו בגלות. הדפו שדחפו בגופו. או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עלייה. בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר. ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק ב' אמות וזרק ד' אמות והיה שם אדם והכהו דלא מיכפר להו בגלות א)ואשר יבא את רעהו ביער מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם אף כל שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם דינו הכי. בעא ר' אבהו מר' יוחנן היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו. ופשט ליה דהיא ירידה צורך עלייה. ומותיב ליה הא דתנן כל שלא כדרך ירידתו אינו גולה מאי לאו כי האי גוונא. ופריק ליה לא לעולם כי האי גוונא גולה ומתניתא

עין משפט נר מצוה

[illegible]

מסורת הש"ס

נ"ל רבה. רש"ל

[לקמן ט:]

נ"ל רבה תוס' בסנהדרין דף סב. רש"ל

[שם.]

[שם:]

[עי' תוס' ב"ק כו: ד"ה פרט ותוספות סנהדרין עט: ד"ה פתאום, לקמן ט. ד"ה ורב חסדא]

ב"ק כו:

[עי' תוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם ותוס' ב"ק כו: סד"ה פרט וכו' מה שכתבתי בתיבה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פ"ג כאן וכו' והריס בכח הרג לפניו בהשפלתו חייב:

(ב) תוס' ד"ה אלא וכו' וקשה ומ"ש דגבי וכו' ותייבין כדאיתא פרק כלל גדול:

(ג) ד"ה ואשר וכו' פרש"י דממעט:

(ד) ד"ה נשמטה השליבה מתחתיו ונפלה והרגתו השליבה אבל אם נפל האדם והרגו אדם פטור:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא והא לגלות. נ"ב גירסת הרמב"ם לנזקין ומתורץ בגירסתו קושית התוס' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ח ס"ק י"א):

[illegible]

גליון הש"ס

[illegible]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[illegible]

גמרא

והאמר רב יצחק בר' יוסף אמר רבי יוחנן רבי ורבי יהודה בן רועץ וב"ש ור"ש ור"ע כולהו סבירי להו יש אם למקרא? היינו דקאמר להו "ועוד". אמר רב פפא מאן דשרא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול באנו למחלוקת, דרבי ורבנן פשיטא מהו דתימא ככח כחו דמי, קמ"ל. אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה? כגון דשרא פיסא ומחיה לגרמא ואזיל גרמא ומחיה לכבאסא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול:

מתני' *הזורק אבן לרה"ר והרג ה"ז גולה. ר"א בן יעקב אומר אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה ה"ז פטור. זרק את האבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה, שנאמר "ואשר יבא את רעהו ביער" מה היער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם. יצא חצר בעל הבית שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם. אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות *אף כל רשות, יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד:

גמ' לרה"ר, מזיד הוא? *אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו. איבעי ליה לעיוני, בסותר את כותלו בלילה. בלילה נמי איבעי ליה לעיוני, בסותר את כותלו לאשפה. האי אשפה ה"ד? אי שכיחי בה רבים פושע הוא, אי לא שכיחי בה רבים אנוס הוא. א"ר פפא לא צריכא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ויתיב. פושע לא הוי דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום, אונס נמי לא הוי דהא איכא דמקרי ויתיב:

רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו': *ת"ר "ומצא" פרט לממציא את עצמו. מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב אם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור. למימרא ד"מצא" מעיקרא משמע? ורמינהי "ומצא" *פרט למצוי, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול ביפה. אמר רבא (א) הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא: התם מענייניה דקרא ומצא דומיא ד"והשיגה ידו" מה השיגה ידו מהשתא אף "מצא" נמי מהשתא. הכא מענייניה דקרא "ומצא" דומיא דיער מה יער מידי דאיתיה מעיקרא אף ומצא נמי מידי דאיתיה מעיקרא:

הזורק את האבן וכו': א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דמחטבת עצים דרשות, דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה, ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי? א"ל כיון דאם מצא חטוב (אינו חוטב) לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה. איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד. לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה? התם אע"ג דגמיר מצוה, דכתיב "יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך". *הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי. "ואשר יבא את רעהו ביער" (מה יער) דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל, ואי סלקא דעתך מצוה מי סגיא דלא עייל? אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא כל היכא דכתיב "אשר" דאי בעי הוא? אלא מעתה "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא, מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא הכי נמי דפטור? שאני התם דאמר קרא טמא

רש"י

הא דרב יצחק בר' יוסף בסנהדרין בשמעתא קמייתא (דף ד.): היינו. דקא הדר רבי ואמר ועוד לנילפיה בגזירה שוה: פיסא. רגב גוש עפר כלישני"א בלע"ז: ואתר תמרי. והשיר תמרים: באנו למחלוקת. דהיינו דומיא דמן העץ המתבקע: מהו דתימא. הא לרבי ככח כחו דמי ופטור שהרגב היה כח ראשון ונשירת התמרים היה כח שני קמ"ל שהרגב כגרזן והתמרים כקיסם הניתז: לגרמא. הוא ענף האחרון שהתמרים תלוין אליו: ומחיה לכובסא. הוא אשכול התמרים המקובלים יחד:

מתני' ר"א בן יעקב. מפרש טעמא בגמרא: האב המכה את בנו. להטותו לדרך (נ) אחרת: ושליח ב"ד. המלקה ארבעים לחייב מלקות:

גמ' ליפנות בה. בני אדם לנקביהם: ואיכא דמיקרי ויתיב. ליפנות ביום: ומצא. משמע שהוא שם ומאליו נשירת נשל הברזל: פרט לממציא עצמו. אחרי כן הוציא הלה את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו: ומצא פרט למצוי. במוכר שדה אחוזתו (ובא לגואלו) כתיב והשיגה ידו ומצא פרט למצוי (נ) אם היתה גאולה זו מצויה בידו כשמכרה אין כופין את הלוקח להחזירה לו (ליפדות): השתא נמי. כי לא מצא חטובה אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה: לאו מצוה. להכותו: לאו מילתא היא דאמרי. ראיה טובה מזו היה לי להשיבו מן המקרא עצמו דלאו בחטבה דמצוה איירי: דאי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא. אותו חייב לך הכתוב כרת אם נכנס למקדש בטומאה זו: ה"נ דפטור. מכרת נרצות

תוספות

היינו דקאמר להו ועוד. פירוש משמע דמעיקרא ה"א טעמא משום אם למסורת ובתר הכי קאמר ועוד כלומר אע"ג דס"ל שאם למקרא מ"מ הכא איכא למשמע מגזירה שוה ותימה דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת אלא משום דלא כתיב מעצו ואמר ה"ר יוסף בכור שור דהיא היא וה"ק וכי נאמר ונשל הברזל מעצו דאי (ד) כתיב כן או הוי מיושב לומר יש אם למקרא לקרות ונשל כדקרי וכדאמרי רבנן והלא לא נאמר אלא מן העץ וא"כ אין לשון המקרא דקרינן ונשל מיושב על זה אלא ודאי מן העץ מוכיח דיש אם למסורת שהוא וינשל כמו והשיל וזה הלשון מיושב על מן העץ דמן העץ המתבקע (ה) והשתא ניחא הא דקאמר ועוד וכן *פירש בסנהדרין גבי יראה יראה דמשמע שפיר *מן המסורת דהיינו יראה נמי משום דפשטיה דקרא משמע דכתיב בתריה את פני האדון וגו' א"כ משמע יראה זכורך פני האדון והיינו לפי המסורת אבל לפי המקרא דקרינן יראה הל"ל לפני האדון:

מהו דתימא ככח כחו דמי. ולא דמי לעץ המתבקע דהתם נגע במה שבידו בשעת התזת העץ אבל הכא שכבר יצא מידו בשעת התזת תמרים דמי שפיר לכח כחו אימא לא ליחייב קמ"ל:

לא צריכא אלא כו'. פירוש דמהשתא לא צריך לאוקומא בסותר דהוא הדין בזורק ממש:

באשפה העשויה וכו'. והשתא מיירי ביום ובזורק לאשפה ולא בסותר כותלו וא"ת ולינקוט באינה עשויה ליפנות כלל (ו) וגם בלילה איכא דמקרי ויתיב וכדקאמר השתא וי"ל דא"כ אטו הוא דלית ליה לאסוקי אדעתיה הוא דמקרי ויתיב כיון שאינה עשויה ליפנות כלל אבל השתא (ז) בעשויה ליפנות בלילה אית ליה לאסוקי גם ביום הוא דמקרי ויתיב:

אף ע"ג דגמיר מצוה קא עביד כו'. וא"ת מ"מ קשה משליח ב"ד דכיון דאילו לקה כבר לאו מצוה קא עביד וכו' וי"ל דמ"מ איכא מצוה מתחילה מה שאין כן בחטיבת עצים דסוכה (ח) ואם מצאן חטובות לא היה שם חטיבת מצוה מעולם שהרי לא נחטבו לכך וליכא למימר נמי כיון דאילו לא חטא לאו מצוה היא וכו' דההיא לאו שליח ב"ד מיקרי ולא דמי לרבו ואביו דלעולם שמו(ס) זה על בנו וזה על תלמידו: (ועיין)

בלא איבה פרט לשונא. תימה אמאי איצטריך האי קרא תיפוק ליה דכתיב במשנה תורה והוא לא שונא (י) ול"ע ושמא י"ל דבמשנה תורה נחזרת ונשנית בשביל דבר שנתחדש מיעוט והרבה פרשיות יש בענין זה במשנה תורה אבל לא קשה מולא אויב לו דבאלה מסעי דההוא איצטריך למימר אפילו (כ) לא אויב לו [נעדים ולדיינים] כדאמרי' בסנהדרין (דף כט.) *במשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו (נ) משום פרשה שנשנית) כך נראה למשי"ח:

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה טו סמג עשין עה:
יג ב מיי' שם הל' יא
יד ג ד מיי' שם הלכה ו:
טו ה ו ז מיי' שם הל' ז:
טז ח מיי' שם הלכה ח:
יז ט מיי' שם הל' ע:
יח י מיי' פ"ה מהל' שמיטין הלכה יז סמג לאוין טרה:
יט כ מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ד: סמג עשין עה

רבינו חננאל

והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי יש אם למקרא סבירא ליה. אמר לך כתב למעלה לחטוב עצים וכתב למטה ונשל הברזל מן העץ מה העצים הכתובים למעלה העצים המתבקעין הן אף עץ הכתוב למטה מן העץ המתבקע. ותנ"א גולה מאי טעמא ונשל כתיב מכל מקום (א) אמר רב פפא האי דשרא פיסא. פי' טינ שיבש ונעשה כאבן לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול לרבי דמחייב בהתזות בקעת חייב דתמרי במקום בקעת עומדין לרבנן כח כחו הוא ופטור. אלא לרבי כח כחו היכי הוי. כגון דשרא פיסא ומחייה לגרמא (ב) ואזל גרמא ומחייה לכבסא פירוש סנסני (של תמרים ג) ואתר תמרי אזול תמרי וקטול היינו כח כחו ופטור: הזורק אבן ברשות הרבים והרג הא ודאי מזיד הוא והאי דתנן גולה אוקימנא בסותר את כותלו. ירושלמי כגון שהיה כותלו נוטה והיה סותרו לאשפה העשויה להיפנות בה בלילה ואינה עשויה להיפנות בה ביום ואיכא דמיקרי יתיב ומיפנה בה פושע לא הוי דהא אינה עשויה להיפנות בה ביום אונס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב לפיכך גולה. ת"ר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו מיכן אמר ר' אליעזר בן יעקב אם משיצאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור. [illegible] מעיקרא [illegible] ומצא דומיא [illegible] איודע ליה [illegible] אבן לחצרו [illegible] יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה [illegible] אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד. ומקשי' עליה [illegible] דהאי [illegible] עצים דרשות הן דלמא חטבת עצים למערכה [illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא מענייניה דקרא. נ"ב עיין בסנהדרין דף פא בתוס': (ב) רש"י ד"ה כגון וכו' נדקך כתמת כס"ד: (ג) ד"ה ומצא פרט וכו' פרט למצוי לפדות אם היתה וכו' להחזירה [illegible] (ד) תוס' ד"ה היינו וכו' דאי הוה כתיב כן [illegible] (ה) בא"ד המתבקע [illegible] [illegible]

[illegible]

מתני' אלו הן הנולין שיהיה מקום לקמץ מתוך ומיהיה ויש לומר דתתר תורתיה דקרא הוא: **גמ'** מנלן דתרתי העומר דמלוה ומתר דחמנא תמנוה. קסם קסה ליקחוק מיניה דתמנוה ומהיכי פיפי לן דהא למיפרי מלרכיון קרא ויל דהא לא מיים רק לסמוך דרשת דתמנוין מה תרים לשנת ומעמה נלמר דתמת לדרשת אחריתא: **אינו** ל"ל תרים וקניר של שביעית כו'. תימה דבשלמת קניר כתיב בהאי עניינא תת ספיח קניר לת תקנר תבל תרים לת כתיב כלל תחם וכ"ת דילפינן מקרא דכתיבי כל שתר שנוחות קנקנו הת תיכת מ"ד פ"ק דמו"ק (דף ג:) דנוקת להנך דכתיבי בהדית מיתייב תבל ליך לת וחריסה נופה ממעט תחם מדקתמר התורם בשביעית תיט נוקה (ד)ויל דכיון דקנסכר דקניר תתי לתוספת תרים נמי יתת בתב תמכה בטו. **והא** תמרת יש בתב תמכה בטו. קסה (ה) [נר"י] דהייט דוקת כשמייסרו ומכהו כתוכחתו תבל תם הלך כיעד והורנו בשוגג למה לת נגלה ויל דמשמע ליה דמייתי בכל ענין תף תם מכהו לייסרו תחם לת כן דמתי נקט טפי כן מדקם תחר: תלמת

"שמא יהיה" מ"מ,ההוא מיבעי ליה *לכדתניא "שמא יהיה" *לרבות טבול יום "טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים אי"ל אנא "מעוד" (טומאתו) קא אמינא,איכא למתנ לה אהא °בחריש ובקציר תשבות *ר"ע אומר אינו צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר °שרך לא תזרע וכרמך לא תזמור" אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית,וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה א"ל להוא מרבא לרבא ממאי דתרישה דרשות דלמא תרישת עומר דמצוה ואפ"ה אמר רחמנא תשבות אי"ל כיון דאם מצא חרוש אינו חורש לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד ואמאי ליטא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה!התם אע"ג דגמיר נמי מצוה קא עביד דכתיב °יסר בנך ויניחך" *הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי (ה) קצירה דומיא דתרישה מה תרישה מצא חרוש אינו חורש אף קצירה נמי מצא קצור אינו קוצר אלא ס"ד מצוה,מצא קצור אינו קוצר,מצוה לקצור ולהביא: **מתני'** האב גולה על ידי הבן והבן גולה ע"י האב יהכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן חוץ *מגר תושב וגר תושב (א)[אינן] גולה (אלא) על ידי גר תושב: **גמ'** האב גולה ע"י הבן והאמרת יצא האב המכה את בנו דגמיר,והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד?בשוליא דנגרי,שוליא דנגרי חיוחא היא!למריה:דרגמיר אומנותא אחריתי: והבן גולה ע"י האב כו': ורמינהי' מכה נפש פרט למכה אביו אמר רבי אחא לא קשיא הא ר"ש והא רבנן *דר"ש דאמר חנק חמור מסייף: שגגת סייף ניתנה לכפרה שגגת חנק לא ניתנה לכפרה,לרבנן דאמרי סייף חמור מחנק,הורג אביו [בשוגג] שגגת סייף הוא ושגגת סייף ניתנה לכפרה אבא אמר יפרט לעושה חבורה באביו בשוגג,ס"ד אמינא כיון דבמזיד בר קטלא הוא,בשוגג נמי ליגלי,קמ"ל: הכל גולין על ידי ישראל לאיתויי מאי לאיתויי עבד וכותי תנינא להא דת"ד עבד וכותי ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה: גולה דקטליה ולוקה דלטייה אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי" בשלמא גולה דקטליה אלא לוקה אמאי דלטייה ונושא בעמך לא תאור" *בעושה מעשה עמך;אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם,דכותיה נבי עבד-שהעיד בו והוזם,עבד בר עדות הוא?אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון שהבהו הכאה שאין

לרבות טבול יום. קסה נכנם למקדש טמא כרת: לרבות מחוסר כיפורים. מתוך טומאתו הקריבו קרבן ונכל והעריב שמשו ולת הבית כפרתו וכבנם למקדש חייב ואחרבע טומאות הן הטעונות קרבן הזב והזבה והיולדת והמלוכע: עוד טומאתו תורה אור בו עוד קרא יתירא לדרשת הוא:

תיבת תמתי לה. להת דת"ל ההוא מרבנן לרבת והת לתותבה לבינת להת: תין ל"ל תרים וקניר של שביעית כו'. דעל כרתך בשביעית דמתיתה הכתוב מבר דתי כדכתיב דתתם הכתוב קתי מתי תנת תרים וקניר לבקט תנת ס"ק שנת יתים תתבוד ובשביעי תמנוה והשנה שתה עובד בהן בתרים ובקניר תמנות (ב): הנכנס לשביעית. (ותרים של שביעית) שנת יתרום בשנת תרים המועלת לשביעית: וקניר של שביעית היינו למוצאי שביעית. שתם הבישה שנת בשביעית מתו היו רתויה ליקנר ותם קניה בשמיעית נריך לנהוג בה קדושת שביעית: רבי ישמעאל אומר מה תרים רשות אף קניר רשות'. ובשנת קתי ולבסי נקט תרים וקניר לומר לך מה התרים שתי תוכר לך בשנת תרים של רשות הוא שתין לט תרים של מצוה תף קניר תיני לומר לך לתת של רשות יתת קניר העומר: תם מנת תרוש תינו נריך לתרום. תבל קניר לתניו מנת קנור לשמה דכתיב וקנרתם מה תכתוב תתן תת תנת קנור ותכתתם תת תומר: **לאו** תיא דתרתי היא. שתים נכנסו למקדש טמא כרת: לרבות מחוסר כיפורים. מתוך טומאתו הקריבו קרבן ונכל והעריב שמשו ולת הבית כפרתו וכבנם למקדש חייב ואחרבע טומאות הן הטעונות קרבן הזב והזבה והיולדת והמלוכע: עוד טומאתו תורה אור בו עוד קרא יתירא לדרשת הוא:

הגהות הב"ח
(ה) גמ' ולא מלמת היא דתמרי מ"ע קניכה ומ' תף קניכה נמי מנת קנור ניף קנור יצת קנכ העומר שתני מנת קנור ולכבית ותי ס"ך מנה מנת קנור תים

הגהות הגר"א [א] במשנה וגר תושב גולה ע"י גר תושב כ"ל: (ב) רש"י ד"ה תין צריך לומר וכו' ותכתם תכ"ר ותת"כ מ"ת תרים של שביעית שלא יהכום לשביעית: (ג) ד"ה כל גולין ע"י קודם ד"ה תן מנן: (ד) תוס' ד"ה תיט וכו' ויל כיון דקסבר דקניר תתי לתוספת. כ"כ פי' דהת דקתמר מ"ע לומר תרים מ"מ כיון דתיט צריך לומר תרים כתיב וכע"כ דקניר תתת לתוספת דקניר תכתוב בשביעית ותת"כ מ"ע תרים של שביעית שנכנס בשביעית ותת"כ כשתתת תבינה לקדש דכתיב תרים כתיט מ"ע תלת לענין תוספת וזה"ק: (ה) ד"ה והת וכו' קסה נרמ"י דהייט

נוסח תת"ה א"ק דנוסח הספרים ר"ת ותוספות ו) ר"ל - ר"ת ור"ת ל"ל - קנינת זאת זוהה שבת

רבינו הננאל
דתכתב עוד פומאתו בו עוד לרבויי למת מצוה. פסא יהיה לרבות מבול יום. פומאתו בו לרבות מחוסר כפורים. איבא דתתני לה להא דאמר ליה הוא מרבנן לרבא ושניויא דשני ליה רבא אהא בתריש ובקציר תשבות ר' עקיבא אומר אין צ"ל תריש של שביעית וקציר של שביעית כו' ופשוטה היא: האב גולה על ידי הבן. כלומר אם תכת האב את בנו והרגו הרי זה גולה ואוקמה שלא הכהו ללמדו תורה ולא מיסר אלא הכהו ללמדו אומנות ותוא דידע אומנות אחרת דכיון דאית ליה אומנות אחרת אהרת הא אית ליה חיותא נמצא האב מכהו שלא ברשות ל"כך גולה אבל המכהו ללמדו תורה או מיסר אינו גולה. רמינן ברייתא דקתני בן המכה אביו אין גולה. כלומר לא מני ליה בגלות. אמתני' דקתני הבן גולה ע"י האב. ופריק רב כהנא ברייתא ר' שמעון מתני' לרבנן ופשוטה היא. ורבא אמר בשתתנו הבן לאביו דברי הכל גולה וברייתא שעשה בו תבורה ולא הרגו והכי קתני מכה נפש פרט למכה אביו בשוגג ועשה בו תבורה שאינו גולה מ"מדסר"א כיון שהבן עושה תבורה באביו במזיד אע"פ שלא הרגו נהרג בשוגג נמי כיון שעשה בו תבורה ליגלי קס"ל דלא: הכל גולין ע"י ישראל כלומר כל התורת ישראל גולה. וישראל גולה על יד ן לאותיוי עבד וכותי שאם הרגן ישראל גולה על ידיהן. כדתניא עבד וכותי טלה ע"י ישראל אם הרגו ואם קלקל לוקה מרכתב נשוג בעבד לא תאור. ישראל גולה ע"י עבד וכותי אם הרגן ואם תבתב תבאה

נוסח אחר ב' שיטות לשיטת סתימה תדעין תמן תמרין אחת אחת בשיטתו

נוסח אחר דבד וכותי גולה ולוקה על ידי כותי

מקבץ ב' תשובות לשיטה ל"אחר שלא הרגו נהרג בשוגג לקמן על ידי כותי

שאין בה שוה פרוטה *דא"ר אמי א"ר יוחנן הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה *ולא מקשינן הכאה לקללה: חוץ (א)(מעל ידי) גר תושב וכו': אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא אימא סיפא גר תושב גולה ע"י גר תושב אמר רב כהנא לא קשיא כאן בגר תושב שהרג גר תושב כאן בגר תושב שהרג ישראל איכא דרמי קראי אהדדי כתיב °לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים וכתיב °והיו לכם הערים למקלט (ב) לכם ולא לגרים אמר רב כהנא ל"ק כאן בגר תושב שהרג ישראל כאן בגר תושב שהרג גר תושב ורמינהי לפיכך גר ועובד כוכבים שהרגו נהרגין קתני גר דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא דקטל דלאו בר מיניה נהרג אף גר לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא קטל דלאו בר מיניה נהרג אמר רב חסדא ל"ק כאן שהרגו דרך ירידה כאן שהרגו דרך עלייה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור הוא נהרג א"ל (ג) רבא ולאו ק"ו הוא ומה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור איהו נהרג אלא אמר (ד) רבא באומר מותר א"ל אביי *אומר מותר אנוס הוא א"ל שאני אומר אומר מותר קרוב למזיד הוא ואזדו לטעמייהו דאיתמר כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב רבא אומר חייב *אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אומר פטור אומר מותר אנוס הוא איתיביה רבא לרב חסדא °הנך מת על האשה אשר לקחת מאי לאו בידי אדם לא בידי שמים דיקא נמי דכתיב °מחטוא לי ולטעמיך °וחטאתי לאלהים ולא לאדם אלא דינו מסור לאדם הכא נמי דינו מסור לאדם איתיביה אביי לרבא °הגוי גם צדיק תהרוג התם כדקא מהדרי (ה) עלויה °ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא

אשת

רש"י

שאין בה שוה פרוטה· שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה דילפינן בכתובות באלו נערות (דף לב:) בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין וכי אין בה שוה פרוטה לוקה תוסיף פן יוסיף (דברים כה): ולא מקשינן הכאה לקללה· לומר שכשם שאינו לוקה על קללתו דכתיב בעמך כך לא ילקה על הכאתו ופלוגתא היא בסנהדרין דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש: חוץ מגר תושב· ומשמע דמתרווייהו ממעט ליה דלא הוא גולה ע"י הריגתו אלא נהרג ולא ישראל גולה עליו: ל"ק כו' גר תושב שהרג גר תושב. גולה כדקתני בהדיא ורישא כשהרג את ישראל אינו גולה דלא סגי ליה בגלות: לפיכך. אשבע מצות שנצטוו בני נח קאי (ו) וקיי"ל אזהרתן זו היא מיתתן לפיכך גר תושב או עובד כוכבים שהרגו נהרגין ואפי' בשוגג שאין בני נח צריכין התראה כדאמרינן בסנהדרין (דף נז.): מה עובד כוכבים ל"ש קטל בר מיניה. עובד כוכבים כמותו: לאו בר מיניה. ישראל: אף גר תושב לא שנא קטל בר מיניה. גר תושב כמותו: דלאו בר מיניה. ישראל: באומר מותר. נהרג דלאו בר גלות הוא: ואזדו לטעמייהו. רב חסדא דלא בעי לשנויי באומר מותר דקסבר אנוס הוא (ז) ורבא דאמר נהרג: כסבור בהמה. ה"ז כאומר מותר שהיה לו ללמוד ואף זה היה לו לעיין ובגר תושב עסקינן: חייב. מיתה: מאי לאו בידי אדם· בדיני בני נח וזה אומר מותר היה כסבור אחות אברהם היא: לאלהים ולא לאדם. והלא יודע שהיא אשת איש: הגוי גם צדיק תהרוג. קס"ד שהודה לו הקב"ה אלמא אנוס הוא: כדקא מהדרי ליה עילויה. לא הודה לדבריו שהשיב לו תשובה שחייב מיתה שאינו צדיק בדבר שהיה לו ללמוד דרך ארץ כדמפרש ואזיל:

תוספות

אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא· (אינו) מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב לפי שאינו ממעט אלא גר תושב שהרג ישראל וכן ישראל שהרג גר תושב דפטור דכן מוכיח לשון מהני' דקתני הכל גולין ע"י ישראל וישראל ע"י כולן חוץ מגר תושב דלא הוי בכלל דהאי הכל דאין גולין ע"י ישראל וכן ישראל אינו גולה על ידו (אלא) קא סלקא דעתיה דכיון דישראל אינו גולה ע"י גר תושב ולא גר תושב ע"י ישראל אלמא גר תושב דינו כעובד כוכבים א"כ הוא הדין גר תושב לגר תושב מידי דהוה אעובד כוכבים לעובד כוכבים ולכך קאמר אימא סיפא וכו' ומשני רישא דוקא קאמר גר תושב לישראל אבל גר תושב לגר תושב לא וכדמייתי בתר הכי מקראי ובתוספ' ראיתי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר תושב וישראל גולין זה ע"י זה וחוץ דגר תושב דקתני במתני' אתא למעוטי שאין גר תושב גולה ע"י הכל ולא הכל על ידו ולא ידענא מאי קאמר חדא דכל היכא דקתני*) חוץ וכו' קאי אכל מה דלעיל מיניה ואף את"ל דהאי חוץ אתי למעוטי דלא הוי בכלל ישראל נגלות ע"י הכל והכל על ידו (מ"מ) קשה דהא לא קתני כללא גבי ישראל וחוץ משמע דאתי לאפוקי מכללא ועוד דגר תושב לאו בכלל ישראל הוא ואמאי איצטריך לאפוקי וע"ק דא"כ דס"ד מעיקרא דישראל וגר תושב גולין זה ע"י זה מאי קאמר אלמא עובד כוכבים הוא אי עובד כוכבים הוא (ח) לא יגלה ישראל על ידו ולא הוא ע"י ישראל: **דרך** עלייה דישראל פטור הוא נהרג. וא"ת אכתי לא הויא דומיא דעובד כוכבים דאפי' דרך ירידה נהרג וי"ל דמ"מ הוא דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא בר מיניה ל"ש לאו בר מיניה כו' ובכך הוי סגי דומיא דעובד כוכבים בחדא מילתא: **אמר** ליה (ט) רבא לאו ק"ו הוא ומה דרך ירידה וכו'. וא"ת אדרבה היא הטעם דרך ירידה ניתן לישראל לכפרה דסגי ליה בגלות אבל דרך עלייה לא ניתן לישראל לכפרה חמור הוא ואינו גולה דלא סגי בגלות דה"נ אמרינן ברפ"ק (לעיל דף ב:) וי"ל דלית ליה האי טעמא דדרך עלייה לאו משום דלא סגי ליה בגלות אלא משום דקיל הוא ביותר מירידה דהוי אנוס ביותר והלכך לא מצי אמרת דחמור ביותר מירידה: **ואזדו** לטעמייהו. רב חסדא דמוקי לה דרך עלייה ואז נהרג ולא מוקי לה באומר מותר משום דס"ל דאומר מותר אנוס הוא ולא מיקטל (י) ורבא אית ליה איפכא דדרך עלייה לא מיקטל *אבל אומר מותר מיקטל דהיה לו ללמוד ולא למד: **כסבור** בהמה ונמצא אדם. רבא אמר חייב דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה וא"ת אומר מותר היה לו ללמוד וצ"ל שנמצא אדם גר תושב מדקאמר ונמצא גר תושב וכן הא דקאמר חייב איירי בגר תושב דאי בישראל לא מיחייב אגר תושב ועוד דאי בישראל א"כ חייב דקאמר (כ) רבא חייב גלות קאמר וזה אינו דהא לעיל ממעטינן אומר מותר מגלות אלא על כרחך איירי שההורג נמי גר תושב ורבא דאמר חייב חייב מיתה קאמר: **דאומר** מותר קרוב למזיד הוא. פי' משום דהיה לו ללמוד והכא נמי היה לו לעיין: **ורב** חסדא אומר פטור דאומר מותר אנוס הוא. וא"ת רב חסדא היכי מתרץ ברייתא דלעיל (דף ז:) דקתני פרט למזיד ואוקימנא דר"ל לאומר מותר ולדידיה הא אומר מותר לא הוי מזיד וי"ל דרב חסדא סבר דמ"מ קרי ליה מזיד משום דבמזיד נהרג שיודע בטוב שהוא הורגו וא"ת דבריש פירקין (דף ז:) אמרינן בבלי דעת פרט למתכוין לבהמה והרג לאדם ולמה לי קרא תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר כדמשמע הכא ואומר מותר הוינא ממעט מבשגגה וי"ל דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו ונתכוון לבהמה והרג אדם אבל הכא שלאותו דבר שנתכוון נמצא שהוא אדם ומשום הכי קאמר (ל) רבא שהוא קרוב למזיד: **אלא** דינו מסור לאדם וכו'. לפי הגי' ה"פ אלא אע"ג דכתיב וחטאתי לאלהים מ"מ הוי דינו מסור לאדם פי' חייב בדיני אדם וקשה דלישנא לא משמע הכי לכן נראה כאידך גירסא אלא דינו מסור לשמים וכו' פי' אלא לכך נקט וחטאתי לאלהים דאע"ג דחייב אף בדיני אדם משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים הלכך אין דינו מסור אלא לשמים ה"נ דכתיב מחטוא לי היינו דדינו מסור לשמים ולא לאדם לפי שלא ידע מעולם שהיא אשת איש ולעולם חייב בדיני אדם. כך נראה למשי"ח: **התם** כדקאהדרו ליה. שלא היה צדיק כדמסיק ואזיל השב אשת האיש כי נביא הוא דה"ל ללמוד ורב חסדא לית ליה האי דרשא דכי נביא הוא אבל ליכא לפרושי דאהדרו ליה דכתיב ואם אינך משיב דע כי מות תמות שאחרי שהודיעו שהיא אשת איש א"ל הכי ומ"מ י"ל תדאיצטריך לומר לו כן ש"מ שהיה אומר לו שכך דינו גם למי שטעה לפי שהיה לו ללמוד ולא למד והא דקאמר אשת נביא הוא וכו' מילתא באפי נפשיה היא ולא משנויא הוא כמו לפירוש הקונט' והא דמסיק דהיה לו ללמוד כו' מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא דמדרך ארץ יש לו ללמוד ומיהו נמי ניחא לשיטת קונטרס:

*) רש"א חוץ אתי למעוטי מכללא והא נאמר דאתי למעוטי כו' ע"ש וקשה

ורבי

עין משפט נר מצוה

רש"א מ"ו

כט א מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' י"ב ופ"ה מהל' חובל הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ב:

ל ב מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה ג והל' ד:

לא ג מיי' שם הל' ד ופ"י מהל' מלכים הלכה א:

רבינו חננאל

שאין בה שוה פרוטה לוקה. ולא מקשינן הכאה לקללה. עבד וכותי לקללתו ולא אמרינן כשם שישראל המקלל עבד וכותי פטור ולא קרינן ביה ונשיא בעמך לא תאור כך המכה אותן פטור אלא ישראל המכה עבד או כותי חייב: חוץ מעל ידי גר תושב. כלומר אין ישראל גולה אם הרג גר תושב. אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא ואסיקנא גר תושב שהרג ישראל נהרג וכ"ש עובד כוכבים שהרג ישראל. גר תושב שהרג גר תושב גולה שנאמר לבני ישראל לגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט וגו': כסבור בהמה ונמצא אדם כו' פי' גר תושב שהרג כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב (רבה) [רבא] אמר חייב אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אמר פטור אומר מותר אנוס הוא. איתיביה רבא לרב חסדא הנך מת על האשה אשר לקחת והנה הוא לא לקחה אלא [שסבר] שהוא מותר וקתני הנך מת מאי לאו בידי אדם וש"מ אומר שמותר חייב. ודחי לא הנך מת בידי שמים ופטור מדיני אדם. ודייקא מדכתב מחטוא לי ש"מ בידי שמים הוא. אי הכי האי דכתב ביוסף לאשת אדוניו וחטאתי לאלהים הכי נמי דדינו לשמים והא אשת איש (הא) [היא] (ודינם) [ודינה] בידי אדם. אלא הכי קאמר החטא לאלהים ודינו בידי אדם. ומותיב אביי לרבא וכי האומר מותר חייב והכתיב הגוי גם צדיק תהרוג מכלל שאינו חייב. ומשני

גי' רש"א וככי נמי אמרינן אומר מותר כו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' בפיסקא חוץ מגר תושב כצ"ל ותיבו' מעל ידי נמחק: (ב) שם לכם ולא לגרים. נ"ב עיין לקמן ד' יג ע"א: (ג) שם א"ל רבה ולאו ק"ו: (ד) שם אמר רבה באומר מותר: (ה) שם כדקא מהדרי ליה עילויה: (ו) רש"י ד"ה לפיכך וכו' דקיימא לן: (ז) ד"ה ואזדו וכו' ורבה דאמר: (ח) תוס' ד"ה אלמא וכו' אי עובד כוכבים הוא לא יגלה ישראל: (ט) ד"ה אמר ליה רבה ולא וכו' דניתן לישראל לכפרה סגי בגלות אבל דרך עלייה דלא: (י) ד"ה ואזדו וכו' ורבה אית ליה איפכא: (כ) ד"ה כסבור וכו' דקאמר רבה חייב וכו' ורבה דאמר חייב: (ל) ד"ה ורב חסדא וכו' קאמר רבה שהוא קרוב למזיד:

לב א מיי׳ פ״י מהל׳ מלכים הלכה ג׳ :

לפי גירסת תוספות לא גרסי׳ בגמ׳ ר״ש מפרש״ת ומהכ״ם

לג ב מיי׳ פ״ו מהל׳ רוצח הל׳ יד סמג עשין עה :

[עי׳ מהכ״ת ומהכ״ם]

לד ג מיי׳ שם הל׳ י סמג שם :

להה ד מיי׳ שם פ״ח הל׳ ו סמג שם :

לו ה מיי׳ שם פ״ח הל׳ ג סמג עשין עו :

לז ו מיי׳ שם הל׳ ג :

לח ז מיי׳ שם הל׳ ה :

לט ח מיי׳ שם פ״ט הל׳ ח :

מ ט מיי׳ שם פ״ט הלכה ו :

מא י מיי׳ שם פ״ח הל׳ ב :

מב כ מיי׳ שם הלכה ו :

נוסחא אחרת אית

נוסחא (ועי״ע תוספות בכורות לג ע״ב ד״ה שיהו)

[וכרמב״ן כאן, ותומים כתב בזה״ל ותע״פ שאין המקלע חלה כשוגגין היו שופכים דמים כמכמה ומלין עמהן כשוגגין והוצרך לכתוב לפי שרי מקלע לקוץ חלת כותן שלא ידע מי כמוהו וכו׳]

נוסחא טיהרת כ״ז בדגון שוגג ז״ל ה

רבינו חננאל

הכי קאמרת דקאמרת הניחא גם צריך תהדהו הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא היא ומבקר לחבר. כלומר בין שראה איתך שקולאו על עסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיהו לכן נת שנתרבה שפיתיך עד ללמוד ולא לחבר: המומא אינו גולה כו׳. ת״ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרש למומא שאינו גולה דברי ר׳ יהודה ר׳ מאיר אומר בלא ראות למעט המומא בבלי דעת למעט המומא הני מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא מיעוט אחד מיעוט אינו גולה אלא לרבות שוגג השונא גולה ואינו גולה כרבנן דאמרי גולה ת״ל: להיכן גולין לערי מקלט ג׳ ולכי יזנח ישראל את הארון ואת הירדן ישהא בארץ כנען ג׳ ומכוונות היו שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וישלש בארץ כנען ת״ר בעבר הירדן הבדיל משה ג׳ ערים ובארץ כנען הבדיל יהושע ג׳ ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו׳ . שלשת שחהיינה משלשות סדרום לחברון כמחברון לשכם כו׳ . אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים ד) פירוש זה דחקוהו הרלשונים . מי׳ רש״י ורמב״ן וריטב״א :

*אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן הכי קאמר ליה °ועתה השב (את) אשת האיש כי נביא הוא °ויתפלל בעדך °ואם לא תשיבנה דע כי מות תמות אתה ולכל אשר לך מבל מקום °ודקאמרת °הנוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו׳... נביא הוא׳ וכמה למר אכסנאי (ו) (הוא) שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו °אשתך זו אחותך זו °מכאן °שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד : מתני׳ °המומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר׳ מאיר אומר גולה. °השונא אינו גולה *רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד, רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה, ושלא לדעת הרג הרי זה גולה : גמ׳ *ת״ר °בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר °בלא ראות פרט לראות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב °ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא °בלא ראות מעטיה ורבי מאיר °בלא ראות למעט °בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות °רבי יהודה °בבלי דעת *פרט למחכיון הוא דאתא : ר׳ יוסי אומר השונא נהרג כו׳ : והא לא אתרו ביה: מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא *רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להכחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו׳ : תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה: נפסק גולה, נשמט גולה והתניא °שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצילו מידו קשיא נפסק אנפסק נשמט נשמט אנשמט (ו) לא קשיא הא באדהב והא בשונא (נשמט אנשמט) לא קשיא הא רבי והא רבנן : מתני׳ להיכן גולין °לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען °שנאמר °את שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו׳ עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל °לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר °שש ערי מקלט תהיינה °עד שיהיו *ששתן קולטות כאחת °ומבוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר °תכין לך הדרך ושלשת וגו׳ °ומסרין להן שני ת״ח שמא ירדנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (*אף) הוא מדבר ע״י עצמו שנאמר °וזה דבר הרוצח רבי יוסי *בר יהודה אומר °בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב״ד שולחין ומביאין אותו משם: °מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר °והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו׳ : גמ׳ תנו רבנן *שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם °חברון ביהודה כנגד °בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן, °ושלשת °ישיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת °בארץ ישראל תלת: אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים דכתיב

°בחמלה. כלומר תחלת משפט כל הרוצחים ותפילו מזידין ויליף טעמא מסיפרא דבי רב מוחרב לו תו׳ וגם על תחת וגו׳ : גמ׳ ומכוונות היו . תלו גגד תלו בשתי שורות כמו שתי שורות שבכרם : ומשכם תת נגוד תרצה וגו׳ שיהו משולשים . כלומר שמתחלקת האחת חלקות ריחקה של ארץ ישראל לארבעה רבעים כמו שמפרש והולך שיהא מדרומה שבחלק שבחברון למשכם כו׳ : בעבר הירדן תלת כו׳ . נחמיה בתחלת שני שבעים שלם כמו בתחלת עשרה שבעים : בגלעד . שהיו בעבר הירדן שכיחי רוצחים :

עוקבין

הגהות הב״ח (ו) גמ׳ תוספות שבת לעיל כ״ל ותיבת הוא מחסר : (ב) שם קשיא נשמט אנשמט (נפסק תוספות וכו׳ והא נהגן) תוס״מ וכ״כ ס״ה נשמט תנשמט ל״ק הא כתוכה והא בשונא נפסק תוספות ב״ק כא ד״ה רבי והא רבנן שם: (ג) רש״י ד״ה מכי נפק׳ וכו׳ והא רבנן פי׳ הא דתקני : (ד) תוס׳ ד״ה ור׳ יהודה וכו׳ ור׳ מאיר סבר פ״ט נשמט תנשמעין כ״ל ותיבת וכו׳ ממחק : (ה) ר״ה מבולבין וכו׳ שלמלוקה שוה היו ערי מקלט נתמנע מרן ישראל ולכן ים לפרש ר״ל ולכי מזיד בלא שנגג ב״ב עדיים . ב״ב ומ״מ ליכא שוגגין בכבש בגלעד : גלוין השי׳ תוס׳ ד״ה נשמט וכו׳ דסוי כיבוי . כדלקמיה שבת דף קמו ע״ב :

*אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן הכי קאמר ליה °ועתה השב (את) אשת האיש כי נביא הוא °ויתפלל בעדך °ואם לא תשיבנה דע כי מות תמות אתה ולכל אשר לך מבל מקום °ודקאמרת °הנוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא׳ וכמה למר אכסנאי (ו) (הוא) שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו °אשתך זו אחותך זו °מכאן °שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד : מתני׳ °המומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר׳ מאיר אומר גולה. °השונא אינו גולה *רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד, רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה, ושלא לדעת הרג הרי זה גולה : גמ׳ *ת״ר °בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר °בלא ראות פרט לראות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב °ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא °בלא ראות מעטיה ורבי מאיר °בלא ראות למעט °בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות °רבי יהודה °בבלי דעת *פרט למחכיון הוא דאתא : ר׳ יוסי אומר השונא נהרג כו׳ : והא לא אתרו ביה: מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא *רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להכחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו׳ : תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה: נפסק גולה, נשמט גולה והתניא °שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצילו מידו קשיא נפסק אנפסק נשמט נשמט אנשמט (ו) לא קשיא הא באדהב והא בשונא (נשמט אנשמט) לא קשיא הא רבי והא רבנן : מתני׳ להיכן גולין °לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען °שנאמר °את שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו׳ עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל °לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר °שש ערי מקלט תהיינה °עד שיהיו *ששתן קולטות כאחת °ומבוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר °תכין לך הדרך ושלשת וגו׳ °ומסרין להן שני ת״ח שמא ירדנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (*אף) הוא מדבר ע״י עצמו שנאמר °וזה דבר הרוצח רבי יוסי *בר יהודה אומר °בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב״ד שולחין ומביאין אותו משם: °מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר °והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו׳ : גמ׳ תנו רבנן *שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם °חברון ביהודה כנגד °בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן, °ושלשת °ישיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת °בארץ ישראל תלת: אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים דכתיב

°בחמלה. כלומר תחלת משפט כל הרוצחים ותפילו מזידין ויליף טעמא מסיפרא דבי רב מוחרב לו תו׳ וגם על תחת וגו׳ : גמ׳ ומכוונות היו . תלו גגד תלו בשתי שורות כמו שתי שורות שבכרם : ומשכם תת נגוד תרצה וגו׳ שיהו משולשים . כלומר שמתחלקת האחת חלקות ריחקה של ארץ ישראל לארבעה רבעים כמו שמפרש והולך שיהא מדרומה שבחלק שבחברון למשכם כו׳ : בעבר הירדן תלת כו׳ . נחמיה בתחלת שני שבעים שלם כמו בתחלת עשרה שבעים : בגלעד . שהיו בעבר הירדן שכיחי רוצחים :

כ״ק לב: כתובות לג: ב״ק פו: ערכין פו:

דלכקובל״ס שיהא דתמלו כמחט כו׳ ר״ש [יומא פג.ו״ל]

[לעיל יג:]

כתובות מ: מל׳ שכ:ועי״ש:

[ניר׳ יהושע שלשתן]

[כפ״מ ר״י בריבי יהודה]

[תוספות פ״ב]

רש"י

עוקבין · אורבין: מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי · חברון וקדש רחוקות מגבולי הארץ *שני רביעי הארץ וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביע הארץ: ומ"ש מציעאי דמקרבי · ההורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן: בין לדעת בין שלא לדעת · בין שברח שם לדעת קליטה בין [שלא] ברח שם (שלא) לדעת [קליטה] שלא היה יודע שהיא קולטת: פרוודהא · כפרים וחצרים הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו לכלב: ועדי מבצר · כרכים גדולים שהיו בנחלת נפתלי הצדים צר וגו': ערים הללו · ערי מקלט: טירין קטנים · לפי שאין מזונות מצויין שם: ולא כרכים גדולים · שהכל נקבצים שם תמיד ויבא רגל גואל הדם מצויה שם ויהרוג לו: כגון סליקוס · עיר מבצר ויש כפר סמוך הנקרא אקרא דסליקוס כך קדש העיר מבצר ועיר ביניי סמוכה לה הנקראת על שמה: ואם אין שם מים · כשנפלו בגורל בימי יהושע ללוים הביאו להם אמות מים אחרי כן מן הנהרות הרחוקים: במקום שווקים · שימצאו מזונות לקנות: במקום אוכלוסין · שיהו כפרים וישוב סמוכים להם שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל: כלי זיין · שלא יקנה גואל הדם שם זיין ויהרוג שלא יביא כלי זיין ממקומו ירגישו בו: וכלי מצודה · אף בהם הורגין חיות: מאי קרא · דמתקנינן להו לרוצחין דבר שצריכין לו: לתלמיד שאינו הגון · שלא יביאוהו טועתיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרי' לקמן (עמוד ב) שאינו מגוי אלא ברשעים: לימנות בהצלה תחלה · שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחלה: הורח שמש לרוצחים · להכין להם חיותם כגון הנך מילי דלעיל: הורחת שמש לרוצחים · בהבדלה זו ויפה עשית: ללמד בהמון · לדרוש ברבים: שכל תבואה שלו · שבקי במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות: ורבנן ואיתימא רב מרי אמרי מי אוהב בהמון וגו' האוהב ת"ח לו תבואה · התורה מחזרת עליו ועל זרעו כדאמרינן בעלמא (שבת דף כג:) האי מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן: [יהבו רבנן עינייהו ברבה. שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר והיו לו בנים ת"ח]: רב אשי אמר כו'. בדרב אשי °גרסי' ללמוד בדרבינא גרסי' ללמד: ללמוד בהמון · עם חברים רבים: נואלו שרי צוען · (ג)נשאו שרי נוף · אלמא הגואל נשא לחטוא: ללמד בהמון · מרבה תלמידים: לו תבואה · לפי שעל ידיהם ירבה הפלפול ונותן לב לתרץ קושיותיהם: בשעריך · בשביל שעריך: מאלף עולות כו' · מקרא כתוב אלף עולות יעלה שלמה וגו' (מלכים א ג):

גמרא

דכתיב °גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות, ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא מציעאי דמקרבי אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב °וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה וגו' מאי חבר כהנים א"ר אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברין לחלוק תרומות בבית הגרנות; ותו ליכא והא כתיב °ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אמר אביי *הללו (א)קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, הללו: לדעת קולטות, שלא לדעת אינן קולטות. *וחברון עיר מקלט הוא והכתיב °ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אמר אביי *פרוודהא דכתיב °ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה "קדש עיר מקלט הוא והכתיב °ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי ועין חצור" *ותניא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות *אמר רב יוסף תרתי קדש הואי אמר רב אשי כגון סליקוס ואקרא דסליקוס. גופא °ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכין גדולים אלא עיירות בינוניות, *ואין מושיבין אותן אלא במקום מים ואם אין שם מים מביאין להם מים, ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים, ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין, נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן, נתמעטו דיוריהן מביאין להם כהנים לוים וישראלים ואין מוכרין בהן: לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי רבי נחמיה, וחכמים מתירין, ושוין שאין פורסין בתוכן מצודות ואין מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם א"ר יצחק מאי קרא °ונס אל אחת מן הערים האל וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא תנא °תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא *אמר ר' זעירא מכאן °שלא ישנה אדם *לתלמיד שאינו הגון א"ר יוחנן °הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו, איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר °את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] °וזאת התורה לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא בעידנא דלא עסיק בה ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות °כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגריס בבי רב ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה דלא הוה שתיק פומיה מגירסא סליק ויתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר °וישמע ראובן ויצילהו מידם דרש רבי שמלאי מאי דכתיב °אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] אמר לו הקב"ה למשה הורח שמש לרוצחים איבא דאמרי א"ל הורחת שמש לרוצחים דרש רבי סימאי מאי דכתיב °אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה: אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמד בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו *דא"ר אלעזר מאי דכתיב °מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו [למלל] למי נאה (ללמר) [למלל] גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר מי אוהב בהמון לו תבואה *(למלמר) האוהב כל בהמון לו תבואה יהבו ביה רבנן עינייהו ברבא בריה דרבה (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר כל האוהב ללמוד בהמון לו תבואה והיינו *דא"ר יוסי בר' חנינא מאי דכתיב °חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם °אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו ואיבעית אימא מהכא °נואלו שרי צוען רבינא אמר כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר *רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי *אמר לו הקב"ה °כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח: ומכוונות להם דרכים וכו': תניא *ר' אליעזר בן יעקב אומר מקלט

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' ט והל' י סמג עשין עו:
מד ב ג מיי' שם הלכה ח הכל שם:
מה ד מיי' שם פ"ז הל' א סמג עשין עו:
מו ה מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה א סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו ס"ז:
מז ו מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה א סמג עשין עו:

מסורת הש"ס

הושע ו · [כתובות קיב.] · במדבר לה · יהושע כא · יהושע יט · [תוספתא פ"ב ע"ש] · דברים ד · כ"א א"ר ירמיה · שם · שם · כתובות קג · במדבר לה · דברים ד · קהלת ה · הוריות יג: מגילה יח. · תהלים קו · ברכות סג: תענית ז' · ירמיה נ · במדבר יב · ישעיה יט · [תענית ז' ע"ש] · תהלים קכב · שם · [שבת ל.] · תהלים פד · [תוספתא פ"ב]

רבינו חננאל

שנאמר גלעד קרית פועלי און עקובה מדם · א"ר אלעזר · שהיו עוקבים להרוג נפשות: ובשכם נמי שכיחי רצחנים שנאמר דרך ירצחו שכמה · חבר כהנים שהיו מתחברים גדודים להרוג כחבורת כהנים על הגרנות בחילוק תרומה · ואסיק' אלו שש ערי מקלט קולטות בין לדעת ושלא לדעת והאי דכתיב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אינן קולטות אלא לדעת · חברון היתה עיר מקלט ושדה העיר וחצריה נתנו לכלב · וקדש עיר מקלט הואי והכתיב ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי · ושנינן תרתי קדש הוו · ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם · תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתיהוי ליה חיותא · א"ר זירא מיכן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון · א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו · איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר וזאת התורה · ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גריס יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא (ה) למקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא. סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה:: אוהב כסף לא ישבע כסף זה מרע"ה שהיה אוהב המצות ולא היה שבע מהן · ומי אוהב בהמון לא תביאה · למי נאה להלן (ג) בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו . (ג) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה בריה דרבא (ד) : ירושלמי (סוף פירקין) ה' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון ואלו הן · אש · וארון · ואורים ותומים · ושמן המשחה · ורוח הקדש · אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו · היך בר נש דחכם חדא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם הרתי מכילי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה · כרבי יוסי בר חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים ונואלו · חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד כו' · רבינא אמר כל (האומר) [האוהב] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה · והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם לרגלינו להיות עומדות במלחמה שערי ירושלים שהיו מצויינים בהלכה · וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך מאלף עולות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אביי הללו . נ"ב פירוש לעיל בשם מו נמרא וכ"ל נ"ב פירוש הני בב: (ב) רש"י ד"ה נואלו שרי צוען נשאו : נ"ב נשאו פרש"י נתעו :

(ה) מלות דמלאכא דמותא ליתא בגמ' בכל הספרים: (ג) נהלן · כך היה ג"כ גי' הערוך ערך אהבה : (ג) אולי חסר כאן וצ"ל כמ"ש בגמ' ורבנן כו' : (ד) כ"ה הגירסא ג"כ בע"י:

גליון הש"ס

גמ' כי הא דרב חסדא · עיין שבת דף ל ע"ב: רש"י ד"ה רב אשי וכו' גרסי' ללמוד · רלה לתרץ דלמה הקדים ראלמון דברי רב אשי לדרבינא הא דרבינא קשיא מיניה ולזה כתב רש"י דדברי רב אשי ללמוד ודרבינא ללמד מש"ה נקט כסדר ללמוד ואח"כ ללמד:

ואלא מהיכן רבי יוסי בר יהודה לומד וכו' • ות"ח ותמתי לא מייתי ממלתיה דר' יוסי בר יהודה דמתני' וי"ל דמתני' ליכא למימר דלא מייתי קרא מדלא מייתי קאמר לא מייתי מלישנא דקאמר רבי הכא בברייתא אלא בברייתא דמייתי קרא מדמייתי פסוק גבי גבי מיזד כן נראה למ"ח ושוד נראה דע"כ בברייתא ליכא למימר דמתלישן קאמר דע"כ היינו רבי **חד** אמר מביתן עגלה ערופה • תימה להא דמן (פיסקא דמ"ד): עגלה ערופה אין מודדין אלא מעיר שיש בה כ"ד וי"ל דהתם מיירי כגון דליכא עיירות מוכח וכחדא מינייהו יש כ"ד כיון דמצי לאוקומי קרא דמקיימי ליה אלא הכא מיירי כגון שאין שם כ"ד בכל העיירות הסמוכות להכך ממרחק דמ"מ מודדין מיניה: תפילו

מח א מיי' פ"ח מהלי רוצח הלכה ה סמג עשין עו: מ ב מיי' שם הלי ו ופ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ג' ופ"ו מהלכות מלכים הלכה ג' ד: נ ג מיי' פ"ח מהלי רוצח הלכה ט: נא ד מיי' שם הלי ח:

מבנך

סתירת הדעות על אמוראים בעין משפט

נב ה ו מיי' שם פ"ו הלכה ו:

מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם אמר רב כהנא מאי קרא °תכין לך הדרך עשה [לך] הכנה לדרך. רב חמא בר חנינא פתח לה פתחא להאי פרשתא °מהכא °טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך אם לחטאים יורה ק"ו לצדיקים ר"ש בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא °מהכא °ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו וגו' (ג) °כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו' במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שתרגו את הנפש אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד לזה אין עדים ולזה אין עדים הקב"ה מזמינן לפונדק אחד זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו °זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים °בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו בה. **ההוא** דכתיב °לא תלך עמהם וכתיב °קום לך אתם מן הנביאים דכתיב °אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (ו) תלך מהלכתיבים דכתיב °אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן. אמר רב הונא °רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור °שנאמר °ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב °ולו אין משפט מות ברוצח הכתוב מדבר, אתה אומר ברוצח או אינו אלא בגואל הדם כשהוא אומר °והוא לא שונא לו מחמול שלשום הוי אומר ברוצח הכתוב מדבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא °ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר אתה אומר בגואל הדם הכתוב מדבר או אינו אלא ברוצח °כשהוא אומר °כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום הרי רוצח אמור הא מה אני מקיים °ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר. תנן °מסרין לו שני ת"ח שמא ירגנו בדרך וירבו אלין (ואין) [ויבואו] ויהרגוהו הוא לא כדרבניא דאי קטיל בר קטלא °שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר °וזה דבר הרוצח אמרו לו הרבה שליחות עשה אמר מר בשגגה בא מעשה לידו פשיטא דאי במזיד בר גלות הוא. אין תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקרימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו שנאמר °וישלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת. מי שלא נתחייב פטרוהו שנאמר °והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם. מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנא' °והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה. רבי אומר מעצמן הן גולין כסבורין הן אחד שוגג ואחד מזיד קולטות והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד אינן קולטות א"ד אלעזר °עיר שרובה רוצחים אינה קולטת שנאמר °ודבר באוני זקני העיר ההיא את דבריו ולא שהושוו דבריהן לדבריו וא"ד אלעזר °עיר שאין בה זקנים אינה קולטת דבעינן זקני העיר וליכא איתמר עיר שאין בה זקנים רבי אמי ור' אסי חד אמר קולטת וחד אמר אינה קולטת למאן דאמר קולטת בעינן זקני העיר וליכא למאן דאמר אינה קולטת מצוה בעלמא, ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ורבי אסי חד אמר נעשה בה בן סורר ומורה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן °זקני עירו ולא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא, ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר אמר מביאה עגלה ערופה וחד אמר אינה מביאה עגלה ערופה למ"ד אינה מביאה עגלה ערופה בעינן °זקני העיר ההיא ולא למאן דאמר מביאה עגלה ערופה מצוה בעלמא. א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בלשון

מקלט היה כתוב על פרשת דרכים • כלל מקום שהיו שני דרכים מפולגים לחד סוגא לעיר מקלט היה עץ מקוע בתוכו דרך וכתוב בו מקלט: פתח ליה פיתחא • כשהיה רוצה לדרוש בפרשת רוצחים היה מתחיל כן: והתלמיד תלה לידו • זהו שאמר הכתוב כתאב ילמר

תורה אור

מסורת השים

נ"ל רב הונא

הגהות הב"ח

(ג) גם' לא לידו וגו' זה שאמר בכתוב כתאב ילמר מצוה: (ד) רש"י ד"ה ומשל הדם נוגל על כרחו בדרך נכליסי כ"כ בעמר דמיון בכור מקלט כמיר ויגל מוך נמחים ומשל דמשל נקמן במחתי דף יח ע"ב וכנמי דף יב ע"ב:

גליון השים

נמ' וז שמא כמזיד נהרג • עיין פוסק דף מ ע"ב מוסף ד"ה מי:

רבינו חננאל

עולות שתחזיר שלמה בנך לחקריב על נבי המובח • תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר פקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר תרוצח ויפנה לשם שנאמר תכין לך תדרך. עשה הכנה לדרך. מרשעים יצא רשע • כגון אחד שהרג בשוגג ואחד שהרג במזיד ואין בתן עדים ויזמנם מקב"ה למקום אחד זה שהרג במזיד ישב תחת חסולם וזה שהרג שוגג היה יורד מן חסולם ונפל עליו והרגו זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה: מן התורה דכתיב תלך עמהם כיון שרצה נאמר לו קום לך אתם • מן הנביאים אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך • מן הכתובים אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: ולו אין משפט מות בגואל [הדם] שמצא תרוצח והרגו הכתוב מדבר • (ודבר) (וידבר) אלו דברים הראויין לו אומרין לתן אל תנחנו בו מנהג הרוצחים בשנגה בא לידו • א"ר אלעזר עיר שרובה רוצחין אינה קולטת שנאמר ודבר באוזני וקני חעיר ההיא את דבריהם • לדבריו • וכן עיר שאין בה וקנים אינה קולטת ואין נעשה בה בן סורר ומורה • וכן אינה מביאה עגלה ערופה דבעינן בה וקני העיר ההיא וליכא • משני בה נאמר פרשת רוצחים בלשון

נוסח אחר

ג' הלכות בתורה ואומרים "נקי חיה" בכל ג' ימי חג. ר"ש מתי ר"ש ר"ש. אמר נמ מאחר שאתה מודע להעיד מדריכך בדרך תלך • מן הנביאים אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: ולו אין משפט מות בגואל [הדם] שמצא תרוצח והרגו הכתוב מדבר • (ודבר) (וידבר) אלו דברים הראויין לו אומרין לתן אל תנחנו בו מנהג הרוצחים בשנגה בא לידו • א"ר אלעזר עיר שרובה רוצחין אינה קולטת שנאמר ודבר באוזני וקני חעיר ההיא את דבריו ולא ש"ו דבריהם • לדבריו • וכן עיר שאין בה וקנים אינה קולטת ואין נעשה בה בן סורר ומורה • וכן אינה מביאה עגלה ערופה דבעינן בה וקני העיר ההיא וליכא • משני בה נאמר פרשת רוצחים בלשון

אלו הן הגולין פרק שני מכות יא

מסורת השו"ם

כלשון מקה · ככל יהושע כתיב ויאמר ה' וכאן נאמר וידבר ה' אל יהושע וידבור לשון עז הוא : מפני שהן של תורה · לכל שאר תמירות שאמר לא תאמר לכל לקיש מנוה הכתובה בתורה מון מזו : ידבר עמיס · יכול עמיס תחתיו : מפני שמיחס · שלא הפריסס לא תאמר שחלקו מיד עד שנאמר לו מפי הקב"ה: תורה אור

עליני בה · בפירושא דהאי קרא מה יהושע כתב ס"ת : חד תמר שמנה פסוקים · מויומא סס משה על סיפא ומד אמר בפרשה עבי מקלט הוא, תומר שכתובה בספר יהושע : למען תהיה תורה וגו' · וריסיה דקרא מסמעי בתפילין ולימקא הכא תורה לתפילין : כי לימקא למומר בפיך · דכתיב בהאי קרא בפיך־מן המומר כפיך על עלין ובתפילין של יד שמה : להלכותיהן · לדבר שהיו כתוב בתורה ,ובתפילין נופייהו לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני לא ילפי' מקרא : דברי חכיבי · דודי אחי אבא והוא רבי חייא : מזהני · לאחד כהן משוח כשמן המשחה · סס כהניס גדולים שהיו עד שלא יהיה המרובה בבגדים שהיו משמשו מיהיה ואחד שנעבר ממשיחתו · סס כהן גדול שנאמר ואחרי מות הכהן הגדול יעשה את הפר לחטאת : ואחד שנעבר ממשיחתו · שחיגיע פסול בכ"ג ונימס אחר תחתיו וכשנתרפא כהן חזר לעבודתו ועבר זה ממשיחתו : מחזירין אח הכולח · כמיתתן כמו שנאמר ואחרי מות הכהן הגדול יעשה הרולח : משוח מלחמה · כהן המשוח לומר במלחמה לרבי המלחמה לא יהך לבבכם ולא הענין לבניניש כ:: נמי · עיבור בה עד שוח הכהן הגדול, הא מהכי בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול יעשה הרולח הא מלחמי מות הכהן הגדול יעשה הרולח הא מלחמי : שהיה להן לבקש רחמים על דורן · הלכך לא קללת חנם היא : שלא היה מקללו · שלא היה לו לומר : לחפי על קללתי · ולא נתקייים התנאי תעש"ך היה לאחר שנאמר קללה על תנאי היתה אם תכחד ממני ולא נתקייים התנאי תעש"ך כהתקיימה הקללה דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' וזו קללה קלה עלי כה יעשה לך כמו שנעשה לי שלין בני מהוגנין :

מעל זה על לחם שלוקה בשביל סרימון של לחריס : עוביה חטת וזיגוד מנגיד · משום היות לחמי' בערבי פסחים עוביה חטת וזיגוד להסיחד ביה ביחידי שלא היה עד שני בדבר ועדי, רב פפא לזיגוד ח"ל עוביה חטת וזיגוד מעיד ומאי היסה למעל: הקם לחמי' · כל"ל לומרין מעל זה : שכם נסיב מבנאי גזר · שכם בן חמור נקרא לת דיוקא בת יעקב וההגזה שלו ושאר בני הענר שלא נהגו מלו עלמן ונלטערו . מבגאי שם לוס מבני הענר : שכרה דוד שיחין . יסוחוס של בית המקדש ובגמרת | יהושלמי (מ:הדרין פ"י) מליטו תימוליום | של בית המקדש והוא יסוד בלשון יוני : קשת מהומת · לף המהוס בגמרת | יהושלמי (שם) שמעת שם מרס שהגביה קולו ותמר לו לל מעלני מכאן שאני כבוש על המהוס מיום מן תורה שרעדה כל האדן ולא שמע דוד לדבריו ונעלו : מי שרי למכתב שם · כן ימחקוהו המים ועוכר מקום ותכדתם לת שמס (דנריס יב) ולא תעשון כן וגו' (שם): נשת לחיתופל כו' · יש תימה לדבר שהרי לת קנה דוד לת הגורן מלחולה היטנטי עד שעשה להסמה שהיתה לאחר מיתת לחיתופל ג' שנים ולפי דנריס הללו נריכין לט לומר שלע"ם שלת קנה הגורן יודע היה מנעוריו מיום [שנמשח] ויבנו הוא ושמואל בניית הרמה ובדקו בספר יהושע ומלאו מקום לניח המקדש כדכתיב עד לחללת מקום וגו' וכדדרשינן ליה בזבחים בחיזהו מקומן (לף יד:)ותפר היסודות ברשות: ימתה על המים · דכתיב בפרשת (במדבר ה) ומחה לל מי המרים והרכה הזכרות בספרה ולפ"ם כתיב ומחה כו'· וקללה זו בחנם היתה שלת היה מקללו לאת לם ליט לומר : לחפי על קללתי · ולא נתקייים התנאי תעש"ך היל כאלו להפי קללה על תנאי היתה לם תכחד ממני ולא נתקייים התנאי תעש"ך כהתקיימה הקללה דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' חמלו עלי כה יעשה לך כמו שנעשה לי שלין בני מהוגנין : ותמלתי

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הלכה יג סמג עשין קס טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ג :

נד ב מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הלכה ם סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף מס:

נה ג מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה ם סמג עשין עז :

נוסח אחר

ג' אלוקות כי' יהודה ובו פלאגא בפירוש אלקאות

נוסח אחר

ד' אלוקות מחניכים באיתת את הרובה נדינו ה' אתי תבואים אלוהה אתכי

נוסח אחר

השכדת תפילת של הובמים (מאיזן) ע"ז חי' הכופים "

מי' לאמרי

סנהדרין קיב: [ניכי הסנהדרין קטן]

נוסח אחר

כתף על קללת חכם

סוכה נג:

[שבת קמו: סוכה נג: נדרים סו: תענית קמו:]

רבינו חננאל

בלשון עז שנאמר וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה? אין כתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשות ותניא נחת ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות? אין כתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה? דבר עמים תתרתינן דבר ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות ותניא נחת ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות? אין כתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה? דבר עמים תתרתינן דבר ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות ותניא נחת ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות? אין כתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה? דבר עמים תתרתינן דבר ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות ותניא נחת ובן היא אומר דברו אין נדברו אלא לשון קשות? אין כתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי

המקלט וכו' . ומנא לן דכל דבור לשון קשה הוא שנאמר דבר האיש אדוני הארץ אתנו דברו, איני והתניא או נדברו ואין נ"דברו אלא לשון נחת שנאמר ידבר לחדד ידבר לחדד . כליטר דבר קשה ידבר ניחותא : מאי בספר תורת אלהים . הכי קאמר ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספרו הכתיבון בספר תורת אלהים : ספר שחפרו בשפתן רבי יהודה ור' מאיר חד אמר פסול שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך ואיתקש כל התורה לתפילין מה תפילין בגידין אף כל התורה כולה בגידין . ותד אמר כשר כי איתקשא תורה לתפילין לחיכתב בפתוי בפיך להלכותיו לא איתקש . אמר רב חוינא לרי לתפילין דבי חביבי דתפיתי בביתהא וליה תלכתא כוותיה : אחד משוח (מלחמה) בשמן המשחה ואחד מרובה בבגדים כי' וישב בה עד מות הכהן הגדול לפיכך אימותיהן של כהנים גדולים לרבינים כי' ואקשינן למיפרא דאי מצלו צלויהיה מתקבלא והכתיב כן קללת חנם לא תבא, ופרקינן היה להם לבקש רחמים על דורן שלא יאריך ימיהם : כתנאא דאבליה אריא ברחוק בירושלים היו מספקין ג) בגדים לרבינים כי' ואקשינן למיפרא דאי מצלו צלויהיה מתקבלא והכתיב כן קללת חנם לא תבא, ופרקינן היה להם לבקש רחמים על דורם שלא יאריך ימיהם . כתנאא דאבליה אריא ברחוק ג' פרסי מאתריה דרבי יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה ג' יומי : פ' סוביה דפא ויונור סינניר . העיד ויגור על טובות שהפא ומפני שהיה עד אחד נתחייב פלקות ונעשה כמו משל בפי הכל איך חפא חת לוקח . ותא כמו שכם שביקש לישא דינה והעיר כולה ניטולים . פ' מכנאי לשון באני . כן זה הדבר . כלומר זה תרע וכהן הגדול מתחייב. ופריק שהיה לו לבקש רחמים על דורו ולא ביקש : ירושלמי רבי יסי בן לפתא אומר עתים אדם לחפלל . שנא' ואני תפלתי לך ה' עת רצון . שאלי לחכמה מהו עונשו של חוטא . אמרה להם חטאים הדרף רעה . והנבואה אמרה הנפש החוטאת היא תחות , ותחורה אמרה יביא קרבן ויתכפר לו שנאמר ונרצה לו . ותקב"ה אמר יעשה תשובה שנאמר שוב וישר ה' על כן יורה חפאים בדרך כלומר יורה להן דרך תשובה . אמר רב קללת חכם אפילו בחנם מתקיימת . מנא לן מאחיתופל שקללו דוד ואמר כל היודע אם מוחר לכתוב שם אוחפא ולמשרייא בתוחימא לאוקמיה ולא יאבר יחנק בנרוני . ואע"ג דכתר הכי אמר ליה אחיתופל שרי . נתקיימה בו הקללה שנאמר ויצו את ביתו ויחנק . א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי בחה מנא לן מעלי דאמר ליה לשמואל כה יעשה לך אלהים . יעבשו גם בניך . ואע"ג דכתיב ויגר לו שמואל את כל הדברים ולא כתר ממנו . חא כתיב ולא הלכו בניו בדרכיו : ז) תולי ל"ל מזון וכנדיס .

נו א מיי' פ"ו מהל' ה"ת הלכה יא סמג לאוין רח טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ל:
נז ב מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ע:
נח ג מיי' שם הלכה יא:
נט ד מיי' שם הל' י:
ס ה מיי' שם הל' ח:
[וכרב אלפס עוד במ"ק פ"ג דף רסו. גרס נידוי על תנאי אפי' מעצמו צריך וכו']
סא ו מיי' שם פ"ח הלכה יא:
סב ז מיי' שם פ"ם הלכה י:
סג ח מיי' שם פ"ז הל' ג:
סד י מיי' שם הל' יב:
[ודע דבת"א שלפנינו איתא כך יודין אחיך גם בתר תרגום לא מצאתי לפי שעה ועי' תרגום יונתן וירושלמי]
סה כ מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' י:
נ"א כפרה
[ועי' תוי"ע דגרס אין חייבין לאפוקי מרש"ל שהגיה ומחק מלת אין ע"ש וכן העתיק הכ"מ אין חייבין ולדבריהם גם בכריתות דלקמן יבי ר"ע אומר רשות וכו' וכל אדם חייבין צריכין אנו לגרוס דל"ל אין חייבין וניחא לס"ז דלא שאל הש"ס לקמן גם אהך פלוגתא דכל אדם מ"ט דר"י הגלילי ומ"ט דרבי עקיבא משום דלדעת התוי"ע אין שום פלוגתא בזה דכל אדם ע"ש]

נושא: נידוי אפילו על תנאי צריך הפרה - לומדים מהא דעצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון
נושא: מקרים שאינו גולה ומקרים שאינו יוצא מהעיר מקלט לעולם
נושא: נגמר דינו של הרוצח (לגלות) ונעשה הכהן גדול בן גרושה או בן חלוצה

אפילו על תנאי צריך הפרה מנלן מיהודה · יש מדקדקין מכאן דנידויים שלנו אפי' אונס שיש להם זמן אין לנדות עצמן מספק (ג) שהרי הכא התנה בדבר שלא היה בידו לקיים דשמא היה מעכבו יוסף או יקראנו אסון בדרך ולכך חל מעיקרו גם הנידוי על התנאי אבל שאר תנאים דבידו לקיים כגון שמנדין את האדם שלא יעשה הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו דכיון דבידו הוא משעת הנידוי אנו יודעים בודאי שלא בדעתו לעשות הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו:
מי גרם לראובן שהודה יהודה · תימה דהא אמרינן במדרש וישב ראובן אל הבור מהיכן שב מבית אביו שישב בתענית על מעשה בלהה וזה היה קודם מעשה דיהודה וי"ל דמ"מ לא הודה ברבים עד מעשה דיהודה:
מי גרם לראובן שהודה · ולכל יש לנו סמך מן המקרא יהודה אתה יודוך אחיך ומתרגמינן את הודית "כך יודוך אחיך פירוש (ד) הודית ולא בוש כך יודוך אחיך שבשביל שהתחלת להודות בא ראובן והודה:
אמר אביי ק"ו ומה מי שגלה כו' · תימה מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כ"ג שלא יגלה כלל ומה מי שגלה כבר לפני מיתת כ"ג יוצא במיתתו של כ"ג מי שלא גלה לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר מותו דהכי אמרינן בערכין (דף כט: ושם) מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ונפקא לן מהאי דינא דאינה נמכרת כלל אחר הבאת סימנין עד עולם ונראה דלא קשיא מידי דהא מיתת הכהן כפרה הוא כדאמר בסמוך וכפרה לא שייכא אלא למי שמחויב *בבריא והלכך דוקא לפי שנגמר ונתחייב גלות ואח"כ מת כ"ג מכפרת מיתת כ"ג שלא יגלה כלל מק"ו כדקאמר הש"ס אבל נגמר דינו בלא כ"ג שכבר מת כ"ג קודם גמר דין של זה ודאי ליכא למילף מק"ו דהיאך תכפר מיתת כ"ג וליכא למימר דתתכפר לו מיתת כ"ג השתא כשנגמר דינו דהא לא מיכפרא אלא בשעת מיתה*) ולאחר כך ובשעת מיתה לא היה זה חייב ולא דמי להאיך דערכין דמכורה כבר יוצאה וכו' דהתם משעת הבאת סימנין מתחלת גדלותה ושוב לא יפסיק ממנה הגדלות לעולם ולכך שייך למילף שפיר דלא תמכר כלל אחר התחלת סימנין עד עולם כן נראה למשי"ח:
מידי גלות קא מכפרא · תימה אין ה"נ מדאמר בריש מכילתין (דף ב:) הם שלא עשו מעשה לגלו כי היכי דתהוי להו כפרה אלמא גלות מכפרת וי"ל דהכא כפרה לפטרו מגלות קאמר דהא בעי למילף דמי שלא גלה עדיין דמיתת כ"ג תועיל לפטרו מגלות מק"ו הלכך שפיר משני מידי גלות מכפרת מיתת כ"ג מכפרת פירוש (ה) מיפטרא מגלות שהרי אפילו לא גלה אלא יום אחד ומת הכ"ג הוא חוזר ואילו לא מת הכהן אפילו שהה שם זמן מרובה אינו יוצא על כרחך כפרה זו במיתת כהן תלויה כדפירשתי כן נראה למשי"ח:
*) רש"א ולא נאמר כך.

אמר רב יהודה אמר רב "נידוי על תנאי *צריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב °אם לא הביאותיו אליך וגו' *וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב °יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה °וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה" עאל איבריה לשפא לא הוה קא מעיילי ליה למתיבתא דרקיע °ואל עמו תביאנו" לא הוה קא ידע למישקל *ומיטרח בשמעתא בהדי רבנן °ידיו רב לו" לא הוה ידע לפרוקי קושיא °ועזר מצריו תהיה". איבעיא להו במיתת כולן הוא חוזר או דלמא במיתת אחד מהן ת"ש נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם ואם איתא ליהדר *(ביה) בדהנך, בדליכא:

מתני' משנגמר דינו מת כ"ג ה"ז אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כ"ג ומינו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני "נגמר דינו בלא כ"ג *וההורג כ"ג וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם "ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפי' ישראל צריכים לו ואפי' שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנאמר °אשר נס שמה *שם *) תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו. כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם: רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם רבי עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם *[א] חייבין עליו:

גמ' מ"ט? אמר אביי ק"ו ומה מי שגלה כבר יצא עכשיו, מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה, ודלמא האי דגלה איכפר ליה, האי דלא גלה לא: מידי גלות קא מכפרא מיתת כהן הוא דמכפרא: אם עד שלא נגמר דינו וכו': מנא הני מילי? אמר רב כהנא דאמר קרא °וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקדש וכי הוא מושחו אלא זה שנמשח בימיו, מאי הוה ליה למעבד? היה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש, אמר אביי *נקטינן "נגמר דינו ומת מוליכין את עצמותיו לשם דכתיב °לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן ואיזהו ישיבה שהיא בארץ הוי אומר זו קבורה, תנא °מת קודם שמת כ"ג מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו דכתיב °ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו הוי אומר זו קבורה נגמר דינו ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה פליגי בה רבי אמי ור' יצחק נפחא חד אומר מתה כהונה וחד אומר בטלה כהונה, לימא בפלוגתא דר"א ורבי יהושע קא מיפלגי דתנן *היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א אומר כל קרבנות שהקריב פסולין ורבי יהושע °מכשיר מאן דאמר מתה כר' יהושע ומאן דאמר בטלה כרבי אליעזר? אליבא

*) [בתוספ' פ"ב דרש לה דכתיב שלא ספמים שמה]

ונתעלתי לך: לשון נידוי הוא שיהא מעדה לאביו: מאי דכתיב יחי ראובן וגו' וזאת ליהודה · מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון וזאת ליהודה אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלהן קיים ושל יהודה מגולגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלומר ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וזאת תהיה ליהודה שהם מגולגלין · עצמות כל השבטים עלו ממצרים ונשאום בניהם במדבר וזהו שאמר יוסף לאחיו (שמות יג) והעליתם (א) עצמותי מזה אתכם עם עצמותיכם: על איבריה לשפא · נכנסו עצמותיו למקום חיבורם ששפו משם כמו דשף מדוכתיה (חולין דף מב: נד:) לשפא איסלוי"ש דורא: למשקל ולמטרח · לישא וליתן: ידיו רב לו · יהי בו כח לריב ריבו לעצמו נגד חביריו: ליהדר בהנך · במיתת מרובה בבגדים או בשעבר ממשיחתו אלא לאו ש"מ כולהו: מתני' ה"ז אינו גולה · מפרש טעמא בגמ' מק"ו: חוזר במיתתו של שני · יליף טעמא בגמ': נגמר דינו בלא כ"ג · שלא מינו אחר תחתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות: גמ' שנמשח בימיו · משנעשה זה רוצח: מאי הוה ליה · להאי כהן למיעבד מאחר שעדיין לא היה כ"ג כשהרג זה למה הוא נענש: תנא מת · רוצח בערי מקלט ומת כ"ג אחר זמן: (ב) לשבת בארץ · בתוך הקרקע: ונעשה כ"ג בן גרושה · יצא עליו עדות שהוא חלל: מתה כהונה · הרי הוא כמת ואין הרוצח גולה: בטלה כהונה · איגלאי מילתא למפרע שלא היה כ"ג והוה ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו חוזר לעולם:

אילן

רבינו חננאל
אמר רב יהודה אמר רב נידוי על תנאי אפי' מעצמו (א) צריך הפרה מנא לן מיהודה שנאמר אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים ואשכחנן שהיו עצמותיו מגולגלין בארון עד שבקש עליהם רחמים מרע"ה שנאמר שמע ה' קול יהודה: נגמר דינו לגלות ומת הכהן הגדול אינו גולה, מיתת כהן גדול מכפרת לו. אמר אביי נקטינן נגמר דינו ומת מוליכין עצמותיו של הורג בעיר מקלט. שנא' לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן הגדול ואיזו היא ישיבה בארץ הוי אומר זו קבורה. תנא מת הרוצח ומת כהן גדול [וכו'] בן גרושה או בן חלוצה רבי אמי ורבי יצחק חד אמר מתה כהונה · וחד אמר בטלה כהונה. ובפלוגתא דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה רבי אליעזר אומר כל קרבנות שהקריב פסולין הן ורבי יהושע מכשיר.
(א) וכן הגיה הרש"ל וכ"ה בגי' הרי"ף והרא"ש פ"ג דמ"ק:
כי

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה מאי וכו' והעליתם את עצמותי: (ב) ד"ה לשבת נ"ב קודם ד"ה תנא: (ג) תוס' ד"ה אפי' וכו' אין לנדות עצמן מספק ולא מילתא הוא שהרי הכא התנה וכו': (ד) ד"ה מי גרם וכו' פירוש אתה הודית ולא בושת כך יודוך: (ה) ד"ה מידי וכו' פירוש למיפטרי' וכו' אינו יוצא ואם כן על כרחך כפרה:

הגהות הגר"א [א] משנה וכל אדם אין חייבין כצ"ל (וכ"ה בדפו"י ובמשניות וכירושלמי ובכל ...) וגירסא שלפנינו הוגה ע"פ הרש"ל ופי' תוי"ם:

גליון הש"ס גמ' נגמר דינו · עיין יומא דף עג ע"א תוס' ד"ה וכולן: תוס' ד"ה אפי' וכו' הנידוי כלל מעיקרו · עיין כתובות דף סג ע"א תוס' ד"ה וכשבתא ·

אליבא דרבי אליעזר כ"ע לא פליגי. כלומר מאן דאמר מתה ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר דאליבא דרבי אליעזר ליכא למ"ד מתה כיון דלגבי עבודותיו אמר פסולות למפרע ודאי אין זה כהן: כי פליגי אליבא דרבי יהושע. כלומר אין אנו צריכין לומר מ"ד בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע דאליבא דרבי יהושע איכא למימר דפליגי: פועל ידיו תרצה. עבודותיו כשירות אבל לענין שאר דבריו אינו כהן: טעה יואב. בדרשא דמעם מזבחי תקחנו ולא מעל מזבחי וכסבור דהיינו מעל מזבחי: מזבח בית עולמים. דכתיב מזבחי המיוחד לי: ה"ג והוא תפס במזבח של במה שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד כדכתיב ויגס יואב אל אהל ה' ומצינו בדברי הימים שעשה דוד מזבח לפניו ואי אפשר לומר מזבח של שילה שהוא היה בימי דוד ושלמה (היה בגבעון): שרו של רומי. סמאל שיברח לבצרה שבתחלה יפרע ממנו כשיגיע הקץ להחרב כדכתיב (ישעיה כד) יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואחר כך על מלכי האדמה על האדמה: חמוץ בגדים. מדנו של סמאל ואף על פי שאין המלאכים בשר ודם כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע: לא נתנו לקבורה. ללוים שהן שלהם: תיפוק ליה. דאין בונין בית במגרש דא"כ הוה ליה מגרש עיר: אין עושין. שדה של לוים: מגרש. שנתנו ללוים אלפים אמה סביב העיר כדכתיב (במדבר לה) ומדותם מחוץ לעיר (ג) וכתיב מקיר העיר וחוצה אלף אמה וגו' הא כיצד אלף אמה מגרש שאין בו לא בית ולא שדה והשאר שדות וכרמים: למחילות. תחת הקרקע שאין אוכלות במגרש כלום מלמעלה ואי לאו דכתיב בה ולא בחומה הייתי אומר ידור בחומה במערה: ורצח. איכא לפרושי לשון ליווי כמו (שמות לו) ועשה בצלאל ואהליאב ואיכא לפרושי לשון רשות כמו ועשה ה' להם וגו' (דברים לא): סופו חמור מתחלתו. סופו לאחר חוץ לתחום, תחלתו הריגה: אב שהרג את הבן. בנו השני נעשה גואל הדם של אחיו והורג את אביו: הא דתניא נעשה. רבי יוסי הגלילי היא דאמר מצוה לגואל הדם: לכל אין הבן נעשה וכו'. לכל עבירות שבתורה אין הבן נעשה שליח ב"ד על אביו לא להלקותו ולא לנדותו חוץ ממסית: ה"ג אלא לא קשיא הא בבנו הא בבן בנו. הא דתניא אין בנו נעשה גואל הדם בבנו של רוצח קאמר והא דתניא בנו נעשה לו גואל הדם בבנו של הרוג קאמר שהוא בן בנו של רוצח ואינו מוזהר על כבודו: מתני' הכל הולך אחר הנוף. אפי' הוא בעיקרו שבתוך התחום הרי הוא כיוצא חוץ לתחום ואם עיקרו חוץ לתחום ונופו בתוך התחום אף העיקר קולט: גמ' אילן שהוא עומד בפנים. בירושלים (ד) ולענין אכילת מעשר שני בירושלים היא שקיה: מכנגד החומה וכו'. אלמא לא נפו שדינן בתר עיקר ולא עיקר בתר נוף: בחומה תלה רחמנא. דכתיב (דברים יב) לפני ה' אלהיך תאכלנו: בדירה תלה רחמנא. דכתיב (במדבר לה) כי בעיר מקלטו ישב ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו: בירושלים. לענין מעשר הלך אחר הנוף:

רבי

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי אליבא דר' יהושע: מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומאן דאמר בטלה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב °ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה *אפי' חללין שבו, אבל הבא אפי' רבי יהושע מודה: נגמר דינו וכו': אמר רב יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב °וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה: שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה, אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב °מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא *בצר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא. אמר ר' אבהו ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב °ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתיבי *שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני, דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכו': ורמינהו °וישב בה ולא בחומה אמר אביי לא קשיא כאן לקלוט, כאן לדור, *תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה, לא מגרש עיר ולא עיר מגרש? אמר רב ששת לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכו': ת"ר °ורצח גואל הדם את הרוצח *מצוה ביד גואל הדם אין (א) גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי, ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם [א] חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? מי כתיב אם רצח, ורבי עקיבא, מי כתיב ירצח, אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו, נהרג עליו, כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע: הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר °עד עמדו (ב) לפני העדה למשפט מה ת"ל? לפי שנאמר °ורצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד? ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה? ההוא מיבעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר *מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר? ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר: ת"ר °אם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד, בשוגג מנין? ת"ל אם יצא יצא מ"מ והתניא [ב] *(והרגו) במזיד נהרג, בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן א) דברה תורה כלשון בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אמר אביי *מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו: מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה. תני חדא אב שהרג, בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע? ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי *והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל °לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה °לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא הא בבנו והא בבן בנו: **מתני'** אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהו *אילן שהוא עומד [ג] (בתוך הפנים) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים: מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית? מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא: בנופו, מתדר ליה, בעיקרו לא מתדר ליה. רמי מעשר אמעשר *דתניא *בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא ר'

א) [ברכות לא: קדושין יז: וש"נ] ב) [ת"ל בפנים כך איתא במשנה דמע"ש פ"ג מ"ז]

אילן שהוא לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים. תימה דבשילהי כילד צולין (פסחים דף פה: ושם) אמרי' (ה) דגגות לא נתקדשו ואם כן (הוו) מעשר שני אין אוכלין על האילן וי"ל דמיירי שענפיו מועטין שאין כהן או רבע' דלא חשיבי והוי כאילו עומדת באויר כנגד הקרקע עוד יש לומר דמיירי [אפי'] באילן שענפיו מרובין ואויר ירושלים כירושלים:

אימור

עין משפט נר מצוה:
סו א ב ג מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה יג סמג עשין עט:
סז ד מיי' שם פ"ז הל' ד וס"ז והל' ח' סמג עשין קלג:
סח ה מיי' פ"ה מהל' רוצח הל"ב והל"ח סמג עשין שם:
סט ו ז מיי' שם פ"ה הלכה יא סמג שם:
ע ח מיי' פי"א מהלכות רוצח הלכה ה:
עא ט מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה:
עב י מיי' שם פ"ה הל"ב:
עג כ מיי' שם הלכה יא:
עד ל מיי' שם פ"ה הל"ג:
עה מ מיי' פ"ה מהל' מה"ס הל"ז סמג לאוין רי"ג טוש"ע יו"ד סי' רמא סעיף ב:
עו נ מיי' שם:
עז ס מיי' פ"ח מהלכות רוצח הלכה ג:
עח ע מיי' שם פ"ח הלכה יא:

[לעיל יא:]

רבינו חננאל

כי פליגי אליבא דרבי יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע כלומר קרבנותיו כשרין (כהי עכשיו) [כהי ועכשיו] מת ומאן דאמר בטלה אמר לך עד כאן לא מכשר רבי יהושע התם אלא משום דכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין שבו תרצה אבל הבא אפילו רבי יהושע מודה דפסלה כהונה: נגמר דינו בלא כהן גדול ואח"כ נתמנה כ"ג ומי שהרג כ"ג וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם א) לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפילו כל ישראל צריכין לו כיואב כו': א"ר יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב כו': ירושלמי רבי יוחנן שלח לרבנן דתמן תרין מילין אתון אמרין בשם רב (ולי) [ולית] אינון כן אתון אמרין בשם רב לא התירו ביפת תואר אלא בעילה ראשונה ואני אומר לא ראשונה ולא אחרונה אלא אחר כל המעשים שנאמר ואחר כן תבא אליה ובעלתה ותוב אמריתו כי טעה יואב והחזיק בקרנות המזבח ואין הקרנות קולטות אלא גגו ולא גג שבשילה קולט אלא גג בית העולמים קולט ואני אומר לא הקרנות קולטות ולא הגג קולט לא של שילה ולא של בית העולמים ואינן קולטות אלא ערי מקלט בלבד. ואפשר יואב תחכמוני ראש השלישים היה טועה בדבר זה אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בבית [דין] שירשותו בניו דתנן הרוגי ב"ד נכסיהן ליורשין הרוגי מלכות נכסיהן למלך מיד אמר

הגהות הב"ח (א) גמ' אין לו גואל הדם: (ב) שם רבי אליעזר אומר עד עמדו. נ"ב רישיה דקרא ולא ימות הרוצח עד עמדו וגו': (ג) רש"י ד"ה מגרש וכו' ומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה וכתב מקיר: (ד) ד"ה אילן וכו' לענין כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) תוס' ד"ה אילן וכו' אמרינן דגגין לא נתקדשו וא"כ אי הוי מעשר שני וכו' וי"ל דמיירי שענפיו שבכאן מועטין וכו' כאילו עומדין באויר וכו' ועוד י"ל וכו' ואויר ירושלים ונגה שוין לקרקע הס"ד:

הגהות הגר"א [א] גמ' וכל אדם אין חייבין כצ"ל: [ב] שם והכורגו. נמחק (וכן ליתא בדפוסים ישנים): [ג] שם עומד בפנים כצ"ל:

גליון הש"ס רש"י ד"ה טעה יואב וכו' ולא מעל מזבחי. עי' יומא דף פג ע"א ברש"י ד"ה ולא מעל מזבחי וצ"ע: בר"ה ה"ג אלא וכו' ואינו מוזהר על כבודו. עי' בדרשות מהרל"ח פרשת תולדות:

שלמה וכו' לממונו אני צריך להסיר דמי חנם אני צריך ב): כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולטת ואע"פ שאינו דר בתחומה ג) אם יש שם מחילה אבל קולטת ואין רשות לגואל הדם להרגו בתחומה. הריגת הרוצח מצוה ביד גואל הדם וביד כל אדם רשות דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר גואל הדם רשות וכל אדם אין ד) חייבין עליו משום דרב אמרו רוצח שיצא חוץ לתחום ה) קודם שינגמר דינו לגלות ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. ומתחנינן כמאן אמר רב לשמעתיה לא כר' יוסי הגלילי דאמר מצוה ולא כר' עקיבא דאמר רשות ס"ם לתרוייהו פטור. ואמרינן רב דאמר כר' אליעזר כו': ת"ר ואם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד כו' אמר אביי מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם אלא במזיד נהרג בשוגג גולה שלא יהא סופו חמור מתחלתו תחלתו שבשוגג גולה יהיה אחריתו בשוגג נהרג אלא בשוגג גולה: תני חדא אב שהרג בנו נעשה גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה גואל הדם. פרקינן אם עשו הרג תימן בן אליפז ו) אליפז נעשה גואל הדם של בנו שלו והורג עשו אביו אבל אם הרג עשו רעואל בנו (של) [שלו] אין] אליפז גואל דם אחיו מיד אביו: [מתני'] אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום כו' עד הכל הולך אחר הנוף. ורמינן עלה הא דתנן במעשר שני פ"ג אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. ופרקינן שאני מעשר דבחומה תלה רחמנא שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' פי' אין נאכלין חוץ לחומת ירושלים בלא פדיון ואין נפדין לפנים מן החומה אלא נאכלין בתורת מעשר שני וכן מפורש בתלמוד ארץ ישראל במקומו למיכך כל הפירות שהן חוץ לחומה חשובין כחוץ ומה שהן בפנים כלפנים אבל ערי מקלט ישיבה כתב בהו בנוף אפשר לחיות ישיבה בעיקרו לא: ורמי מעשר אמעשר דהא תנן במעשרות סוף פ"ג [מ"י] בערי מקלט הכל הולך אחר הנוף ובירושלים הכל הולך אחר הנוף. ופריק רב כהנא לא קשיא הא דתני אחר הנוף לר"י והא דתני

א) במשנה איתא ואינו יוצא לא לעדות מצוה וכו' ומשמע דקאי אכולהו רוצחים דיוצאים במיתת כה"ג ואולי דרבינו היה לו גירסא אחרת או דחסר בדברי רבינו וצ"ל ואינו יוצא וכו'. ב) עי' סנהדרין מה ע"ב ותוס' שם ד"ה בבלתא. ג) ר"ל אף יש שם מחילה מ"מ אינו רשאי לדור שם. ד) כ"ה בגירסת בגמ' בדפוס וויניציא וכ"ה בהגהות הגר"א וצ"ל כאן. ה) עי' לעיל דף י ע"ב בתחילה וכו' מי שנתחייב גלות מחזירין. ו) פי' רבינו צ"ע ואולי פ"ס כאן:

עמ א מיי' פ"ז מהלכות מעשר שני הלכה עו ועי"ש כ"מ: פ ב ג מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ה סמ"ג עשין מה מז: פא ד מיי' שם הלכה ז:

איבור דשמעת ליה לרבי יהודה (מ) לחומרא. ולריך עיון מנא ליה לזה פליגי רבי יהודה וכבן כובי הוא דס"ל כתומרא בעלמא: **גבי** מעשר לחומרא עיקרו בחוץ וטיפו בפנים כי היכי דבטיפו לא מלי פריק ט'. פי' לא מלינן בתר טוף לקולא לומר כי היכי דבטיפו דבפנים מלי לחיל בלא פדייה הכי נמי בעיקרו מכחון מלי לחיל ליה בלא פדייה תלמ לחומרא דוקא לומר דלא מלי פריק ליה בעיקרו ומשמע דפשיטא ליה דבטוף גופיה מלי לחיל דהיי דשדינן עיקר בתר טוף לחומרא מ"מ טוף לא שדינן בתר עיקרו גם לחומרא:

מר סבר עיקרו הוי דרגת ט'. קלת קשה מנא ליה לאפלוגי רבנן אחרי יהודה בהא ויש לומר דשמעת מתוך הברייתא דפליגי (ע) לרבי יהודה בתרתי בין במעשר בין בערי מקלט מדנקט ערי מקלט גבי יהושע:

רב אחי אמר מתי אחר הטוף. פי' רב אחי בא (י) למידק הא דפרכינן תלת עיקרו בפנים וטיפו לחון הכא נמי דבעיקרו מלי קטיל וקתמר דלתר אחר הטוף קתני מתני' דגם אחר הטוף תזלינן היכי דהוי תומרא (כ) כמו דעיקרו בחון וטיפו בפנים דשדינן עיקרו בתר טיפו ולתר בעיקר לת מלי קטיל וה"ה דתזלינן בתר עיקר למיבדייה טיפו בתר עיקרו לחומרא כגון בעיקרו בפנים וטיפו לחון לתר בטיפו לת קטלינן לתזלינן בתר עיקרו וקשה דת"ל כי היכי דקתני הולך אחר הטוף להייטו לתר אחר הטוף ה"ה דהוה מלי למתני (נ) הכל הולך אחר העיקר ועוד קשה להת לטיל גבי מעשר כי קתמר דתזלינן בתר הטוף לחומרא משמע דמכל מקום פשיטא ליה דדין טוף עלמו לת היה בטל כלל דלת שדינן ליה בתר עיקרו כדפרישית לטיל ולכך ניחת פירום הר"ם דודאי דין טוף עלמו לת היה בטל לטולם גם לחומרא כדפרישית והכי קתמר לתר אחר הטוף שדינן ליה עיקר לחומרא (מ) כמו עיקרו בחון וטיפו בפנים כי היכי דטיפו לת מלי קטיל בעיקר נמי לת מלי קטיל והת הדין דעיקר לזיל בתר נפשיה שים לעיקר דין עלמו כגון דעיקרו בפנים וטיפו בחון לת"ג דבטופו מלי קטיל כדפירש"י ם לטולם לת לטוף דין עלמו גם להקל מכל מקום דעיקר מבפנים לת מלי קטיל דלת שדינן העיקר בתר הטוף לקולא רק לחומרא לכל הקומטרת פירש לתר אחר הטוף משום דבטלו הר"ם שדינן לטוף בתר העיקר לחמריך למימר הכת גבי מקלט דיזמנין דשדינן עיקר בתר הטוף לחומרא לפי זה ניחת קלת הת דעקט אחר הטוף טפי מאחר העיקר מיהו גם זה קשיא דהת לענין מעשר לת שדינן לטולם בתר עיקרו כדפ"ל לכך ניחת הר"ם: **פלבו** קולטו. קשה דהת אמרינן בבר גולה מפלך [לפלך] ועוד הת קאמר בן לוי גולה מעיר לעיר ויש לומר דאם גולה מעיר לעיר יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה ואם יגלה לפלכו פלבו קולטו בו אלא יגלה מבכולה לבכולה: מעלים

עיקרו **ונלה** מלי קטיל בטופו ומשום דבכולי גמרת שדינן טוף בתר עיקר לחמריך הכת למימר דלענין מקלט זמנין דשדינן עיקר בתר טוף לחומרא: **מתני'** הרג בחוטה העיר. רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג בחוטה העיר בשוגג: גולה מבכולה לבכולה. בחוך העיר כי מן העיר חינו רשאי ללאת מפני רליפה רחשונה: **ובן לוי**. שהוא מיוחבי העיר והרג בשוגג גולה מעיר לעיר שהוא רשאי ללאת מן העיר אלא שם: **גמ'** ומתקי לך בחייך. כלן הבעיתו הקדום ברוך הוא למשה שיזכה למלוה זו בחייו שהבדיל אלם עריס: **מקום** (ו) ממקומך. שהרי מחנה לויה קולטת ואין ערי מקלט יהיו ערי לויה: **פלב**. פלבו קולטו ודמתני' ממ"ל דקתני גולה מבכולה לבכולה: **מתני'** אם חזרו לו חעפ"י. אלו רוצים לכבדך יקבל מהם שבכולה: בעיר מקלטו. קרא יתירא הוא דמלי למכתב כי אם שם שבי:

*) [נ"ק שהרי מעלה מעלים]

רבינו חננאל

דתני בבקום שהוא נוטה לרבנן. ודתינן אימור דשמעת ליה לר' יהודה דאוליל בתר הוף לחומרא כי' כדפרש"י ופשיטה היא: אמר רבא אי קאי בעיקרו ועיקרו לפנים מן התחום דברי הכל לא מצי קטיל ליה דקלט"ת עיקרו קאי בנוטו והוא הין לתחום ויכול להורגו בדבר הנורק דברי הכל מצי קטיל ליה כי פליגי במחרי עיקרו דרגא לטעה לעולת משם להרגו ר' יהודה סבר [הוי] עיקרו דרגא לטיבו דאחר הוף אזלינן ורבנן סברי לא. רב אשי אמר מאי אחר הוף דקתני הכל אנא נופה (אף)[אחר הוף ג]

ג) תוי ד"ל דתזיק אחם טעה בתלון ומה טעמה לפנים ודתי קולע בין עיקר בין טף ועוד תולינן לחומרא לף אחר הוף דאם כתוף נפנים לף בעיקר שנתון קולע. וכפי' כ"ם ש"מ:

[עי' תום' זכחים קיג. ד"ה עיר]

הגהות הב"ח

(מ) גב' אחר דגה קאי בעיקרו וכו' קטיל ליה קאי: (כ) שם בתוך מקום שנתקבל אחר ועם וכו' ישבתי נוהג בתוכו בתוך ג' ימים ואח"כ נוהג בתוכו ואח"כ מתפזל בתוכה הוחם: (ד) רש"י ד"ה עיקרו בפנים וכו' מקודם שנכנס. ל"ל עי' נזיר[illegible]

כפירש מצניות טוף ס"ג דמעצרת ומפלת מכוחר מה שכוון רש"י בתיבת שנכנס ודוק שם היטב: (ה) ד"ה אחר הרג וכו' ולמימר כי היכי דבטופו מלי וכו' וכי הך קולא ליח לר' יהודה וכו' כדקתי קלא כפ"ד: (ו) ד"ה מקום שנתקבל. ל"ל עי' נזכחים דף קיג ע"ש: (ז) ד"ה פלב מדיוק. ל"ל פי' עיר: (ח) תוס' ד"ה לימות וכו' לר' יהודה נבי מעשר דלחומרא: (ע) ד"ה מר סבר וכו' דפליגי תר' יהודה בתרתי וכו' בערי מקלט מדנקט ירושלים ונתת נפתלי וגו' ומיבה כל ד' ד"ה כב אחי וכו' בנוח כו' פי' כב אחי כה דפרכינן וכו' הכי נמי דבעיקרו: (כ) בא"ד היכי דהוי תומרא בנון בעיקרו בחון וכו' טוח הדין בנוח מלי למימני הלן כ"ל ומיבת בכל שנתקבל: (מ) בא"ד עיקר לחומרא בנון עיקרו בחון וכו' כי היכי דבטופו לת מלי וכו' מכל מקום בעיקר מבפנים: (נ) בא"ד פי' כר"ם כ"ל ואחת ל' שנתקבל:

הגהות הגר"א [א] רש"י ד"ה בחילן וכבייהת כשם קו על מלת וכבייהת (כלומר דמהניהן היא. תכל ג"ניטו כה"ג כב"מ נרש"י ות"כ' ועי' ביטה מקובלת ב"ק עה ע"ב):

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ח מהל' רוצח הלכה י:
פג ב מיי' שם פ"ז הלי"ד:
פד ג ד מיי' שם פ"ח הלי"ג:
פה [דד] מיי' פ"ג מהל' עבדים דין ח:
א ה מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הלכה א [מן סי' א עד סי' ז] פ"א מהל' איסורי ביאה הל"ג:
ב ו מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הל"ד [סי' קנא קנג] ופי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ב ג:
ג ז מיי' פי"ט מהלכות סנהדרין הל"ד [סי' קמ] ופט"ז מהל' א"ב הל"ב:
ד ח מיי' פי"ז מהלכות איסורי ביאה הל' ט:
ה ט מיי' שם הלכה ז:
ו י הכל במיי' פי"ט מהל' סנהדרין:
ז כ מיי' פ"י מהלכות מהלכות אסורות הל' יט והלכה כד:
ח ל מ מיי' שם פ"ב הל' כא כמג לאוין קנג:

גמרא

מעלים היו שכר ללוים דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר לא היו מעלים להן שכר. וחוזר לשררה שהיה בה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר לא היה חוזר לשררה שהיה בה: גמ' אמר רב כהנא מחלוקת בשש: דמר סבר "לכם" לקליטה ומר סבר "לכם" לכל צרכיכם אבל בארבעים ושתים דברי הכל היו מעלין להם שכר א"ל רבא הא ודאי (א) *לכם לכל צרכיכם משמע? אלא אמר רבא מחלוקת בארבעים ושתים דמר סבר ועליהם תתנו כי הנך לקליטה, ומר סבר ועליהם תתנו כי הנך מה הנך לכל צרכיכם אף הני נמי לכל צרכיכם, אבל בשש דברי הכל לא היו מעלים להן שכר: חוזר לשררה שהיה בה כו': תנו רבנן ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב למשפחתו הוא שב [ד"י] ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו דברי ר"י ר"מ אומר אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו "אל אחוזת אבותיו" כאבותיו וכן בגולה (א) כשהוא אומר ישוב לרבות את הרוצח מאי וכן בגולה כדתניא ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו, לארץ אחוזתו הוא שב ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו דברי רבי יהודה ר"מ אומר אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו גמר שיבה שיבה מהתם:

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר. *אלמנה וגרושה חייבין עליה משום (ב) שני שמות, גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת בלבד: הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא, ואוכל: חלב ודם ונותר ופגול וטמא, והשוחט ומעלה בחוץ, והאוכל חמץ בפסח, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים והמפטם את השמן והמפטם את הקטורת והסך בשמן המשחה והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני *והקדש שלא נפדו. כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב רבי שמעון אומר כל שהוא וחכמים אומרים כזית אמר להן רבי שמעון *אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אמרו לו מפני שהיא כברייתה, אמר להן אף *חטה אחת כברייתה: גמ' חייבי כריתות קא תני, חייבי מיתות ב"ד לא קתני, מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית דין

ישנו

רש"י

מעלים היו. הערים שכר ללוים שרוצחים שוכרים מהם את בתי הדירה: חוזר לשררה שהיה בה. אם היה נשיא או ראש בית אב חוזר לגדולתו כשישוב לעירו במיתת כה"ג: גמ' מחלוקת בשש. ערי מקלט: לכם. לרוצחים נאמר והיו לכם הערים למקלט: ושב אל משפחתו. בעבד עברי כתיב כשיוצא חפשי בשש או ביובל: למה שהוחזקו אבותיו. לשררה: אל אחוזת אבותיו כאבותיו. סיפא דמילתיה דרבי מאיר היא ומביא ראיה לדבריו מסוף המקרא שחוזר לגדולתו שנאמר ואל אחוזת אבותיו אל כל חזקת אבותיו: וכן בגולה. כמחלוקת בעבד עברי כך מחלוקת ברוצח שגלה וחזר במיתת הכהן ומהכא יליף דכשהוא אומר כאן ישוב קרא יתירא דמצי למכתב ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ולשתוק: לרבות את הרוצח. דמופנה לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן ישוב ונאמר ברוצח ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו כדמפרש ואזיל מאי וכן בגולה ומסקנא גמר שיבה שיבה מהתם:

הדרן עלך אלו הן הגולין

אלו הן הלוקין. אלו נמי דוקא דתנא ושייר לוקין טובא אלא תנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן (ג) דאלמנה וגרושה חייב עליה משום שתי שמות וכו' ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא מפרש לאו דידהו בהדיא וכן הקדש שלא נפדה ואיידי דתנא הקדש תנא מעשר שני (ד) בהדיא דתרוייהו מלקות דידהו משום מחוסרי פדייה וכן ברובן יש דבר חדש: (ה) נתינה מן הגבעונים היא ומלקות משום לא תתחתן בם (דברים ז): אלמנה וגרושה. שנתאלמנה מאיש אחד ונתגרשה מאיש אחר חייב עליה שתי מלקות משום שתי שמות משום שתי אזהרות ששתיהן מפורשות במקרא ואזהרה אתרוייהו קיימא: גרושה וחלוצה. גרושה והיא חלוצה אינו חייב עליה אלא משום גרושה שהחלוצה אינה כתובה אלא מרבויא מייתינן לה דתניא בקדושין (דף עח.) גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה: טמא שאכל את הקודש. אזהרתו מפרש בגמרא: נותר. כתיב ביה (שמות כט) ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא ואזהרת פגול נמי מהכא מדכתיב כי קדש הוא כלומר מפני שהוא קודש שנפסל למדנו מכאן כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו והכי אמרינן לקמן ואזהרת טמא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז): והשוחט. קדשים בחוץ או המעלה קדשים בחוץ אזהרת מעלה השמר לך פן תעלה וגו' (דברים יב) אזהרת שוחט ילפינן בזבחים בפרק השוחט והמעלה (דף קז.) איכא דיליף מלא יזבחו עוד וגו' ואיכא דיליף לה מגזירה שוה דהבאה הבאה שוחט ממעלה: האוכל ביום הכפורים. ויליף אזהרתיה בפרק בתרא דיומא (דף פא.): המפטם את השמן. העושה שמן בדוגמת שמן המשחה ואזהרתיה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו (שמות ל) וכן בקטורת ובמתכונתה לא תעשו לכם (שם): והסך בשמן המשחה. מאותו שעשה משה במדבר דכתיב על בשר אדם לא ייסך (שם): אכל טבל. אזהרתיה מולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו בעתידין לתרום הכתוב מדבר והכי מפרש לה בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף פג.): ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. אף הוא טבל: ומעשר שני שלא נפדה והוא אוכלו חוץ לירושלים וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' (דברים יב): הקדש שלא נפדה. אזהרתו אינו מפורשת כל כך ונראה בעיני דמהכא אתא דתניא (סנהדרין שם) הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרי' *מאי טעמיה דרבי אתיא חטא חטא מתרומה ורבנן מיעט רחמנא ומתו בו ולא במעילה ממיתה הוא דמעטיה וגזירה שוה כדקיימא קיימא וילפינן אזהרה דמעילה מאזהרה דתרומה דכתיב בה וכל זר לא יאכל קדש ורוב הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתורת כהנים בגזירה שוה זו: באוכל נמלה גרסינן שהוא חייב. משום שרץ השורץ על הארץ: גמ' חייבי כריתות קתני. כל חייבי כריתות שאין בהן מיתת ב"ד הוזכרו במשנתנו לענין מלקות ואחד מכל חייבי מיתות בית דין לא הוזכר בה ללקות אם התרו בו למלקות:

ישנו

תוספות

מעלים היו שכר ללוים. פי' רוצחים הבאים ודרים שם צריכין להעלות מס וארנונא ללוים דלא אימא גזירת המלך על הלוים לעכב אותם בעירן: לכם לכל צרכיכם. דאין צריכים להעלות שום דבר ללוים: גמר שיבה שיבה. נראה דהיינו דוקא לרבי מאיר דאצטריך לג"ש אבל לרבי יהודה הא איכא קרא בהדיא גבי רוצח וא"כ הא דקתני לעיל וכן בגולה כו' ממילתא דר' מאיר הוא:

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו'. תנא ושייר טמא ששימש זר שאכל תרומה ובעל מום ששימש אונן מקריב מזיח חושן מכבה גחלת על גבי מערכה אלא לא חשיב לאוי גרידי אלא באותן שיש בהן חידוש והא דקא חשיב כריתות דאין בהן מיתת ב"ד לאשמועינן דאע"ג דאיכא כרת לוקין ואין צריך למנות בהם חידוש בהנך כריתות דקתני ובקונטרס דהך למנות בהם חידוש אלמנה לכהן גדול נקט משום דבעי למיתני אלמנה וגרושה חייב משום שתי שמות: גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת. פי' הקונט' משום *גרושה דחלוצה מייתי לה (ו) ואשה גרושה משמע לפירושו דבחלוצה לחודא איכא מלקות דאורייתא וזה אינו דהא אמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עח.) (אחות) חלוצה דרבנן והא דלעיל תנא וחלוצה אגב גרושה תניא אי נמי מכת מרדות דרבנן ובהא כיון דהיא גם גרושה לוקה בה מלקות דגרושה שהיא דאורייתא ולא לקי מכת מרדות דרבנן:

רבי

רש"א משום דחלוצה מגרושה

רבינו חננאל

מעלות א) היו שכר ללוים מפני ששוכנין בהן: חוזר לשררה שהיה בה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר לא היה חוזר לשררה: אחד הרוצח שגלה ואחד הנמכר לעבד עברי כשחוזרין אין חוזרין לשררה שהיו בה דברי רבי יהודה:

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו כו'. דייקינן מדקתני חייבי כריתות במתניתין וחייבי מיתות לא קתני ש"מ מתניתין ר' עקיבא היא דתני ר'

א) כ"ה בגירי' בירושלמי וכצ"ל ברפ"י וא"ש סוף בערים כו'.

[עי' תוס' חולין נו. בסוף ד"ה מ"ט דרבנן וכו' מה שכתבתי בהימב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לכם לכל צרכיכם. נ"ב ע"ל דף ס ע"א דדרשינן ליה למעוטי דוקא לכם ולא נגרים: (ב) במשנה משום שתי שמות וכו' והאוכל חלב: (ג) רש"י ד"ה אלו וכו' לאשמועי' דאלמנה וגרושה: (ד) שם בא"ד מעשר שני בהדיא: (ה) ד"ה נתינים מן הגבעונים כו' ומלקות: (ו) תוס' ד"ה גרושה וכו' דחלוצה מייתי' לה מוי"ו ואשה גרושה משמע דגם לפרש דבחלוצה לחודא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' כשהוא אומר צ"ל שנאמר:

ישנו בכלל מלקות ארבעים דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר חייבי כריתות ישנו בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן חייבי מיתות ב"ד אינו בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן ר' יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות:

גמ' דר' ישמעאל דכתיב אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת וכתיב והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות היא וכתיב אם לא תשמור לעשות את כל וגו' אי הכי חייבי עשה נמי אם לא תשמור כתיב וכדרבי אבין א"ר אילעי דאמר רבי אבין א"ר אילעי כל מקום שנאמר השמר, פן ואל אינו אלא לא תעשה. אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי? לעשות כתיב, לאו שניתק לעשה נמי? דומיא דלאו דחסימה, השתא דאתית להכי כולהו נמי דומיא דלאו דחסימה. ור"ע מאי טעמא כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ור' ישמעאל הני מילי מיתה וממון או מלקות וממון אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא. ולרבי עקיבא אי הכי חייבי כריתות נמי מאי אמרת שאם עשו תשובה השתא מיתה לא עבדי? אמר רבי אבהו (א) בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות דגמר לעיני מלעיניך אתקיף לה ר' אבא בר ממל אי הכי חייבי מיתות ב"ד נמי נגמרם מעיני מלעיניך דנין לעיני מלעיניך ואין דנין מעיני מלעיניך ומאי נפקא מינה והא תנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה וזו היא ביאה ועוד לגמור מעיני מלעיני דהא גמור לעיני מלעיניך. קבלה מיניה רבי שמואל בר רב יצחק כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר. רבא אמר אתרו ביה לקטלא כ"ע לא פליגי דאין לוקה ומת כי פליגי דאתרו ביה למלקות רבי ישמעאל סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ור"ע סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו, ור"ע אי הכי חייבי כריתות נמי לאו שניתן לאזהרת כרת הוא? א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא חייבי כריתות לא צריכי התראה שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הוהיר ודלמא אזהרה לקרבן דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן? התם לאו היינו טעמא אלא משום דאיתקש כל התורה כולה לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום עשה. רבינא אמר לעולם כדאמרינן

רש"י

ישנו בכלל מלקות ארבעים. השתא סלקא (נ) דעתך שאם התרו בו מיתה ומלקות לוקה ומת: שאם עשו תשובה כו'. לא גרסי' לה בדרבי ישמעאל: רבי עקיבא אומר חייבי כריתות. אם התרו בהם מלקות ישנו בכלל מלקות ולוקין ואין כאן משום חייבי שתי רשעיות שאחה עונשו מלקות עם הכרת ולמה אינן שתי רשעיות לפי שיכול לפטור עצמו מעונש הכרת על ידי תשובה מב"ד של מעלה אבל חייבי מיתות אינן בכלל מלקות שיש כאן שתי פורעניות מלקות ומיתה ומשילקה סופו ליהרג שאפי' יעשה תשובה אין ב"ד שלמטה מוחלין לו את המיתה: רבי יצחק אומר. אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות לפי שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו': למה יצאת כרת באחותו. לעלמה דכתיב בקדושים תהיו ואיש (כי) יקח את אחותו וגו': לדונו בכרת. לכך שנה בכרת שלהן לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו: לאו שאין בו מעשה נמי. אלמה אמרינן בכמה דוכתי לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: דומיא דלאו דחסימה. שהוא כתוב אצל פרשת מלקות: ורבי עקיבא. כיון דאמר אי אתה מחייבו משום שתי רשעיות חייבי כריתות נמי לא נילקו דהא שתי רשעיות נינהו שעדיין עונש הכרת עליו: מאי אמרת. לשטויי קא קושיא: שאם עשה תשובה. הטעם שנתן למעלה שהוא יכול לפטור את עצמו מן הכרת ע"י תשובה בשתא מיהא עדיין לא שב ואתה מלקהו בעוד עונש הכרת עליו: לעיני. ונכרתו לעיני בני עמם וכתיב במלקות ונקלה אחיך לעיניך: נגמר מעיני. דכתיב בעבודת כוכבים אם מעיני העדה נעשתה לשגגה: זו היא שיבה כו'. למידין זה מזה גזירה שוה מה שיבה חולץ וקוצה וטח אף ביאה חולץ וקוצה וטח: ועוד נגמר מעיני. דמיתות ב"ד מלעיני דכריתות מה כריתות לוקה דהא גמרת לעיני מלעיניך, אף מיתות ב"ד ילקה: קיבלה מיניה רבי שמואל. לתשובה דמרבי אבא בר ממל ושני עלה ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר ב"ד הוזהרו שהם לא יחייבוהו שתי רשעיות כגון ממון ומלקות או מיתה ומלקות או מיתה וממון אבל כרת לא ע"י ב"ד הוא ויש לפרש קיבלה מיניה רבי שמואל מרבי אבהו תירוץ זה על אתקפתא דר' אבא בר ממל: דאתרו ביה למלקות. לתודיה: לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד: אין לוקין עליו. כשהתרו בו מלקות בלא מיתה לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין שהרי הוצרך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה: פסח ומילה. אין כאן לא תעשה וענש (נ) אלהם כרת: לקרבן. שאם יעשה שוגג יביא קרבן: פסח ומילה. אין קרבן בשוגג שלהן כדאמרינן בכריתות בפ"ק הפסח והמילה מצות עשה כלומר אינו בכלל שאר כריתות למעטן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם לומר שאם עשאום כולם בהעלם אחד חייב קרבנות כמספר הכריתות: התם לאו היינו טעמא. מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה אלא בשביל שהם מצות עשה דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודת כוכבים שנאמר בפרשת שלח לך אנשים אצל קרבן עבודת כוכבים תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה כאן הוקשו כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודת כוכבים לענין קרבן מה עבודת כוכבים כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה אף כל שהוא שב ואל תעשה אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא אבל חייבי כריתות כגון אשר יעשה מכל (אלה) ונכרתו (ויקרא יח) לשון שב ואל תעשה הוא ואפילו לא נאמרה בו אזהרה היה קרבן בא עליו: כדאמרינן

תוספות

רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו. פי' בקונטרס בכלל כל העריות דכתיב ונכרתו (כל) הנפשות ולמה יצא כרת באחותו דכתיב ואיש אשר יקח את אחותו וקשה דהיה לו לומר דאחותו בכלל כל העריות היתה לכן נראה לפרש דחייבי כריתות בכלל מלקות (ד) הן דהא גמרינן דבכל לאו איכא מלקות מן והיה אם בן הכות הרשע ולמה יצאת כרת באחותו שהרי אחותו כתובה היתה עם העריות באחרי מות ונכרתו הנפשות אלא לכך יצאת בקדושים לדונו בכרת ולא במלקות כלומר. אין חייבי כריתות לוקין: רבי יצחק אומר חייבי כריתות כו'. וקשה (ה) לרבי יצחק לאו דכל כריתות למה לי דהא אסיקנא דקרבן לא בעי אזהרה ושמא יש לומר דנכתבו לעונש יתירא מידי דהוה אלאו שבכללות ולאו הניתק לעשה: ורבי עקיבא מאי טעמא. נהי (ו) דאם חייבי מיתות אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין לו (ז) ומה בכך וליעבד ליה תרתי: ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר. וטעמא דרבי עקיבא משום כדי רשעתו ולפי זה בחייבי מיתות דלא התרו בו למיתה דליכא מיתה והתרו בו למלקות דהשתא ליכא אלא רשעה דמלקות לקי וקשה דבעלמא (שבת קנד.) פריך גבי לאו דמחמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו ואף כי ליכא התם רשעה דמיתה וי"ל דהתם הייט מכלל דמוקי למילתיה דרבי עקיבא בהתרו בו למלקות ואפילו הכי לא לקי דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו: מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כו'. לאפוקי הני דהוי קום ועשה וקשה דא"כ מה אמר פרק בתרא דעירובין (דף צו.) לר"ע דאמר כי כתיב ושמרת את החוקה לפסח ואי איתא לר' אבין דאמר השמר לא תעשה הוא הא דתנן (כריתות דף ג.) פסח אין לו קרבן מפני שהוא קום ועשה ואם איתא קום ולא תעשה הוא ומאי פריך הא מ"מ אינה דומיא דעבודת כוכבים דהוי שב ואל תעשה וזה מה שתעשה וי"ל דמכל מקום קשה.

רבינו חננאל

כדאמרינן מעיקרא שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן, מאי אמרת הא לא עבוד תשובה, לא פסיקא מילתא לכרת. רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות. ורבנן כרת באחותו למה לי? לחלק, וכדרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ורבי יצחק לחלק מנא ליה? נפקא ליה מואל אשה בנדת טומאתה לחייב על כל אשה ואשה. ורבנן נמי תיפוק ליה מהא! אין הכי נמי ואלא כרת דאחותו למה לי? לחייבו על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו, פשיטא הרי גופין מוחלקין הרי שמות מוחלקין? אלא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו והיכי משכחת לה ברשיעא בר רשיעא. ור' יצחק הא מנא ליה? נפקא ליה מק"ו (א) דתניא אמר ר"ע שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליז של עימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג: הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו מהו? [אינו] חייב על כולן (אלא אחת) או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו זו לא שמענו אבל שמענו: הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד שחייב על כל אחת ואחת ונראין דברים מק"ו ומה נדה שהיא שם אחד חייב על כל אחת ואחת, כאן ששלשה שמות לא כל שכן. ואידך ק"ו פריכא הוא: מה לנדה שכן גופין מוחלקין (ב) ואידך נמי האי ודאי ק"ו פריכא הוא! אלא נפקא ליה מ"אחותו" דסיפא ואידך אחותו דסיפא למה לי? לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין. ואידך: איבעית אימא גמר עונש מאזהרה ואיבעית אימא נפקא ליה מאחותו

רש"י

כדאמרינן מעיקרא. טעמיה דר' עקיבא משום שתי רשעיות הוא ודקאמרת חייבי כריתות נמי שתי רשעיות הן דאכתי עונש כרת עליו לא פסיקא מילתא לכרת הואיל והוא תלוי בתשובה: ורבנן. רבי ישמעאל ור"ע: לחלק. לפי שכלל כל העריות בכרת אחת הייתי אומר אם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת לכך יצאה כרת באחותו לחלק דהוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו שמתחייב עליה לעצמה אם (ג) עשאה עם חברותיה ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה אחותו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא ערוה חייבין עליה בפני עצמה: מואל אשה. דמלי למכתב ונדה לא תקרב: לחייבו על אחותו ועל אחות אביו כו'. אם בא על שלשתן בהעלם אחד: הרי שמות מוחלקין. שיש אזהרה בכל אחת והרי הן כשאר כל העריות: ברשיעא בר רשיעא. הבא על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא הבן על אחות אמו שהיא אחותו ואחות אביו: באטליז. במקום שמוכרין הבשר במקולין: מאחותו דסיפא. ערות אחותו גלה (ויקרא כ): שאין עונשין מן הדין. שהרי ענש על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו שנא' (שם) בת אביו או בת אמו ויש לומר כ"ש שענש על בת אביו ובת אמו אבל אם אמרת כך ענשת מן הדין לכך נאמר אחותו דסיפא: גמר עונש מאזהרה. דלענין אזהרה כתיב "אחותך היא" יתירא להזהיר על אחותו בת אביו ובת אמו שנאמר (שם יח) "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא" ומה אזהרה לא חלק בין אחותו בת אביו שלא בת אמו [ובת אמו שלא בת אביו] ולאחותו שהיא בת אביו ובת אמו אף בעונש ענש על אחותו בת אביו ואמו כאחותו דבת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו: מאחותו

תוספות

קשה ליענא דקום עשה דמשמע דליכא בהן שום לאו הקשה הר"ר שלמה מדרויי"ש (דמ"מ קשה) נהי דקרבן לא בעי אזהרה מ"מ הנך דליכא אלא חד כרת כמו מפטם וסך דלא ידעינן דלוקין לחטאות אלא משום שהם לאוין מוחלקין לרבי אלעזר דאמר רבי אושעיא ולאצטריכו לחלק א"כ לא נילקי עלייהו כי היכי דבעינן למימר אי קרבן בעי אזהרה דלא לקי אלאו דכריתות וי"ל דמ"מ נהי דאצטריכו לחלק בשביל זה לא נמנע מללמוד ממנו מלקות כיון דידעינן בהו חיוב קרבן בלא לאו נהי דחילוק לא ידענא אלא מלאוין מ"מ ילקו:

לאפוקי הני. פסח ומילה (ד) דבקום עשה ניהו קשה נ"ל היקשא לאפוקי פסח ומילה תיפוק ליה מדאמרינן בת"כ ועשה אחת יצא מסית ומדיח ומקלל אביו ואמו ועדים זוממין שאין בהן מעשה דאין בהן קרבן וה"ה פסח ומילה דאי מימנע ולא עביד ליכא מעשה ושמא י"ל דאצטריך דרשא דהכא משום דבת"כ איכא דרשא אחריתי דמפרש מסית ומדיח דלאו בני קרבן ניהו משום דבעינן דומיא דעבודת כוכבים דיש בו כרת ופסח ומילה הוו בכרת והוה אמינא דהויין בקרבן מיהו ממילה קשה למה לי קרא דהא לא הויא בכרת דומיא דעבודת כוכבים דהא לעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות דלעולם יכול למול עצמו וליפטר מכרת וי"ל דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו:

ההוא מיבעי ליה לחייבו על אחותו שהיא בת אביו ובת אמו. וא"ת נ"ל (ה) בקדושים תיפוק ליה גבי אזהרה כתיב אחותך היא יתירא לאחותו בת אביו ובת אמו וכתיב (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות העושות וי"ל דונכרתו לא קאי אלא אעריות המפורשות בהדיא ונהי דבקרא כתיב ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא מ"מ מיירי טפי מאחותו שהיא מאשת אביו ובת אביו אבל בת אביו ובת אמו (ומאונסים) לא ידעינן אלא מיתורא דקרא אחותך היא:

ואידך. (ו) רבי יצחק גמר עונש מאזהרה. תימה דבכריתות פ"ק (דף ג.) א"ר יצחק עונשין מן הדין דקאמר לר' יצחק כדאית ליה ולרבנן כדאית להו לומר דאין עונשין מן הדין וכן לקמן בפרקין (דף יז:) דקאמר אפי' למאן דאמר עונשין מן הדין כו' ופי' דהיינו ר' יצחק ותימה דבכל שיטה דהכא משמע דשפיר אית ליה לר' יצחק דאין עונשין מן הדין ונראה דלהאי שיטה דקאמר גמר עונש מאזהרה סבר ר' יצחק עונשין מן הדין דהכי פירושא גמר עונש מאזהרה משום דאיכא קל וחומר להענישן וכיון דהשווה באזהרה הוא הדין נמי בעונש כיון דאיכא קל וחומר להענישן ומעתה אמר רבי יצחק בכל דוכתי נמי עונשין מן הדין דהיינו היכא (ז) שאין צריך לענין אזהרה ומהאי טעמא היכא דגמיר עונש מאזהרה היינו דוקא דאיכא להענישו מן הדין דאם לא כן בחייבי לאוין נמי כגון גבי ממזר עמוני נילף בהם עונש כרת מהאי טעמא דנמר עונש מאזהרה דכי היכי דהשוה לענין אזהרה הוא הדין לענין עונש אלא כדפי' דדוקא משום דאיכא להענישו מן הדין קאמר גמר (גמר) עונש מאזהרה כך נראה למשי"ח וצריך עיון: הכי גרים רש"י ואידך סבר לה כר"א דאמר שני לאוין וכרת אחד חלוקים לקרבן והלכך במפטם וסך דמחלקין בלאוין ידעינן שחלוקין לחטאות וא"ת כיון דלאוין מוחלקין א"כ ל"ל אחותו דסיפא דדריש לחלק תיפוק ליה דלאוין מוחלקין ופי' בקונטרס דכיון דאתא להכי בעריות נמי לא בעי חילוק ולא אצטריך ליה למדרש אל אשה דלעיל ולא דריש אחותו לחלק ואייתר ליה עיקר [קרא דכרת] באחותו לדוש בכרת ולא במלקות ואחותו דסיפא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין (ח) ואחותו דרישא לא אצטריך ליה ולדרשא אחריתא אתיא אי נמי אורחיה דקרא הוא עוד יש מפרשים דשפיר אצטריך דרשא לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו דנהי דאיכא לאוין מוחלקין מ"מ הואיל והם גוף אחד אימא לא ליחייב אלא אחת דלא דמי למפטם וסך שהם עבודות מוחלקות ושפיר אתי (ט) מרבי אלעזר אבל בפרק קמא דכריתות (דף ג.) משמע כפירוש הקונטרס דפריך הא מילתא וכי מאחר דלאוין מוחלקין בו כרת באחותו למה לי פי' דדרשינן מינה חילוק בעריות ואליבא דר"א תיפוק ליה חילוק משום דלאוין מוחלקין כמו מפטם וסך ומאי פריך והא לא דמי כדפירשתי לכן נראה כפירוש הקונטרס:

רבינו חננאל

דרבי) עקיבא לעולם שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן מאי קושיא הא לא עשו תשובה לא פסקא מילתא דכרת דכל איניש דעשה תשובה מוחלין לו אבל מיתת ב"ד אינו כן: ר' יצחק אמר חייבי כריתות בכלל היו. פי' אלו שפירשה בהן התורה כרת כגון אחותו וכיוצא בה הן בכלל כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם א) ולמה יצא כרת ונכתבה באחותו לדונו בכרת ולא במלקות. ורבנן כרת באחותו למה להו לחייבו על אחותו שהיא (היא) אחות אביו והיא אחות אמו. משכחת לה ברשיעא בן רשיעא אמר ר' אדא בר אהבה כגון שבא אביו על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא אותו הבן על אחות אמו שהיא אחותו מאביו והיא אחות אביו מן האם והוי רשיעא בן רשיעא ומפורש בכריתות פ"ג (דף טו ע"א) אבל לחלק שאם שגג מביא קרבן על כל אחת מהן נפקא להו מואל אשה בנדת טומאתה לחלק על כל אשה ואשה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתנן אמר ר"ע... נ"ל מצנה פ"ג דכריתות:

(ג) רש"י ד"ה לחלק וכו' אם עשאה עם: תוס' ד"ה (כדף הקודם) מה עבודת כוכבים וכו' דא"כ "מאי פריך" פ' בתרא דעירובין וכו' מה שתעשה "הוא" וי"ל: (ד) ד"ה לאפוקי הני פסח ומילה דקום: (ה) ד"ה ההוא וכו' וא"ת נ"ל מקרא דבקדושים תיפוק ליה דגבי אזהרה: (ו) באה"ד דהיינו היכא דשוין לענין אזהרה ומהאי טעמא דהכא דגמיר: (ז) ד"ה ואידך פי' ר' יצחק וכו' וה"ם גמר עונש: (ח) ד"ה הכי גרס וכו' שאין עונשין מן הדין ואחותו דרישא: (ט) באה"ד אתי מדרבי אלעזר: היינו דוקא משום דאיכא להענישו מן הדין וכו' ממזר ועמוני:

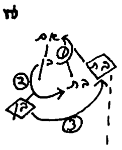

ויקרא כ: יז

ואיש אשר יקח את אחתו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחתו גלה עונו ישא

הדוא לתרומה הוא דלחתא. ותימה דהיכן מליט תומר בתרומה מבקדשים דכתיב קדש לא תגע ותירץ הר"ר שלמה מדרוי"ש ז"ל דהכי קאמר ההוא דלגיעת תרומה הוא דלחתי לחמעוטינן דפוסל תרומה עד מלחת ימי טהרה שהיא כעיטול יום ולא קאמר דחיכא מלקות בגיעת תרומה לכל מכל מקום קשה לחיך קאמר רבי יוחנן דקרא דכתיב ביה קדש דמיירי לתרומה וי"ל משום דגבי הלי קרא כתיב עד מלחת ימי טהרה ובקדשים עד לחחר כפרה לי נמי על כרחך צריך לאוקמה בתרומה דלקדשים נפקא לן מגזירה שוה דטומחתו טומחתו גמיר ליה: **כל** לא תעשה שקדמו עשה טוקין עליו. תימה דהא לאו דגזילה שקדמו עשה דהשיב הגזלה לחבר גזל ואפ"ה אין לוקין עליו וי"ל דשאני גבי לאו דגזילה שאין לקיים העשה אלא לאחר שלוקין והכלך לאו שאיפשר הוא לחכל קדשים בטומחה קודם שיקריב ולכך קדמו לאו דוקא. קדמו אלא לחת הייט דדייק העשה קודם שעבר הלאו: תניא

"מאחותו" דרישא ואידך ההוא מיבעי ליה לחלק "כרת למפטם ולסך ואידך סבר (ה) כר' אלעזר א"ר הושעיא *דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחד, חלוקין הן לקרבן, ואי בעית אימא (ו) לא סבר לה כר' אלעזר [נפקא] ליה "מואיש אשר ישכב את אשה דוה ואידך ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוחנן *דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה וגו' "מלמד שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה: וטמא שאכל את הקדש בשלמא הבא למקדש טמא כתיב "עונש וכתיב אזהרה: עונש דכתיב "את משכן ה' טמא ונכרתה" אזהרה "ולא יטמאו את מחניהם "אלא טמא שאכל את הקדש בשלמא עונש כתיב "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה אלא *אזהרה מנין? "בכל קדש לא תגע ובשר לקדש לא יאכל" אזהרה אתיא בדרלא אתיא "טומאתו – טומאתו כתיב "הבא וטומאתו עליו ונכרתה וכתיב "והתם "טמא יהיה עוד "טומאתו בו" מה להלן עונש ואזהרה אף כאן עונש ואזהרה, בשלמא ריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן *דגזירה שוה לא, נמיר אלא ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? אמר לך ההוא *אזהרה לתרומה, וריש לקיש אזהרה לתרומה מנא ליה? נפקא ליה "מאיש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב" *אי זהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן – הוי אומר זו תרומה ואידך ההוא לאכילה והא לגניעה וריש לקיש האי "בכל קדש לא תגע" להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לטמא שנגע בקדש דאיתמר *טמא שנגע בקדש ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר "אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה "בכל קדש לא תגע" ורבי יוחנן אומר אין לוקה ההוא אזהרה לתרומה הוא דאתא: "טמא שנגע בקדש" מראפקיה רחמנא בלשון 'נגיעה' (נ) *אזהרה (לאוכל) ואתקוש קדש למקדש, ואבעי להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה "לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים" דאיתמר *טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים "ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר "אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה "בכל קדש לא תגע" לא שנא לפני זריקה ולא שנא לאחר זריקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה רבי יוחנן לטעמיה דאמר *קרא "טומאתו-טומאתו" וכי כתיב טומאתו לאחר זריקה הוא דכתיב: ההיא "מבכל קדש נפקא ליה תניא דריש לקיש *בכל קדש לא תגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' "מקיש קדש אזהרה לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' "מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף "כל דבר שיש בו נטילת נשמה ואי בנגיעה מי איכא נטילת נשמה? אלא באכילה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן "כל לא תעשה שקדמו עשה טוקין עליו. אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא דאמר כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת [אחד] בנין האב מקום שנאמר על בשר ארם לא ייסך ובבהמתנותר לא תעשו כמותו קדש הוא רבנה ב' לאוין וכרת, איש אשר יקרא כמותו ואשר יתן ממנו על זר וכרת מעשיו הפה כרת על הרוקח ועל הנותן על זר (כי כל) [כל כי] האי גוונא חלוקין הן לקרבן. ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה שלמד שאין אשה מטמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה. ההא לקדש מנא ליה? דכתיב "ונכרתה" [שהיה] דרך ערותה. מלא לקדש מנא ליה? דכתיב "ונכרתה" [משכן] ה' מטא ונכרתה. מנא ליה? דכתיב "ולא יטמאו את מחניהם אלא טמא שאכל את הקדש בשלמא הבא למקדש טמא כתיב "עונש וכתיב אזהרה: עונש דכתיב "את משכן ה' טמא ונכרתה" אזהרה "ולא יטמאו את מחניהם "אלא טמא שאכל את הקדש בשלמא עונש כתיב "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה אלא *אזהרה מנין? "בכל קדש לא תגע ובשר לקדש לא יאכל" אזהרה אתיא בדרלא אתיא "טומאתו – טומאתו כתיב "הבא וטומאתו עליו ונכרתה וכתיב "והתם "טמא יהיה עוד "טומאתו בו" מה להלן עונש ואזהרה אף כאן עונש ואזהרה, בשלמא ריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן *דגזירה שוה לא, נמיר אלא ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? אמר לך ההוא *אזהרה לתרומה, וריש לקיש אזהרה לתרומה מנא ליה? נפקא ליה "מאיש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב" *אי זהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן – הוי אומר זו תרומה ואידך ההוא לאכילה והא לגניעה וריש לקיש האי "בכל קדש לא תגע" להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לטמא שנגע בקדש דאיתמר *טמא שנגע בקדש ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר "אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה "בכל קדש לא תגע" ורבי יוחנן אומר אין לוקה ההוא אזהרה לתרומה הוא דאתא: "טמא שנגע בקדש" מראפקיה רחמנא בלשון 'נגיעה' (נ) *אזהרה (לאוכל) ואתקוש קדש למקדש, ואבעי להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה "לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים" דאיתמר *טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים "ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר "אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה "בכל קדש לא תגע" לא שנא לפני זריקה ולא שנא לאחר זריקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה רבי יוחנן לטעמיה דאמר *קרא "טומאתו-טומאתו" וכי כתיב טומאתו לאחר זריקה הוא דכתיב: ההיא "מבכל קדש נפקא ליה תניא דריש לקיש *בכל קדש לא תגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' "מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף "כל דבר שיש בו נטילת נשמה ואי בנגיעה מי איכא נטילת נשמה? אלא באכילה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן "כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו" אמרו

רבינו חננאל

ורבי אלעזר אמר רבי אושעיא דאמר כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת [אחד] בנין האב מקום שנאמר על בשר ארם לא ייסך ובבהמתו לא תעשו כמותו קדש הוא רבנה ב' לאוין וכרת, איש אשר יקרא כמותו ואשר יתן ממנו על זר וכרת מעשיו הפה כרת על הרוקח ועל הנותן על זר (כי כל) [כל כי] האי גוונא חלוקין הן לקרבן. ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה שלמד שאין אשה מטמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה. ההא לקדש מנא ליה דכתיב "ונכרתה" [שהיה] דרך ערותה. מלא לקדש מנא ליה דכתיב "ונכרתה" [משכן] ה' מטא ונכרתה. מנא ליה דכתיב "ולא יטמאו את מחניהם אלא טמא שאכל את הקדש עונש שנאמר הנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ושאמתו עליו ונכרתה. אזהרה ריש לקיש לקדש אזהרה מבבל קדש לא תגע. דריש [מקדש] לא תגע) תניא כותיה בבל קדש לא תגע אזהרה לאוכל או אינו אלא אזהרה לנוגע ת"ל בבל קדש לא תגע ואל המקדש לא תניא מקיש קדש למקדש, מה מקדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והיא כרת מצורש ביבמות פרק הערל (דף פב. ע"ב) אף קדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והוא כרת לאפוקי נגיעה דלא אשכחן דכתי' ביה כרת. והא דאמר ריש לקיש מנא שאכל בשר קדש לפני זריקת דם לוקה דריך מבבל קדש. ועוד דריך מדאפקא רחמנא לאכילה בלשון נגיעה סיכן לנוגע בקדש והיא מנא לוקה. ור' יוחנן לטעמיה שנאמר ונתנש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ושאמתו עליו ואינו ראוי לאכילה אלא לאחר זריקה ראי לפני זריקה לפה לי פשוט פשוטא תיפוק לי' אבתי לא נראת לאכילה. כל לא תעשה שקדמו עשה לוקה עליו

נוסח אחר

הגהות הגרי"ס הקטנים

(1) ב אמנם

(2) בקדשים (קדשים)

.... אמקה אחר

ר"י לקיש כך, לפיכך אף לאחר מיפסק: "בבל קדש לא תגע".

תמרו

הגהות הב"ח (ה) גמ' סבר לה כר' אלעזר (ב) שם ואיתימא ליתא ואיתמר נפקא ליה מהיקש כנ"ל ואיתמר נפקא ליה מהיקש קדש וכו' (נ) שם ואזהרה לאכל קדש מנלן אמר קרא וכו' לנגוע בקדש. לא נפקא ליה מהיקש קדש למקדש דתניא ר' יוחנן בן נורי אומר מנין לנגוע בקדש ת"ל בכל קדש לא תגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל דבר שיש בו נטילת נשמה ואי בנגיעה מי איכא נטילת נשמה אלא באכילה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו. אמרו רבי אלעזר אמר רבי אושעיא כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחד חלוקין הן לקרבן. ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה שלמד שאין אשה מטמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה. ההא לקדש מנא ליה דכתיב "ונכרתה" [שהיה] דרך ערותה. מלא לקדש מנא ליה דכתיב "ונכרתה" [משכן] ה' מטא ונכרתה. מנא ליה דכתיב "ולא יטמאו את מחניהם אלא טמא שאכל את הקדש עונש שנאמר הנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ושאמתו עליו ונכרתה. אזהרה ריש לקיש לקדש אזהרה מבבל קדש לא תגע. דריש [מקדש] לא תגע) תניא כותיה בבל קדש לא תגע אזהרה לאוכל או אינו אלא אזהרה לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תניא מקיש קדש למקדש, מה מקדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והיא כרת מצורש ביבמות פרק הערל (דף פב. ע"ב) אף קדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והוא כרת לאפוקי נגיעה דלא אשכחן דכתי' ביה כרת. והא דאמר ריש לקיש מנא שאכל בשר קדש לפני זריקת דם לוקה דריך מבבל קדש. ועוד דריך מדאפקא רחמנא לאכילה בלשון נגיעה סיכן לנוגע בקדש והיא מנא לוקה. ור' יוחנן לטעמיה שנאמר ונתנש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ושאמתו עליו ואינו ראוי לאכילה אלא לאחר זריקה ראי לפני זריקה לפה לי פשוט פשוטא תיפוק לי' אבתי לא נראת לאכילה. כל לא תעשה שקדמו עשה לוקה עליו

ג) [ריש] דריך מקדש לא תגע דמה לחלה תזכה לאוכל ותניא כוותיה וכו'

חמרו לו. לחכרים שמעשהו משמו ולא שמעשהו מפיו לחמרם דבר זה: חמר להם לא • חזר בו: כתיבת ותניא • מניינו כתוב לא תעשה שקדמו עשה וחניין עליה לוקין ולא סגי ליה בקיום העשה: תניא הכא לא המקדש טמא • קא חשיב ליה בהאי הן הלוקין: מקום דקדשין ליה לוקם • נעבדה כתולה תורה אור

אמרו לו אמרת? אמר להו לא, אמר רבה האלהים אמרה וכתיבא ותניא! כתיבא ויישלח מן המחנה [וגו'] ולא ימצאו את מרגלים תניא והבא למקדש מטמא אלא מאי מטמא קא הדר ביה: משום דקשיא ליה אונם דרמיא אונם שגירש: אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, אם כהן הוא, לוקה ואינו מחזיר "אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי, לא תעשה שקדמו עשה הוא ולילקי! אמר עולא לא יאמר "לו תהיה לאשה" באונס שהרי ממוצא שם רע ולבסוף עשה מעשה אמר רחמנא "ולו תהיה לאשה" אונס לא כל שכן (למה נאמר) אם אינו ענין לפניו הנהו ענין לאחריו שאם גירש יחזיר ואחרי אונס ממוצא שם רע לא נפקא דאיכא למיפרך מה למוצא שם רע שכן לוקה ומשלם, אלא לא יאמר "לו תהיה לאשה" במוצא שם רע ליגמר מאונס ומה אונס שאינו לוקה ומשלם אמר רחמנא "ולו תהיה לאשה" מוצא שם רע לא כל שכן, ולמה נאמר, אם אינו ענין למוצא שם רע תנהו ענין לאונס, אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו, ומוצא שם רע מאונס נמי לא נפקא דאיכא למיפרך מה לאונס שכן עשה מעשה אלא לא יאמר "לו תהיה לאשה" במוצא שם רע שהרי אשתו היא, למה נאמר? אם אינו ענין למוצא שם רע תנהו ענין לאונס ואם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו, ואימא ואם אינו ענין לפניו דמוצא שם רע תנהו ענין לאחריו—דיוידי, דלא לקי: יצתה הבי נמי לא אונס ונמר מיניה, במאי נמר מיניה (ה) אי בקל וחומר אי במה מצינו איכא למיפרך (כדפרכינן) מה למוצא שם רע שכן לא עשה מעשה, אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזר וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן כל ימיו בעמוד והחזר א"ל רב פפא לרבא והא לא דמי לאונס דלאו בר קטלא הוא? א"ל משום דכתב ביה רחמנא עשה יחזיר מגרע נרע, אי הכי לאו שניתק לעשה נמי לימא משום דכתב ביה רחמנא עשה יחזיר מגרע נרע, א"ל הא הוא דאתא לנתוקי לאו הוא דאתא. הניחא למאן דאמר *בישלו ולא בישלו אלא למאן דאמר קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר? מידי

תניא הכא למקדש טמא • לוקה משום לאו הוי לאו הניתק לעשה לפי שקדמו עשה ללאו וה"מ הכא דחיכא תרי לאוי ולא יעמדו מחכיבים "ולא יטמאו מקדשי ולא תחי מד עשה ועקר תרי לאוין דהכי משכחת בתמורה (לף ד: ושם) נבי המר ימיר דמשום הכי לא הוי לאו הניתק לעשה משום דחיכא תרי לאוין ולא עקר חד עשה תרי לאוין ו"ל דלא דמי דשאני התם דתרי לאוין סמוכין להדדי לא יחליפנו ולא ימיר אותו ולכל הכא דאין סמוכים לי תיפוק ליה דלא קדמו עשה הוה ניתק:

אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר • וליכא למימר שהחזיר עשה ודמי לא תעשה (ג) ועשה שאינו שוה בכל דהא לי תעשה לא בעינא ליה וליכא עשה כלל: **כל** ימיו בעמוד והחזר קאי • פירש בקונטרס דקאי אלא יוכל לעשות כל ימיו שיטת שנת יהא כל ימיו וכפ' עברה יוחסין (קדושין דף עח.) פירש דקאי אלו תהיה לאשה לעיל דהכי קאמר תהיה לאשה כל ימיו כלומר שכל ימיו הוא בלו תהיה לאשה כבעמוד והחזר:

הניחא למאן דתני בטלו ולא בטלו • פירש בקונטרס דקאי לשיטת הרבה דכל ימיו בעמוד והחזר ויש לו תקנה בהחזרה שאין מכטל העשה אלא אם כן הדירה דלו ליט יכול לומר עדיין לשאה אלא למאן דתני קיימו (ג) מאי ליכא למימר כטלו משעתא פירש הקונטרס דקיימו הייט כשמזהירין אותו ב"ד לקיים העשה מקיימו ועבה אם אין מפיך למאן דאמר קיימו ולא קיימו ליט כל ימיו בעמוד והחזר הא פשיט ליה דהוי לאו הניתק לעשה ולא מיקרי קיימו אלא כ"ד לכך נראה דלא מיקרי קיימו

הגהות הב"ח (ה) גמ' אמאי נמר מיניה (מי' בקיו וכו' אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזר) הא"מ וכ"כ ס"ח מי בקיו ליכא למימר מה למוצא שם רע שכן לא עשה מעשה מי נמי לא ניתק לעשה: (ו) תוס' ד"ה אם וכו' דעשה שאינו שוה בכל דהא: (ז) ד"ה הניחא וכו' קיימו ולא בטלו ולא אמר רבא: קיימו מאי ליכא למימר:

גליון השי"ם תוס' ד"ה אם וכו' דאתי עשה. עיין יומא דף ס ע"ח תוס' ד"ה ואכתי מיהא:

מצוה עד שבקר לתקניה לאלוהיה הוא דאיתא. כלומר אם עבר והחזיר ישראל בבקר ודיו. ואמרינן הא ניחא למאן דתני כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה מצוה עד שבקר לא קיים חייב ה) היינו דאיבא למיפרך לתקניה לאלוהיה הוא דאיתא אלא למאן דתני ביפלו חייב דהא לא אפשר למישרפיה אבל כ) הבא את הנחר בשות שהוא אע"פ שלא שרפו אינו חייב מאי איכא למימר ופרקינן מאן

ו) נייבי רבינו נכל הסוגיא לניקך מגירסא דרש"י וע"ש במהרש"א: כ) כ"ה גם בערוך ערך קם וכן גרסה לכתובה דעיש הוא ע"ל מכל הניחא הא בעומר. וע' במ"ש כפ' במבוא ובמיוחנו במפרש דחיכא ז נייבי לא קיים כידים רק ממילא ע"ש:

רבינו חננאל

כגון וישלח מן המחנה כל צרוע וגו' הרי עשה אל מחנה לם ח נ ה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם הרי לא תעשה ולוקין עליו. וקשיא ליה לר' יוחנן אי הכי אמאי תניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו ישראל מחזיר ואינו לוקה, אמאי אינו לוקה לא תעשה שקדמו עשה הוא שנאמר ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו. ורבא שולא לפרק כי זה לא תעשה שניתק לעשה הוא דאחי ולו תהיה לאשה דכתב באונס אינו צריך לפנוי דנפר ממוצא שם רע אלא לאחריו הוא דאתא שאם ירצה יחזור וייקחנה ולו תהיה לאשה למיכך לא לקי. ורחי' להאי סברא הכי אונס ממוצא שם רע לא נפר דאיכא למיפרך כו'. אלא לא דהוה צריך למכתב ולו תהיה לאשה במוצא שם רע שהרי כבר אשתו היא לפי נאנס ללמד שאם ניירש

מהדיר

נוסחות לתוך ולפסקי דאונס בעיון מאלקות מאוסף מרדכי טנ"ך נ"א נראות בלא תעשה שקדמו עשה (לפי י יומין חי"ב מלקות)

◇ ההגלת "לפי יאמר"

באונס/ באונס נא נז

(מאזקף) ולימד

לא נאמר

"תניא אין לאחרין"- לפי"ת לאו שניתק לעשה

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן, האמר ליה רבי יוחנן לתנא תני בטלו חייב (א)ולא בטלו פטור דתני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה: קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב א"ל מאי קא אמרת קיים פטור, לא קיים חייב, ביטל חייב, לא ביטל פטור, תני ביטלו ולא ביטלו ורבי שמעון בן לקיש אומר קיימו ולא קיימו, במאי קא מיפלגי? בהתראת ספק קא מיפלגי מר סבר התראת ספק שמה התראה ומר סבר התראת ספק לא שמה התראה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אינו לוקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה משום

רש"י

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן. מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחזר, ר' יוחנן שאמר לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו וקשיא ליה אונס שגירש דקתני אינו לוקה, והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה: האמר ליה רבי יוחנן לתנא. לקמן תני בטלו חייב לא בטלו פטור אבל ר"ל דתני קיימו ולא קיימו לא דריש ליה לעמוד והחזר אלא לפני הגירושין לומר כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ולדידיה לאו שקדמו עשה, ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליהן אלא יקיים העשה מיד כשיזהירוהו ב"ד להחזיר: א"ל מאי קאמרת · (א)בקיים תיתני פטור בלא קיים תיתני חייב ואע"פ שלא ביטל (ב)בביטול תיתני חובה על כרחך תיתני פטורא בלא ביטול ואע"פ שלא קיים: ה"ג תני בטלו ולא בטלו. בטל עשה שבה חייב לא בטל עשה שבה פטור: קיימו ולא קיימו · קיימו פטור לא קיימו כשאומרין לו קיים מלקין אותו, ורבי יוחנן מוקים לה למתניתין בלאו הניתק לעשה דאילו בלאו שקדמו עשה סבירא ליה דלוקין ור"ל לקיש בין ניתק בין קדמו עשה שוין: רבי יוחנן סבר התראת ספק שמה התראה · ואע"ג דכל לא תעשה שניתק לעשה לדבריו התראת ספק היא שהרי כשעובר על הלאו צריך להתרות בו והוא אמר שנגמר הלאו בביטול העשה תלוי וכשמתרין בו אל תגרש ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להדירה בהנאה, ולכשידירה ויבטלנו, קאמר דלקי, אלמא התראת ספק שמה התראה: ור"ל לקיש סבר התראת ספק לא שמה התראה · הלכך אם היה גמר הלאו תלוי בביטול העשה לא היה לוקה עליו אלא הלאו משגירש נגמר והויא לה התראה ודאי, והעשה ניתן להיות תחת המלקות ולכשיבא לבית דין או יקיים או ילקה ואי קשיא לרבי יוחנן נמי איכא למימר (ג)שהתראה ודאי ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו? לעולם התראה בשעה שעובר על אזהרתו בעינן ואפילו היא תלויה בדבר אחר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) "שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו" אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה התראה ודאי היא, אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה הויא התראת ספק אלמא התראה בשעת איסור בעינן ואע"פ שאין הלאו נגמר עד שיאכל את של תנאי: דאמרי תרוייהו אינו לוקה · ומיהו טעמיה דמר לאו כי טעמיה דמר: אוכל ולא אכל · עבר על שבועתו כשהוא יושב (ג)ובטל ואין כאן מעשה, והתראת ספק נמי הויא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום:

תוספות

אלא דוקא כשמקיים העשה אחר שעבר הלאו בתוך כדי דיבור וכן פי' הקונטרס בפרק שילוח הקן (חולין דף קמא.) ומיהו קצת קשה דא"כ צריך לפרש הא דקתני מחזיר ואינו לוקה שמחזיר מיד בתוך כדי דיבור אחר הגירושין וכן המשלח ואינו לוקה ולא משתמע הכי כלל דהא משמע דמהדר אתקנתא היאך יפטר ממלקות שיחזיר או ישלח ואפי' אחר כדי דיבור נמי (ד) משמע שבא לשאול עליו לבית דין אם יש לו תקנה דאי דוקא בתוך כדי דיבור הכי הוה ליה למימר אם החזיר אינו לוקה ושמא יש ליישב פירוש הקונטרס דשמעתין(ה)דהכא ליכא למימר דשפיר הוי כל ימיו בעמוד והחזר דמשמע לעולם אף כשבא לב"ד כל זמן שבידו להחזיר אפילו מיאן להחזיר כשבא לב"ד דהא דרשינן ליה מיתורא דכל ימיו דהכי קאמר לא יוכל לשלחה שילוחין שיהא שילוחיה כל ימיו דהיינו באינו מחזיר כלל:

מידי הוא טעמא אלא לר' יוחנן הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני ביטלו חייב לא ביטלו פטור · משמע אבל רבי שמעון בן לקיש דאית ליה קיימו ולא קיימו לית ליה תירוצא דבעמוד והחזר קאי דדריש כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה וא"ת ליקי נמי בס החזירה דהאי אינו לאו הניתק לעשה הוא שקדמו עשה ללאו לר"ל לקיש דלית ליה דרשה דעמוד והחזר קאי ופי' בקונטרס דלר"ל לקיש לאו שקדמו לעשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליו אלא יקיים העשה מיד כשיזהירו לו בית דין להחזירה וקשה לר"ל לקיש דסבירא ליה לאו שניתק לעשה ולאו שקדמו עשה שוין טמא שבא אל המקדש דמתני' אמאי לקי הרי הוא ניתק לעשה ויקיים העשה כשיזהירו לו ב"ד לצאת מן המקדש כיון דלית ליה לאו שקדמו עשה (ו) אין לוקין עליו וי"ל דמיירי שמזהירין אותו לצאת ואומר שלא יצא ומיד לקי לר"ל לקיש דסבר קיימו ולא קיימו וא"ת א"כ מאי פריך לעיל כתיבא ותניא תניא טמא שבא אל המקדש דלקי ואמאי לא דחי אותה דכי נמי לאו שקדמו (ז) לעשה אין לוקין הכא לקי כשמזהירין לו ב"ד לצאת והוא אומר שלא יצא ויש לומר דהאי טעמא דפרישנא לא שייך אלא לר"ל לקיש דאמר קיימו ולא קיימו אבל הכא דמייתי תניא היינו אליבא דר' יוחנן דאית ליה ביטלו ולא ביטלו וא"כ כי נמי מזהירין (ח) לא יצא ולא מיחייב כיון דעדיין לא ביטל ודוחק הוא האי תירוצא ולכך פי' הר"ר שלמה מדרויי"ש הניחא למ"ד ביטלו קאי אאתקפתא דלעיל דדייק ממתני' דהטמא הבא אל מקדש דלאו שהקדימו (ט)לעשה לוקין דאי אין לוקין דמשום שניתק לעשה וכל כמה שלא בטלו חשיב ניתק כל כמה שבידו וא"כ כיון שאם ירצה לצאת היאך לקי הא לא משכחת ביטלו אלא למ"ד תני קיימו ולא קיימו א"כ היכי דייק לאו שקדמו לעשה לוקין עליו כי נמי אין לוקין משום דחשיב ניתק לעשה הכא לוקין דמשכחת ליה לא קיימו משנכנס למקדש טמא והזהירו לו שיצא ואינו יוצא ועוד ראיה להאי פירושא דקאי לעיל כדפי' דאי כפ"ה דפי' דקאי אעמוד והחזר קשה דכיון דכל ימיו דרשינן כל ימיו בעמוד והחזר קאי א"כ מאי פריך למ"ד קיימו כהי דבשאר לאו הניתק לעשה לקי בשלא קיימו כשיזהירו ב"ד מ"מ הכא גלי קרא דלא לקי כשלא קיימו כיון דהוה בעמוד והחזר כל ימיו ומיהו י"ל דלא מיסתברא ליה להעדיפו משאר לאו הניתק לעשה שבש"ס משום דדרשינן ביה כל ימיו · כך הקשה מהר"א ותירץ ול"ע: במאי קא מיפלגי בהתראת ספק דרבי יוחנן אית ליה שמה התראה ור"ל לקיש אית ליה לאו שמה התראה. (י) ופי' לכך לא תני ר"ל לקיש בטלו חייב כגון שלקח האם מעל הבנים ושחטה דלא לקי משום דהוי התראת ספק ושמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ולא לקי "והאי משכחת ליה התראה ודאי כגון שהתרו בו בשעה שמבטל ותי' רש"י דלעולם בעינן התראה בשעה שעובר על אזהרתו ואפילו היא תלויה בדבר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) גבי שמעתא דככרות ולכך לא מלי אמר רשב"ל בטלו ולא בטלו ולכך אמר קיימו פטור לא קיימו חייב וא"ת (כ) לא קיים שילוח האם כשבית דין הזהירו לו לא לילקי דבשעה שעבר התראת ספק היא דשמא יקיים העשה וישלחנה תכף לאחר שנטלה וי"ל דהשתא מיהא עובר בלא תקח האם דהא לא קרי מחוסר מעשה וא"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה אם הוא עושה לעולם מה שהוא עושה עתה שלא משלחה שעבר בלאו ואינו מקיים העשה °דהכי נמי אמרינן בנזיר שהיה שותה דלוקה על כל אחת (לקמן דף כא.) דלא הוי התראת ספק משום דשמא ישאל על נזירותו משום דכיון שהוא עומד הוא עובר ויש לנו לומר שמעולם יעמוד כמו שהוא עכשיו ולא ישאל לחכם לעולם והלכך לקי כל כמה דלא שאל ושפיר הוי התראה ודאי הכא נמי יש לנו לומר דלעולם לא יקיים העשה והוי התראה ודאי אבל לרבי יוחנן דתלי מלקות בביטול העשה הוי ליה מחוסר מעשה דכל אימת דלא עשה שום דבר ולא ביטל שום דבר לא ילקה ופ"ה קשה להבין והשתא לא מפרש הש"ס טעמא אמאי לא אמר ר' יוחנן קיימו ולא קיימו כר"ל לקיש דודאי בטלו ולא בטלו מסתברא טפי ולא הוצרך לומר טעמא אלא (ל) רשב"ל אמאי לא אמר כר' יוחנן: ועבר היום ולא אכלה רשב"ל אומר פטור דהוי התראת ספק. ואם תאמר למאי דפרישית דאי עומד לעולם כאשר הוא עושה עכשיו עובר ולא הוי התראת ספק א"כ הכא נמי לא הוי התראת ספק ויש לומר (מ) מ"מ אינו °מתחייב עדיין סמוך להתראה לעבור דדוקא גבי נזיר ששתה יין מיד ועובר אמרינן דיש לנו לומר שלא נשאל כאשר אינו נשאל עכשיו:

אי

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קה וע"ש בכ"מ ובסי' י"א שם הלכה ג:
כד ב מיי' שם פט"ז הלכה ד ופ"ה מהל' שבועות הלכה ג וע"ש בכ"מ:
כה ג מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כ:

רבינו חננאל

מאן תני כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ר' יוחנן האמר ר' יוחנן לתנא תני קיימו ולא קיימו. וריש לקיש אמר בטלו ולא בטלו במאי פליגו בהתראת ספק כגון שלקח האם על הבנים ומתרין בו לא תקחנה ריש לקיש אמר כגון זו התראת ספק היא שיתכן לו אחרי שיקחנה ישלחנה והיכי היא התראת ודאי כגון שבא לשחטה והתרו בו אם תשחט אותה תלקה ושחטה ור' יוחנן אמר אפילו התראה בלקיחה שמה התראה. ואזדו לטעמייהו דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה. ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אינו לוקה ר' יוחנן אמר אינו לוקה כו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלו חייב לא כצ"ל ואות ו' נמחק · (ב) רש"י ד"ה ור"ל לקיש וכו' איכא למימר בה בהתראה ודאי: (ג) ד"ה אוכל וכו' יושב בטל כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) תוס' ד"ה (בע"א) כיצד וכו' אחר כדי דבור נמי דהלשון משמע שבא לשאול: (ה) בא"ד פי' הקונטרס דשמעתין דאיכא למימר הא דקאמר הכא דהוי כל ימיו בעמוד והחזר משמע שפיר לעולם אף כשבא לב"ד כצ"ל והד"א עם ד"ה מידי הוא וכו' דלר"ל לקיש לאו שקדמו עשה כצ"ל ואות למ"ד נמחק: (ו) בא"ד שקדמו עשה נמי אין לוקין עליו וי"ל: (ז) בא"ד דכי נמי לאו שקדמו עשה אין: (ח) בא"ד וא"כ כי נמי מזהירין לו ב"ד שיצא ולא יצא לא מחייב: (ט) בא"ד דלאו שהקדימו עשה לוקין דאי אין לוקין משום שניתק וכו' א"כ כיון שאם ירצה לצאת יצא היאך לקי וכו' היכי דייק לאו שקדמו עשה וכו' דקאי אהדלעיל כדפי': (י) ד"ה במאי וכו' לאו שמה התראה פי' ולכך לא תני וכו' האם מעל הבנים ואח"כ שחטה דבהא לא לקי משום דהוי התראת ספק דשמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ואי קשיא אמאי לא לקי הא משכחת ליה וכו' שמבטלו הוי רש"י: (כ) בא"ד וא"ת כי לא קיים נמי שילוח האם כשב"ד הזהירו לו אמאי לילקי וכו' וי"ל כיון דהשתא מיהא וכו' א"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה אלא הוא עושה לעולם וכו' והכי נמי אמרינן וכו' כל אחת ואחת דלא הוי התראת ספק דשמא ישאל על נזירותו משום דכיון דבשעה שהוא עומד עכשיו הוא עובר יש לנו לומר שלעולם יעמוד כמו שהוא וכו' הכי נמי יש לנו לומר הכא דלעולם לא יקיים העשה: (ל) בא"ד אלא לרשב"ל אמאי: (מ) ד"ה ועבר וכו' וי"ל דמ"מ אינו מתחייב כיון דסמוך להתראה עדיין לא עבר דדוקא גבי נזיר ששתה יין ועובר מיד אמרינן דיש:

מסורת הש"ס

שבועות כח.
[חולין פא.]
פסחים סג: שבועות ג: כא: תמורה ג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה במאי וכו' דהכי אמרינן בנזיר. עי' שבת דף ע"א תוס' ד"ה קודם. גיטין דף ע"ג ע"א תוס' ד"ה ואפשטינהו:

רש"א ולא מא משכחת

רש"א מתחייב

נושא
הא דאמרינן כל לא תעשה שיש בה קום עשה פטור מחלוקת שנוי בחות' ר' יוחנן ור"ל
(א) קיימו ולא קיימו
(ב) בטלו ולא בטלו
בסיס מחלוקת זו מבוסס על מחלוקת אחרת - אי אמרינן התראת ספק שמה התראה או לא

מקום דה"ל לתו שלין בו מעשה • לכל מקום התרתת ספק לא הוה מפקר התרתת ספק שמה התרתה: מקום דהויא לה התרתת ספק: לכל מקום לתו שלין בו מעשה לא הוה מפקר דקסבר לתו שלין בו מעשה טוקין עליו: ותרוייהו תליכא לרבי יהודה • דלמר גבי טומר לינטריך למתוקי לתו לעשה תורה אור

משום דתניי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ר"ל אומר אינו לוקה משום דתניי התראת ספק וכל התראת ספק *לא שמה התראה ותרוייהו

שמות יב
*אליבא דרבי יהודה דתניא *ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר ונו' *אבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה ר' יוחנן דייק הכי: טעמא דבא הכתוב, הא לא בא הכתוב לוקה, אלמא התראת ספק שמה התראה ור"ל דייק הכי: טעמא דבא הכתוב, הא לא בא הכתוב לוקה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ור"ש בן לקיש נמי הא ודאי התראת ספק הוא סבר לה כאידך תנא דר' יהודה דתניא *הכה זה וחזר והכה זה, קילל זה וחזר וקילל זה, הכה שניהם בבת אחת או קילל שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב, בזה אחר זה, פטור ורבי יוחנן נמי הא ודאי לאו שאין בו מעשה הוא? סבר לה כי הא *דאמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן (ס) ר' יהודה (אומר) משום רבי יוסי הגלילי: *כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו, לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, חוץ מן הנשבע *ומימר והמקלל את חבירו בשם, קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה? אי לר"ש בן לקיש תרי תנאי אליבא דרבי יהודה אי לרבי יוחנן לא קשיא הא דיריה הא דרביה. *תנן התם הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלם *משלח ואינו לוקה, זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה אלא *על יוחנן (ג) אין לנו אלא זאת ועוד אחרת, א"ל ר' אלעזר היכא? א"ל לכי תשכח נפק דקסבר שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה, ר' יוחנן דייק הכי שמעה דבא הכתוב ואשכח דתניא *אונס שנירש: אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר הניחא למאן דתני *קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה אלא אונס ביטלו ולא ביטלו היכי משכחת לה? *אי דקטלה קם ליה בדרבה מינה? אמר רב שימי מחוזניה *בגון שקיבל לה קידושין מאחר אמר *רב אי שוויתיה שליח איהי קא מבטלא ליה אי לא שויתיה שליח כל כמינה ולא כלום היא! אלא אמר רב. שימי מנהרדעא בגון שהדירה ברבים הניחא *למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר? המדירה לה על דעת רבים דאמר *אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, על דעת רבים אין לו הפרה; ותו ליכא והא איבא (סימן גז"ל משכ"ן ויקהל-פקודי"ם) *גזל דרדמבנא אמר *לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו השב תשיב לו *העבוט כבא השמש" *ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו? התם כיון דחייב בתשלומין, "אין לוקה ומשלם, מתקיף לה רבי זירא הא איבא משכנו של גר ומת הגר? התם

אי דקטלה קם ליה בדרבה מינה • ותם מתה מ"מ לא בטלה תיהו ותם תמהר דלמת מיירי דקטלה ומ"מ לא הוי קם ליה בדרבה מינה למיירי שהרגה בשוגג (ד) וי"ל דמ"מ היינו כמו מתה מאליה כיון דהרגה שלא במתכוין כך הקשה מב"מ ותירץ:

בגון שהדירה ברבים • פי' הקונט' [וכך גרסי' בסוף פ"ד דף נב.]: כת ג מי"י שם הלכה כ [וכך גרסי' שם]: כט ד מי"י פ"ג מהל' שחיטה הלכה ה סמע מעין שם עושין יין פי' מהר"ם נשא ח"ג סי' רנב סעיף ו: לא ו מי"י פ"ו מהל' נזקי ממון ה"ג ועיין בהגהות מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ו: לב ה מי"י פ"ו מהל' סנהדרין הלכ' יב ופ"ח הלכה ב ופ"ג מהל' גניבה הל' ו ופ"ט מהל' נערה הלכה יא ופ"ו מהל' מכירה הלכה ו ופי"ד מהל' מוכר הל' ע סור מ"ם סי' שנ:

רבינו חננאל

ותרוייהו אליבא דר' יהודה דתניא ולא ש"ל מן התורה ותחזירו ממנו עד בקר אף בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה, ר' יוחנן דייק הכי שמעה דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא התראת ספק התראה. ורישׁ לקיש דייק לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ורי' יוחנן ואשכח דתניא אונס שנירש ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה אלא אונס אמר רב שימי מחוזניה גבון שקיבל לה קידושין מאחר אמר רב אי שוויתיה שליח איהי קא מבטלא ליה אי לא שויתיה שליח כל כמיניה ולא כלום היא אלא אמר רב שימי מנהרדעא בגון שהדירה ברבים הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה מאי איכא למימר המדירה לה על דעת רבים דאמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ותו ליכא והא איבא גזל דרדמבנא אמר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו השב תשיב לו העבוט כבא השמש ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו התם כיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם מתקיף לה רבי זירא הא איבא משכנו של גר ומת הגר התם

דעתר לאו שאין בו מעשה הוא אמאי תני ר' יהודה שמעה דבא הכתוב הא לא בא הכתוב. ופריק ר' יוחנן דאמר כי האי דאמר ר' יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה יש בו מעשה אין בו מעשה אין לוקין חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חבירו בשם. אי הכי קשיא דר' יהודה אדר' יהודה הכא תני שמעה דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה מכלל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו והדר תני כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ופריקנן הא דיריה הא דרביה יוסי הגלילי רביה דאמר אין לוקין עליו. וכן פריש לקיש בהתראת ספק תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. תנן התם במסכת שתיטת חולין הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלם ואינו לוקה. זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה. א"ר יוחנן אנו

דעתר הב"ח (ג) גרסי' ר' יוחנן מאמר מיהא מנא ליה דר' יהודה משום רבי יוסי הגלילי: (נ) שם ד"ה יוחנן מנא לן לנו: (ג) רש"י ד"ה על דעת רבים שמעת מה טון. כ"כ דבלמה טון לה מני למיירא דבא משכחה לה: (ד) תוס' ד"ה לו דקטלה וכו' שהרגה בשוגג. כ"כ פי' ולמה ס"ל מייתי מימות מושגגין מייתין מלקות עיין ס' מלו טעמות סוף דף ל"ד:

גליון הש"ס גמ' לו דקטלה קם ליה בדרבה מינה. קשה לי מה משכחת לשיטה קרוכה למיני מיתה ומכל מקום נפשוטו היה החיוב עליו דלא יוכל לשלחה והעשה דלו תהיה לאחה ע"ש: תוס' ד"ה לו וכו' כיון דהרגה שלא במתכוין. קשה לי דמ"מ משכחת במזיד ולא מהני ליה

התם גברא בר תשלומין הוא ושיעבודא דגר הוא דקא פקע והא איכא פאה דרחמנא אמר °לא תכלה פאת וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגו' (א) דמשכחת לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו *דתנן *מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין מפריש מן הכרי עד שלא מירח, מירחו מעשר ונותן לו כדרבי ישמעאל דאמר *אף מפריש מן העיסה, ולר' ישמעאל נמי משכחת לה דאכל עיסה? אלא "זאת ועוד אחרת" אהא אבל אונס לא, דהיכא אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי הא *דההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי אדריה רב אחא ואהדריה רבינא דלא אשתכח דדייק כוותיה:

והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים וכו': אמר רב יהודה האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום °שרץ השורץ על הארץ" ההוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגדיה רב יהודה: *אמר אביי *אכל פוטיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום "שרץ השורץ על הארץ" צרעה לוקה שש משום °שרץ העוף". אמר רב אחאי המשהה את נקביו עובר משום °לא תשקצו" אמר רב ביבי בר אביי האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו. אמר *רבא בר רב הונא °ריסק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה ו': ה' משום בריה ואחד משום כזית נבילה *רבא א"ר יוחנן אפילו שנים והוא רב יוסף אמר *אפילו אחד והוא ולא פליגי הא ברברבי והא בזוטרי:

אבל טבל ומעשר ראשון כו': אמר רב אכל טבל של מעשר עני לוקה, כמאן? כי האי תנא דתניא *אמר ר' יוסי יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר, הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון, מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין? ת"ל °לא תוכל לאכול בשעריך וגו'" ולהלן הוא אומר °ואכלו בשעריך ושבעו" מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל *אמר רב יוסף כתנאי *ר"א אומר אין צריך לקרות את השם על מעשר עני של דמאי וחכ"א קורא

רש"י

התם גברא בר תשלומין הוא· כשסרפו ולא נתחייב מלקות בביטול זה והאי דלא משלם משום דשיעבודא דגר קא פקע לאחר זמן: תעזוב אותם· וקא סבר תעזוב לאחר עבירת הלאו משמע לא תכלה ואם כליתיה תעזוב אותם: משכחת לה בביטלו. כגון שטחן את החטין דתו לית ליה לקיומיה לעשה שהרי קמחן בשיטי כדתניא דבעודן חטה היא מחייבו ליתנה אבל אם טחנן לא: מירחו· ונתחייב במעשר מעשר תחלה את הכרי ואחר כך נותן לו הפאה שלא להפסיד את העני שהלקט והשכחה והפאה פטורין מן המעשר וזה הביאן לידי חיוב: אבל לדבר מצוה· כגון הכא דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי יש לו הפרה: דהוה פשע בינוקי· מכה אותם יותר מדאי: אדריה רב אחא· שלא ילמד עוד תינוקות: ביניתא דבי כרבא· תולעת הנמצאת בכרוב שקורין לייל"א: אכל פוטיתא· בלע שרץ המים: לוקה ארבעה· שני לאוין כתובין בשרץ המים אחד בתורת כהנים (יא) ואחד במשנה תורה (יד) ושני לאוין כתובין בשרץ סתם (°ולא) תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ומשמע בין שרץ המים בין שרץ הארץ הרי ד': נמלה· בלע נמלה חיה הואיל ובריה שלימה היא אכילתה בכל שהוא ולוקה חמש שני לאוין הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי ושלשה לאוין הכתובין בשרץ הארץ בתורת כהנים: צרעה לוקה שש· חמש משום שרץ הארץ ואחד משום שרץ העוף דכתיב במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו אבל "לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו'" הכתוב בפרשת קדושים תהיו אינו מן המנין דלאו בשרץ כתיב ואע"ג דכתיב ביה "אשר תרמש האדמה" לשון בריות גדולות הוא, ושרץ לשון קטנה ונמוכה שנכרת בהלוכה בקושי ונראית כרוחשת: בקרנא דאומנא· מקיז דם בקרן במצילה: ריסק· מיעך וכיתת וביטלן מתורת בריה: משום כזית נבלה· °שכשבולעו הוא מת ומצטרף לכזית נבלה: אפילו שנים· מרוסקין והוא אם גדולים הן להיות כזית בין שלשתם כדמפרש ואזיל ולא פליגי: טבל של מעשר עני· שהופרשו כל מעשרותיו חוץ מזה לוקה ואע"ג דמעשר עני אין בו קדושה שהרי לזרים נאכל ובכל מקום אפ"ה טביל: מה להלן מעשר עני· דכתיב לגר ליתום ולאלמנה ובעניינא דשנה השלישית אף בשעריך האמור כאן יש ללמוד ממנו מעשר עני וה"ק לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר בתוכו שכתב בו בשעריך: אין צריך לקרות את השם· [דאמרינן] (סוטה דף מח·) דיוחנן כה"ג שלח בכל גבול ישראל וראה את עמי הארץ חשודין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה אמר להן לישראל בניי כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה עמד ותיקן הלוקח מעם הארץ יפריש כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל מעשר ראשון שהרי מותר לזרים ומעשר שני אוכלו בירושלים ואם שנת מעשר עני היא נחלקו ר' אליעזר וחכמים וקאמר ר' אליעזר דלא מיבעי אפרושי מספק דלא צריך אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה יהא בצפונו או בדרומו נמי לא צריך: קורא

תוספות

דא"כ מאי פריך והרי משכונו של גר ומת הגר ומשני התם גברא בר תשלומין ושיעבודא דגר פקע ומאי שנא הא כיון דלא משלם א"כ ביטלו ולילקי וליכא נמי שתי רשעיות לכן נ"ל כדפירשתי כיון דגברא בר תשלומין וכל אימת דמשלם לא לקי הלכך לא משכחת ליה ביטלו אבל קשה לר"ל מיהא משכחת שפיר קיימו ולא קיימו כשב"ד הזהירו להחזיר ואומר שלא יחזיר ונראה למורי דודאי הכי נמי דמשכחת לה לר"ל אבל לרבי יוחנן דאמר זאת ועוד אחרת ותו לא הוא דאמר לטעמיה ביטלו ולא ביטלו אבל לר"ל משכחת לה שפיר *בהדירה (ב) והשבת העבוט אבל קשה דמשמע דמקשה פריך שפיר *וקיימו נקט אגב גררא: ביניתא דבי כרבא· פי' הקונט' תולעת הנמצאת בכרוב ונקר' לייל"א וקשה דמאי קמ"ל פשיטא דשרץ גמור הוא ופר"ת ביניתא כמו דג קטן הנמצא במחרישה" וקמ"ל דאע"ג (ג) דנמצא במים היה מותר לפי שיש לו קשקשים אפ"ה לוקה אע"ג דאי הוי במים טהור: ריסק ט' נמלים ואחד חי פי' שלם אבל ודאי הוה מת דאי ר"ל חי ממש א"כ היאך משלים לכזית נבילות וא"ת ול"ל שיהא שלם בכזית ממנו לילקי משום לאו דשרצים דלכך אתא אכילה דשרצים לומר דאי אוכל כזית הרבה ואכל חד (ד) זית חייב דליכא למימר דאתא לומר דבעינן דאית ביה כזית ולטועם בעינן שיהא שלם דהא ליתא דנמלה כל שהוא חייב א"כ על כרחך אכילה אתא למידרש היכא דאיכא ה' זיתים או ד' ואכל חד (ה) מינייהו דחייב וי"ל לכך נקט אחד שלם דאיכא לאוי דשרצים דלא נכתבו בלשון אכילה ומאותם לא ילקה עד שיאכל הבריה שלימה אבל ודאי היכא דכתיב ביה לאו בלשון אכילה לקי אף כשהבריה אינה שלימה אבל קשה היכא ילטרף אותו שלם לכזית נבילות והלא אין איסור נבלה חל עליו דה"ל אמר במס' מעילה פרק קדשי מזבח (דף טז· ושם) דאין איסור נבילה חל על איסור (נבלת) בהמה טמאה וי"ל דהכא אתיא כמאן דאית ליה איסור חל על איסור דאיכא מאן דאמר התם דלאכילה נמי מצטרפין ללקות משום נבלה טמאה וטהורה ואע"ג שאין (ו) איסור כולל ולא איסור מוסיף והטעם משום דמליט דאיסור נבלה חל על איסור דחלב ואפילו למאן דלית ליה איסור חל על איסור כלל אמרינן נמי דטמאים מצטרפין מהאי טעמא [וע"ע תוס' חולין לו: ד"ה ור' יהודה]: ואפילו שנים והוא· וא"ת ומאי חידוש הוא בשנים יותר מבשעשר כיון דבשנים [והוא] איכא כזית וי"ל דקמ"ל רבותא טפי דכיון דעתה כשהוא חי שלם משלימו לכזית אע"פ שאם היה מרוסק כמו האחר לא היה משלימו לכזית אבל בט' נמלים דאיכא סגי אפילו נתרסקו כולם היה משלים שיש מהם הרבה: ולא פליגי הא ברברבי הא בזוטרי· פי' ברברבי אחד והוא ולא ידענא (ז) כיון דנחית להכי לימא בחד לבד לוקה שש משום בריה ומשום כזית נבלה ושמא לא שכיח דבחד איכא כזית: ורבנן

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' ב סמג לאוין רסד:

לה ב מיי' שם הל' ג והלכה ה:

לו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כא:

[נ"ל בלא כדירה מהרש"א]

גירסת רש"א שפיר לתרוייהו כו'

לז ד מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פד סעיף ו: [וכ"ה בערוך בערך ביניתא בשם בשאלתות ודע דבשאלתות בלשונו לא מצאתי]

לח ה מיי' שם הל' כג [וכרב אלפס חולין סוף פ"ג וביאור ארוך כאן דף רסג.]:

לט ו מיי' שם הל' כד:

מ ז מיי' שם פי"ז הל' לא ופי"ד מהל' דעות הל' א סמג לאוין קמח טוש"ע א"ח סי' גג סעיף ב נה:"ה וסי' ג סעיף יז [וכרב אלפס ברכות פרק ג דף טו:]:

מא ח מיי' שם הל' כט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קטו סעיף ו [וכרב אלפס שם]:

מב ט מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה כה:
כג י מיי' שם פ"י הל' כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשכחת לה: (ב) תוס' ד"ה (נפ"א) התם וכו' בהדירה ובגזלה והשבת העבוט אבל קשה דמשמע דמקשה פריך אף לר"ל מדנקט קיימו ולא קיימו וי"ל דלא פריך אלא לר' יוחנן אבל לר"ל אתא שפיר וקיימו נקט אגב גררא כצ"ל: (ג) ד"ה ביניתא וכו' דאף על גב דהיכא דנמצא במים וכו' דאי הוה במים הוה טהור: (ד) ד"ה ריסק וכו' חד כזית חייב וכו' דהא ליתא דכיון דנמלה: (ה) בא"ד ואכל חד כזית מינייהו וכו' אחד שלם משום דאיכא: (ו) בא"ד ואע"ג שאין בו לא איסור כולל: (ז) ד"ה ולא וכו' דכיון דנחית:

גליון הש"ס

גמ' אכל פוטיתא. עיין מ"ק דף ב ע"ב תוס' ד"ה חייב: רש"י ד"ה משום כזית נבילה שכשבולעו הוא מת. עיין חולין דף קב ע"ב ברש"י ד"ה בחיי ואולי י"ל דנמלה זוטרא אוחיה ומת בשעת בליעה אבל צפור אינה אוחיה:

מסורת הש"ס

ויקרא כג · ב"ק לח. סנהדרין פח. תמורה ו. · גיטין לו. [בכורות מו.] · [נ"ל אח] · ויקרא יא · פסחים כד. עירובין כח. · דברים יד · ויקרא כ · [נ"א רבה] · [נ"ל רבה] · [נדפו"י הגי' רב יוסף אמר ר' יוחנן] · יבמות פו. · דברים יב · [נדרים פד. ע"ש] · דברים כו · נדרים פד. דמאי פ"ד ה"ג

קורלת ואין צריך להפריש · דכיון שקדלת עליו שם יגלת הכרי מתורת טבל ושאר המעשרות הוא צריך להפריש על כרחך לפי שצריך להפריש ממעשר לחמן תרומת מעשר וליכא לכהן שהיא במיחה לזרים ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים ולאכלו: **רבנן סבירי ודלי סבירי** · לפיכך ספיקו צריך להוציאו מידי ספק טבל: **לא נחלקו** · דממונא הוא לן לחיסור לחילה אלא גזל עניים ואיכו לגזל עניים לא חייש: **לחברותי מפרישי ליה** · לאחקוטי טיבליה כי דמעשר ראשון לא מפרישי לכהן אלא לחברותי מפרישי ליה בעינא לאחרותי תרומת מעשר מיניה שהוא במיחה וטיהנה לכהן ומעשר שני כמי לי מפרישנא ליה בעיכון אחקוטה ומיבליה בירושלים: **מחלוקת בחטה** · שהיא כקרייתה: **כך מחלוקת בזו** · דקסבר ר' שמעון בכל המיסורין כל שהוא למטת ולא תמרו כזית חלת לענין קרבן על שגגת כרת והלכה למשה מסיני היא: **מתני' עד שלא קרא עליהן** · לחרמי לוכד וגו' ובגמרא יליף היכן הוזהר: **קדשי קדשים תוך לקלעים** · לו שאכל קדשי קדשים בזמן משכן תוך לקלעים ובגמרא מפרש היכן מוזהר: **קדשים קלים** · תוך לחומה לזהרתיה מלת שוכל לאכול כשעריך וגו' וכן מעשר שני ובגמרא פריך מעשר שני (ג) תגת ליה לעיל מעשר שני והקדש שלת נפדו והייט שאכלו תוך לחומה בלת פדיון: **המיותיר בטהור ליטו לוקה** · כדאמר לעיל בת הכתוב ליתן עשה אחר לת תעשה טו': **השובר** · עשם בזמת כדאמרינן בפסחים (דף פג:) ועשם לת הסבכו בו בכשר ולת בפסול: **לוקה ואינו מצלם** · קסבר שלת מעיקרא משמע ולין כאן ללו שיתקן לעשה דאע"ג דכתיב שלת תשלח אחר לת תקח ללו למימרא דאם לקחת שלת תלת לת תקח שלת שלחכה קודם לקיחה: **וחכמים תומרים מצלם ואינו לוקה** · קסבכי שלת אחר לקיחה משמע ולאו שיתקן לעשה הוא: **גמ' ת"ר** · **זו דברי ר' עקיבא** · מתיתין דקתני בכורים קרייה מעכבת כהו ר' עקיבא היא סהיא דגיל רבי לסחוס דבריו במשנה בסתם בכמה מקומות והכי שמיע ליה לר' יוחנן דאיש ליה לר' עקיבא קרייה מעכב: **האחה** · לפני המזבח מעכבת כהן דשנה בה קרא (דברים כו) והניחו לפני ה' וגו' (שם) והשחחו לפני וגו': **ומימא זו דברי ר' שמעון** · דהוי ליה לאיקויי סיישתא למילתיה **ממתניתא**

דלקמן דשמעינן לר' שמעון בה דאיש ליה כי מתיתין דקרייה מעכבת כהו: **מאי ר' שמעון** · היכא שמעינן ליה דאיש כי: **ותרומת ידך** · סיפיה דהאי קרא הוא "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך תאכל מדר ונדבותיך **ותרומת ידך**" ודריש ר' שמעון לקרא מסיפיה לרישיה דאי הוה דריש ליה מריישיה לסיפיה לא מדריש ליה כי האי גוונא ולקמיה מפרישנא ליה: **תרומת ידך תלו בכורים** · דכתיב (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך: **שם לאוכל** · בכורים תוך לחומה דכתיב בשעריך וגו': **קל ותומר ממעשר הקל** · שהרי כתיב בתחלת המקרא מעשר דגנך ולקמיה מפרש מאי תומר דבכורים ממעשר: **עד שלא קרא עליהן** · תרמי תוכד לאי לחם ליט ענין תוך לחומה תגהו ענין לאיסור תחר הרחוי להם: **לפני זריקה שהוא לוקה** · לחם ליט ענין תוך לחומה תגהו ענין לכך שזהו איסור החמור שאתה יכול לחתו לענין לאו שאין בו אזהרה מפורשת במקום אחר אלא עשה בלבד (שם יג) ושם זבחיך יפסך והדר והבשר תאכל: **קל ותומר מתודה ושלמים** · ולקמיה מפרש מאי תומרי דבכור מתודה ושלמים: **לפני לאחר זריקה שהוא לוקה** · לם זר הוא שאין הבכור נאכל אלא לכהנים וזו היא אזהרתו ובמקום אחר עשה הוא דלאכול בו לך בכור שור וגו' ובכרם יהיה לך וגו' (במדבר יח): **לם לאוכל לאחר זריקה** · והוא זר קל ותומר מבכור ולקמיה מפרש מאי תומרת דאחטאת מבכור: **תוך לקלעים** · ואזהרת עשה מצינו בה במקום אחר (ויקרא ו) במקום קדום תאכל בחצר אהל מועד: נאכל

לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבותיך **ותרומת ידך**

ורבנן סבריי נמה תסובה תטה לת תסובה · תימה דבפרק גיד הנשה (חולין דף טו: ושם) תמריכן שאני גיד דבריה הוא ולת בעיל ותע"ג דליכ ביה נמה וי"ל דהכי קאמר שאני גיד דבריה הוא וכיון דאתיא מבריית נמה שפיר הויא בריה ולת גרסה להת נגלה דקא אתי מבריית נמה ותעפ"כ לת הויא בריה אלא על כרחך הטעם תלוי דכל שאוכר שמו כשאתכר הוי בריה ויתא מבטילה שאיט ראוי לאוכל שמה שלפעמים לף כשאתכה קורין לותה נבילה ולכך לת הוי בריה לבל גיד לוכר שמו על ידי שאתכר לבל ק"ק לי "מאי קאמר הכא בריית נמה תקיבת ליה "ליתא דלדבריו דר"ש (כ) תמרי לדידן לפילו אמי אית ביה נמה לת הוי בריה אלא לדידך דבריה הוא לוקי לי מיהא דכיון דליכא נמה דבטלה: **למתי**

מאי "קורא את השם ואינו צריך להפריש" לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר 'ודאי' טובלו ומר סבר 'ודאי' אינו טובלו! אמר ליה אביי אי הכי אדמיפלגי בספיקו ליפלגו בודאי אלא דכולי עלמא 'ודאי' טובלו והכא בהא קא מיפלגי מר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני של דמאי כיון דממונא הוא אפילו מפריש ורבנן סברי כיון [א] דטריחא ליה מילתא לא מפריש: כמה יאכל מן הטבל וכו': אמר רב ביבי אמר רבי שמעון בן לקיש מחלוקת בחטה אבל בקמח דברי הכל כזית **ורבי ירמיה** אמר רבי שמעון בן לקיש כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו תנן אמר להם ר' שמעון אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה חטה אין קמח לא! לדבריהם קאמר להו: לדידי אפילו קמח נמי, אלא לדידכו אודו לי מיהת דחטה אחת כברייתה, ורבנן: ברייתי נשמה חשובה, חטה לא חשובה, תניא כותיה דרבי ירמיה **מתני'** רבי שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לענין קרבן: **מתני'** האוכל בבורים עד שלא קרא עליהם וקדשי קדשים תוך לקלעים, וקדשים קלים ומעשר שני תוך לחומה, והשובר את העצם בפסח הטהור ה"ז לוקה ארבעים, אבל *המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים. *הנוטל אם על הבנים *רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלם וחכמים אומרים משלם ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה א"ר יותנן זו דברי רבי עקיבא פתימתא, אבל חכמים אומרים *בבורים הנהה מעכבת בהן קריאה אין מעכבת בהן ולימא זו דברי רבי שמעון פתימתא! הא קא משמע לן דרבי עקיבא כרבי שמעון סבירא ליה

דגרים יג: מאי ר' שמעון *דתניא "ותרומת ידך אלו בכורים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן תוץ לחומה קל ותומר ממעשר הקל ומה מעשר הקל אוכלן תוץ לחומה לוקה, בכורים לא כל שכן, הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בבורים עד שלא קרא עליהן שהוא לוקה, "ונדבותיך" זו תודה ושלמים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן תוץ לחומה קל ותומר ממעשר הא לא בא הכתוב אלא *לאוכל בתודה ובשלמים לפני זריקה שהוא לוקה "ובבורותיך" זה הבכור אמר ר' שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן תוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לפני זריקה ק"ו מתודה ושלמים הא לא בא הכתוב אלא *לאוכל מן הבכור לפני אחר זריקה שהוא לוקה "בבקרך וצאנך" זו חטאת ואשם אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן תוץ לחומה קל ותומר ממעשר אם לפני זריקה קל ותומר מתודה ושלמים, אם לאחר זריקה קל ותומר מבכור הא לא בא הכתוב אלא *לאוכל בחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה תוץ לקלעים שהוא לוקה, "נדריך" זו עולה אמר ר"ש מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן תוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לפני זריקה קל ותומר מתודה ושלמים אם לאחר זריקה ק"ו מבכור אם תוץ לקלעים קל ותומר מחטאת ואשם הא לא בא הכתוב אלא

מד ד. שבועות כה: מעילה יח.

שבועות נ: פסחים פג. פה.

נקמן יח:

תולין קב: פסחים לו: נזכרות עג: מעילה טו:)

ג"ע ממתניתא

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה קדשים וכו' מעשר שני הת תגת: (כ) תוס' ד"ה וכנן וכו' דלדבריו דר"ש קל תמרי וכו' תודי לן מיהת:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דטריחא. ג"ע דפנים:

מד א מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה ג:

מה ב מיי' שם הל' ח:

מו ג מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' כה סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' ק סעיף ח:

מז ד ה מיי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הל' ה סמג לאוין ריה:

מח ו מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' י סמג לאוין רכד:

[וע"ע בתוס' חולין עו: ד"ה ר"ש ופ"ע דנכון]

רמ"ח וי"ל

נא ה מיי' שם הל' ח:

נב י מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ח סמג לאוין רכה עוש"ע י"ד סי' לה סעיף ו:

נג כ מיי' שם הל' כ וזע"ז פ"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' ד וס"ל מהל' מעה"ק הל' ב וס"ל מהל' מתנות עניים הל' ג:

[תולין קמת. לעיל טו.]

נד ל מיי' פ"ב מהל' מעשה קרבנות הל' ג והל' ד סמג לאוין רם:

נה ם מיי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הל' ד סמג לאוין שכד:

נו ו מיי' פ"ח מהלכות מעשה קרבנות הל' עז סמג לאוין שמ:

נז ם מיי' פי"ח מהל' מעשה קרבנות הל' ה סמג לאוין שמה:

נאכל/מאכנף

מעילה טו:

שחיטה לדיה

מעילה

שלמים ע"ב

עין משפט
נר מצוה

נח א מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ה סמג לאוין שכא:

נט ב מיי' פ"ג מהל' ביכורים הל' א:

ס ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ה סמג לאוין רסד:

סא ד מיי' פי"ד מהל' מעשר שני הל' ט:

ג"ל בור וכ"ה ברש"א

גירסת רש"א דייחד הוא אבל עולה וא"כ סוף סוף כו'

אלא "לאוכל מן העולה לאחר זריקה אפילו בפנים שהוא לוקה אמר רבא דילידא אימיה, כר"ש תיליד ואי לא,לא תיליד ,ואע"ג דאית להו פירכא: מאי חומרא דבכורים ממעשר שכן "אסורים לזרים אדרבה מעשר חמור שכן "אסור לאונן ומאי חומרא דתודה ושלמים ממעשר שכן טעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח אדרבה מעשר חמור שכן "טעונין כסף צורה ומאי חומרא דבכור מתודה ושלמים שכן קדושתו מרחם אדרבה תודה ושלמים חמורים שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ומאי חומרא דחטאת ואשם מבכור שכן קדשי קדשים אדרבה בכור חמור שכן קדושתו מרחם ומאי חומרא דעולה מחטאת ואשם שכן כליל אדרבה חטאת ואשם חמירי שכן מכפרי וכולהו חמירי מעולה דאית בהו שתי אכילות, אלא מאי "דילידא אימיה כרבי שמעון? דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש ליה. ולי מוזהירין מן הדין הא *אפילו למאן דאמר עונשין מן הדין ,אין מוזהירין מן הדין? איסורא בעלמא והאמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לרבי שמעון לוקה חמש! חמשה איסורין הוו והא אנן תנן אלו הן הלוקין? אלא

רש"י

לאוכל עולה · אפי' לאחר זריקה ואפי' כהן שהוא לוקה ואזהרת עשה אשכחן בה בעלמא (ויקרא א) וערכו בני אהרן וגו' כליל היא ולא לאכילה: דילידא אימיה כר' שמעון תיליד · כל שאמו יולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כר' שמעון: ואע"ג דאית ביה פירכא · למילתיה כדמסכת פירכא בכולהו ואזיל: בכורים · מותרים לאונן לר' שמעון ביבמות בפרק הערל (דף עג:): אונן · יום מיתת מתו: טעון כסף צורה · לפדיוט דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה: בכור אינו טעון לא סמיכה ולא נסכים · כדתנן במנחות בפ' שתי מדות (דף צא:): אלא מאי היא דילידא אימיה כו' · הואיל ואית פירכא למילתיה מהו שבחו: דלמאי דסבירא ליה מסרס לקרא ודריש ליה · לפי דעתו שהאומרים שהוא מולא באותו שהוא מולא אמורים נראין לו אומר סרס את המקרא לדורשו בהפך למנות איסורין שמנא שאם דרשו כסדרו לא היה יכול ללמוד ממנו האיסורין הללו בכל אחד ואחד שאם דרש תחלה "ובכורות זה הבכור וכי מה בא ללמדנו אם לאוכלו חוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לאוכל לפני זריקה ק"ו מתודה ושלמים "אין זה נכון שעדיין לא מצאו בתודה ושלמים ועל כרחו היה צריך לומר "הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור לפני זריקה שהוא לוקה "ומעתה אין לו אזהרה 'לאוכל ממנו לאחר זריקה והוא זר וכן בכולן זה אחר זה: וכי מוזהירין מן הדין · דקאמר אם לאוכלו חוץ לחומה קל וחומר ממעשר כו' ואם לפני זריקה קל וחומר מתודה דלמא כולהו חוץ לחומה אתו ודקאמרת קל וחומר אין מוזהירין מן הדין ואין כאן אם אינו ענין: ואפי' למאן דאמר כו' · דהא ר' יצחק דאית ליה באחותו בת אביו ובת אמו עונשין מן הדין וגבי אזהרה איכא קרא יתירא: איסורא בעלמא · האי דקא מייתי בכולהו אזהרה בק"ו לאיסורי בעלמא קאמר ולא למלקות: זר שאכל מן העולה כו' · דוקא זר קאמר ואע"ג דכהן לגבי עולה זר הוא הכא זר דוקא קאמר דאי כהן בצר ליה חד דלא דהא חמש דקאמר חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר וחד משום לפני זריקה דאתי בקל וחומר מתודה ושלמים וחד משום זר גמור אפי' לאחר זריקה דאתי בקל וחומר מבכור וכ"ש לפני זריקה וחד משום אוכל חוץ לקלעים דאתי בקל וחומר מחטאת ואשם וחד משום אוכל עולה ואפילו כהן ובתוך הקלעים וכל שכן זר חוץ לקלעים וחוץ לחומה אלמא לוקה חמש: משום חמשה איסורים · קאמר ולא ללקות עליהן: והאנן תנן אלו הן הלוקין · וקתני בכורים ואוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים:

קרא

תוספות

דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש ליה · דאילו היה דורש המקרא כסדרו לא היה נפקא ליה מקרא כדדריש השתא כדפ"ה ואם תאמר אכתי אמאי משבח לר' שמעון בכך אדרבה קשה מנלן למדרש הכי ולסרוסי לקרא ויש לומר דשפיר קדריש דעל כרחך בכור לא אתא לקודם זריקה אע"פ שנכתב קודם לתודה (א) דמכל מקום אי להכי אתא ליפסיק מיניה ולפינן ליה שפיר מתודה שנכתב בסוף כך נראה למשי"ח וכדפירש בתוספות דעל כרחך תודה אתיא לקודם זריקה דאיסורא אחרינא ליכא לאוקמא בה דליכא לאוקמי (ב) *(בה) אחר זריקה דשרי לזרים והלכך ליכא למימר דמוקמינן בכור שנכתב קודם לפני זריקה דאתי בקל וחומר מתודה (ג) וכולהו דמסתבר דהא מכל מקום על כרחך צריך לאוקמי תודה לפני זריקה אע"ג "דחד לד חמור הוא אבל עולה מכל מקום לא אתא אלא להכי כדפירש ואם כן סוף סוף משמע (ד) בבכור: איסורא בעלמא · איתא בכולהו (ה) הא דמרבה אזהרה לכל חד וחד והוי בדבר חדש היינו איסורא בעלמא אבל עיקרא דמלקות דכל חד וחד אתא חוץ לחומה ואתי ק"ו דר' שמעון ומגלה בכולהו איסור בכל חד וחד בחדש בבכורים עד שלא קורין ובתודה עד שלא זרק ואם תאמר ומנלן לר' שמעון לפרושי איסור חדש בהו הא צריכא למלקות חוץ לחומה ומאי קאמר בבכורים חוץ לחומה קל וחומר ממעשר אלא לא בא הכתוב אלא לאוכל עד שלא קרא עליהן הא שפיר איצטריך למלקות דחוץ לחומה וכן לכולהו ויש לומר דמסתברא ליה לר' שמעון דכל קרא אתא לשני דברים לאיתויי איסור חדש וגם לאיתויי נמי למלקות חוץ לחומה והכי קאמר אם ללמדו בבכורים איסור לחוץ לחומה הרי קל וחומר ממעשר אלא לאורויי איסור דעד שלא קרו וגם נמי אתו למלקות לחוץ לחומה והא דקתני בתודה ושלמים אלא לאוכל לפני זריקה לוקה לאו דוקא לוקה אלא איסור בעלמא וכולהו לוקה לאו דוקא ופריך והא אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה כו' לר' שמעון לוקה חמש חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר וחד משום לאו דלפני זריקה כו' אלמא דר' שמעון מלקות קאמר ולא איסורא ומשני מאי חמש חמש איסורי וליכא מלקות אלא באוכל חוץ לחומה גרידא והא אנן תנן אלו הן הלוקין פירש הקונטרס וקתני בכורים עד שלא קרא עליהן וקדשי קדשים חוץ לקלעים מה שהזכיר בקונטרס קדשי קדשים קשה דמזה לא משני מידי כדפירש הקונטרס גופיה במסקנא לכ"נ לפרש דהש"ס לא פריך אלא מבכורים דמקדשי קדשים לא פריך הש"ס דהתם איכא אזהרה כמו שאפרש מבשר בשדה טרפה כדפי' הקונטרס בסמוך (ו) אבל מקדשים קלים לא פריך הש"ס דהתם עיקר מלקות איכא מפשטיה דקרא בלא שום ייתור מכדי כתיב והבאתם שמה לכתוב לא תוכל לאוכלם וקאי אקרא דלעיל שהם מפורשים בו הלכך לאוכל חוץ לחומה לקי לא (ז) בעי קרא שהרי כולן מפורשים בו ולכך לא הוי לאו שבכללות מהדר פרושי בכל חד למה לי שמע מינה ליחודי לאו לכל חד וחד כאילו כתוב בכל אחד פעם שניה לאו דחוץ לחומה וכיון דאיתו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר הלכך בכורים לאוכל עד שלא קרא עליהן אתא וכן לכל חד וחד למילתיה לדבר חדש ואם תאמר בכל הקדשים הכתובים כאן דייך אם תתן הלאו ענין למלקות לפני זריקה בכולן חוץ מבכורים אע"ג דילפינן מקל וחומר אין מוזהירין מן הדין דבשלמים ותודה ע"כ צריך לאוקומי קודם זריקה דלא שייך בהו איסור דבכורים ופרש"י אין הכי נמי דהא (ח) דפטרינן לכולהו איצטריך באוכל לפני זריקה והא דר' שמעון מפרש לבכור לאזהרה לאוכל אחר זריקה איסורא קאמר מחטאת ואשם דקתני חוץ לקלעים לוקה היינו משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו הוא דנפקא כדלקמן ולוקה חמשה דאמר רבא חמש איסורי קאמר וצריך לומר הכא כדפרישית לעיל דרמינן ליה לר"ש דבכור אתי לאזהרה דאיסורא לאחר זריקה והא איצטריך ללקות לאוכל *[חוץ לחומה לפי] שאין עונשין מן הדין אלא משמע ליה דלאו דבכור ודכולהו אתו לשני דברים חדא לאיסור וחדא למלקות לפני זריקה ולכך אמר ר"ש דלאו דבכור לא הוצרך לאיסור לפני זריקה דמקל וחומר דתודה למדנו אלא איסור דלאחר זריקה וכן בחטאת ועולה ע"כ וטובא קשה דמנא ליה הא לר"ש דאזהרה דכל חדא אתו משום איסור ומלקות דהא אזהרה דבכורים לא אתי אלא למלקות בבכורים דעד שלא קרא ולשום איסור חדש לא אתי ותודה נמי לא אתי אלא למלקות דלפני זריקה ומנליה דאיך אתו בשביל איסור חדש דבכל חד אימא דלא אתי אלא משום מלקות דלפני זריקה גרידא ותו מאי קאמר בתודה ובכולהו אי לחוץ לחומה קל וחומר ממעשר היה לו לומר דמגופיה (ט) אתא דמאי למכתב לא תוכל לאוכלם דבשביל זה לא היה לו למהדר ולפרש ועוד קשה לגירסא דר"ש דאמר אלא לאוכל מבכור אחר זריקה שלוקה ואינו אלא איסור בעלמא ועוד קשה דכיון דהא דמרבינן איסורין (י) בעלמא הוא כדפירש

הקונטרס

גי' רש"ל וגי' רש"א ופי' זריקה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דלמאי וכו' קודם לתודה דאי להכי כצ"ל ותיבת דמכל מקום נמחק: (ב) בא"ד דליכא לאוקומיה לאחר זריקה דהא שרי לזרים כצ"ל ותיבת בה נמחק: (ג) בא"ד בקל וחומר מתודה והכי מסתבר דכה: (ד) בא"ד סוף סוף משמע דבבכור אתא לאחר זריקה כס"ד: (ה) ד"ה איסורא כו' בכולהו פי' הא דמרבה וכו' לכל חד וחד דבדבר חדש בבכורים עד שלא קרא ובתודה: (ו) בא"ד כדפי' הקונטרס בסמוך ומקדשים קלים נמי לא פריך כצ"ל ותיבת אבל נמחק: (ז) בא"ד חוץ לחומה לא צריך קרא שהרי כולן כצ"ל ותיבת לקי נמחק: (ח) בא"ד אין הכי נמי דהא דדרשינן לכולהו איצטריך לאוכל לפני וכו' ומחטאת ואשם דקתני חוץ לקלעים: (ט) בא"ד דמגופיה דקרא אתא דמאי:(י) בא"ד ועוד קשה דכיון דהא דמרבינן איסורין דבעלמא הוא דקאמר כדפי' קונטרס למה לי היפוך ליה דבכל חד וחד נכתוב קרא לאיסור כדפי' קונטרס לעיל כצ"ל וכ"ב פי' דליכא בכל חד עשה דתודה שמעינן מקרא ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל ובכור כתיב אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך גו' וכן בחטאת ואשם ושלה כדפרש"י בעמוד זה:

קרא יתירא הוא. הלי קרא דלא תוכל לאכול דקא מני ליה לכל חד וחד נדמו לאיסור כדפרים בגויה דמכדי כתיב לעיל מיניה והבאתם שמה וכולהו בהאי קרא כתיבי ליכתוב בתריה לא תוכל לאכלם בשעריך אם על מנת לאזהיר ולמ"ד שבכללות לא הוי כיון דאכתיב לא תוכל לאכול מכל מקום קשיות תחילת קשה שפיר לכן נראה לפרש בעלמא פירוש איסור חד וחד והיכי דמי לאו שבכללות כגון תורה אור

לא תוכל כי אם לנגי תם וכגון מכל דנדרים[א] אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב [ב]והבאת שמה ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם, מיהדר מפרש בהו רחמנא למה לי, אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד. [ג]נופא אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לרבי שמעון לוקה חמש[ד] ולילקי נמי משום [ה]זר לא יאכל כי קדש הם[ו] הני מילי היכא דלכהנים חזי נמי לא חזי ולילקי נמי משום [ז]ובשר בשדה טרפה לא תאכלו[ח] כיון שיצא בשר חוץ לכמיצתו נאסר? הני מילי היכא דבפנים נמי לא חזי ולילקי נמי כדר' אליעזר דאמר ר' אליעזר [ט]לא יאכל כי קדש (דלא) [י]יהא לכל חד וחד למילתיה כדלמרי' בעלמא" כל היכא דליכא למידלם דרשינן וגלו מוקמינן בלאוי יתירי דלא דמי להא דפריך פרק כל שעה (פסחים דף כה. וסם) ולמה לייחודי(ו) ולו בתיבי נפקי הוא דולמי טפי מיה לן לאוקומיה בתיבי שבמורה מלומר תהו לענין שלא חיסורין שבמורה לחייב מלקות בשלמא על השחת דמוקמי לאיסור חוץ לחומה בכל חד וחד ולמלקות בדבר חדש הוא דקלחי בכל חד וחד כלומר לגלויי לן דמלקות בכל חד וחד והשחת אינה בקרבן קמה לכל מה שבכור למד מחודה וחטאת משחיהן ועולה מלשמן הבאו לאיסור ולא למלקות דלא מהני לייחוד לגלויי לאיסור לחוץ לחומה דילפינן כולהו מקל וחומר למעשר למעשר לומר דמלקות נמי ליכא ולוקה חמש דקלחר רבא לאו חמש מלקות והכי קאמר בכוונית [כדפרש"י] ואם תאמר ומעשר גופיה תחלי הדר ופרט ביה יום יומר למעשר לריך על כרחך לכתוב בהדיא והא דקאמר (כ) לא תוכל לאוכלם משמרת בהדיא ולא כתיב אלא לא תוכל לאוכלם לא הייתי דורש דבר חדש דקאמר (כ) כהן ייחוד לומר מה לא זה נלמדנו מקל וחומר דמעשר שהרי אין לריכות דקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו ומיהו קשה למש"ה דל"ב היכי ילפינן כולהו לחיך מחודה לענין זריקה וכן (מ) בכור הא ליכא שום ייחור לריכות לשון והא כולהו נפקי בחדא מלת תוכל לאוכלם אלא ודאי לריך לומר דכיון דמוקמינן בקרא דלעיל והבאתם שמה וגו' כי הדר כתיב לא תוכל לאוכלם הכי כלילו נפקרנו כולם בהשוה ולא ישפיר נמיר חד מחבריה בקל וחומר כלילו נכתב בהדיא ומכל מקום לא קשה (נ) קושיא שפריך מעשר גופיה תחלי הדר לפרוט ביה דליכא למימר דתנב חיוך כתביה כדלמרינן (כ"ק דף סה:) פרשה שנאמרה ונכנית בשביל דבר חדש שנתחדש ועוד דע"כ ל"ל ליכא במעשר ולא כתוך לחומה מדפרים בחיוך ושייר במעשר דהא השתא לא תוכל לאוכלם לא קאי לעיקרא ול"ש מפרש לייחודי ולא לכל חד וחד דאלבי הייחור לגלויי לן דעל כל איסורין שאט שומעים בכולן מקלים ומחזירים הלמ שבכולן ים חיוב מלקות ולפי זה לוקה ה' דקאמר רבא לוקה ה' ממש וקשה דל"ב מאי פריך בסמוך ולילקי משום דר"ש וכו' ליפני דהא (ם) ר"ש לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו דהכי למרינן פרק כל שעה (פסחים דף מה:) ורבא קא מסיק מלקות ויש לומר דאל"ב דמלי לפשוטי הכי אלא מציי לדחויי מלקות מטעם ובשר בשדה טרפה כיון שיצא חוץ לא יהא לוקין עליו דהכי למרינן פרק כל שעה (פסחים דף מה:) ורבא קא מסיק מלקות ויש לומר דאל"ב דמלי לפשוטי הכי אלא מציי לדחויי מהא דתנן לקמן דלעיל דפריך מהא דתנן קדשים קלים חוץ לחומה (ע) ולילקי ליפני דמלקות חוץ לחומה מטעם ובשר בשדה טרפה כיון שיצא חוץ למחילתו נאסר ואומר ר"י דקים ליה להם"ם דטעמא דמחנייתן דמחייב (פ) חוץ לחומה לאו מהאי קרא דאם כן ליפני קדשי קדשים ולקדשים קלים והוי משמע דמכיון שיצאו חוץ לחומה נאסרו לפיכך אין מלקות מטעם שנאמר חוץ לחומה משמע שיש מלקות מטעם שנאמר החולנו עומד חוץ לחומה והייט מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ודלא כרבי שמעון בקרבן ולאחר חוץ לקלעים מיפוק לי מקרא דובשר בשדה טרפה וגו' וכן כרים בהמה המקבה (שם) דקאמר לפי שמיצו במעשר שאם יצא חוץ למחילה וחזר דמוכח מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך בשעריך הוא דלא תיכול הא יצאו חוץ לקלעים מוחרין וקשה דהא חטאת ואשם נמי כתיבי בהאי קרא ואפילו הכי יצאו וחזרו תמורין ופירש ריב"א דוודאי גבי חטאת ואשם הכי אמר קרא לא תוכל לאכול בשעריך (לעיל) כ"ש חוץ לקלעים לכל מעשר ובכורים למרינן בהאי פירקא דיש בזה לאו עד שיצאו פני הבית וקאמר לא תוכל [לאכול] בשעריך משמע בשעריך ודלא לא תיכול לכל שם חזרו ודלא מוקמינן: **ולילקי** משום זר לא יאכל קדש. רש"י פירש דלא גרסינן ליה משום דהוה בברורה כתיב ואף כי נמרי תנא תנא מתרומה אף"ה לא ניחא לסוף סוף ליתיה לעיל בשום פרוטה ויש (קמו) לכולה ורבא לא מני לעיל מכולה כזית לעיל שבכללות ול"ל דלא תכשכון לא יאכל כי קדש הם: **ולילקי** משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. וקשה לאחלי לא למרי' בשר בשדה שהרי כולל הוא כל הסרטן מחילה בין הוליח טובר ידו חוץ לחומה בין הוליח לחומה דמחי שנח מוקח לני תם דתחטאו בשר בשדה שבכללות ויל דלא תכשכון לאו שבכללות לעיל כגון שם לני תם שכולל ומבואר וכן כל שבקודם פסול דיולח וטמח ופסולין לחרים שהן בני שמות לכל הכח שכולל כל יולח לבד ושם יולח מדלא היח רק לחוי כבמה דלרכים לא תחייב ליה לאו שבכללות מדע דהא לאו דטובר בחם לא יאכל לא מלטרפה הטובר בחם לא יאכל כי קדש הם ואפילו הכי מחייב דקדשי קדשים ולא תחייב ליה לאו שבכללות כך נראה למש"ח. [וע' היפה תואר יומא לב: ד"ה לאו דבגילה וכו']:

כל

סב א מיי' פי"ח מהלי מעשה הקרבנות הל"י ח סמג לאוין סכו:

ובהאי ענינא שאר אזהרות האמורות בקדשים ובטהרות ובאיסורי מאכלות ושאר ענינים...

[פסחים כה:] חיבוב מלקות על החשש שלקי רבא נפשות על כרת שלקי זר שאכל מן הזבח לפני חבירו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קרא וכו' מקבל פיין וגו' כ"ה והשאר נמחק: (ב) ד"ה הכי גרסינן וכו' תנהו ענין לדבר אחר למיהוי לאו בתמני נפשיה בלבד בבכורים: (ג) ד"ה ס"ג ולילקי וכו' דמדכתיב כי: (ד) חוס' ד"ה (בדף הקודם) חיסור וכו' ים נומר דאיסורא דלאו לא: (ה) בא"ר עד שלא קרא עליהם וכן בכל חד וחד למילתיה: (ו) בא"ר ליחודי ליה לאו בתמי נפשיה הוא דאתה דודאי. ני"ב כלומר לגופיה וכ"ע מהם בפרק: (ז) בא"ר אבל בכח כל חד בתמי נפשיה מוקמינן. ני"ב כלומר לגופיה ולא לענין שאר חיסורין שבתורה: (ח) בא"ר ומסיק ממנה: (ט) בא"ר ובפחם לא נמנה: (י) בא"ר מהדר ומפרש: (כ) בא"ר בכל חד וחד מלקות נחזן לחומה מקרא יחילה תחית וכו' עיקר הלאו מקרא וכו' דילפינן לכולהו מקל וחומר ממעשר: (כ) בא"ר והא דקאמר לכתוב לא תוכל לאוכלם: (ל) בא"ר דודאי אין כאן יחור לומר מה לא זה נלמדנו כח לחיות מקל וחומר ממעשר שהרי אין: (מ) בא"ר תחודה לענין לגני זריקה וכן לענין שאר חיסורין שבתורה. (נ) בא"ר ליכא שום ייחור. (ס) בא"ר לא קשה הך קושיא דשריך מעשר גופיה תחלי הדר פרוט ביה וכו' ופ"ב ה"ל לגיבא במעשר: (ם) בא"ר ליפני דהא ד"ל לאו שבכללות וכו' מלקות ממש ול"ל דאמ"ל: (ע) בא"ר חוץ. לחומה דלקי לגני קדשי קדשים: (פ) בא"ר דמחייב מלקות חוץ לחומה לאו וכו' וקדשים קלים שיצאו חוץ לחומה וכו' משמע וכו' ולפילו חוץ: (צ) ד"ה ולילקי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו שבכללות הוא לחחייבן וכו' חוץ לקרש לחחו בין הוליח וכו' מחם לני:

הורה אור

*כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו: הני מילי היכא דקודם פסולו חזי, הכא דקודם פסולו נמי לא חזי נילקי נמי כאידך דר' אליעזר דתניא *רבי אליעזר אומר כל שהוא בבליל תהיה (א) ליתן לא תעשה על אכילתו: אין הכי נמי ורבא מהאי קרא קאמר אמר רב גידל אמר רב (סימן כוז"א) כהן שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה לוקה, מאי טעמא? דאמר קרא ואכלו אותם אשר כופר בהם: לאחר כפרה אין, לפני כפרה לא: לאו הבא מכלל עשה לאו הוא מתיב רבא *וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו" אותה תאכלו ואין בהמה אחרת תאכלו ואי כדקאמרת את זה לא תאכלו" למה לי? אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב גידל אמר רב זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור מאי טעמא דאמר קרא ואכלו אותם אשר כופר בהם כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וזר לא יאכל *קדש, וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם לא קרינן ביה וזר לא יאכל. אמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיא *בכורים הנחה מעכבת בהן, קריה אין מעכבת בהן ומי אמר ר' אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהן החג ירקבו מאי לאו משום דלא מצי למיקרי עליהן ואי ס"ד קריה אין מעכבת בהן אמאי ירקבו? כדרבי זירא *דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, ר' אחא בר יעקב מתני לה בדרבי אסי אמר רבי יוחנן וקשיא ליה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ומי אמר רבי יוחנן בכורים הנחה מעכבת בהן קריה אין מעכבת בהן והא בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן בכורים מאימתי מותרין לכהנים ואמר ליה הראוין לקריה משקרא עליהן, ושאין ראוין לקריה משראו פני הבית - קשיא קריה אקריה קשיא הנחה אהנחה? קריה אקריה לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן הנחה אהנחה נמי לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן מאי רבי יהודה דתניא ר' יהודה אומר [א] והנחתו" זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אומר והניחו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופה ומאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה: ר' אליעזר בן יעקב היא *דתניא ולקח הכהן הטנא מידך" ללמד על הבכורים שטעונין תנופה דברי רבי אליעזר בן יעקב מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב? אתיא *יד-יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך" *וכתיב ידיו תביאינה את אשי ה'" מה כאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד מניח כהן ידיו תחת ידי בעלים ומניף. אמר רבא בר אדא אמר ר' יצחק בכורים מאימתי

רש"י

בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו. דכתיב בנותר (ב) לא יאכל כי קדש הוא נתן טעם לדבר כי קדש הוא שנפסל וכמו כן כל הקדשים שנפסלו: ה"מ היכא דקודם פסולו חזי. כנותר: אותה תאכלו. [דכתיב] כל בהמה מפרסת פרסה וגו' אותה תאכלו ולא בהמה טמאה שאין סימנין הללו בהו אלמא לאו הבא מכלל עשה עשה: קרינא ביה וזר לא יאכל. דהוא סיפיה דהאי קרא וכל זר לא יאכל קדש לאו בקדשים משתעי אלא בתרומה כדכתיב ברישא דעניינא איש איש מזרע אהרן דבר השוה בזרעו של אהרן: בכורים לפני החג בני קרייה נינהו לאחר החג לאו בני קרייה נינהו דכתיב בתר קרייה ושמחת בכל הטוב מעצרת ועד החג שהוא זמן שמחת לקיטת פירות מביא וקורא מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא (בכורים פ"א משנה ו): הפריש לפני החג. חלה עליהן חובת קרייה ועבר עליהן החג שאינן ראוין עוד לקרייה ירקבו: כדרבי זירא. לעולם בראוין לקרייה לא מעכבא קרייה אבל באלו שעבר זמנן ואינן ראוין עוד לקרייה מעכבא קרייה כדרבי זירא: דאמר כל הראוי לבילה כו'. במסכת מנחות (דף קג:) תנן הרי עלי ששים ואחד עשרון מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחר דעד ששים יכולין ליבלל בכלי אחד אבל ששים ואחד קים להו לרבנן דאינן נבללין יפה והויגן בה וכי אינן נבללין מאי הוי והאנן תנן אם לא בלל כשר ומשני רבי זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כו': מתני לה. להא דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא כדרב אסי אמר רבי יוחנן דרב אסי אמרה משמיה דרבי יוחנן: הראוין לקרייה. מעצרת ועד החג: משיראו פני הבית. משיכנסו לעזרה והנחה לא מעכבא כלל: הא רבי יהודה. לרבי יהודה לא מעכבא הנחה דדריש והנחתו יתירא לתנופה ואין מקרא שטי בהנחה לעכב ולרבנן דלא דרשי ליה להכי מיבעי להו לשנות בהנחה לעכב: והנחתו זו תנופה. קרי ביה והנחתו לשון ולא נחם אלהים וגו' (שמות יג) שהוא מנחה אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד: מאן תנא דפליג עליה. למימר הנחה מעכבא: רבי אליעזר בן יעקב היא. דנפקא ליה תנופה מקרא אחרינא: מה להלן בעלים. דהוא בבעלים משתעי דכתיב יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו וסמיך ליה ידיו תביאינה: מאימתי

תוספות

כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן כו'. ואם תאמר אמאי לא משני מש"ה לא לקי דהוי לאו שבכללות דכולל פסול דיוצא וטמא ופסולין אחרים וי"ל דלפירוש הקונטרס דלעיל ניחא דפירש דלוקה דקאמר אינו רוצה לומר כ"א איסור בעלמא ומש"ה פריך נהי דמלקות לא הוי משום לאו שבכללות מ"מ איסורא מיהא איכא ולילקי דקאמר לאו דוקא* אבל לפירוש (ג) ר"י דלעיל קשה דפירש דלוקה דוקא קאמר כדפי' א"כ ולילקי דקאמר הכא דוקא קאמר ואמאי הלא הוי לאו שבכללות כדפי' ויש לומר דאין הכי נמי היה יכול לשנויי אבל עדיפא מיניה משני דלא *מיירי כלל *מזר שאכל חטאת לפני זריקה דפטור והא דאמר לעיל ר"ש (דף יז.) אם לאוכל חטאת לפני זריקה קל וחומר מתודה איסור בעלמא ולא מלקות: ואמר ליה הראוין לקריאה משקרא עליהן. ואז דוקא מותר ואי לא אסורים אלמא קריאה מעכבת: הנחה אהנחה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן דתניא רבי יהודה אומר כו'. ומדאוקי רבי יהודה והנחתו לתנופה (ד) ואם כן אין כאן שנוי כתוב לעכב בהנחה ומסתברא דלא מעכב וקשה הרי קריאה דלא שנה הכתוב לעכב ומעכב לרבי שמעון ומנא ליה לרבי יהודה דהנחה דלא שנה הכתוב לעכב דלא מעכב ומשי"ח תירץ דלא קשה דהא גם לר"ש לא היתה קריאה מעכבת אי לא משום דגלי קרא מלא תוכל לאכול בשעריך כדלעיל כך נראה למשי"ח: ומאן תנא דפליג אדרבי יהודה רבי אליעזר ברבי יעקב הוא דתניא וכו'. פירוש דאפיק תנופה מג"ש וא"כ והניחו והנחתו תרוייהו להנחה (ה) מעכבת וקשה דבפרק חרש* פרש"י בין והניחו בין והנחתו מיירי בתנופה ורא"ה דהתם מוכח דבעי ב' תנופות ומוכח מן והניחו והנחתו לכך פי' הר"ר אברהם בר יצחק דר"א בן יעקב ס"ל הכי דתרי קראי מיירי בתנופה ושתי תנופות הוו ולא מיירי כלל בהנחה (ו) דהנחה לא מעכבת והא [דקאמר] מאן דפליג עליה דר' יהודה הכי קאמר דמפיק ליה לתנופה מקרא אחרינא ורבנן דאית להו הנחה מעכבת היינו תנא קמא בר פלוגתיה דר' יהודה דמסכת בכורים פ"ג (משנה ו) דתניא עודהו בסל קורא והגדת היום עד שהוא גומר כל הפרשה כולה ואית ליה דליכא תנופה כלל ותרי קראי (ז) בהנחה מעכבת וקאמר ר' יהודה התם קורא עד ארמי אובד אבי וגו' הגיע לארמי מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידיו תחתיו ומניפו וקורא כל הפרשה כולה וגומרה ובמילתיה דר' יהודה יש לתמוה דבמתניתין מפיק תנופה מוהנחתו שכתוב אחר כל הקריאה ואם כן מגליה דמתחלת הקריאה הוא מניפו ומגליה לרבי יהודה דכהן היה מניף דבקרא והנחתו לא כתיב ביה כהן ובקרא קמא דכתיב ולקח הכהן הטנא לא כתיב בהן תנופה:

בכורים מאימתי חייבים עליהם. זר מיתה וכהן מלקות חוץ לחומה שמלותו בפנים בעזרה: יכול

נג א מיי' פי"ח מהל' פסולי מוקדשין הל' ג:
נד ב מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ח סמג לאוין שכו:

[ועי' תוס' יומא לו: ד"ה לאו וכו' ותוס' פסחים כד. ד"ה כא]

נה ג מיי' שם פי"ו הל' ו:

נו ד ה מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' יב:

רש"א שייריה כלל והכ"ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' בבליל תהיה לא האכל ליתן לא תעשה: (ב) רש"י ד"ה בא הכתוב וכו' דכתיב בנותר. נ"ב כפי' המלואים: (ג) תוס' ד"ה כל וכו' אבל לפירוש דלעיל קשה דפירשתי דלוקה דוקא קאמר כדפרש"י אם כן וכו' שבכללות כדפרש"י וי"ל דאין הכי נמי דהוה יכול: (ד) ד"ה הנחה וכו' לתנופה אם כן אין כאן כתוב שנוי בהנחה לעכב ומסתברא דלא: (ה) ד"ה ומאן וכו' להנחה דמעכבת וקשה דבספרי דהם פרשת כי תבא בין והניחו בין: (ו) בא"ד והנחה לא מעכבת והא דקאמר הכא מאן תנא דפליג עליה דר' יהודה הכי קאמר מאן תנא דמפיק ליה לתנופה: (ז) בא"ד והרי קראי והניחו והנחתו תרוייהו להנחה דמעכבת וקאמר ר' יהודה וכו' לא כתיב ביה תנופה:

[גם לא נמצא כלום רק כספרי וכן בפרש"י בחומש ועי' רש"א ומהר"ם]

הגהות הגר"א

[א] גמ' ר"א והניחו זו וכו' כשהוא אומר והנחתו הרי כו' מקיים והניחו זו תנופה כצ"ל (ועי' בטת אליהו פ"ג דבכורים):

[מנחות פח] [זבחים לג. ע"ש ל"ש] נזיר לח. ב"ב פא: קדושין נג: יבמות קה: סה: מנחות סא: קג: נדרים פב: סוכה מז: מנחות סא: [נ"ל חוץ לא יאכל כי קדש הם] ג"ז שם ג"ז שם קדושין לו: [סוטה] [נ"ל וכתיב התם]

שמות כט / דברים יד / דברים כו / ויקרא ז

נושא: אכילה מחטאת ואשם לפני זריקת דם על ידי: I כהן II זר
נושא: ביכורים: מה מעכב בהן: 1 - הנחה 2 - קריאה
נושא: ביכורים - מאימתי זר האוכלן חייב מיתה

מאימתי (א) (כו)חייבין עליהן משיראו פני הבית כמאן? כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים: שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם אמר רב ששת בכורים הנחה מעכבת בהן, קרייה אין מעכבת בהן, כמאן? כי האי תנא *דתניא רבי יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים: רבי ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה בירושלים ויאכלנו? ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר שני טעון הבאת מקום מה בכור אינו אלא בפני הבית אף מעשר אינו אלא בפני הבית, מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח בכורים יוכיחו, מה לבכורים שכן טעונים הנחה ת"ל °ואכלת [שם] לפני ה' אלהיך וגו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו אלא לפני הבית אף מעשר אינו אלא לפני הבית ואם איתא ליפרוך מה לבכורים שכן טעונין קרייה והנחה, א"ר אשי נהי דעיכובא ליכא מצוה מי ליכא, ולימא מצוה וליפרוך? אלא אמר רב אשי כיון (ג) דאיכא בכורי הגר דבעי למימר °אשר נשבע [ה'] לאבותינו ולא מצי אמר לא פסיקא ליה. וליהדר דינא ותיתי במה הצד? משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח. ומאי קסבר? אי קסבר *קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא אפי' בכור נמי אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא אפילו בכור נמי תבעי? אמר רבינא לעולם קסבר קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והבא בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים ומקשינן בשרו לדמו מה דמו במזבח אף בשרו במזבח, ומקיש מעשר לבכור, וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש? *מעשר דגן חולין הוא, הניחא

רש"י

מאימתי חייבין עליהן · מיתה זר האוכלן: שלשה דברים · זו אחת מהן וכולן שנויין בספרי (ג): יכול יעלה אדם כו' · קסבר קדושת הארץ לא בטלה וצריך להפריש מעשרות וקאמר יכול יעלנו ויאכלנו בירושלים בלא פדיון: ת"ל כו' · לפיכך טעון בית ולקמיה פריך מאי שנא בכור דפשיטא ליה ובמעשר מיבעי הורה אור ליה: מצוה מי ליכא · וכיון דמצוה איכא נפרוך נמי קרייה דמצוה: לא פסיקא ליה · ומיהו בישראל אפילו עיכובא איכא למימר: וניהדר דינא וניתי במה הצד · למה לי היקישא נימא בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שטעונין הבאת מקום ואינן נוהגין אלא בפני הבית: צד מזבח · זה למתן דמים וזה להנחה: ומאי קסבר · האי תנא דפשיטא ליה בכור טפי ממעשר: אי קסבר קדושה ראשונה · של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כי היכי דסבירא ליה בקדושת הארץ וקא מיבעיא ליה מי קרינא ביה השתא בלא חומה "לפני ה' אלהיך" או לא וקא פשיט מעשר מבכור: אפי' בכור נמי · יקרב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא סבירא ליה מקריבים אע"פ שאין בית כדאמרינן במגילה נקראת (דף י.): ה"ג ואי קסבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי · ואי קסבר קדושת הבית בטלה ומיבעיא ליה במעשר הואיל ואינו צריך לבית אי נמי מתאכיל בירושלים "לפני ה'" קרינא ביה אי לא, אפי' בכור נמי כי האי גוונא תיבעי ליה כגון בכור שנזרק דמו וחרב הבית ועדיין בשרו קיים מהו שיאכלוהו: אמר רבינא לעולם קסבר לא קדשה והכא · דקא פשיט ליה למעשר מבכור, בבכור שאינו צריך לבית דומיא דמעשר עסקינן והא דפשיטא ליה דלא מתאכיל משום דאיתקש בשרו לדמו דכתיב "ואת דמם תזרוק על המזבח וגו' ובשרם יהיה לך וגו'" ויליף מיניה בשעה שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את הבשר ולא משנהרס המזבח: וכי דבר הלמד בהיקש · מן הדם: חוזר ומלמד · על המעשר בהיקש הא קיימא לן בזבחים באיזהו מקומן (דף מט:) שאין למדין בקדשים למד מן הלמד: חולין הוא · ובחולין למדין למד מן הלמד: הגיהא

תוספות

יכול יעלה אדם מעשר (ד) בידו בזמן הזה · ויאכלנו בלא פדיון דקדושה (ירושלים) לא בטלה לענין מעשרות:

ולימא מצוה כו' · פירוש שכן טעונין קריאה למצוה קודם שיאכל בכורים ומעשר שני אוכלין אותו בלא שום *קריאה ומה שקורין למעשר בשנה שלישית היה ואז לא היה נוהג כלל מעשר שני:

מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח · ויש למפרך שכן אסורים לזרים כדפריך רבה לעיל* והא דאמר בברייתא בכורים יוכיחו צ"ל דמיירי בבכורים שהופרשו בפני חורבן הבית דאם הופרשו אחר הבית אינן קדושין כלל וחולין הן דתנן פרק שני* דבכורים יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בבכורים שהתרומה והמעשר אוסרין · ויש להם שיעור ונוהגין בכל הפירות בפני הבית ושלא בפני הבית ובכורים אינן אלא בשבעה מינין ובפני הבית:

אפילו בכור נמי · צ"ל דמיירי אם עשה מזבח וזרק דמו אליבא (ה) דקדושת בית לא בטלה דמקריבין אע"פ שאין בית דבלא מזבח פשיטא דבכור לא דהא בעי מתן דם ואימורים ואם תאמר לימא דבכור דברייתא דקאמר מה בכור וכו' מיירי היכא דלא עשה מזבח וי"ל דלהכא ודאי לא הוה מדמי בכור למעשר ולא דמי ליה מעשר:

ואי סבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי · כך גרסת רש"י דמוקי ליה בבכור שנשחט ונזרק דמו קודם חורבן דההוא הוי דומיא דמעשר כדפ"ה ואת"ת אי לא קדשה אם כן לא משכחת לה מעשר דקדושת הארץ בטלה וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות אבל קשה דאי לא קדשה קדושת הבית לעולם א"כ במות מותרות דהא בהא תליא כדמוכח במגילה (דף י.) ואם כן יביא מעשר שני ויהא נאכל בכל ערי ישראל כדאמרינן בזבחים (דף קיב:) באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל העיר וי"ל דמיירי שגדל לפני הבית שהוזקק להביאו למקום ובהכי ניחא נמי קושיא קמייתא ומסיק דלעולם לא קדשה כהאי גוונא אבל קשה לגירסא זו דאמרינן למסקנא דלא קדשה אם כן מאי מיבעי (ו) לעיל יכול יעלה פשיטא דלא יעלה בירושלים יותר משאר עיירות כיון דלא קדשה ותו גבי בכור נמי למה לי היקשא דבשרו לדמו תיפוק ליה (ז) דבלאו ההיקשא דהיכא דאכיל הוי להו כחוץ לחומה כיון דלא קדשה והוי ליה כאוכל קדשים בחוץ ועוד קשה דקאמר ולעולם דלא קדשה כו' ומקשינן בשרו לדמו משמע דאי אמר קדשה מתאכיל בכור בלא בית ולא הוי ממעטינן (ח) מהך היקשא וקשה דהא מוכח פרק קדשי קדשים (זבחים ס.) דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים ואמאי הא מוכח הכא היכי דקדשה דנאכל אפילו ליכא מזבח ושאני הכא דלא קדשה לכן צריך לומר דגרים לעיל ואי סבר לא קדשה מעשר נמי והכי פירושא אפילו מעשר נמי לא יהא מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון דלא הוי כלל לפני ה' אלהיך ואין לתמוה אי לא קדשה אם כן לא משכחת מעשר דקדושת הארץ בטלה דודאי קדושת בית לא קידשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות ולא תליא הא בהא אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בנוי וגרים לעולם קדושה קדשה ראשונה קדשה לעתיד לבא וטעמא דבכור לאו משום קדושת (ט) הארץ אלא משום דאתקש בשרו לדמו דבעינן שיהא המזבח קיים בשעת אכילת בשרו הלכך כל כמה דילפינן דבכור לא מתאכיל מעשר נמי לא מתאכיל בלא פדיון ואם תאמר ברייתא דאמרה בכורים יוכיחו מנלן דבכורים לא מתאכלי כשאין מזבח אם הונחו אצל מזבח וחרב דבעי למילף מעשר מינייהו ויש לומר דודאי הא דאמרינן בברייתא בכורים יוכיחו מיירי בבכורים שלא הובאו כלל בפני הבית עד לאחר חורבן ובודאי היה להש"ס להשיב דאם כן לא שייך כלל לדמות מעשר לבכורים אלו שהרי צריכים הנחה וצריכים לבית גם בשביל הנחה ולא בשביל אכילה לחוד ומעשר לא צריך לבית אלא בשביל אכילה לבד אלא דלא חייש ליה לפי שאינו נשאר במסקנא ומה שזקוק הש"ס להעמיד בבכור שנזרק דמו לפני הבית ואינו מעמידו כשהובא אחר הבית כמו בכורים משום דתנא מסיים קרא דהקיש הכתוב ואין נכון להעמיד בבכור שהוא אחרי הבית שלא דמי כלל למעשר דהא מחוסר מתן דם ואימורין כדפ"ל ולא שייך להקיש מעשר לבכור אלא דוקא כשאין הבכור צריך לבית אלא דוקא בשביל האכילה דלפני ה' והשתא הויא דומיא דמעשר דודאי במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבית אף על גב דלא נשאר במסקנא ובכור נמי שבתחלת הברייתא יכול היה להיות בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה דהא לא שייך כלל לדמות לו מעשר והיינו דמותיב שכן אין טעון מתן דמים:

ריש"א

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' א סמג עשין קלט:

רש"א קריאה והוידוי מעשר שני בשנה כו'

סח ב מיי' שם הל' ג:

סט ג מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' א סמג עשין קלו:

[דף יז: ולפנינו הגרסא רבא]

ע ד מיי' פ"א מהל' הרומות הל' ה ופ"ו מהל' ביה הבחירה הל' טו:

[מסנה ג]

[זבחים ס. פסחים כח. תוספתא סנהדרין פ"ג]

[חגיגה ג: הו"ן]

[זבחים נ ס:]

הגהות הב"ח

(א) גמרא מאימתי הייבין כצ"ל ואות מ' נמחק: (ב) שם דאיכא בכורי הגר ל"ב עיין בתוס' ר"ס השפינה דף פא ד"ה למעוטי אדמת נכרי: (ג) רש"י ד"ה שלשה וכו' בספרי נ"ב ונמשכת תמורה דף כ"א: (ד) תוס' ד"ה יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן: (ה) ד"ה אפילו וכו' אליבא דמ"ד דקדושת בית: (ו) ד"ה ואי וכו' מאי מיבעי ליה לעיל: (ז) בא"ד תיפוק ליה בלאו היקשא דכל היכא דאכיל הוי להו וכו' קשה דקאמר לעולם כצ"ל ואות ו' נמחק: (ח) בא"ד ולא הוי ממעטינן ליה מהך היקשא וכו' אין אוכלין קדשי קדשים וקדשים קלים: (ט) בא"ד וטעמא דבכור לאו משום קדושת הבית אלא:

רישא כמעשר שני טמא ונברת טמא · לו לו קתני דכחדא מייריהו נקי : **הוא** בפגים ומשקו מכחון מהו למר ליה כי ירחק ממך המקום ממך ממלוך · כך גירסת הקונטרס ו"ע ממך לחוליה כלומר ממך גופך והרי גופו בפגים וקשה על זה דלמ כן חדם שגופו בירושלים ופירות מעשר שני שלו בעזרה מ"מ לא יוכל לחללם כיון שגופו בירושלים וזה ליט דעד כאן לא מיכעיא ליה לרב פפא אלא דבדקיק קניא ולא (ו) קניא מודה ליכול לפדותם אפ"ג דגופו בפגים כיון שהפירות חון לירושלים והוא טהן טעם להא קניין בו לא אוכל שאתו לא בגופו בפגים ומשה ליכא למימר דכבקיה לקרא דממך דמשמע מגופך דליהו קא חיק ומוקמי לה בפגים היכא דלא שייך שם לא אוכל שאתו שהיו מחוסר מעשיה כזה שהוא על כתפיו ורב פפא מיכעיא ליה בקניא כך גרלה למפ"ח לכל על גירס' דממילוך קשה דממילוך טייט המשוי כדפיר"ם הקונטרס(ז)"גבי מעשר מכפגים וגופו מכחון וכיון שמשלו מכחון קניין כי ירחק ממלוך וע"ע דממלוך מגלה לנו דהגוף והמשוי כחד והוה ליה במקלת המשוי בפגים :

אמר רבי יוחנן מחימי מעשר שני חייבים עליו משילחה פני הבית · וקשה דכיון דקודם שילחה פני הבית הכי נמי דמוחר לחכלו חון ל"ב למה הוזקק לעולם לפדות מעשר שני ו"ע דוחלי ליכא לאו לחכל עשה ליכא לכחיב ולרם הכסף ביידך לכל בלא פדייה לא :

מיתיבי רבי יוסי לומר ט' ה"ה דמלי לאוקומי (ה) מחניחין דלוקין לעיל סיפא במעשר שני טהור דלכאל חון לחומה חלח ודלי מפני דעיילינה ופקיקה לכל הכא קניא מלי למימרא ובמחני' ליכא למפרך דלא קח "מהכי ליה למלקות : ג

בפגים קלטוהו מרוצות, (ח) **הוא** בפגים ומשאו בחוץ מהו ? **תנא** להו הוא **סבא** בדבי רבי שמעון בן יוחי "כי ירחק ממך המקום ממילואך . בעי **רבי** ינאי **נקיט** ליה בקניא מאי? תיקו. אמר **ר' אסי** אמר **ר' יוחנן** מעשר שני **מאימתי** חייבין עליו? משראה פני התומה מ"ט דאמר קרא "לפני ה' אלהיך **תאכלנו** (שנה בשנה) וכתיב "(כי) לא תוכל לאכול בשעריך" כל היכא דקרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" וכל היכא דלא קרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" לא קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" **מיתיבי** "רבי יוסי אומר **בזמן** שעלתה בידו תאנה של טבל תאנה זו תרומטה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לדרומה יהיא שנת מעשר שני ותא בירושלים-או-מעשר עני ותוא בגבולין, אכלה לוקה

הניחא למאן דאמר בתר למד אוזלינן, אלא למאן דאמר בתר מלמד אוזלינן מאי איכא למימר? **דם** ובשר חדא מילתא היא : **קדשים** וכו' : **תניא** חדא זימנא "מעשר שני בהקדש שלא נפדו": אמר רבי יוסי בר חנינא **סיפא** במעשר שני טהור וגברא טהור (ח) [ולקא אביל] **חץ** לחומה בישא במעשר שני טמא וגברא טמא וקא אביל ליה "לירושלים" כמ"ל **דמחייב** עליה משום טומאה? *ורתניא ר"ש **אומר** "לא בערתי ממנו בטמא" "בין שאני טמא וחוא טהור בין שאני טהור וחוא טמא **(והיכן מוזהר על אבילה אני יודע, טומאת הנוף** בהריא כתיב "נפש אשר תגע בו"ט ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים **ובמאה** עד הערב ולא יאכל מן הקדשים וגו' **אלא** טומאת **עצמן** מנין? *דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" ולהלן הוא אומר "בשעריך תאכלנו והטהור" ותניא דבי רבי ישמעאל "אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ואין חששין לקאמר רחמנא היאך (נ) טמא דשרי לך גבי (טהור החם) הכא לא תיכול **דבר** פדייה הוא? *דאמר ר"א **מנין** למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים: ת"ל "כי לא תוכל שאתו" ואין "שאת" אלא אכילה שנאמר "ויישא משאות מאת פניו". א"ר ביבי א"ר אסי **מנין** למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה? שנאמר "כי לא תוכל שאתו" האי מבעי ליה לכדרבי *אלעזר? א"ב לימא קרא "לא תוכל לאוכלו" מאי "שאתו", ואימא כולו להכי הוא דאתא? א"ב לימא קרא "לא תוכל ליטלו" מאי "שאתו" ש"מ תרתי. יתיב רב חנינא ורב חיישעיא (ג) (וקא מבעיא להו) אפיתחא דירושלים (מהו) פשיטא : הוא בחוץ ומשאו

סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי "כי ירחק ממך המקום ממילואך . בעי **רבי** ינאי **נקיט** ליה בקניא מאי? תיקו. אמר **ר' אסי** אמר **ר' יוחנן** מעשר שני **מאימתי** חייבין עליו? משראה פני התומה מ"ט דאמר קרא "לפני ה' אלהיך **תאכלנו** (שנה בשנה) וכתיב "(כי) לא תוכל לאכול בשעריך" כל היכא דקרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" וכל היכא דלא קרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" לא קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" **מיתיבי** "רבי יוסי אומר **בזמן** שעלתה בידו תאנה של טבל תאנה זו תרומטה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לדרומה יהיא שנת מעשר שני ותא בירושלים-או-מעשר עני ותוא בגבולין, אכלה לוקה

בפסיעה אחת · תמ"ג דכתיב "ירחק" דמשמע טובא ה"ל כי לא תוכל שאתו" לנטעתו ולהביאו לפנים מן התומה דהכתוב לא תלה הדבר בריחוק אלא בכגילה דכל זמן דאיכא למיעבד אכלי נגילה ואכלה לפנים אפילו בפסיעה אחת פוזה לחוכו : **לכדר' אלעזר** · למעשר שני שנטמא : **מאי שאתו** · שמע מינה לכדרב חסי : יחיב רב חנינא ורב חושעיא אפיתחא דירושלים וקא מיבעיא להו **ממלוך** · מלך ומשל על מלס חציב מלוחו, דלא חיימת 'ממך'-ממקלך דכל זמן שרחק מקלך יהא נפלה, אלא כי ירחק ממלוך פלה, אבל בפסיעה אחת בפנים לא ירחק המקום ממלוך ושוב לא חפלה אלא אכלכה שם : **בעי רב פפא** · הוא מבפנים וקניט מאי בקניא אחרון מבחון : **מהו** · כיון דלאו ממש על כחיפ הוא אלא מלוחו והרי הוא כמוטל לאדן ונפלה לו דלמא כיון דנקיט ליה, מאי קניא כיה חיקו כן גרלה בעיני רבי ועיקר : **מצילתה פני התומה** · "ואון לחומה דמחני' הייט דעיילינה ופקיקה : **דלא קניא ליה** לפני ה' אלהיך · דלא הכיפו לפנים : **כהן שעלתה בידו תאנה של טבל** ואמר חאנה זו חרומתה בעוקצה · בלר זכה : **מעשר בחצון בלפונה** · בלר לפון אלא והוא לוחזה כנגד מזרח וכן מעשר שני בדרומה : **תרומה בעוקציה בן'** · דכבי לחיים חיהא ביכין ולכלך בעיגן סיום והלי דחנן (דמלי פ"ו מ"ד) שני לוגין שחי עחיד להפריש הרי הן תרומה במקומן פליג חהא דלא בעי רחיצת חיהא חייבין ביכין : **והיא שנת מעשר שני** · ולוחה שנה שיה שרלוי ליכן כה מעשר שני : **והוא בירושלים** · כשקרא שמות הלנו על חוחה חחלה : **מעשר עני בגבולין** · לו חיהא שנת מעשר שיחים ואמר מעשר עני בדרומה ולא אמר מעשר שני והוא חפי' בגבולין : לוקה

הניחא למאן דאמר בתר למד אוזלינן, אלא למאן דאמר בתר מלמד אוזלינן מאי איכא למימר? דם ובשר חדא מילתא היא : קדשים וכו' : תניא חדא זימנא "מעשר שני בהקדש שלא נפדו": אמר רבי יוסי בר חנינא סיפא במעשר שני טהור וגברא טהור (ח) [ולקא אביל] חץ לחומה בישא במעשר שני טמא וגברא טמא וקא אביל ליה "לירושלים" כמ"ל דמחייב עליה משום טומאה? *ורתניא ר"ש אומר "לא בערתי ממנו בטמא" "בין שאני טמא וחוא טהור בין שאני טהור וחוא טמא (והיכן מוזהר על אבילה אני יודע, טומאת הנוף בהריא כתיב "נפש אשר תגע בו"ט ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ובמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים וגו' אלא טומאת עצמן מנין? *דכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" ולהלן הוא אומר "בשעריך תאכלנו והטהור" ותניא דבי רבי ישמעאל "אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ואין חששין לקאמר רחמנא היאך (נ) טמא דשרי לך גבי (טהור החם) הכא לא תיכול **דבר** פדייה הוא? *דאמר ר"א **מנין** למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים: ת"ל "כי לא תוכל שאתו" ואין "שאת" אלא אכילה שנאמר "ויישא משאות מאת פניו". א"ר ביבי א"ר אסי **מנין** למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה? שנאמר "כי לא תוכל שאתו" האי מבעי ליה לכדרבי *אלעזר? א"ב לימא קרא "לא תוכל לאוכלו" מאי "שאתו", ואימא כולו להכי הוא דאתא? א"ב לימא קרא "לא תוכל ליטלו" מאי "שאתו" ש"מ תרתי. יתיב רב חנינא ורב חיישעיא (ג) (וקא מבעיא להו) אפיתחא דירושלים (מהו) פשיטא : הוא בחוץ ומשאו

בפגים קלטוהו מרוצות, (ח) הוא בפגים ומשאו בחוץ מהו ? תנא להו הוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי "כי ירחק ממך המקום ממילואך . בעי רבי ינאי נקיט ליה בקניא מאי? תיקו. אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן מעשר שני מאימתי חייבין עליו? משראה פני התומה מ"ט דאמר קרא "לפני ה' אלהיך תאכלנו (שנה בשנה) וכתיב "(כי) לא תוכל לאכול בשעריך" כל היכא דקרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" וכל היכא דלא קרינן ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" לא קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך" מיתיבי "רבי יוסי אומר בזמן שעלתה בידו תאנה של טבל תאנה זו תרומטה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לדרומה יהיא שנת מעשר שני ותא בירושלים-או-מעשר עני ותוא בגבולין, אכלה לוקה

בפסיעה אחת · תמ"ג דכתיב "ירחק" דמשמע טובא ה"ל כי לא תוכל שאתו" לנטעתו ולהביאו לפנים מן התומה דהכתוב לא תלה הדבר בריחוק אלא בכגילה דכל זמן דאיכא למיעבד אכלי נגילה ואכלה לפנים אפילו בפסיעה אחת פוזה לחוכו : לכדר' אלעזר · למעשר שני שנטמא : מאי שאתו · שמע מינה לכדרב חסי : יחיב רב חנינא ורב חושעיא אפיתחא דירושלים וקא מיבעיא להו ממלוך · מלך ומשל על מלס חציב מלוחו, דלא חיימת 'ממך'-ממקלך דכל זמן שרחק מקלך יהא נפלה, אלא כי ירחק ממלוך פלה, אבל בפסיעה אחת בפנים לא ירחק המקום ממלוך ושוב לא חפלה אלא אכלכה שם : בעי רב פפא · הוא מבפנים וקניט מאי בקניא אחרון מבחון : מהו · כיון דלאו ממש על כחיפ הוא אלא מלוחו והרי הוא כמוטל לאדן ונפלה לו דלמא כיון דנקיט ליה, מאי קניא כיה חיקו כן גרלה בעיני רבי ועיקר : מצילתה פני התומה · "ואון לחומה דמחני' הייט דעיילינה ופקיקה : דלא קניא ליה לפני ה' אלהיך · דלא הכיפו לפנים : כהן שעלתה בידו תאנה של טבל ואמר חאנה זו חרומתה בעוקצה · בלר זכה : מעשר בחצון בלפונה · בלר לפון אלא והוא לוחזה כנגד מזרח וכן מעשר שני בדרומה : תרומה בעוקציה בן' · דכבי לחיים חיהא ביכין ולכלך בעיגן סיום והלי דחנן (דמלי פ"ו מ"ד) שני לוגין שחי עחיד להפריש הרי הן תרומה במקומן פליג חהא דלא בעי רחיצת חיהא חייבין ביכין : והיא שנת מעשר שני · ולוחה שנה שיה שרלוי ליכן כה מעשר שני : והוא בירושלים · כשקרא שמות הלנו על חוחה חחלה : מעשר עני בגבולין · לו חיהא שנת מעשר שיחים ואמר מעשר עני בדרומה ולא אמר מעשר שני והוא חפי' בגבולין : לוקה

(ו) נמרא וקא מכיל ליה מון למומה : (ב) שם מחמ דבבלי לך (גבי מטור כחב) מת"מ ע"ב ס"ח גבי כלור : (ג) שם רב חנינא וכן בוסבוקיא (וקא מיבעי לבו מפיחמה) דירושלים מבו פסיעה) ת"מ ובי"ב בוסבוקיא ס ס ס ח ח דירושלים וקא מיבעי לבו פסיעה בוא כו' (ד) רש"י ד"ה ע"ב ובוכן וכו' ביבמות במעשר שני מדכתיב : (ה) ד"ה מיני יוחנ כך הוא לשן וכו' סיכן מוכח על כך בגמרא לומר וכו' ולא יאכל (ו) חום' ד"ה הוא בפגים וכו' ולי לא נקט קניא מודה וכו' כיון ד[פ]פירות מון לירושלים וקא עשה מוחם לירושלים דכל קניין בו לא מוכל : (ז) בא"ד קשה דממילוך מייט בחמני בחמני כדפי' הקונטרס וביון שחשלו מכחון קניין ביה כי ירחק ממילוך ומשלו מכפגים ובוגמו דלמח לא מיבעי ליה דכבקה נוסף פעם ליה דקניין ביה [כי ירחק] ד"ה"ל ד"ח"כ כ"ם בקיק דקניין ביה כי ירחק ומחי קא מיבעי ליה לרב פפא : (ח) ד"ה מיחיבי וכו' לאוקומי ממחניחין וכו' ולא לחמחני' ודלי מבני וכו' ולמחניחין ליכא למימרא דכבי קא מני לבו למלקות .

לוקה אחת. דלמא הוליאה מידי עבד בקריאת שם זה ולקיבל מעבר לתחום הכובל לתרומת מעבר וקעבר תלתא דכובל לבל תיסור תרומה דקבל ליכא דהא כהן הוא ונהי (נ) לר' הוה לחמר תרומת מעבר בתמצעיתה הוי מני לבל כולה ולא לקי מידי דהוה תרומת מעבר לכהן והוא כהן ולמעבר לתחום הורה אור ולמעבל שני לא לקי דהא לקי לזריס שרי: הכי גרסינן טעמא למעבר שני בירושלים ומעבר עני בגבולין הא מעבר שני בגבולין לוקה שם: דעיילי. לירושלים וקרא עליה שם והדר לפקיה תון לחזל מעבר שני

[מנחות סה. קדושין נמ: כ"ב קכב: תולין קל: בכורות יח.] [ב"ל והתנן]

פני החומה הלכך לוקה שם: לי הכי מאי למימרא. דכשלמא לי למימרא מעבר שני בגבולין לוקה שם ט"ג דלא חזל פני החומה לשמועינן טוכא דחייבין עלין ט"ש שלא רלה פני חומה ולוקין דילמא מקום דיוקא דילה הא בגבולין אלא לי למימרא דלעייליה ולפקיה מאי למימרא לא היא לילקריכא ולאו דיוקא דילה דהא פשיטא דלפילו כהן לוקה על הטבל וזר על התרומה ועל מעבר שני תון לחומה: דעיילה בטיבלא. להניח תלמה בירושלים דקלטוהו מחיצות למעבר שני בעזיד ליחרם ממנה: וקסבר מחצה שלא הוכמו כמי שהוכמו דמיין. ודמי כמאן דעייל מעבר שני בעזיה להוה ליה רלה פני החומה ולכך כי לפקה לוקה עליו וכגון דלפקה כמי בטיבלה: שנגמרה מלאכתן. למעבר כדמפרש בזרעים (מעשרות פ"ג מ"ה) מלימתי גמר מלאכתן למעבר כחיטין מעימרו הכרי כדלעיל מעבר שני: שיפדה. מעבר שני. עדיין יש לו פדייה דכיון דלא נגמרה מלאכתן לא לחמרינן כמי שהוכמו דמיין ולהה פני החומה ולאו לפדייה: יחזיר מעבר שני ויאכל בירושלים. דקסבר בית שמאי כמי שהוכמו דמיין: יפדה ויאכל בכל מקום. מדמתני רבי יוסי מליבא דבית הלל שיפדה ס"מ דהכי סבירא ליה דבית שמאי במקום בית הלל חיכה מעבר ומדקתמר יפדה ס"מ דמשמע שלא הוכמו לאו כמי שהוכמו דמיין ולא רלה פני החומה ויש לו פדייה ולא ס"ד כו': רבינא אמר. הא דלייקינן לעיל הא בגבולין לוקה שלם וקא בעים מאי למימרא ליעטריך כגון דקלטו ליה בקניא וקא משמע לן דכמאן דלהה פני החומה דמי ולוקה פני החומה דמי

[נזירים סה. קדושין נמ: כ"ב קכב: תולין קל: בכורות יח.] [ב"ל והתנן] [מ"ש ס"ג מ"ו]

[סנהדרין קיג. ע"ש כ"מ נג: ע"ש]

[ב"ל יט:]

[בכורות כ: [ע"ש הוס' ד"ה מיני]

[מיר מ:]

[קדושין לו.]

[יבמות ה. ובכ"מ]

מתני' הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו [ו] והשורט שריטה אחת על המת חייב. שרט שריטה (נ) אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת. על הראש שתים: אחת מבאן ואחת מבאן. על הזקן שתים מבאן ומבאן ואחת מלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב: גמ' תנו רבנן לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע ויקרא בל וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר "קרחה" לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשו" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למה יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש תלמוד לומר "בראשו" לרבות לכל הראש ואין לי אלא בבהנים שריבה בהן הכתוב מצות ישראל מנין? נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן "קרחה" מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' וה' קריחות ה"ד? אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא

[ב"ל כן שמפקי וגיכסה כ"ש וכ"ש הוא וגו' וכ"ש יש לו כאן גמנוס]

שנגמרה מלאכתן לוקה. מדנקט והיה שנגמ מעבר שני והוא בירושלים שמע מינה דאילו היה בגבולין לוקה שלם: אמר רבינא. הא דלייקינן לעיל הא בגבולין לוקה שלם וקא בעים מאי למימרא ליעטריך כגון דקלטוהו בקניא וקא משמע לן דכמאן דלהה פני החומה דמי ולוקה פני החומה דמי והוי לאו פני הבית:

רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא. הא דאמר בגבולין לוקה שלם מיירי כשהוחים עומד "בין הקנים ונקיט ליה לקנה מבחון ומשמעינן לאוקה דבכך קרים ליה לחייב פני הבית ולוקה כשאוכלו במקומו דעדיין ליט בפנים לגמרי: (ה) ובפשוט בעיא דרב פפא:

לחייב על כל קרחה וקרחה. היכי דמי לילימא כזה לאחר זה ובאמצע התראות פשיטא לילא בבת אחת ובאחד התראה. זו גילסת הספרים והקונטרס לא גרים בבת אחת לילא באחד התראה וכן פי' לעולם בזה לאחר זה ואמאי לייט טעמא משום דלאו בבת אחת בכל קרחה קרחה מקי ליט ליחב בבת אחת ובאחד התראה ומיירי שעשה שיעור ה' קרחות והוא הדין דכזה לאחר זה נמי ליה יכול להקשות לילא היכי קאמר לילימא נם בבת אחת ובאחד התראה:

לא

לוקה אחת. שאכלה לוקה שתים שאילו בתחלה אכלה אינו לוקה אלא אחת. טעמא דאיתיה בירושלים הא בגבולין לוקה שלש (ו) דאמ"ג דלאו רואה פני חומה דעיילי ואפקי אי הכי מאי למימרא? הבא במאי עסקינן בגון דעיילינהו בטיבלייהו *וקסבר *מחנות שלא הוכמו כמי שהוכמו דמיין וסב"ר יוסי מחנות שלא הוכמו כמי שהוכמו דמי

*והתניא דבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי יוסי *לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על פירות שלא נגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שבית שמאי אומרים יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים ובי"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ואי סלקא דעתך מחנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, הא קלטוהו מחיצות? *אמר *רבה מחיצה לאבול: דאורייתא, מחיצה לקלוט: דרבנן וכי גזור רבנן כי איתיה בעיניה, בטבליה לא גזור רבנן רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא, וחפשוט *בעיא דרב פפא:

מתני' הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו [ו] והשורט שריטה אחת על המת חייב. שרט שריטה (נ) אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת. *על הראש שתים: אחת מבאן ואחת מבאן. *על הזקן שתים מבאן ומבאן ואחת מלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. *ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב: גמ' תנו רבנן *לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר "קרחה" לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשו" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למה יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש תלמוד לומר "בראשו" לרבות לכל הראש ואין לי אלא *בבהנים שריבה בהן הכתוב מצות ישראל מנין? נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן "קרחה" מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים, ומה להלן על מת *אף כאן על מת הני ד' וה' קריחות ה"ד? אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא

[מנחות כה. ע"ש]

[ב"ל והתנן]

[ב"ל יט:]

[סנהדרין קיג. ע"ש כ"מ נג: ע"ש]

[בכורות כ: [ע"ש הוס' ד"ה מיני]

[מיר מ:]

[קדושין לו.]

[יבמות ה. ובכ"מ]

[ב"ל כן שמפקי וגיכסה כ"ש וכ"ש הוא וגו' וכ"ש יש לו כאן גמנוס]

לא נגבולין לוקה. מדנקט והיה שנגמ מעבר שני והוא בירושלים שמע מינה דאילו היה בגבולין לוקה שלם: אמר רבינא. הא דלייקינן לעיל הא בגבולין לוקה שלם וקא בעים מאי למימרא ליעטריך כגון דקלטוהו בקניא וקא משמע לן דכמאן דלהה פני החומה דמי ולוקה פני החומה דמי והוי לאו פני הבית:

רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא. הא דאמר בגבולין לוקה שלם מיירי כשהוחים עומד בין הקנים ונקיט ליה לקנה מבחון ומשמעינן לאוקה דבכך קרים ליה לחייב פני הבית ולוקה כשאוכלו במקומו דעדיין ליט בפנים לגמרי: (ה) ובפשוט בעיא דרב פפא:

לחייב על כל קרחה וקרחה. היכי דמי לילימא כזה לאחר זה ובאמצע התראות פשיטא לילא בבת אחת ובאחד התראה. זו גילסת הספרים והקונטרס לא גרים בבת אחת לילא באחד התראה וכן פי' לעולם בזה לאחר זה ואמאי לייט טעמא משום דלאו בבת אחת בכל קרחה קרחה מקי ליט ליחב בבת אחת ובאחד התראה ומיירי שעשה שיעור ה' קרחות והוא הדין דכזה לאחר זה נמי ליה יכול להקשות לילא היכי קאמר לילימא נם בבת אחת ובאחד התראה:

לא

מתני' הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו [ו] והשורט שריטה אחת על המת חייב. שרט שריטה (נ) אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת. *על הראש שתים: אחת מבאן ואחת מבאן. *על הזקן שתים מבאן ומבאן ואחת מלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. *ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב: גמ' תנו רבנן *לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר "קרחה" לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשו" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למה יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש תלמוד לומר "בראשו" לרבות לכל הראש ואין לי אלא *בבהנים שריבה בהן הכתוב מצות ישראל מנין? נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן "קרחה" מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש בבין העינים, ומה להלן על מת *אף כאן על מת הני ד' וה' קריחות ה"ד? אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא

[מנחות כה. ע"ש]

[ב"ל והתנן]

[ב"ל יט:]

[סנהדרין קיג. ע"ש כ"מ נג: ע"ש]

[בכורות כ: [ע"ש הוס' ד"ה מיני]

[מיר מ:]

[קדושין לו.]

[יבמות ה. ובכ"מ]

[ב"ל כן שמפקי וגיכסה כ"ש וכ"ש הוא וגו' וכ"ש יש לו כאן גמנוס]

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ט סמג לאוין סב :

פט ב מיי' פ"ה מהל' נזירות הל' י סמג לאוין רמ :

צ ג מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' טו סמג לאוין סב :

צא ד מיי' שם טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף ט :

צב ה ו מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף א :

[עי' בהג"ה]

צג ז מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ו סמג לאוין ס טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו :

צד ח מיי' שם הל' א סמג לאוין נז טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף א :

צה ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

צו י מיי' שם סמג לאוין סב טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ד :

צז כ מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סי' קפ סעיף ח :

תת נושא
שיעור קרחה

נושא
המקיף פאת ראשו

תת נושא
ב' הסברים להסביר הא דקתני דגם הניקף לוקה

נושא
המשרט שריטה אחת על ה' מתים

מסורת הש"ס

קדושין עז: נזיר מב. חולין פב: [נזיר לח.]

[נ"ק פו.]

[גי' הרי"ף ר"א בן שמעון]

שבת צד:

[בס' תוספתא דשבת פי"ט]

[סנהדרין סה:]

[לעיל ד: וש"נ]

תורה אור

אלא בחדא התראה, מי מחייב והתנן *נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת! לא צריכא דסך חמש אצבעותיו *נשא ואותבינהו בבת אחת דהויא ליה התראה לכל חדא וחדא. וכמה שיעור קרחה? רב הונא אומר כדי שיראה מראשו. רבי יוחנן אומר משום ר"א *ברבי שמעון כגרים (*כתנאי כמה שיעור קרחה (וא"ח כגרים) אחרים אומרים כדי שיראה מראשו. אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי חד אומר כגרים וחד אומר כדי שיראה מראשו וחד אומר כשתי שערות ואיכא דמפיק שתי שערות ומעייל בכעדשה וסימנך *בהרת כגרים ומחיה בכעדשה. *תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג? אמר רב יהודה שתים והתניא לקרחה שתים! אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי *הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת, ומודים חכמים לרבי אליעזר *במלקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת שהוא חייב *ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנאמר °לא ילבש גבר שמלת אשה: והמקיף פאת ראשו וכו': ת"ר פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו? *זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו תני תנא קמיה דרב חסדא °אחד המקיף ואחד הניקף לוקה *אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי? דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר במסייע ודברי הכל: והמשחית פאת זקנו: ת"ר פאת זקנו סוף זקנו ואיזהו סוף זקנו? שבולת זקנו: והמשרט שריטה אחת וכו': ת"ר °ושרט יכול אפילו שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים? ת"ל °לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד, ומנין למשרט חמש שריטות על מת אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת? ת"ל ושרט לחייב על כל שריטה ושריטה רבי יוסי אומר מנין למשרט שריטה אחת על ה' מתים שהוא חייב על כל (ג) אחת ואחת ת"ל לנפש לחייב על כל נפש ונפש והא אפיקתיה לביתו שנפל ולספינתו שטבעה בים? קסבר

רש"י

ה"ג אלא בחדא התראה · ולא גרסינן בבת אחת אלא דאתרו ביה חדא התראה ואתא איהו וקרח בזה אחר זה מי מיחייב והתנן כו' אינו חייב אלא אחת הואיל ולא אתרו בו אלא חדא התראה ואע"ג דשתייתו בזה אחר זה היא דשתייה בבת אחת כל היום ליכא: אל תשתה אל תשתה · מתרין בו לכל שתיה ושתיה: נשא · פירוש סם שמשיר את השיער והסך ממנו אינו צומח שיער בגופו: ואותבינהו בבת אחת · בה' מקומות דהוו להו ה' קריחות ובחדא התראה דכיון דבבת אחת קא עביד מאי חזית דחיילא התראה אהאי אצבע טפי מהאי והתראת ספק לא מיחשבא התראה הלכך אכולהו אצבעות פליג ומנחא ולאלתר מתברר לו אם חושש להתראתו או לא: שיראה מראשו · שיראה מכשר הראש ערום: אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי · איכא דמפיק שתי שערות ומעייל כעדשה: וסימנך · דלא תימא מפיק כגרים ומעייל כעדשה משנה זו בהרת כגרים ומחיה כעדשה דהכא נמי בשיעורי קרחה איכא כגרים וכעדשה ומהשתא ידעינן דלא אפיקנא אלא שתי שערות דיראה מראשו לא הוו צריכים לאפוקי דשוה הוא לדברי כולם דאין זה שיעור קבוע: הכי גרסינן תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת ולא גרסינן הניא: פי הזוג · אוזן של מספריים: אימא וכן לקרחה שתים: ולפרושי אתא: במלקט · שערות לבנות מתוך שחורות דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערותיו שחורות כדי שלא יראה זקן אמרינן דכשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה חשובה היא לו וחייב משום גוזז כיון דחייש לגזיזה זו. שחורות מתוך לבנות לא גרסינן: אף בחול אסור · שמתנאה עצמו בעדי אשה: ואיזהו סוף ראשו · באיזה ענין יהא מקיף סוף הראש שיהא חייב בכל הקיפו: המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו · אחורי אזנו אין שיער כלום וכן במצחו אין שיער כלום אבל בצדעיו באמצע יש שיער ואם הוא משוה ונוטל כל השיער שבצדעיו למדת אחורי אזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש: דאכיל תמרי בארבילא · האוכל תמרים בכברה יהא לוקה בתמיה כלומר ניקף מה פשע שהוא לוקה לאו שאין בו מעשה הוי ולא לילקי: דאמר לך מני · השואל לך כמאן קאמרת ניקף לוקה אימא ליה ר' יהודה היא דאמר לעיל (דף: טו.) לאו שאין בו מעשה לוקין והיינו לאו שאין בו מעשה דניקף הוא דקא עבר אלאו דלא תקיפו דמשמעינן לקרא הכי לא תקיפו לא ת"כ מדאפקיה בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאתרי קא מזהר רחמנא ניקף ומקיף: רבא אמר · לא לריכא לאוקמי כר' יהודה כך

תוספות

לא צריכא שסך ה' אלבעותיו נשא · ותימה אכתי מאי תירך כיון דליכא אלא חדא התראה אמאי מחייב ה' ואי משום דעשה בבת אחת מה בכך כיון דחד לאו איכא וכי אדם אוכל ב' זיתי חלב בבת אחת ובחדא התראה מי מחייב שתי מלקיות משום דהויא ליה התראה אכל חדא וחדא ויש לומר דשאני הכא דגלי קרא (ג) אכל קרחה וקרחה דקרחות מחולקות כגון גופים מוחלקין מיהו קשה למה הוצרך לפרש בקרחה דעל ידי נשא לוקמי (ד) בקרחה בידו שיעור ה' קרחות בבת אחת ומ"מ לא קשה מהא דנזיר שותה כו' דשאני הכא דגלי קרא דקרחות מחולקות כמו גופים מוחלקין ויש לומר דלא מתוקמא ליה בקרחה וקרח בידו בבת אחת משום דקרח בידו קרחה במקום אחד והכל אחד בלי הפסק שיעור בינתים וכה"ג חשיב הכל קרחה אחת ואין כאן על כל קרחה וקרחה להכי מוקי לה בה' אלבעותיו בנשא ואותביגהו בבת אחת ופי' בה' מקומות רחוקים קצת זה מזה שיש הפסק שיעור בין קרחה לקרחה וקרינן ביה על כל קרחה וקרחה ואם תאמר סוף סוף לוקמה אפילו בזה אחר זה ובחמשה מקומות רחוקים קצת כדפי' ומיתוקם שפיר גם בקורח ותולש בידו בלא נשא ובחדא התראה משום דגלי קרא דקרחות מחולקות ומתוך פי' הקונט' משמע דה"נ לא היה מחייב כי אם הקרחה קמייתא שהיתה בידו בתוך כדי דיבור להתראה דהאיך קרחות לא מיחייב משום דאינם בתוך כדי דיבור להתראה ומאי למימר איסתלק וקשה כיון דהתחיל לעבור תוך כדי דיבור להתראה לא מאי למימר איסתלק כדמוכח פרק י' יוחסין (קדושין דף עז: ושם) גבי י"ה אלמנות בזה אחר זה דמחייב אכל חדא וחדא ואפי' בחד התראה משום דגופים מוחלקים אע"ג דליכא בתוך כדי דבור אלא בקמייתא בקמייתא לכך נראה דאין הכי נמי הוה מצי לאוקומי בזה אחר זה כדפי' אלא נקט בבת אחת לרבותא דאפילו בבת' דהוה קשה ליה מיחייב ומתוקמא שפיר כך פירוש בשיטה ומיהו (ה) ניחא לפירוש דגרסינן בבת אחת וכו' אבל לגירסא ראשונה דגרס אלא בחדא התראה פירוש ומשום קרחה זה אחר זה מאי איכא למימר וי"ל דמ"מ קאמר בבת אחת לרבותא טפי דאפי' בבת אחת משכחת לה בחמשה מקומות מוחלקין בהפסק שיעור כגון דסך אלבעותיו בנשא וכל שכן בזה אחר זה דמיתוקמא בה' מקומות אפי' בקורח בידו :

במלקט *(שחורות מתוך לבנות) שהוא חייב · פרש"י דאתא דוקא כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:

דשמעינן לקרא הכי לא תקיפו לא תניקפו לא ת"ל מדאפקיה בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאתרי קא מזהר רחמנא ניקף ומקיף: רבא אמר · לא לריכא לאוקמי כר' יהודה כך על

ברייתא דהכי תנא קמיה דרב חסדא דקיימא במקיף את עצמו וקמ"ל דחייב תרתי משום מקיף ומשום ניקף דסד"א לא לילקי אלא חדא קמ"ל: ודברי הכל · דלא צריך לאוקמי כר' יהודה היא: במסייע · מזמין השערות למקיף: שיבולת זקן · סולהו חמש פאות דקא חשיב במתניתין בכלל שיבולת הס: ת"ל ושרט · דמלי לנכתב לנפש לא תתנו בבשרכם ושרט לא ת"ל אלא לשון אחר ת"ל ושרט לחייב לשרט מחבריה דוי"ו: ר' יוסי אומר כו' · ר' יוסי מוסיף חובה: הא אפיקתיה לביתו שנפל · והא ודאי ר' יוסי לא פליג בהכי דהיכך יהא מוליא הפסוק מידי פשוטו :

הגהות הב"ח

(א) גמרא כתנאי כמה שיעור קרחה דבר"א אומר כגרים אחרים אומרים:

(ב) שם על כל אחד ואחד ת"ל לנפש:

(ג) תוס' ד"ה לא לריכא וכו' דגלי קרא דחייב אכל קרחה וקרחה דקרחות מחולקות כמו גופים מוחלקין: (ד) בא"ד לוקמי בקורח בידו וכו' וי"ל דלא מיתוקמא ליה בקורח בידו שיעור ה' קרחות בבת אחת משום דקורח בידו קרחה במקום אחד והכל בבת אחת ביחד בלי הפסק שיעור בינתים כה"ג כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) בא"ד ומיהו הא ניחא למאי דגרסינן בבת אחת:

[נ"ל לבנות מתוך שחורות]

מסורת השס

עין משפט נר מצוה

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה חתך היא. דתניא בן בין בכלי וכתיב בגדידה"למה זה מתגודדו ולא מצינו קלחה"וגו': המשרט בכלי חייב. היא ולאי פציעה לכולי עלמא דעיקר גדידה משמע בכלי ועיקר שריטה משמע ביד וקאמר שמואל המשרט בכלי על המת חייב ולא קאמר המגדד בכלי ולמעוטעין לפם שריטה שייך בכלי, והטעמה תכוהה בעלמו בכלי על המת חייב שני לתוין משום משרט ומשום מגדד, דגדידה ושריטה חתך היא דתנויהו בין ביד בין בכלי: מיתיבי גדידה ושריטה חתך היא. כלומר בין שריטה בין גדידה עניין חבורה הם ומיתסם על מת חלה תורה אור

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא. על עבודת כוכבים ביד חייב. פי' הקונטרס חייב מיקה(מ)בכדרכה ולקי חלה כדרכה מלה מעבדה ימירה בכלי פעור לחיט בכלל עבודה לחיט (חייב) חלה ביד:

וכתיב החם "למת". אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי: היא

דאמר כרבי יוסי. תני תנא קמיה *דרבי יוחנן על מת בין ביד בין בכלי חייב. על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור. והא איפכא

רב חסי לומר מכחן מוכחת עלין. וכן הלכה:

ויתגודדו כמשפטם כתרעתם אלא אימא ביד פטור בכלי חייב וחייב על הראש: מתני' רב ששת בין פירקי (ג)ורישא: ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה: מתני' רב ששת בין פירקי (ג)דיקנא: רבי אליעזר אומר אם נטלן וכו': קסבר חד לאו הוא: ואינו חייב עד שיטלנו

ברתער: ת"ר ונפאת זקנם לא יגלחו"יכול אפי' גלחו בממפרים יהא חייב ת"ל לא תשחית"אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב? תלמוד לומר "לא יגלחו" הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער:

רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני (יהא) חייב: מה נפשך אי גמיר גזירה שוה ליבעי תער,אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי [לא]?לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי: מתני' הכותב כתובת קעקע בכתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע *בידו ובכתול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם *את השם שנאמר °וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': גמ' אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד היכתוב(ג)אני ה' ממש?אמר ליה לא,בדחני בר קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית כבתובת קעקע

*אמר רב (ה) *נחמן בריה דרב איקא: שפוד שפחות וגומות=רב מלכיו,בלורית אפר מקלה,וגבינה=רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא=רב מלכיא שמעתתא=רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא,מאי ביניהו?איכא ביניהו"שפחות"

רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דבוסילתא רב אשי אמר כל מקום שיש שם מכה,מכתו(ה)מביה עליו: מתני' גויד שהיה *שחתה יש כל היום אין חייב אלא אחת,אמרו לו אל תשחה אל תשחתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. "היה מטמא למחר כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת. "היה כגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת. "היה בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת

יש

בן דיוניה (אמ

ולא מצינו קלחה וגו': המשרט

ולא קאמר המגדד בכלי מכלל דשריטה שייכא

בכלי כגדידה: על המת בין ביד בין בכלי חייב. דשריטה וגדידה כתיב דתכוייהו מסרינהו רחמנא: על עבודת כוכבים. דיש עבודה שכשעושין בשמרס"ג יכתיב מבוזה ופלטוה: ביד חייב. דדרך עבודתה בכך ולפי עבודת כוכבים שתין עבודתה בכך חייב דעבודה גמורה היא ביד: והא איפכא כתיב. דבכלי דרך עבודה הוא לעבודת כוכבים דכתיב ויתגודדו כמשפטם עבודה גדידה כדרך שהיו רגילין לעשות בחבובות וברמתים ולמת דרך עבודה בכלי: כי פירקי דריסק. מקום הפרקים שמחברים שם פירקי העלעות והיינו בלועים. פרק יוחנ"ר: כי פירקי דדיקנא. פרק לחתון של זקן היינו מחת החוון מקום שלמי המחתון יולת משם ושם נקרא פאה בחותן של לחי שהולט לחוץ ושמי השבולת שבשעטר מקום תבור שני הלחיים יש עלם קטן שנחבר הלחיים יחד שנחתון מקום שלמי פאה נקרא פאה של לחי שהולט לחוץ ושמי מהלכותיו הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ושתים מלמטה הוא הגיער שבין ב' השבולת שבשעטר ופרק הוא בפני עלמו:ונפאת זקנם לא יגלחו.בני כתיב וילפינן לה בג"ש דהתי מהתי פאה פאה והכי אמרי: בהדיא בפרק קמא דקדושין (דף נה:)ג"ש דפאה פאה להכי הוא דאתיא דתניא לא יגלחו כו': ת"ל לא תשחית. ומספרים אין מספרים אלא מוכיח שאין מגלח כל עיקר כתער: גילוח שיש בו השחתה. דרך גנאי בו ומשחית והיינו שמר בהאי מאי ואין דרך גנאי בו ואפילו מספרים מגלחין ואין מספרים: לי נמיר גזירה שוה. היינו דפאה פאה קאמר ובמסכת קדושין היא (שם): מספרים מנא ליה. דמוקי לגלח בסם אלא לאו מספרים: גילוח עבדי. השתחוה עובדי גילוח כלומר גילוח מיקרי דרך גנאי בהן: מתני' כתובת קעקע. כותב החלה על בשרו בסם או ב'חיבה בעולם של בשרו בעניין זה שכך גזירת הכתוב: לא בסם. מפרש בגמרא דשם עבודת כוכבים קאמר: גמ' עד שיכתוב לני ה' ממש. של תיכות הלו"לני ה' לאחה מחייבו משום כתובת קעקע: ובכתובת קעקע לא תתנו בכם. שום כתובת קעקע לא יעשו בשתי ה' ותסורין לאחם לכתוב שם אחר על בשרכם חלמת עיקר חיובא משום שם עבודת כוכבים הוא ומיהו לאכוב שום בחיבה בעולם אפי' לר"ש,חלת שחיוב מלקות ליכא: אפר מקלה. דוקא קאמר שם שקבה היא ומקטעטת מקום המכה והרוסם נרחה שם אחר זמן אבל אפר בעלמא לא: שפוד. בפ' אין נדיין(ביצה דף כח:)(ו)שפוד שלו מגלח בו כשר לטלטול ת"ל מלכיו ת"ל חדא ושומטו ומיהו בקרן זוית והיינו משעתא דעיילא מילתא לחמורא לחמרה: שפחות. משנה היא בפ' חע"פ (כחובות דף עג:): ר' אליעזר אומר אפי' מאה וכו' אחר רב חלבו ת"ל חדא (ז) והיינו משנה דלחמני' דקי ולא קאמר מילתא בלחי בפשה: גומות. (ח) *בגדה בכא סימן (דף נב.) ר' חלבו אחר רב הונא שמי שטרות שלחמרו צריך שיהא בעיקרן גומות רב מלכיו אחר רב חדא דתניא גומות חע"פ שלין בו שטרות: בלורית. בפרק אין מעמידין בע"ז (דף כח.) ת"ל עובד כוכבים המכתיב מיבלחל טו' וכמה אחר רב חדא (ט) שלם אלבעות לכל רוח והיינו מתניתא: אפר מקלה. הכא (י) ובמעשת היא דלחו אחמני' דקי חלא מילתא בלחי בשה לו לאחם אחר לו: גבינה. נמי בלחן מעמידין דקחני במשנה ובגבינת בית חוקייני ובבי בגמרא מ"ט אחר רב מלכיא אחר רב חדא (כ) שלם אלבעות לכל רוח והיינו מתניתא: אפר מקלה. רב פפא אחמני דרב מלכיו קאי לגבוחי מיניה שפחות דכולהו מיניה דרב מלכיו ליכא אחמני' ובמעשתא דרב מלכיו ומה שבאחר מן המעשתות בסיחו של רב מלכיו דהיינו שפוד וגומות רב מלכיו אחמריהו ואיידי דקאחר ליכא ביניהו שפחות ואפר מקלה חלא שפחות גדידה מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי: מתניתא מלכתא. משניות ובריישות עיקר הן והיינו סימן מי שאמר דומה לנקבה מוקמינן כולהו אחמניתא דהוו נמי לשון נקבה לחיביה רב מלכיו שאמר דומה לנקבה ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות והיינו משניות ובריישות שהן עיקר ולא שמעתות ואיתא דמפרש ליכא ביניהו שפחות (י) ומקלה משמע שפחות ושכנגדה כך לשון ח"ה: ריבדתא. מכה: קוסילתא. כלי שמכה בו בלע"ז פלניטה: מתני' היה לבוש כלאים. אחר מן השוק ולא מיר:

צוה אמיי פי"ב מהלכות ע"ז הלכה יא סמג לחוין פא עוש"ע יו"ד סי' קפ ס"ל:

צוה ב עוש"ע שם ס"ג:

ק ג מיי' פ"ה מהלכות מירות הלכה י סמג לחוין רכ:

קא ד מי' שם הלי עו ופ"ג מהלי תכל הלי ד סמג שם וטי' רלד:

קב ה מיי' פ"ה מהלי מירות הלי"ב סמג לחוין רכ:

קג ו מיי' פ"י מהלכות כלאים הלי ל סמג לחוין רפג:

נוסחא אשור תלמוד בבלי (רש"י הגהות)

נוסחא כתובת קיקעץ

נוסחא ואפילו כתב אותיות ולא שרטם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית כבתובת קיקעץ

[כלל ממקומות לחתך ר תינוא] מתני (בחלק"ם)

ב' נוסחות של חוקרי קדמונינו על טי הלכות א' אחד את אחד (ר' אלעזר-ר' אלעזר)

הגהות הב"ח

(ה) גמ' בין פירקי דריסק: אפרק (ב) שם בין פירקי דדיקנא: (ג) שם כריש דרכתי לרב חסיד כתוב. (ד) שם כי' פיה שוחט אם כך כוחו מפי המקבל: (ה) שם ממר רב חינגא בריה דרב חיקא שפוד: (ו) שם מכחו מוכחת עליו: (ז) ר"ש ר"ם שפוד בן נדין ממר מחוק שפוד שלו וכו' ל"ל חדא כר מהכה שומטו: (ח) ר"ה שפחות וכו' ל"ל חדא כר מהכה(כלכה כר"ש): (ט) ר"ה גומות שמעתתא היא כפ' כה כמי כעין (ע"ז כה:) ר"ה גלורית בסיד: (י) ר"ה גבינה וכו' ל"ל חדא כר מהכה שלם: (כ) ר"ה גבינה וכו' ממר ר' חדא כר מהכה מפני: (ל) ר"ה מהניתמלכתא וכו' שמשמות ואחר מקלה ממשע: (מ) תוס' ד"ה של וכו' מיירי מיפה לף שלח בכדרכה ולקי:

(ע"ש) כבלי יוסי שריטה וגדידה אחת היא

(ע"ש) על עבודת כוכבים ביד חייב. פי'

(ע"ש) בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת

(ע"ש) היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי: היא

(ע"ש) דאמר כרבי יוסי. תני תנא קמיה *דרבי יוחנן

(ע"ש) על מת בין ביד בין בכלי חייב. על עבודת

(ע"ש) כוכבים ביד חייב בכלי פטור. והא איפכא

(ע"ש) ויתגודדו כמשפטם כתרעתם אלא אימא ביד פטור בכלי חייב

(ע"ש) וחייב על הראש: מתני' רב ששת בין פירקי (ג)דיקנא: רבי אליעזר

(ע"ש) אומר אם נטלן וכו': קסבר חד לאו הוא: ואינו חייב עד שיטלנו

(ע"ש) ברתער: ת"ר ונפאת זקנם לא יגלחו"יכול אפי' גלחו בממפרים יהא חייב

(ע"ש) ת"ל לא תשחית"אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב?

(ע"ש) תלמוד לומר "לא יגלחו" הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער:

(ע"ש) רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני (יהא) חייב: מה נפשך אי

(ע"ש) גמיר גזירה שוה ליבעי תער,אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי [לא]?לעולם גמיר

(ע"ש) ג"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי: מתני' הכותב כתובת קעקע בכתב ולא

(ע"ש) קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע *בידו ובכתול ובכל דבר

(ע"ש) שהוא רושם ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם

(ע"ש) *את השם שנאמר °וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': גמ' אמר ליה רב

(ע"ש) אחא בריה דרבא לרב אשי עד היכתוב(ג)אני ה' ממש?אמר ליה לא,בדחני בר

(ע"ש) קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא

(ע"ש) תתנו בכם אני ה'אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה

(ע"ש) אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית כבתובת קעקע

(ע"ש) *אמר רב (ה) *נחמן בריה דרב איקא: שפוד שפחות וגומות=רב מלכיו,בלורית

(ע"ש) אפר מקלה,וגבינה=רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא=רב מלכיא

(ע"ש) שמעתתא=רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא,מאי ביניהו?איכא ביניהו"שפחות"

(ע"ש) רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דבוסילתא רב אשי אמר כל מקום שיש

(ע"ש) שם מכה,מכתו(ה)מביה עליו: מתני' גויד שהיה *שחתה יש כל היום אין חייב

(ע"ש) אלא אחת,אמרו לו אל תשחה אל תשחתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת.

(ע"ש) "היה מטמא למחר כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל

(ע"ש) תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת. "היה כגלח כל היום

(ע"ש) אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב

(ע"ש) על כל אחת ואחת. "היה בכלאים כל היום אינו חייב אלא

(ע"ש) אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת

(ע"ש) יש

קד א מיי' פי"ו מהלכות כלאים הלכה ל סמג לאוין רסג:

קה ב מיי' שם פ"ח הלכה ב סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רצו ס"ח:

קו ד מיי' פ"ח מהלכות יו"ט הלכה ג:

יש *חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ובשביעית ויום טוב וכהן ונזיר בבית הטומאה, חנניא בן חכינאי אומר אף הלובש כלאים אמרו לו אינו השם, אמר להם אף הנזיר לא הוא השם: **גמ'** *(אמר רב ביבי אמר ר' יוסי (א) פושט ולובש(לובש) ממש (או) אפי' מכנים ומוציא בית יד אונקלי שלו, מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי רב אשי אומר *אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב: יש חורש תלם וכו': *א"ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו החופה בכלאים לוקה אמר *להן רבי יוחנן לאו משנתנו היא זו: יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור ובחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם האי חורש דמחייב משום כלאים היכי משכחת לה לאו דמיכסי בהדיה דאזיל! א"ל *אי לאו דדלאי לך *חספא מי משכחת מרגניתא תותה! אמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן *אי לאו דקילסך גברא רבה הוה אמינא מתני' מני רבי עקיבא היא דאמר המקיים כלאים לוקה, מאי רבי עקיבא דתניא *המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים מאי טעמא דר' עקיבא? *דתניא *שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זורע, מקיים מנין? ת"ל (בהמחך לא תרביע) *כלאים שדך לא (תזרע כלאים) אמר ליה עולא לרב נחמן *ולילקי נמי משום זורע ביום טוב? א"ל *תנא ושייר, א"ל *תנא (ג) קתני שמונה ואת אמרת תנא ושייר? אמר (ג) (רבא א) *יש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביום טוב אמר ליה (ד) *עדא תהא איתיביה אביי ואין חילוק מלאכות ביום טוב ב) והתנן ג) *המבשל גיד (ה) בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש: לוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל ביום טוב שלא לצורך ולוקה משום מבשל גיד בחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום

א) [פסחים מח.] ב) נ"ל והתניא ג) פסחים מח: ע"ש ביצה יב: ע"ש

תוספות

ואפילו לא שהה אלא (נ) להפשיט מלבוש חייב. ובלא שהה לא מיחייב ולא דמי דין זה להך דפ"ב דשבועות (דף טז:) (ושם) דאיבעיא להו מי צריך שהייה למלקות גבי טומאת מקדש ונזיר בקבר דשמא מחייב בלא שהה והכא אמרי' דלא מיחייב בלא שהייה דלא דמי לשהייה דהתם דכיון דבידו לפרוש מן הטומאה כי נמי לא שהה כדי השתחוואות דין הוא דמחייב אבל הכא דאין לו שהות לפשוט וללבוש אין כאן עבירה אחרת דעדיין הלבישה הראשונה קיימת דהתם נמי אינו חייב עד שיוכל לפרוש מן הטומאה:

(נעיל ע"א) **מחוי** ליה רב ששת בין פירקי. לפ"ה כדאיתא שתים מכאן ושתים מכאן ולפר"ת כמו שפירש בשבועות (דף ג.):

(נ"ז שם) **לא** יגלחו. וא"ת מאי מייתי מלא יגלחו הא גבי כהנים כתיבא וי"ל דגמרינן מיניה:

החורש בשור וחמור והן מוקדשין. (מ) ופ"ה בכור שור עובר משום לא תעבוד בבכור שורך וחמור קדשי בדק הבית ולקי משום דהזיד במעילה באזהרה וי"א פטר חמור וכמ"ד אסור בהנאה ולא נהירא דאינו כן דליכא למ"ד דלקי הנהנה ממנו ולא נראה לר"י פירוש הקונטרס דפירש דחמור לקי מלאו דהזיד במעילה דבגמ' קאמר מידי דאיתיה בשאלה לא קתני והקדש דמתני' מיירי בבכור דליתיה בשאלה *לכך מפרש ר"י דעל החמור אינו לוקה ויכול להיות שהוא חולין (נ) והן מוקדשין בשור וחמור לאו דוקא דליכא מוקדשין אלא בשור וליכא אלא ב' לאוין בשור וחמור אבל בכלאי הכרם איכא ב' מלקות דמיירי שהיה זורע בכרם חטה ושעורה וחרצן ותפה אותם בחרישה דקא עבר תרתי קלא דזרע כלאי זרעים ועוד דזרע כלאי הכרם: אלא

רש"י

יש חורש תלם אחד. יש עובר בלא תחרוש בשור ובחמור ונלקטים עליו איסורים הרבה עם אותו לאו בלבד והא לא קא עסיק שיהא חורש בכמה שוורים וכמה חמורים והרי נלקטים איסורין הרבה עליו דלכל הפחות קאמר ואלאו דכלאים קאי נלקט עליו כל איסורין שהוא יכול: והן מוקדשין. בגמ' מוקי ליה בבכור (ו) ובכור שור ופטר חמור וקעבר בהן משום לא תעבוד בבכור שורך ואליבא דרבי יהודה דאמר בפ"ק דבכורות (דף ט:) פטר חמור אסור בהנאה דבכלל לא תעבוד הוא ואע"ג דבקרא כתיב בכור שורך איהו דריש לי' בכור שורך למעוטי שותפות ולא למעוטי פטר חמור אי נמי מתני' כמאן דממעט פטר חמור מהכא שור וחמור דקתני במתני' לאו דוקא דשור ושה קאמר והאי דנקט חמור משום לישנא דקרא דגבי כלאים כתיב שור וחמור והוא הדין לכל שני מינין ומשום הנאה דמיתהני מהקדש והוה ליה הזיד במעילה לא לקי דבכור לאו בר מעילה הוא דהא ממון כהן הוא דאין מעילה אלא בקדשי גבוה דמקדשי ה' כתיב ואין מעילה בבכור אלא בנהנה מן האימורים אחר זריקת דמים דהנהו לגבוה נינהו והוא הדין לכל קדשים קלים, ובקדשי קדשים יש בהן מעילה לפני זריקת דמים דלגבוה נינהו אבל משנזרק הדם זכו בהו כהנים משולחן גבוה והוה ליה ממון כהן ואין בו מעילה וכן מוכח בר"ה (דף כח.) בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מאי טעמא עולה דבת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו לא נפקי לחולין והכי נמי מוכח במס' מעילה ובכמה דוכתי: ובכלאים בכרם. דמכסי בהדי דאזיל ומחפה(ז) זורע: שביעית. נמי משום זורע בשביעית: ויום טוב. דקעביד חרישה ביו"ט: כהן. והוא נזיר והולך במקום טומאה אחר מחרשתו דאיכא חד לאו משום כהן: לנפש לא יטמא בעמיו וחד משום נזיר על כל נפשות מת לא יבוא: אינו השם. (ח) אינו לאו זה נלקט עליו משום חרישה אלא משום לבישה:

אף נזיר. נזיר וכהן קאמר ולא דייק: אינו השם. אין לאו שלו בא עליו משום חרישה אלא משום כניסה שנכנס למקום טומאה: **גמ'** אפילו מכנים ומוציא בית יד אונקלי שלו. מכנים ומוציא ידו בבית יד חלוקו דמי כפושט ולובש: עיולי ואפוקי. ממש: בחבורה. כרחה לי יום אסיפה או יום וועד היה להם שקורין חבורה: דדלאי. הגבהתי: מי משכחת מרגניתא. דאי לאו דאמרי לך הוי אמרת חורש דמחייב בכלאים לאו משום זורע אלא משום (מקום) מקיים דשביק ולא עקר להו: אי לאו דקלסך גברא רבה. רבי ינאי (ס) הוה מוקימנא מתניתא דמחייבא חורש בכלאים דמשום מקיים הוא וכרבי עקיבא ומאן דאית ליה מקיים בכלאים פטור פוטר נמי במחפה אבל רבי ינאי קלסך והודה לך דמחפה משום זורע מיחייב לכולי עלמא דמדקאמר רבי ינאי המחפה בכלאים לוקה ולא קאמר מקיים בכלאים לוקה ש"מ דעדיף ליה מחפה ממקיים דמחפה כזורע חשיב ליה וחייב לכולי עלמא וכי אמרת ליה לא משנתנו היא הודה לדבריך שיפה אמרת ואי לאו דקלסך הוה אמינא טעם דמתניתין משום מקיים, דמקיים בכלאים לוקה לרבי עקיבא וכן בשביעית משום חורש מחייב ליה אנא למתניתין ומאן דפטר במקיים פטר נמי במחפה: מאי רבי עקיבא דתניא המנכש והמחפה. ולא גרסינן דתנן דברייתא היא ולא משנה: המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים. כולה רבי עקיבא קאמר לה המנכש והמחפה בכלאים לוקה דמקיים הוא שר"ע כו' והכי משני ליה במועד קטן ורבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא סבירא להו מחפה אינו לוקה דמאן דפטר במקיים פטר במחפה והמנכש עוקר עשבים רעים כדי שיגדלו האחרים יותר לוקה דחשיב כזורע כלאים: בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים. ושמעינן ליה הכי כלאים שדך לא דעקרינן ליה מפסקיה לדרשא (י) דהוה מצי למיכתב בהמתך כלאים לא תרביע ומדסמך כלאים לשדה שמע מינה להכי הוא דאתא: ולילקי נמי משום זורע. דהא נמנו וגמרו דמחפה זורע הוא כדאמרן: ואין חילוק מלאכות ביום טוב. אם עשה שתים ושלש מלאכות בהעלם אחד או עשה מלאכה שיש בה (כ) שתים אינו חייב אלא אחת למ"ד (שבת דף ע.) הבערה לחלק יצאת סבירא ליה אין חילוק מלאכות ביו"ט דביו"ט לא יצאת הבערה ומ"ד נמי הבערה ללאו יצאת ונפקא ליה חילוק מלאכות מועשה אחת מהנה הני מילי באיסורי דאית בהן חיוב חטאת כגון מלאכות דשבת דזדונן כרת ושגגתן חטאת דבההיא פרשה דועשה מאחת מהנה קמיירי בחטאת אבל יו"ט דחיוב מלקות הוא ואין זדונו כרת אין בו חילוק מלאכות: לוקה משום מבשל. גיד ביום טוב ומשום מבשל בשר בחלב קסבר יש בגידין בנותן טעם תלתא לא תבשל כתיבי חד לאכילה וחד להנאה וחד לבישול בשחיטת חולין (דף קטו:): משום

*אנ"ג כזורע הוא שא"ל כזרוע

גליון הש"ס

גמ' מ"ד יאמר בתורה וכו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' ביבי אמר ר' יוסי לא פושט ולובש ממש אלא אפילו מכנים: (ב) שם תנא קתני שמונה. נ"ב עי' פ"ק דקדושין דף כו ע"ב ד"ה והא ארבעה: (ג) שם דף ג' ד"ה מאמר: (ג) שם אמר ליה רבא יש חילוק: (ד) שם עדא תהא. נ"ב כמו ואת הוא כלומר זו היא סברא נכונה דלא קא מחייב משום זורע ביו"ט משום דקתני שמונה ואינו חייב אלא אחת ביו"ט: (ה) שם גיד שנשה בחלב ביו"ט: (ו) רש"י ד"ה והן מוקדשין וכו' ובכור שור ופטר חמור קאמר וקעבר בהן וכו' ובור וחמור דקתני וכו' דשור ושה קאמר נ"ב פי' וחייב ב' או' משום שור ואו' משום שה: (ז) ד"ה וכלאים בכרם וכו' ומחפה וחייב משום זורע: (ח) ד"ה אינו השם אין לאו: (ט) ד"ה אי לאו וכו' רבי ינאי הוה מוקימנא מתניתין דמחייבא: (י) ד"ה בהמתך וכו' דהוה מצי למיכתב. נ"ב עיין נמ"ו דף ס"ד ריש ע"א לא פירש כן: (כ) ד"ה ואין חילוק וכו' שיש בה שתי לאוין אינו חייב: (ל) תוס' ד"ה ואפי' לא שהה אלא כדי להפשיט וללבוש חייב וכו' לשהייה דהתם דהתם כיון דבידו וכו' כדי השתחוואה דין הוא דמחייב אבל: (מ) ד"ה החורש וכו' פ"ה שור וכו' אסור בהנאה וני' נראה דאינו כן: (נ) בא"ד ויכול להיות שהוא חולין ולא דוקא קאמר והן מוקדשים תרוייהו השור והחמור דליכא מוקדשים אלא בשור וליכא ב' לאוין כצ"ל ומיבת אלא נמחק

ס"ק י"ב בלשונו הקלר ועי' מכות ס"ג: עיין ולוקה משום מבשל. עי' בסנהדרין דף סג ע"א תוס' ד"ה על
תוס' ד"ה ההורג וכו' לכך מסרב ר"י. ועי' טורי אבן ר"ה דף ד ע"א ד"ה נדקות:

גמרא

משום הבערה ואם איתא, משום הבערה לא (א) מיחייב דהא איחייב ליה משום בשולו. אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה, והתני ר' חייא לוקה שתים על אכילתו ושלש על בשולו, ואי איתא שלש על אכילתו הוא חייב? אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשירה ואזהרתיה מהכא °ולא ידבק בידך וגו'. א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולילקי נמי משום °לא תביא תועבה אל ביתך? אלא הכא במאי עסקינן בגון שבישלו בעצי הקדש ואזהרתיה מהכא °ואשריהם תשרפון באש °לא תעשון כן לה' אלהיכם: סימן שנבא"י שנ"ז: מתקיף לה רב הושעיא וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן ואזהרתיה מהכא °אשר לא יעבד בו ולא יזרע. מתקיף לה רב חנניא וליחשוב נמי המוחק את השם בהליכתו ואזהרתיה מהכא °ואבדתם את שמם וגו' (ו) לא תעשון כן לה' אלהיכם. מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי הקוצץ את בהרתו ואזהרתיה מהכא °השמר בנגע הצרעת. מתקיף לה אביי וליחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון ואזהרתיה מהכא °(ו) לא יסורו °ולא יזח החושן. מתקיף לה רב אשי וליחשוב נמי החורש בעצי אשירה ואזהרתיה מהכא °ולא ידבק בידך מאומה וגו'. מתקיף לה רבינא וליחשוב נמי הקוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מהכא °כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. א"ל רבי זעירא לרבי מני וליחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביום טוב? התם לא קא חלה שבועה משבע ועומד מהר סיני הוא, א"ל כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט דמגו דחלה עליה שבועה בחול חלה עליה נמי ביו"ט? מידי דאיתיה בשאילה לא קתני, ולא והרי הקדש? בבכור, והרי נזיר? בנזיר שמשון, נזיר שמשון בר איטמויי למתים הוא? אלא האי תנא איסור כולל לית ליה. אמר רבי הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה [שנים]. אמר רבי יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים:

מתני' כמה מלקין אותו? ארבעים חסר אחת שנא' °במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים. ר' יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה והיכן הוא לוקה את היתירה? בין כתפיו. *)אין אומדין אותו אלא במכות ראויות להשתלש, אמדוהו לקבל ארבעים ולוקה מקצת ואמדו

*) [כריתות יח.]

רש"י

משום הבערה. דאי הוה איהו מבעיר וחבירו מבשל הוו תרווייהו חייבין דמבעיר ומבשל אבות מלאכות נינהו מיחייב משום יו"ט שתים הבערה ובישול: ה"ג ואם איתא (ג) אהבערה לא ליחייב דהא איחייב ליה משום מבשל: גיד הנשה של נבילה. דלוקה אף משום נבילה שאכל שלש על בישולו. בישול בשר בחלב ובישול שלא לצורך יו"ט והבערה שלא לצורך ושתים על אכילתו אכילת גיד ואכילת בשר בחלב ואם איתא דמפקת הבערה ומעיילת אכילת נבילה הוי איסור ג' על אכילתו: ואזהרת עצי הקדש מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלהיכם: השמר בנגע הצרעת. ואמרינן (שבת דף קלג.) בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והשמר הוא לא תעשה: לילקי נמי. כגון שהיו כלי מחרישה מעצי אשירה: קוצץ אילנות טובות. בהליכתו: מי קא חיילא עליה. הא הוה ליה נשבע שלא יבטל המצוה ונפקא לן מלהרע או להיטיב בשבועות (דף כה.) דאין זו שבועה: מיגו דחיילא עליה שבועה כו'. הייט איסור כולל ואיסור מוסיף כגון שבתחילה עלמה נוסף איסור כגון אינו טסף על היו"ט איסור ע"י שבועה זו וה"ל מוסיף דומיא דאשת איש ונעשית חמותו דמוסיף הוא דמעיקרא קיימא ליה בחנק והשתא קיימא ליה *בסקילה א"נ חלב דטהר מעיקרא קאי עליה באיסור חלב והשתא איתוסף עליה איסור טהר ואיסור כולל הייט שאין איסור טסף על התחיכה אלא כולל אחרים באיסורא כגון שנשא אחות חמותו דמיגו דמיתסר בכולהו אחוותא איתסר נמי בחמותו משום אחות אשה אי נמי כגון חמותו ונעשית אשת איש דמיגו דכיילה כולי עלמא באיסור אשת איש *כללה נמי לדידיה לחייבו שתים: בנזיר שמשון. ע"י מלאך קיבל נזירות עליו דההוא אין לו שאלה דלווי שלמעלה הוא: נזיר שמשון בר טמויי למתים הוא כלום אסור הוא להיטמא למתים אדם שמקבל נזירתו ע"י מלאך הא אמרינן במס' נזיר (דף ד:) שמשון הותר ליטמא למתים ובעי לאפוקי מהאי קרא ויך מאה וחמשים וגו' ופריך ליה אימא דשויכהו גוססין אלא גמרא ואית דמפרשי נזיר שמשון נזיר מן הכבן וקשיא לן ההיא נמי בשאלה איתיה שהיה אביו יכול לישאל עליו ואפילו מת אביו בשאלה מיהא הוה ההוא שעתא: המרביע שור פסולי המוקדשין. שנפדה אפילו על מינו לוקה שהרי גוף אחד (נ) ועשאו הכתוב שני גופין דתורת חולין ותורת קדשים יש עליו תורת חולין שמותר באכילה מתוך לפתח אהל מועד כאילו לא הוקדש מעולם ותורת קדשים שאסור בגיזה ועבודה כדאמרינן בספרי בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר במה הכתוב מדבר אם בבשר תאוה הרי כבר אמור כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' כי תאוה נפשך וגו' אם באכילת קדשים הרי כבר אמור כי אם במקום וגו' שם תעלה וגו' הא אין הכתוב מדבר אלא בפסולי המוקדשין שנפדו תזבח ולא גיזה דאסור בגיזה ועבודה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך והלכך אסור להרביעו אפי' עם מינו משום כלאים שמרביע חולין על קדשים או קדשים על חולין וכן במנהיג אפילו מנהיגו בפני עצמו חולין וקדשים הוא וחייב משום כלאים דחרישה דהוא עצמו כלאים שעשאן הכתוב שני גופין ולא שמעתי ראיה מגלן דחולין וקדשים כלאים זה בזה ודבר תימה הוא: מתני' שנאמר במספר ארבעים. והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר (דברים כה) וסמיך ליה ארבעים יכנו ודרשינן כמאן דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים כדמפרש בגמ' דמדלא כתיב יכנו ארבעים במספר אלא במספר ארבעים יכנו שמעינן דהכי קאמר מנין הסוכם הארבעים חשבון המשלים ... ארבעים שעומד לקרות אחריו ארבעים והייט שלשים ותשע: ראויות להשתלש. בגמרא מפרש:

תוספות

אלא הכא במאי עסקינן שבישלו בעצי הקדש. ואם תאמר לילקי משום הזיד במעילה באזהרה וי"ל דלא חשיב אלא לאו דאיתנהו בפחות משוה פרוטה:

מתקיף לה רב הושעיא וליחשוב נמי משום זורע בנחל איתן. קשה דהשתא (ד) פריך טובא *(ונפרוך דלא) משני מידי וצריך לומר (ה) דע"כ דתנא תנא ושייר ולעיל קאמר אלא תני תנא שמונה ולא אמרת תנא ושייר ואומר הר"ם *דלא דמי לעיל דקתני שמונה ומני י"ט בחד ואם איתא דאיכא תו מלקות משום י"ט היה לו למנותן בשתים אבל הכא יכול להיות דלא איירי תנא למיחשב כל הני גווני דזורע בנחל איתן ומוחק את השם:

אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט. וקשה דאכתי ליתא בלאו והן כדפריך פ"ג דשבועות (דף כ. ושם) גבי שלא אוכל נבילה ושחוטה דפריך מי איתא בלאו והן ואולי י"ל דמשכחת לה בהן כגון עפר תיחוח דלית בה מיובא מן התורה באותה חרישה:

שהרי גוף אחד (ו) ועשאו הכתוב ב' גופים. הקונטרס פירש כגרסתו ור"ת פירש בענין אחר כמין חומר דכתיב ביה כלבי וכאיל שהם ב' מינין ובזה הפירוש מיושב הא דאמרי' בבכורות (דף ט.) הלאה לבי ואיל כתיבי בו חד לכדרב יצחק וחד לכדר' (*יהושע) ופירוש הקונטרס לא אתפרש למילתייהו והשתא ניחא (ז) הא דרבי יצחק ורבי *יהושע דהכא*:

המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה. ודוקא אי מושך השור משוי בגופו אבל בלא המשכה אין לוקה בהנהגה דאם לא כן לעולם לא יוכלו להנהיג שור פסולי המוקדשים ממקום אחר*:

הא

קיז א מיי' פי"ז מהל' סנהדרין הל"ב סמג לאוין קלט :
קיח ב מיי' שם הלכה ג ועי' בכ"מ :
קיט ג ד מיי' שם הל"ד וע"ש בכ"מ :
קכ ה מיי' שם פט"ז הלכה ח סמג שם :
קכא ו מיי' שם הל"ט :
קכב ז מיי' שם הל"י :
קכג ח מיי' שם הל"ט :
קכד ט מיי' שם הל"ח :
קכה י מיי' שם הל"ב :
קכו כ מיי' שם פי"ז הלכה ה :

ולמדו שאין יכול לקבל פטור. דכיון דנתבזה בבית דין ולקה קצת סגי ליה בהכי אבל לא לקה אלא אמדוהו לארבעים וחזרו ואמדו שאין יכול לקבל כולם לא מיפטר דאין רשאין לגרוע האומד אלא לוקה אחר זמן והכי נמי אם אמדוהו לשמונה עשר ומשלקה חזרו ואמדו שיכול עדיין לקבל ארבעים פטור משום דלקה אבל לא לקה רשאין להוסיף על אומד ראשון : גמ' כמה טפשאי שאר אינשי. כמה שוטים הללו רוב בני אדם: ורמינהו אמדוהו לקבל ארבעים וחזרו (ג) ואמדו שאין יכול פוטרין אותו. אע"ג דלא לקה אלמא דלא שני בין לקה ללא לקה וה"נ בין שאמדוהו לארבעים בין שאמדוהו לשמונה עשרה לא עבדינן ליה אלא אומד ראשון, וקשה בין מרישא ובין מסיפא: הא דאמדוהו ליומי'. מתניתין באמדוהו ליומיה לקבל מ' או שמונה עשרה והלכך כי חזרו ואמדו בו ביום שאין יכול לקבל או יכול איגלאי מילתא דאומד שלהם לא היה כלום כיון דבו ביום סתרו כל מה שאמדו שהרי זה לא נשתנה ולא הכחיש בשהות מועט כזה ויש לומר דהם טעו באומד הלכך כי אמדו תחלה לארבעים וחזרו ואמדו בו ביום שאין יכול לקבל, אם לקה נוקלתן פוטרין אותו שהרי נתבזה ואם לא לקה הרי הוא כמי שלא אמדוהו כלל ועכשיו הוא דמעיינו בדיניה ואמרו אין יכול וממתינין לו עד שיבריא ויהיו אומדין אותו אומד הראוי לו וכן אמדו תחלה לי"ח ובו ביום חזרו ואמדו שיכול לקבל ארבעים איגלאי מילתא דטעו באומד ראשון ואינו כלום והלכך אם לקה כבר כל השמונה עשרה פוטרין אותו דכיון דיצא מב"ד כבר, בזיון ב"ד הוא להחזירו אבל לא לקה רשאין להוסיף על אומד ראשון דאינו כלום: וברייתא בדאמדוהו למחר או ליומא אוחרא. ליום אחר דההוא ודאי אומד גמור הוא שיפה עיינו שהיה יכול זה לקבל עד אותו יום כך וכך מכות אלא נשתנה והכחיש הלכך כי אמדוהו לארבעים עד יום פלוני וכשהגיע יום פלוני אמדו שאין יכול לקבל כולם אומד ראשון אומד גמור היה והואיל ונשתנה ונתקלקל כשאין יכול לקבל פטור אע"פ שלא לקה שהרי נתבזה באותו אומד וכי אמדוהו נמי לשמונה עשרה עד יום פלוני וכשהגיע יום פלוני אמדו שיכול לקבל ארבעים אין לוקה אלא אומד ראשון דאומד גמור היה כך נראה לרבי.

ואמדו שאין יכול לקבל ארבעים פטור. אמדוהו לקבל שמונה עשרה ומשלקה אמדו שיכול הוא לקבל ארבעים פטור: גמ' מ"ט אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במניינא השתא דכתיב "במספר ארבעים" מנין שהוא סוכם את הארבעים, אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב "ארבעים" ואתו רבנן בצרו חדא: רבי יהודה אומר ארבעים שלימות וכו': אמר ר' יצחק מאי טעמא דרבי יהודה? דכתיב "מה המכות האלה בין ידיך ואמר אשר הכתי בית מאהבי" ורבנן? ההוא בתינוקות של בית רבן הוא דכתיב: אין אומדין אלא במכות הראויות ליחלק לשלש וכו': לקה אין לא לקה לא ורמינהו אמדוהו לקבל ארבעים וחזרו (א) ואמדוהו שאין יכול לקבל ארבעים, פטור, אמדוהו לקבל שמונה עשרה וחזרו ואמדוהו שיכול לקבל ארבעים פטור אמר רב ששת לא קשיא הא דאמדוהו ליומי הא דאמדוהו למחר וליומא אוחרא: מתני' עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו אומד אחד לוקה ופטור ואם לאו לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה: גמ' והתניא אין אומדין אומד אחד לשני לאוין אמר רב ששת לא קשיא הא דאמדוהו לארבעים וחדא הא דאמדוהו לארבעים ותרתי: מתני' כיצד מלקין אותו כופה שתי ידיו על העמוד הילך והילך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו והאבן נתונה מאחריו חזן הכנסת עומד עליו ורצועה בידו של עגל כפולה (ב) אחד לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות (של חמור) עולות ויורדות בה. ידה טפח ורחבה טפח וראשה מגעת על פי כריסו ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה שנאמר "והפילו השופט" והמכה מכה בידו אחת בכל כחו והקורא קורא "אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך" ואת מכות וגו' וחוזר לתחלת המקרא [א] "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'" וחותם "והוא רחום יכפר עון וגו'" וחוזר לתחלת המקרא א) ואם מת תחת ידו פטור ב) הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו נתקלקל בין בריעי בין במים פטור רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים: גמ' מ"ט

א) ב"ק פד. ב) שם לב:

הא דאמדוהו ליומי. (ה) בו ביום שאמדוהו לקבל חזרו ואמדוהו שלא יוכל או אמרה מתני' דלוקה דאי לא לקי אזלינן בתר אומד הראשון וממתין לו עד שיבריא וילקה כמו שאמדוהו אבל אם אמדוהו אומד שני למחר שמא הכחיש אחר הראשון ואזלינן בתר האחרון ופטור שהרי אמדוהו שאין יכול ללקות כלל וכן מדיכא סיפא אמדוהו מתחלה לקבל י"ח ובו ביום אמדוהו לקבל כולם אזלינן בתר השני ולוקה אם לא לקה כבר כל הי"ח וברייתא באמדוהו ביום אחרון אבל אומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתרא: רבי

ליסנא אחרינא מתני' דאמדוהו ליומיה לקבל ארבעים והלכך אין פוטרין אותו אלא אם כן לקה דודאי יהא בו כח לקבל קצת מן המכות אמדוהו לקבל ליום או ליומים ודאי אין בו כח ואם חזרו בהם פטור מיד וכן קיבל ר' מא"ע ולא נהירא דמשום דאמדוהו ליומיה אמאי ברירא לן שיהא בו כח לקבל קצת מן המכות הם אומדין שאין יכול ואנן אמרינן לילקי ולימות ועוד דאם לקה אמרינן במתניתין ולא דמלקינן ליה לבתחלה. מ"ר: מתני' עבירה שיש בה שני לאוין. כגון חורש בשור וחמור וכלאים בכרם: ואם לאו. דלא אמדוהו אומד אחד אלא ללאו אחד אמדוהו תחלה לוקה ומתרפא: גמ' אמדוהו לארבעים וחדא. כל מה שאומדין עליו עד שלשים ותשע חשבינן משום חד לאו דכך הוא דינו למלקות ארבעים חסר אחת על לאו אחד ואם מוסיפין עליו אפילו שלש מכות דהוה להו ארבעים ותרתי חשובין אותן שלש אומד ללאו האחר ואם לא הוסיפו אלא שתים מכות דהוו להו ארבעים וחדא לוקה שלשים ותשע משום לאו אחד ומתרפא וחוזר ולוקה דמכות שאינן ראויות להשלש לא מלקינן ליה: מתני' על העמוד. עץ אחד נעוץ בקרקע וגבוה כנגד שתי אמות או אמה וחצי והוא כפוף ומוטה על אותו העמוד כאדם הנסמך על בריח דלת ותולה ידיו למטה וכופתין לו ידיו בלידי העמוד: חזן. שמש הקהל *ולא שמעתי בו שום משמעות: נפרמו. דסקוסרר"א בלע"ז קריעה של תפירה: מאחריו. של נידון: כפולה אחת לשתים. ועוד רצועה אחרת כפולה לשתים הויא שתים רצועות שהן ארבע (ד) ואותן השתי רצועות עולות ויורדות בה כלומר אותן שתי רצועות היו תלויות באמצע הרצועה ושל חמור לקיים בהן יבא מי שמכיר אבוס בעליו כו': *) היה מכה. וכשהוא מגביה ידו ומוריד הן עולות ויורדות כך קיבל רבי מעיקרא ולא נהירא. לשון אחר מפי רבי: עולות ויורדות כן דרך תפירה של רצועה תוחב ראש רצועה בנקב כנגד מטה וחוזר ותוחב בנקב אחר דרך מעלה ונראה כמעלה ומוריד: ידה טפח. מקל שתלויה בה ארכה טפח ורצועה עצמה רחבה טפח ומגעת עד פי כריסו שמשער כך שכשהוא מכה כלה ראשה של רצועה בפי כריסו בתחלת כריסו שהמכה עומד בצד המוכה ומכה אותו ברוחב גבו הלכך אורך הרצועה ברוחב כל גבו עד מקום שמתחיל שם הכרס ואף ע"ג דאמרן לעיל האבן נתונה לה לאחוריו אעפ"כ היה הוא משלחף עצמו לצד לדו והיה מכה ברחבו: שליש מלפניו. על הבטן ושתי ידות מאחוריו בגמרא מפרש טעמא: והקורא קורא אם לא תשמור. הא מיפשט פשיטא לן דבעי קריאה כדאמרן [כריתות] (דף יא.) "בקורת תהיה" בקרייה תהא דלהכי קתני הכא והקורא: אם מת תחת ידו פטור. דשליח ב"ד הוא ואמרן לעיל (דף ח.) יצא האב המכה את בנו ושליח ב"ד: הוסיף לו רצועה. על האומד ומת ה"ז גולה על ידו ולא דמי להכהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דאמרינן בהנשרפין (סנהדרין דף עח.) כולן פטורין דההיא אוקימנא לה בנוסס בידי אדם: נתקלקל כו' פטור. דכתיב ונקלה והרי נקלה: גמ' אין

*) הד"א רש"ל

הגהות הב"ח
(א) גמ' וחזרו ואמדוהו ואמרו שאין יכול לקבל: (ב) שם כפולה אחת לשתים ושתים לארבע והוי: (ג) רש"י ד"ה ורמינהו וכו' וחזרו ואמדוהו ואמרו אינו יכול וכו' דלא שני לן בין לקה ללא לקה דהא הכא בין שאמדוהו כו"ל והיבת נמי נמחק: (ד) ד"ה כפולה וכו' שהן ארבע ועוד שתי רצועות כצ"ל והיבת ואותן נמחק: (ה) תוס' ד"ה הא דאמדוהו ליומיה פי' בו ביום וכו' שלא יוכל או לקבל קאמרה מתניתין דלוקה אי לא לקי דאזלינן בתר אומד הראשון וכו' וכן בדינא דסיפא אמדוהו וכו' בתר השני ולוקה אם לא לקה כבר כל הי"ח דאומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתרא וברייתא בדאמדוהו לאומד אחרון למחר אזלינן בתר הראשון ופטור מלקות ארבעים הכ"ד וכצ"ל ועל תיבות בתר אומד הראשון וממתין לו נ"ב כיון שלא הגיע להשתנות לא הוי הכחשה והלכך אזלינן בתר אומד הראשון כיון שלא הכחיש וממתין לו עד שיבריא כלומר עד שיבריא ביותר וילקה כו' [אבל אמדוהו] למחר אזלינן שמא הכחיש ואזלינן אחר האחרון וכן בדינא דסיפא כשאמדוהו [לי"ח ובו ביום אמדוהו] לקבל כולם אזלינן בתר השני וברייתא כשאמדוהו [למחר] אזלינן דאומד הראשון לא היה בטעות ואזלינן בתריה ולוקה י"ח ואי"ת בדינא דרישא נמי באמדוהו לקבל כולם וכו ביום אמדוהו שלא יוכל לקבל [נימא דאומד] הראשון היה טעות וניזיל בתר השני וי"ל דכיון דאומד שני שלא יוכל או בו ביום לקבל ארבעים אומדין אותו בכך [באומד ראשון היה] כשיתחזק ביותר ולי"ב אומד הראשון אינו טעות :

הגהות הגר"א
[א] במשנה (ושמרתם את כו' עד לתחלת המקרא) תא"מ (וכן ליתא בירושלמי ופי' רש"י ובגמרא ל"ת פ"ס סי' ה') :

ק' יז. [ע"ש]

[נ"ל והו' בין כתפיו]

[משום דמשני בו ונקלה אחיך לעולם כ"ה בשו' סוטה ח. ר"ק והכהן]

[ממה דליתא להקונק. פיסקא ושתי רצועות חנא של חמור מוכח דמשמע לא תנא של חמור וכן במשנה שבמשניות ליתא והכי"ל שתי רצועות עולות וכו']

[ורש"ל אומר שבול לשון חמו פירוש חסלה לרבי עטר]

תורה אור

זכריה י"ג

דברים כה

שם כח

שם כט

תהלים עח

נוצא
1- בזמן מספר המכות
2- מקיימא בגוף

נוצא
כ' 23 מלקין אותו

גמ' (א)(מ"ט משום נקלה) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין לרצועה שהיא של עגל דכתיב ארבעים יכנו וסמיך ליה לא תחסום שור בדישו ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה כי ישבו אחים יחדו וגו' ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המבזה את המועדים כאילו עובד עבו"ם דכתיב אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים דכתיב לכלב תשליכון אותו וסמיך ליה לא תשא שמע שוא וגו' קרי ביה נמי לא תַשִּׂיא: ושתי רצועות וכו': תנא של חמור כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו' אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו: ידה טפח וכו': אמר אביי שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה, אמר ליה רבא אם כן נפיש להו רצועות טובא! אלא אמר רבא אבקתא אית ליה כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה: מלקין אותו וכו': מנא הני מילי? אמר רב כהנא דאמר קרא והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו שתי רשעיות מאחריו: אין מלקין אותו וכו': אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן מנין לרצועה שהיא מוכפלת שנאמר והפילו והא מיבעי ליה לגופיה! א"כ לכתוב קרא יטיהו מאי הפילו ש"מ תרתי: המכה מכה בידו: תנו רבנן אין מעמידין חזנין אלא חסירי כח ויתירי מדע רבי יהודה אומר אפילו חסירי מדע ויתירי כח אמר רבא כוותיה דרבי יהודה מסתברא דכתיב לא יוסיף פן יוסיף אי אמרת בשלמא חסירי מדע היינו דצריך לאזהורי אלא אי אמרת יתירי מדע מי צריך לאזהורי? ורבנן, אין מזרזין אלא למזרז, תנא כשהוא מגביה מגביה בשתי ידיו וכשהוא מכה מכה בידו אחת כי היכי דליתה מדידיה: והקורא קורא כו': תנו רבנן הגדול שבדיינין קורא, השני מונה, והשלישי אומר הכהו, בזמן שמכה מרובה מאריך בזמן שמכה מועטת מקצר והא אנן תנן חוזר לתחלת המקרא? מצוה לצמצם, ואי לא צמצם חוזר לתחלת המקרא. תנו רבנן מכה רבה אין לי אלא מכה רבה מכה מועטת מנין ת"ל [א] לא יוסיף אם כן מה תלמוד לומר מכה רבה לימד על הראשונות שהן מכה רבה: נתקלקל וכו': תנו רבנן אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים וחכ"א אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רב נחמן בר יצחק שניהם שוין בריעי. אמר שמואל כפתוהו ורץ מבית דין פטור מיתיבי קלה בין בראשונה בין בשניה פוטרין אותו, נפסקה רצועה בשניה פוטרין אותו בראשונה אין פוטרין אותו אמאי להוי כרץ? התם רץ הכא לא רץ. ת"ר אמדוהו לכשילקה (ב) יקלה פוטרין אותו, לכשיצא מבית דין יקלה מלקין אותו, ולא עוד אלא אפילו קלה בתחלה מלקין אותו שנאמר והכהו [וגו'] ונקלה ולא שלקה כבר בבית דין: מתני' כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל ואמר רבי חנניה בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ר"ש אומר ממקומו הוא למד שנאמר ונכרתו הנפשות העושות וגו' ואומר אשר

אין חוסמין · אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו: את המועדות · חולו של מועד: חג המצות תשמור · מפרש בחגיגה (דף יח.) אם בראשון ובשביעי הרי כבר אמור הא לא בא להזהיר אלא על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה: אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס · היינו מעיד הורה אור עדות שקר: אבקתא · כמו מיבק אביק: במספר · שתי רשעיות מאחריו: אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע · דאין להקפיד בכך: אי אמרת בשלמא דאפילו חסירי מדע · יכולין להעמיד בהן היינו דאיצטריך כו' למזרז: מכה מועטת · כגון שאמדוהו לפחות מכה בסידור אחד: אין לי אלא מכה רבה כו' · רישא דברייתא הכי איתא בסיפרי אין לי אלא בזמן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמדוהו בית דין מנין? ת"ל [ב] (לא) יוסיף מכל מקום "מכה רבה" אין לי אלא מכה רבה כו'. אין לי דחייב על לא יוסיף אלא בזמן שהכהו מכות הרבה על האומד, מכות מועטות אפילו שתי מכות או אחת מנין לאסור להוסיף? ת"ל לא יוסיף [ג] לא יוסיף להכותו על אלה על מנין האומד: שהוא מכה רבה · שניתן להכותו בעל כורחו כן נראה לרבי ובלשון אחר קיבל רבי: ה"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים וחכמים אומרים אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רבי יצחק הא דקאמר רבי יהודה אחד האיש ואחד האשה בריעי הכי קאמר שניהן שוין בריעי דמשנתקלקל בריעי פטורין אבל במים איכא פלוגתא: קלה · נתקלקל בריעי ולישנא דקרא נקט ונקלה לשון זלזול: בין בראשונה בין בשניה · בין קודם שהכהו כלל בין לאחר שהכהו והייט ראשונה הגבהה ראשונה שמגביה ידו להכות אם נתקלקל באותה הגבהה מחמת פחד או שנתקלקל בהגבהה שניה דהייט לאחר שהכהו: פוטרין אותו · דנקלה קרינא ביה דהא קלה: נפסקה הרצועה · אם בהגבהה שניה נפסקה פוטרין אותו דהא נקלה באותה הכאה שהכהו ואם קודם שהכהו נפסקה כשהרים ידו להכות אין זו קלה: לכשילקה יקלה · פירושו לכשילקה יקלה שאמדוהו שאם ילקוהו מיד יתקלקל בריעי פוטרים דפן יוסיף ונקלה כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כך שמעתי אבל אמדוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו: קלה תחלה · קודם שקיבל שום הכאה מלקין אותו אחרי כן: מתני' על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו · דמדה טובה מרובה ממדת פורענות אחד מחמש מאות דבמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים ובמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמינן לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מחמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב · אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב כרת על הנכשל בהן ונאמר חיים למונע ובדל מהם דכתיב קודם העריות ושמרתם את חוקותי ואת משפטי וגו' אשר

רבי יהודה אומר (בעינן יתירי כח ו)חסירי מדע · נ"ל דפליג אתנא קמא דאמר אין מעמידין כלל חסירי מדע דאין מדקדקין בדבר דבהא טעמא דגמרא אין נכון לכאורה לומר דלרבי יהודה מעמידין דוקא חסירי מדע:

שניהם שוין (ג) · ומיהו אשה אף במים:

קלה כל הנתקלקל בריעי איש ואשה משהגביה הרצועה להלקותו בראשונה או בשניה פוטרין אותו ואין מכין אותו כלל אבל נפסקה דוקא כי נפסקה בשניה שלקה אחת ולא שנפסקה בראשון קודם שלקה כלל: והבאת

קכז א מיי' פ"ב מהל' יסוה"ת הל' יד סמג עשין כא טוש"ע א"ח סי' קסה כעיף ד [וברב אלפס בהוכות סמוך לסוף פרק ו דף קא]:

קכח ב מיי' פ"ו מהל' י"ט הל' עח:

קכט ג מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' ח:

קל ד ה מיי' שם הל' ט:

קלא ו ומיי' שם הל' יא:

קלב ח מיי' שם פי"ו הל' ו:

קלג ט י כ מיי' שם הלכה ה:

קלד ל מיי' שם הל' ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' (מ"ט משום נקלה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ב) שם ת"ר אמדוהו לכשילקה יקלה פוטרין וכו' מכ"ד יקלה מלקין וכו' ולא שיקלה כבר בב"ד: (ג) תוס' ד"ה שניהם שוין בריעי ומיהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לא יוסיף. נמחק ונ"ב על אלה (וכ"ה בספרי): [ב] רש"י ד"ה אין לי כו' "לא" נ"ל "פן": [ג] שם לא יוסיף. נ"ל על אלה:

קלה א מיי' פ"א מהל' שביתת עשור הל' ב סמג לאוין סח טוש"ע א"ח סי' תריא ס"ב.

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. וסמיך ליה איש איש אל כל שאר בשרו דמשמע מי שעושה חוקותי אני נותן חיים לו ואלו הן חוקותי איש איש וגו' הא למדת כל היושב ואינו עובר כו': לזכות את ישראל. כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עלמן מן העבירות לפיכך הרבה להן שלא היה לריך ללוות כמה מלות וכמה אזהרות על שקלים ונבלות שאין לך אדם שאינו קן בהן אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן: גמ' מגילה. במסכת מגילה אין בין שבת כו': בהכרת. לשון הכרת תכרת (במדבר טו) ואינו שם דבר: הא. מתני' דמגילה רבי יצחק היא ולהכי קאמר זדון כרת בידי שמים ולא בידי אדם אבל מאן דסבירא ליה דמלקות איכא בחייבי כריתות מודי לרבי חנניה דנפטרו מידי כריתתן כיון שלקו ואילטריך ליה לרבי יוחנן לאשמעינן דחלוקין: רב אשי אמר אפי' תימא מתני' דמגילה רבנן היא דאמרי חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים ואפילו הכי מודו לר' חנניה דנפטרו מידי כריתתן ודקא אמרת מיתה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי דזה עיקר זדונו בידי אדם עיקר עונשו של שבת בידי אדם דקאי בסקילה ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים דאע"ג דאיכא חיוב מלקות בחייבי כריתות הוא אינו עיקר החיוב דכרת חמור ממלקות ואי מזיד בלא התראה הוא הוי בכרת וכמלא חיובו החמור בידי שמים ואנן בתר עיקר החיוב אזלינן וכן עיקר. מורי. ואית דפרשי עיקר זדונו תחלתו בר כרת הוא ואינו לא לקי נכרת ולא נהירא דהא תרוייהו בהדדי איתנהו ביה לרבנן דאמרי מלקות בחייבי כריתות איכא: מקרא מגילה. דחייבין על מקרא מגילה: ושאילת שלום בשם. דמותר לאדם לשאול בשלום חבירו בשם כגון יאמר ה' עליך שלום ואין בו משום מוליא שם שמים לבטלה. מרבי. ל"א שאילת שלום בשם דחייב אדם לשאול בשלום חבירו בשם ואנו נמי כי שיילינן אהדדי מדכרינן שם דשלום שמו של הקב"ה דכתיב (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום לשם ה': והבאת מעשר. כדאמרינן ביבמות (דף פו:) דעזרא הסופר קנסינהו ללוים לפי שלא עלו עמו וצוה להביא כל המעשרות אל לשכת בית ה' והיו הכהנים והלוים שוים במעשר ראשון כדכתיב בעזרא (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלוים במעשר הלוים וגם חזקיהו עשה כמו כן הכין לשכות להביא כל המעשרות בהן כדי שלא יקבלום הלוים שהיו עכו"ם כדכתיב בדברי הימים (ב לא) ויאמר חזקיהו להכין לשכות בבית ה' ויכינו ויביאו את התרומה ואת המעשר וגם הוא תיקן להעלות לירושלים מעשר ירק ומעשר אילן דכתיב (שם) וכפרון הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר וגו' ומפרש בנדרים (דף נה.) מאי וכפרון הא כל הני דאורייתא נינהו ומשני מעשר ירק ומעשר אילן וכתיב בתרי עשר דקאמר להו נביא לישראל הביאו את כל המעשר אל בית האוצר [וגו'] ובחנוני נא בזאת וגו' אלמא דהסכים: ואומר ה' עמך גבור החיל. מדקאמר ליה מלאך לגדעון שאילת שלום בשם אלמא דהסכים: הופיע. נגלה והוכיח בשעת הצורך בלע"ז ברובי"ר כך שמעתי. ל"א הופיע נשמעה בקול גדול. בנימוקי רבי: בבית דינו של שם. לא היה שם חי באותה שעה שהרי מת אלא בית דין של אחריו מבניו ותלמידיו וקרי ליה בית דין של שם כמו בית שמאי ובית הלל: ממני יצאו כבושים. דברים נעלמים הללו מאתי יצאו שלפי שיהודה היה מלך והיא זכתה לצאת ממנה מלכים מתוך שהיתה צנועה בבית חמיה יצאתה גזירה זו מלפני שלא זרע משניהם כך קיבל רבי מעיקרא לישנא אחרינא מאתי היתה שיצאו ממנה שני בנים הללו לכבוש העולם שהרי עתיד דוד ומשיח לצאת ממנה: בית דינו של שמואל. לעולם ישראל אמרו עד (ג) דהא דכתיב ויאמר בני ישראל איקרו יחיד: רמ"ח מצות עשה. דכל אבר ואבר אומר לו עשה מצוה: שס"ה [מצות] לא תעשה. שבכל יום מזהירים עליו שלא לעבור: מפי משה שית

והבאת מעשר. פירש הקונט' שקנס עזרא ללוים ותיקן שיביאוהו לכהנים כמו התרומה וכמדומה שלשונו שעוד. פירש פירוש אחר שיפרשו מכל פירות אילן כמו שתיקן חזקיהו וכדכתיב וכפרון הדבר: בהוריה

°אשר יעשה אותם האדם וחי בהם הא כל *היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ר"ש בר רבי אומר הרי הוא אומר °רק חזק לבלתי אכול (את) הדם כי הדם הוא הנפש וגו' ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר, *גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר °ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר: **גמ'** *א"ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על רבי חנניה בן גמליאל אמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינן *אין *בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת ואם איתא איידי ואיידי בידי אדם הוא רב נחמן (*בר יצחק) אומר הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא *רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפילו תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בידי שמים, אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר' חנניה בן גמליאל, אמר רב יוסף מאן סליק לעילא ואתא ואמר? אמר ליה אביי אלא הא דאמר רבי יהושע בן לוי *שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם מאן סליק לעילא ואתא ואמר, אלא קראי קא דרשינן ה"נ קראי קא דרשינן. גופא א"ר יהושע בן לוי שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם [אלו הן] מקרא מגילה ושאילת שלום [בשם] והבאת מעשר: מקרא מגילה דכתיב °קימו וקבלו היהודים *קימו למעלה מה שקבלו למטה ושאילת שלום (א) דכתיב °והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ואומר °ה' עמך גבור החיל *מאי ואומר? וכי תימא בועז הוא דעביד מדעתיה ומשמיא לא אסכימו על ידו ת"ש ואומר ה' עמך גבור החיל. הבאת מעשר דכתיב °הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די *מאי עד בלי די? *אמר רמי בר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. א"ר אלעזר בג' מקומות הופיע רוח הקודש: בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל הרמתי ובבית דינו של שלמה, בבית דינו של שם דכתיב °ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני *מנא ידע, דלמא כי היכי דאזל איהו לגבה אזל נמי איניש אחרינא [לגבה]? יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים: בבית דינו של שמואל דכתיב °הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו *ויאמר עד ה' ועד משיחו כי לא מצאתם בידי מאומה, ויאמר עד ויאמר, ויאמרו מיבעי ליה? יצאת בת קול ואמרה אני עד בדבר זה. בבית דינו של שלמה דכתיב °ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתוהו (כי) היא אמו מנא ידע דלמא איערומא מיערמא? יצאת בת קול ואמרה היא אמו, אמר רבא ממאי דלמא יהודה כיון דחשיב ירחי ויומי ואיתרמי, דחזינן מחזקינן, דלא חזינן לא מחזקינן, שמואל נמי כולהו ישראל קרי להו בלשון יחידי דכתיב °ישראל נושע בה' שלמה נמי מדהא קא מרחמתא והא לא קא מרחמתא, אלא גמרא: דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה: שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמנה עשה כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קרא °תורה צוה לנו משה מורשה, תורה בגימטריא שית

הגהות הב"ח

(א) גמרא ושאילת שלום בשם דכתיב: (ב) רש"י ד"ה בית דינו וכו' עד והא דכתיב:

[נ"ל ויאמר אליהם עד ה' בכם ועד משיחו היום הזה]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בהכרת. לשון הכרת. עי' תוי"ט פרק א משנה ב דחלה:

שית מאה וחד סרי הוי *אנכי ,ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום (סימן דמשמ"ק ס"ק): בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב °מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו ,לא רגל על לשונו ,לא עשה לרעהו רעה,וחרפה לא נשא על קרובו ,נבזה בעיניו נמאס ,ואת יראי ה' יכבד ,נשבע להרע ולא ימיר,כספו לא נתן בנשך,ושוחד על נקי לא לקח,עושה אלה לא ימוט לעולם הולך תמים זה אברהם דכתיב °התהלך לפני והיה תמים *פועל צדק כגון אבא חלקיהו ,*ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא,לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו דכתיב °אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע ,לא עשה לרעהו רעה *שלא ירד לאומנות חבירו,וחרפה לא נשא על קרובו זה המקרב את קרוביו ,*נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו המלך שגירר עצמות אביו במטה של חבלים ,ואת *יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה *שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו *(אביאבי) רבי רבי מרי מרי, נשבע להרע ולא ימיר כר' יוחנן *דא"ר יוחנן אהא בתענית עד שאבא לביתי,כספו לא נתן בנשך °אפילו ברבית עובד כוכבים ,ושוחד על נקי לא לקח כגון ר' ישמעאל בר' יוסי, כתיב °עושה אלה לא ימוט לעולם *כשהיה ר"ג מגיע למקרא הזה היה בוכה אמר מאן דעביד להו לכולהו הוא דלא ימוט הא חדא מינייהו ימוט *אמרו ליה מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה כתיב אפילו בחדא מינייהו *דאי לא תימא הכי כתיב קרא אחרינא °אל תטמאו בכל אלה התם נמי הנוגע בכל אלה הוא דמטמא בחדא מינייהו לא אלא לאו באחת מכל אלה הכא נמי באחת מכל אלו. בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב °הולך צדקות ודובר מישרים מואס בבצע מעשקות נוער כפיו מתמוך בשוחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע" הולך צדקות זה אברהם אבינו דכתיב °כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' ודובר מישרים זה שאינו מקניט פני חבירו ברבים, מואס בבצע מעשקות *כגון ר' ישמעאל בן אלישע,נוער כפיו מתמוך בשוחד כגון *ר' ישמעאל בר' יוסי,אוטם אזנו משמוע דמים (א) דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן ושתיק(כגון *ר"א ברבי שמעון) ועוצם עיניו מראות ברע כדרבי חייא בר אבא *דאמר ר' חייא בר אבא זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה וכתיב °הוא מרומים ישכון [וגו'] בא מיכה והעמידן על שלש *דכתיב °הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם (ה') אלהיך עשות משפט זה הדין אהבת חסד זה גמילות חסדים והצנע לכת זה הוצאת המת והכנסת כלה,*והלא דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת,דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה חזר ישעיהו והעמידן על שתים שנאמר °כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר °כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימא דרשוני בכל התורה כולה? אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר °וצדיק באמונתו יחיה" אמר ר' יוסי בר חנינא ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל באו ארבעה נביאים וביטלום משה אמר °וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב" בא עמוס וביטלה [שנאמר] °חדל נא מי יקום יעקב וגו' וכתיב °ניחם ה' על זאת [וגו'] משה אמר °ובגוים ההם לא תרגיע בא ירמיה *ואמר °הלוך להרגיעו ישראל,משה אמר °פוקד עון אבות על בנים ,בא יחזקאל וביטלה °הנפש החוטאת היא תמות משה אמר °ואבדתם בגוים בא ישעיהו *ואמר °והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו', אמר רב מסתפינא מהאי קרא "ואבדתם בגוים" מתקיף לה רב פפא °דלמא כאבידה המתבקשת דכתיב °תעיתי כשה אובד בקש עבדך" אלא מסיפא [דקרא] °ואכלה אתכם ארץ אויביכם" מתקיף לה מר זוטרא* דלמא כאכילת קישואין ודילועין. וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי *מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו °בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש

שית מאה וחד סרי. והייט' דכתיב תורה לוה לנו משה ושתים מפי הגבורה הרי שית מאה ותליסרי: מפי הגבורה שמענום. דכתיב אחת דבר אלהים ושתים זו *שמעט במכילתא: והעמידן על אחת עשרה. שבתחלה היו לדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה אבל דורות האחרונים לא היו לדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותו: רב ספרא. בשאלתות דרב אחאי* (שאילתא לו) והכי הוה עובדא דרב ספרא היה לו חפץ אחד למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים ולא ענהו מפני שהיה קורא ק"ש כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנהו לי בכך יותר,לאחר שסיים ק"ש אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך: (אף) לא רגל על לשונו [כו']. לא רצה לשקר מתחלה שאמר אולי ימושני [אבי] אלא שאמו הכריחתו ועל פי הדבור דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן אלי אתאמר בנבואה [דלא ייתון לווטיא עלך ברי]: וחרפה לא נשא על קרובו. לא סבל חרפת קרובו: נבזה בעיניו נמאס. הנמאס להקב"ה נבזה הוא בעיניו של אדם זה חזקיהו שנבזה היה בעיניו אביו שנמאס בעבודת כוכבים: שגיררו במטה של חבלים. גמרא היא" ולא קרא: (וקורא לו רבי רבי): ואפילו לעובד כוכבים. כדי שלא ימשוך ויבוא להלוות לישראל ברבית: שוחד על נקי לא לקח. אפילו שוחד שהיה רשאי ליקח: כגון ישמעאל ברבי יוסי. שהיה אריסו מביא לו משלו [קודם זמנו] ולא רצה ליקח כדי להיות לו דיין": בבצע מעשקות. שלא רצה ליטול לעצמו ראשית הגז שהביא לו אדם אחד שבא לדון לפניו אע"ג דהוה כהן רבי ישמעאל בן אלישע משום דדמי כאילו שוחדו לכהן שהיה רגיל זה ליתן לו מתנותיו: אוטם אוזנו משמוע דמים. אוטם *אתומה וסתומה בדבר זה שלא ישמע בה דבר נגלה ושותק והיינו דמים לשון שתיקה: כגון רבי אלעזר ברבי שמעון. בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפק ריחשא מאודניה ולאיתחזי לאיתתיה בחלמא ואמר לה האי דשמעית בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדמבעי לי אלמא בחייו הוה רגיל לדקדק בכך ולפיכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו הפעם שלא מיחה: זו הוצאת המת והכנסת הכלה. דכתיב בהו לכת טוב ללכת אל בית אבל מלכת וגו': בא ישעיה בן אמוץ. כל שעה דורות של מטה היו מתמעטין: חדל נא. אותה ברכה שאמר משה וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב כלומר אימתי ישכון ישראל בטח כשיהיו לדיקים כעין יעקב: מי יקום יעקב. מי יוכל להיות חסיד כיעקב כי קטן הוא קטנים הם הטובים שיהיו לדיקים כיעקב:

מכאן ואילך מפירוש רבינו גרשום

הלוך להרגיעו ישראל. שיהא להם מנוחה בגלותן: בשופר גדול וגו'. ובאו האובדים בארץ מלמד שלא יהו אבודים בין העובדי כוכבים: כאבידה המתבקשת. ונמצאת לאחר זמן: כאכילת קשואין ודלועין. שאוכלים מקצתם ומקצתם אין אוכלין: מפלטירו. בית של רומי: *ומה לעוברי רצונו כך. שמשתחוים לעבודת כוכבים שלהם יושבים בהשקט ושלוה ישראל שעושין רצונו על אחת כמה וכמה שישלם להם שכר טוב: קרעו בגדיהם. דדינו ליעבד הכי: והלא אוריה במקדש ראשון היה. ככתוב בספר מלכים: זכריה מנביאים אחרונים היה. שהיה במקדש שני: תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. כלומר שפורענות שניבא אוריה שאמר ירושלים לעיים תהיה והר הבית לבמות יער נתקיים כמו כן עתיד להתקיים דברי ניחומים של זכריה שיבנה בית המקדש במהרה בימינו אמן סלה:

הדרן עלך אלו הן הלוקין
וסליקא לה מסכת מכות

קלו א מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ה:

קלז ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא ס"א:

הגהות הב"ח

(א) גמרא משמוע דמים כגון ר"א בר' שמעון דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן:

גליון הש"ס

גמ' שלא ירד לאומנות חבירו. עיין ב"ב דף כ"א ע"ב ובסנהדרין דף פא ע"א: שם אפי' ברבית עובד כוכבים. כדאיתא בבא מציעא דף ע ע"ב: שם דלמא כאבידה המתבקשת. סנהדרין דף קה ע"ב:

ב"א א"ר ע"א לא מטמאת אל תטמאו בכל אלה ובכולהו אין כו'

מסורת הש"ס

תורה אור

באש ולא נבכה? אמר להן לכך אני *מצחק ומה *לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע *מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו °והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן לכך אני מצחק דכתיב °ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני? אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה: באוריה כתיב °לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב °עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו: עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו* :

[ילקוט איכה משחק וכ"ה בע"י] [נדרים נ:] נ"ל משחק [בע"י הגי' ה' ינחמנו אמן]

מיכה ג / ישעיה ח / זכריה ח / במדבר א

באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש. וקשה דהא בכל המקרא לא מלינו פסוק זה מנבואתו של אוריה כי אם בנבואתו של מיכה המורשתי ויש לומר דסמיך אהא דאיתא בספר ירמיה (כו) שנתנבא ירמיה על פורענות ונתקבלו הכהנים והנביאים להרגו מפני שהיה מדבר פורענות ואמרו להם השרים אין אנו מסכימין שהרי מיכה דיבר מפורענות ולא נהרג וגם אוריה וגו' משמע שדבר אוריה כמו מיכה ומה פורענות דבר מיכה הוא קרא זה והוי כמו שדבר אוריה אבל קשה מנלן דאותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם הבא דלמא היא בעולם (א) קודם גאולה וי"ל דממה שהוא אמר בפסח שני (פסחים דף סח.) ניחא דקאמר עתידים (*מתים שיחיו) דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות וילכו על משענותם ועל אלישע שהחיה המת כתיב משענתו וגמרינן משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע מה להלן החיה המת אף כאן תחיית המתים וא"כ ע"כ האי נבואה לעתיד לבא שהרי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיית המתים וניחא הכל והשם יזכנו לראות משיח אמן :

[נ"ל צדיקים שיהיו מתים]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה באוריה וכו' בעולם הזה קודם גאולה וכו' דקאמר התם עתידין וכו' ברחובות ירושלים וילכו :

הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

אחר השלמת המסכת יאמר זה ומועיל לזכרון בעזרת השם יתברך :

(א) **הדרן** עלך מסכת מכות והדרך עלן דעתן עלך מסכת מכות ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת מכות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי : יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ג) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת מכות כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא. ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא. בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן : על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן : יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן : עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :